

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 44

51 tomas

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

2008 m. vasario 16 d.

Pranešimo Nr.

Turinys

Puslapis

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

439-ojoje plenarinė sesija, 2007 m. spalio 24-25 d.

2008/C 44/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos — Europos mokslinių tyrimų erdvė — Naujos perspektyvos COM(2007) 161 galutinis	1
2008/C 44/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrosios įmonės įsteigimo COM(2007) 241 galutinis — 2007/0089 (CNS)	11
2008/C 44/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios įmonės ARTEMIS įsteigimo siekiant įgyvendinti įterptųjų kompiuterinių sistemų bendrą technologijų iniciatyvą COM(2007) 243 galutinis — 2007/0088 (CNS)	15
2008/C 44/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, įsteigiančio „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę COM(2007) 315 galutinis — 2007/0118 (CNS)	19
2008/C 44/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo įsteigiama bendroji įmonė ENIAC COM(2007) 356 galutinis — 2007/0122 (CNS)	22
2008/C 44/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, ilgalaikiais atostogų produktais, perpardavimo ir keitimosi aspektais COM(2007) 303 galutinis — 2007/0113 (COD)	27
2008/C 44/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl neautomatinių svarstyklių (Kodifikuota redakcija) COM(2007) 446 galutinis — 2007/0164 (COD)	33

LT

Kaina:
22 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2008/C 44/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų galinio registracinio numerio ženklų žibintų (Kodifikuota redakcija) COM(2007) 451 galutinis — 2007/0162 (COD)	33
2008/C 44/09	Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl žemės ūkio ar miškų ūkio traktorių keliamų radijo trukdžių slopinimo (elektromagnetinio suderinamumo) (Kodifikuota redakcija) COM(2007) 462 galutinis — 2007/0166 (COD)	34
2008/C 44/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Biokuro pažangos ataskaita — Ataskaita apie biokuro ir kito atsinaujinančiojo kuro vartojimo Europos Sąjungos valstybėse narėse pažangą COM(2006) 845 galutinis	34
2008/C 44/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Bendrijos strategijos dėl lengvųjų automobilių ir nedidelės galios prekybos transporto priemonių išmetamų CO ₂ dujų mažinimo persvarstymo rezultatų COM(2007) 19 galutinis	44
2008/C 44/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/54/EB dėl tam tikrų nuostatų taikymo Estijai COM(2007) 411 galutinis — 2007/0141 (COD)	49
2008/C 44/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl sistemų, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, atrankos ir leidimo išdavimo COM(2007) 480 galutinis — 2007/0174 (COD)	50
2008/C 44/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Derinimo su reguliavimo procedūra su tikrinimu — Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 95/50/EB nuostatas, susijusias su Komisijai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais COM(2007) 509 galutinis — 2007/0184 (COD)	52
2008/C 44/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 98/70/EB dėl benzino, dyzelinių degalų (dyzelino) ir gazolių kokybės rodiklių ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų kelių transporto priemonėms naudojant degalus, stebėsenos ir mažinimo mechanizmo nustatymo ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 1999/32/EB dėl vidaus vandens kelių laivų kuro kokybės rodiklių bei panaikinančią Direktyvą 93/12/EEB COM(2007) 18 galutinis — 2007/0019 (COD)	53
2008/C 44/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms nuo 2010 m.	56
2008/C 44/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl BŽŪP būklės ir ateities po 2013 metų	60
2008/C 44/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Klimato kaitos ir Lisabonos strategijos	69
2008/C 44/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kreditų ir socialinės atskirties pasiturinčioje visuomenėje	74
2008/C 44/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės	84

2008/C 44/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES imigracijos ir bendradarbiavimo su kilmės šalimis politikos siekiant skatinti vystymąsi	91
2008/C 44/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir darbuotojų sveikatą bei saugą COM(2007) 46 galutinis — 2007/0020 (COD)	103
2008/C 44/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje COM(2007) 159 galutinis — 2007/0054 (COD).	106
2008/C 44/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Senyvo amžiaus žmonių orumą žemiančio elgesio	109
2008/C 44/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2003/96/EB dėl specialios gazolio, naudojamo kaip komercinės paskirties degalai, apmokestinimo tvarkos tikslinimo ir bešvinio benzino bei gazolio, naudojamų kaip degalai, mokesčių koordinavimo COM(2007) 52 galutinis — 2007/0023 (CNS)	115
2008/C 44/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB nuostatas, susijusias su tam tikromis laikinomis nuostatomis dėl pridėtinės vertės mokesčio tarifų COM(2007) 381 galutinis SEK(2007) 910	120
2008/C 44/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kroatijos kelio narystės link	121

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

439-OJOJE PLENARINĖ SESIJA, 2007 M. SPALIO 24-25 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Žaliosios knygos — Europos mokslinių tyrimų erdvė — Naujos perspektyvos

COM(2007) 161 galutinis

(2008/C 44/01)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. balandžio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Žaliosios knygos — Europos mokslinių tyrimų erdvė. Naujos perspektyvos*.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gerd Wolf.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 107 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 Komitetas mano, kad būtina nedelsiant gerokai sustiprinti iki šiol taikytas priemones Europos mokslinių tyrimų ir plėtros (MTP) srityje, gerinti joms būtinąs pagrindines sąlygas ir sukurti finansines sąlygas.

Siekiant geriau panaudoti ir atskleisti jau turimą ir kuriamą Europos bendrijos potencialą, be Bendrijos, valstybių narių ir pramonės vykdomų pajėgių mokslinių tyrimų ir plėtros programų, moksliniams tyrimams ir plėtrai vykdyti reikalinga Europos vidaus rinka — Europos mokslinių tyrimų erdvė.

1.2 Todėl Komitetas pritaria Komisijos ketinimui stiprinti ir toliau plėtoti Europos mokslinių tyrimų erdvę. Nurodyti tikslai ir pasiūlymai iš esmės yra teisingi ir remtini. Tačiau juos būtina papildyti, o atskirais atvejais — paaiškinti arba pataisyti.

1.3 Komitetas remia tikslą sukurti patrauklią Europos mokslo darbuotojų darbo rinką, papildomai užtikrinančią ir palaikančią judumą. Daugiausia dėmesio skiriama klausimams, susijusiems su darbo sąlygomis, patraukliu darbo užmokesčiu, socialinės apsaugos teisėmis ir garantijomis, kurias galima perkelti į visas Europos šalis, ir galimybėmis šeimai būti kartu. Šioje srityje visų pirma valstybėse narėse esama labai didelių trūkumų! Todėl Komitetas kreipiasi ypač į valstybes nares ir atitinkamus socialinius partnerius, kad jie pašalintų minėtus trūkumus ir visų pirma jauniems mokslo darbuotojams užtikrintų patrauklią profesines galimybes, kurios galėtų konkuruoti su labai gabiems

akademikams suteikiamomis alternatyviomis profesinėmis galimybėmis. Tada daugiau jaunų žmonių vėl bus pasirengę investuoti savo energiją ir laiką į atitinkamas labai sudėtingas, didelius reikalavimus keliančias ir siauros srities studijas ir taip prisidėti sprendžiant pavojų keliantį kvalifikuotų mokslo ir technologijų srities darbuotojų ir aukštųjų mokyklų absolventų trūkumą Europoje.

1.4 Komitetas remia Europos Vadovų Tarybos suformuluotą Barselonos tikslą. Tačiau remiantis iki šiol priimtais sprendimais, Bendrijos skiriamos lėšos sudarytų tik apie 2 proc. (tai sudaro tik vieną penkiasdešimtąją!) pagal Barselonos tikslą visų siekiamų investicijų į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Siekiant Barselonos tikslo pats didžiausias politinis įsipareigojimas tenka valstybėms narėms, o ekonominis įsipareigojimas — pramonei. Komiteto rekomendacijos visų pirma skiriamos Tarybai, Parlamentui ir valstybėms narėms, kad šios darytų viską, kas būtina, kad Europos moksliniai tyrimai ir plėtra būtų geriausi pasaulyje, ir šiam tikslui pasiekti imtųsi visų būtinų priemonių.

1.5 Komitetas dar kartą rekomenduoja padidinti Europos bendrijos įnašą finansuojant bendrąsias išlaidas, skiriamas MTP, bent iki 3 proc., taip sustiprinant svertinį Bendrijos vykdomo mokslinių tyrimų finansavimo poveikį, skatinantį valstybes nares ir pramonę investuoti į mokslinius tyrimus. Be to, dalis struktūrinių fondų lėšų turi būti panaudota infrastruktūros priemonėms

MTP srityje finansuoti ir finansavimo per EIB galimybės gerinti. Ši rekomendacija tapo dar svarbesnė dėl ilgą laiką nepakankamai įvertintų didelių energetikos ir klimato problemų.

1.6 Komitetas remia tikslą sukurti su mokslu ir technologijomis susijusią pasaulinio lygio mokslinių tyrimų infrastruktūrą, kurią vėliau taip pat būtina nuolatos ir patikimai remti. Šios infrastruktūros tikslas bus pasiektas ir ji duos gerų rezultatų, jei valstybėse narėse įsikūrusios šios srities institutų ir universitetų grupės bendradarbiaus ir pramonės įmonės aktyviai dalyvaus su technologijomis susijusiuose projektuose. Tik toks tinklas suformuoja visumą ir užtikrina europinę pridėtinę vertę.

1.7 Komitetas remia tikslą stiprinti mokslinių tyrimų institutus — ir juos koordinuojančias organizacijas — kaip svarbius mokslinių tyrimų ir plėtros iniciatorius ir vykdytojus. Jiems būtinas patikimas ilgalaikis planavimas, atitinkamas aprūpinimas ir pakankama sprendimų priėmimo laisvė. Būtinios sąlygos yra didesnė atsakomybė naudojant finansinius išteklius, patikima ir pakankamai didelė pradinio finansavimo dalis, bendras projektų finansavimas, galimybė perkelti metinį biudžetą, pažangiausiems mokslininkams ir dėstytojams tenkančių ir pažangai trukdančių pernelyg didelių administracinių užduočių mažinimas, paskatos ir parama geriausiems moksliniams tyrimams, konkurso keliu skiriant papildomą finansavimą.

1.8 Komiteto nuomone, bendros technologijų iniciatyvos ir technologijų platformos yra svarbios priemonės, kuriant technologijų naujoves strategiškai svarbioje mokslinių tyrimų srityse. Joms būtinų viešojo ir privačiojo sektorių partnerystių atveju, vykdamas bendras mokslinių tyrimų programas, svarbų vaidmenį atlieka tinkamas mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ) dalyvavimas. Kuriamos Europos technologijų instituto (ETI) žinių ir naujovių bendruomenės (angl. Knowledge and Innovation Communities, KICs) turi pasinaudoti ten sukaupta patirtimi. Naudingą įnašą šioje srityje gali suteikti ERA-Net, CORNET projektų ir EUREKA branduolių patirtis.

1.9 Komitetas remia tikslą Europos mokslinių tyrimų erdvę atverti pasauliui. Tačiau šiuo atveju pagrindinis kriterijus yra jos patrauklumas: šią užduotį bus galima laikyti išspręsta tik tada, kai ne tik pasaulinio lygio pajėgiausių ir daugiausiai pasiekusių mokslo darbuotojų skaičius, bet ir jų kokybės požiūriu bus pažabotas „protų nutekėjimas“, kuriuo skundžiamasi šiuo metu. Tačiau, norint pasiekti šį tikslą, turi atitikti visi svarbūs veiksniai: lygis, aprūpinimas, darbo sąlygos, pagrindinės politinės sąlygos, tobulėjimo galimybės ir veiksmų laisvė, asmeninės pajamos ir visuomenės pripažinimas.

1.10 Komitetas pritaria atvirojo koordinavimo metodo taikymui, kuriuo įvertinami strateginiai valstybių narių tikslai ir politikos sritys ir kurio sukaupta patirtimi keičiamasi, siekiant

darnos ir optimalios Europos mokslinių tyrimų politikos. Ir priešingai, reikia atmesti iš viršaus į apačią vykdomą (angl. *top-down*), smulkmenišką ir mokslinių tyrimų organizacijų arba bendrovių lygmenį siekiant Europos mokslinių tyrimų koordinavimą, kuris atliekamas siekiant visuotinio supaprastinimo. Todėl būtina išvengti išpūdžio, kad Komisija siekia centralizuotai valdyti Europos mokslinius tyrimus. Siekiama suderintos pusiausvyros tarp Bendrijos sistemos, valstybių narių savarankiškumo ir institucijų bei asmenų rodomos iniciatyvos ir kūrybingumo. Tik esant metodų, požiūrių ir temų pasirinkimo įvairovei, kiekviena atveju galima pasiekti geriausių rezultatų, procesų ir naujovių.

1.11 Komitetas pakartoja savo išspėjimą dėl biurokratijos mažinimo. Todėl jis rekomenduoja į būsimą Komisijos darbotvarkę įtraukti dar vieną svarbų politinį tikslą — *biurokratijos mažinimą*. Tai reiškia, kad kartu su valstybėmis narėmis ir mokslinių tyrimų organizacijomis reikia kurti koncepcijas, siekiant supaprastinti pernelyg didelį reguliavimą ir Europos, valstybių narių, regionų ir institucijų pareigos teikti ataskaitas, paraiškų teikimo procedūrų, tikrinimo, vertinimo ir tvirtinimo procedūrų ir kt. įvairovę ir sumažinti iki būtinos apimties. Netgi konkursai dėl finansavimo skyrimo kompetencijos centrums visų pirma didina pastangas, kurias mokslo darbuotojai skiria biurokratinėms procedūroms. Todėl dar svarbiau, kad mažinant ir paprastinant procedūras būtų surastas iš esmės priimtinas sprendimas. Pavienių asmenų baimė suklysti neturi lemti pernelyg didelio visų suinteresuotų subjektų reglamentavimo ir varžymo.

1.12 Komitetas mano, kad finansavimą skiriančių organizacijų, ypač Komisijos, veikloje turi dalyvauti išskirtinę kompetenciją mokslo srityse turintys pareigūnai, kurie yra ir bus geriausiai ir per ilgesnį laiką susipažinę su atitinkama specialia sritimi, jos ypatumais ir jos ypatinga bendruomene (nuolatinė darbo vietų rotacija mažina jos našumą!).

1.13 Komitetas rekomenduoja Europos mokslinių tyrimų erdvę papildyti Europos žinių erdve, siekiant sukurti Europos žinių visuomenę. Tam būtina, kad visi piliečiai įgytų nuodugną, plataus profilio išsilavinimą, o mokslininkai ir inžinieriai — papildomai būtiną aukštos kokybės specialųjį išsilavinimą. Iš to taip pat išplaukia ryšys su tinkamu „žinių valdymu“. Moksliniai tyrimai ir plėtra vykdomi remiantis turimomis žiniomis siekiant įgyti naujų žinių.

1.14 Komitetas rekomenduoja sukurti bendras, aiškias ir suprantamas taisykles, skirtas įvairioms Bendrijos MTP finansavimo ir koordinavimo priemonėms, įskaitant apibendrinantį visų Komisijos turimų ir MTP tikslams skirtų finansavimo ir koordinavimo priemonių ir būdų sąrašą (ir naudojimo instrukciją). Iš jo paaiškėtų, ar didėjančiai priemonių įvairovei dar būdingas pakankamas uždavinių aiškumas bei konkretumas ir ar galiams naudotojams ir Komisijos pareigūnams jos vis dar aiškios ir jas įmanoma taikyti, ar jas reikia pertvarkyti iš naujo.

1.15 Dauguma Žaliojoje knygoje paliestų temų reikalauja skirtingo vertinimo. Siekiant jas nagrinėti šiuo ir kitais aspektais, Komitetas nurodo į visą savo nuomonės tekstą.

2. Komisijos komunikatas

2.1 Komisijos komunikatas parengtas jau prasidėjus diskusijai ir patvirtinus šiuo metu galiojančią Septintąją mokslinių tyrimų ir plėtros (MTP) bendrąją programą, pasirinkus mokslinių tyrimų temas (vadinamąsias specialiąsias programas), turint priemones ir dalyvavimo taisykles. Todėl šiame komunikate Komisijai svarbu ne mokslinių tyrimų turinys, o tik strateginiai Europos mokslinių tyrimų erdvės tikslai.

2.2 Šiuo tikslu po istorinės apžvalgos pateikiama Europos mokslinių tyrimų erdvės uždavinių ir tikslų santrauka ir, atsižvelgiant į konstatuotą esamą padėtį, diskutuojama, tikrinama ir priderinama prie naujų procesų. Komunikato išeities taškas yra Europos mokslinių tyrimų ir plėtros svarba Lisabonos strategijai ir jų konkurencingumas pasauliniu lygiu.

2.3 Pabrėžiami šie ypatingi uždaviniai ir tikslai:

- **pakankamas kompetentingų mokslininkų**, galinčių gana laisvai judėti tarp institutų, dalykų, sektorių ir šalių, **srautas**;
- integruota, tinklinė ir prieinama mokslo darbuotojų komandoms iš Europos ir viso pasaulio, labiausiai dėl naujos kartos elektroninių komunikacijų infrastruktūros, **pasaulinio lygio mokslinių tyrimų infrastruktūra**;
- **itin aukštos kokybės mokslinių tyrimų institutai**, veiksmingai dalyvaujantys bendradarbiaujant viešajam ir privačiajam sektoriams bei įsitraukiant į partnerystę, sudarantys mokslinių tyrimų ir naujovių kūrimo grupių, įskaitant virtualias mokslinių tyrimų bendruomenes, kurios daugiausia specializuojasi tarpdalykinės srityje ir pritraukia daug žmogiškųjų ir finansinių išteklių, pamatą;
- **veiksmingas keitimasis žiniomis**, ypač tarp valstybinių mokslinių tyrimų institutų ir pramonės atstovų, taip pat įtraukiant plačiąją visuomenę;
- **gerai koordinuotos mokslinių tyrimų programos ir prioritetai**: valstybių narių, regionų ir Europos lygio;
- **atvira pasauliui Europos mokslinių tyrimų erdvė**.

2.4 Pateikiama iki šiol pasiektų rezultatų santrauka ir ja remiantis grindžiamos pažangios EMTE konsolidavimo ir tolimesnės plėtros priemonės. Dabartinė ES mokslinių tyrimų

bendroji programa, Komisijos nuomone, yra aiškiai skirta įgyvendinti EMTE; jos finansavimas labai išaugo, nors mažiau, nei pradžioje siūlė Europos Komisija (ir rekomendavo Komitetą). Naujos iniciatyvos, pradėtos pagal Septintąją bendrąją programą (2007-2013 m.), pvz., Europos mokslinių tyrimų taryba, turės didelį poveikį Europos moksliniams tyrimams. Būsimasis Europos technologijos institutas taip pat galėtų prisidėti kuriant pasaulinio lygio žinių ir naujovių bendruomenes.

2.5 Kartu atkreipiamas dėmesys į, Komisijos požiūriu, silpnąsias vietas, kurios turi būti pašalintos, pvz., (sutrumpinta):

- Mokslo darbuotojams karjeros galimybės vis dar ribojamos.
- Verslo įmonėms dažnai sunku bendradarbiauti su mokslinių tyrimų institutais.
- Mokslinių tyrimų finansavimas nacionaliniu ir regioniniu lygiu dar labai nekoordinuotas.
- Reformoms, kurių imamasi nacionaliniu lygiu, dažnai trūksta tikros europietiškos perspektyvos ir sanglaudos.

2.6 Kiti Žaliosios knygos klausimai nagrinėjami pateiktose Komiteto pastabose.

2.7 Siekdama paskatinti plataus masto diskusiją dėl Žaliosios knygos, Komisija joje suformulavo 35 konkrečius klausimus. Parlamento, Tarybos, EESRK, Regionų komiteto, valstybių narių ir mokslo darbuotojų bei mokslinių tyrimų institutų atsakymai į šiuos klausimus 2008 m. turėtų būti įtraukti į pasiūlymus dėl priemonių. 3-iaje skyriuje netiesiogiai atsakoma į daugumą šių klausimų. Nuomonė kai kuriais specialiais klausimais pateikta 4-ame skyriuje.

3. Bendrosios Komiteto pastabos

3.1 **Mokslinės kompetencijos svarba.** Komitetas ne kartą ⁽¹⁾ yra atkreipęs dėmesį į tai, kad aukščiausieji moksliniai ir techniniai laimėjimai ir jų pavertimas konkurencinga ekonomine jėga yra lemiamos sąlygos, siekiant išvengti pavojaus mūsų ateičiai kitų pasaulio šalių atžvilgiu ir Europos socialiniam modeliui.

Todėl būtina nedelsiant gerokai sustiprinti iki šiol taikytas priemones Europos mokslinių tyrimų ir plėtros srityje, nustatyti reikalingus politikos prioritetus, gerinti joms būtinas pagrindines sąlygas ir sukurti finansines sąlygas. Labai svarbu taikyti kompetencijos kriterijais pagrįstą konkurencingumo principą. Komitetas jau ne kartą išreiškė savo nuomonę ⁽²⁾ dėl reikalingos valstybės pagalbos taisyklių.

⁽¹⁾ OL C 256, 2007 10 27.

OL C 325/16, 2006 12 30.

⁽²⁾ OL C 325/16, 2006 12 30.

3.2 Europos mokslinių tyrimų ir plėtros vidaus rinka. Siekiant geriau panaudoti ir atskleisti jau turimą ir kuriamą Europos bendrijos potencialą, greta Bendrijos ir valstybių narių bei pramonės vykdomų pajėgių mokslinių tyrimų ir plėtros programų, moksliniams tyrimams ir plėtrai vykdyti reikalinga Europos vidaus rinka — **Europos mokslinių tyrimų erdvė.**

3.3 Pritarimas iš esmės. Todėl Komitetas pritaria Žaliojoje knygoje Komisijos pareikštam ketinimui konsoliduoti, stiprinti ir toliau plėtoti Europos mokslinių tyrimų erdvę, tęsiant vykstantį iš esmės teigiamą procesą. Joje Komitetas taip pat pastebi nagrinėjamas svarbias temas, kurios buvo aptariamoms jo ankstesnėse rekomendacijose ⁽³⁾. Komisijos nurodyti tikslai yra teisingi, o jos pateikti pasiūlymai iš esmės vertinami kaip tinkami ir remtini; tačiau juos būtina papildyti, o kai kur taip pat būtini paaiškinimai arba pataisymai.

3.4 Dabartinė padėtis

3.4.1 Mokslo bendruomenė. Beveik prieš penkiasdešimt metų buvo įsteigta Europos branduolinių tyrimų organizacija (CERN) ⁽⁴⁾. Šiuo tikslu savarankiškas tarptautinės mokslo bendruomenės, t. y. tarptautiniu lygiu vadovaujančių mokslininkų organizacijos ⁽⁵⁾, pastangas rėmė svarbūs Europos politikai. Taip Europoje buvo sukurtas tyrimų centras, skirtas vykdyti itin aukšto lygio tyrimus, kurio statyba būtų viršijusi pavienių šalių galimybes arba pasirengimą pačioms finansuoti ir naudoti šią įrangą. Dėl panašių priežasčių vėliau buvo įsteigtos kitos tarpvalstybinės europinės organizacijos ⁽⁶⁾, pvz., ECMWF, EMBO, ESRF, ESO, ESA ir ILL.

3.4.2 Europos bendrija. 1957 m. kovo 25 d. Romoje pasirašyta Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartis (EAEB arba EURATOM sutartis) yra viena iš trijų Europos Bendrijų steigimo sutarčių; taip prasidėjo Bendrijos dalyvavimas mokslinių tyrimų ir plėtros srityje ⁽⁷⁾. 1986 m. įsigaliojus

Pirmajai MTP bendrajai programai, buvo padėtas kertinis akmuo bendrajai, EURATOM tikslus viršijančiai Bendrijos mokslinių tyrimų politikai. Atsižvelgiant į Lisabonos strategiją, 2000 m. priimtu sprendimu dėl Europos mokslinių tyrimų erdvės buvo patvirtintas Europos politikos siekis sukurti Europos moksliniams tyrimams skirtą formalią sistemą. Europos mokslinių tyrimų erdvė kartu turėtų tapti simboliniu vardu, grindžiamu Lisabonos strategija ir tikslais.

3.4.3 Barselonos tikslas. Kaip buvo ne kartą pažymėta, Komitetas remia Barselonos tikslą, kurį, remdamasi Lisabonos strategija, prieš penkerius metus suformulavo Europos Vadovų Taryba. Šiame tikslu numatyta, kad bendrosios išlaidos, skiriamos Sąjungoje moksliniams tyrimams ir plėtrai, turi būti padidintos tiek, kad 2010 m. sudarytų apie 3 proc. BVP. Du trečdalius reikiamos investicijų apimties turėtų finansuoti privatus sektorius. Tačiau remiantis iki šiol priimtais sprendimais, Bendrijos skiriamos lėšos sudarytų tik apie 2 proc. (tai sudaro tik vieną penkiasdešimtąją!) pagal Barselonos tikslą visų siekiamų investicijų į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą.

3.5 Politiniai valstybių narių įsipareigojimai. Siekiant Barselonos tikslo pats didžiausias politinis įsipareigojimas tenka valstybės narėms, o ekonominis įsipareigojimas — pramonei ir privačiam sektoriui. Šie Komiteto patarimai ir raginimai skiriami ypač Tarybai, Parlamentui ir valstybės narėms, kad, siekdamas Barselonos tikslo, jos skubiai imtųsi visų būtinų veiksmų ir remtų Žaliojoje knygoje suformuluotus tikslus, siekiant Europos mokslinius tyrimus ir plėtrą išvesti į pirmąsias gretas pasaulį ir imtųsi visų kitų būtinų priemonių.

3.6 Geresnis svertinio Bendrijos vykdomo mokslinių tyrimų finansavimo poveikio panaudojimas. Tačiau Bendrijos vykdomas mokslinių tyrimų finansavimas taip pat yra labai svarbus. Finansavimas daro ne tik integruojamąjį ir koordinuojamąjį poveikį, bet ir visų pirma svertinį poveikį investicijoms į valstybių narių ir pramonės mokslinius tyrimus. Todėl šį svertinį poveikį reikia dar labiau stiprinti, kad pagaliam būtų įneštas būtinas galutinis valstybių narių ir pramonės įnašas, siekiant iki šiol nepasiekto Barselonos tikslo. Europa turi suvokti savo ankstesnį pirmaujančios mokslinių tyrimų ir naujovių erdvės vaidmenį ir jį vėl atgaivinti.

3.6.1 Bendrijos įnašo didinimas. Šiuo klausimu Komitetas konstatavo ⁽⁸⁾, kad šiuo metu patvirtinto Bendrijos MTP biudžeto nepakanka, siekiant pasinaudoti šiuo svertiniu poveikiu. Todėl Komitetas dar kartą skubiai rekomenduoja, peržiūrint 2008 m. biudžetą, padidinti Europos bendrijos bendrąsias išlaidas, numatytas MTP Europos mokslinių tyrimų erdvėje, nuo šiuo metu esančių mažiau nei 2 proc. bent iki

⁽³⁾ OL C 110/3, 2004 4 30.
OL C 110/98, 2004 4 30.
OL C 157 2005 6 28.
OL C 65 2006 3 17.
OL C 185 2006 8 8.
OL C 309 2006 12 16.
OL C 325 2006 12 30.

⁽⁴⁾ CERN: Organisation Européenne pour la Recherche Nucléaire. Kadangi vėlesnių CERN veiklos krypčių šis pavadinimas neatspindi, šiuo metu vartojamas pavadinimas „Europos dalelių fizikos laboratorija“ („European laboratory for particle physics“ — „Laboratoire européen pour la physique des particules“), kuris geriau apibūdina šiuo metu organizacijos vykdomus darbus.

⁽⁵⁾ „Mokslininko“ arba „inžinieriaus“ sąvoką Komitetas iš esmės vartoja apibūdinti abiejų lyčių asmenis. Taip jis patvirtina savo ne kartą pareikštą poziciją dėl visiškos lyčių lygybės taip pat mokslinių tyrimų ir plėtros srityje. Žr. taip pat 3.1.6.2 punktą.

⁽⁶⁾ ILL: Institut Laue-Langevin
ECMWF: European Centre for Medium-Range Weather Forecasts
ESRF: European Synchrotron Radiation Facility
ESO: European Southern Observatory
EMBO: European Molecular Biology Organization
ESA: European Space Agency
Žr. taip pat <http://www.euroforum.org>.

⁽⁷⁾ Daugiau informacijos rasite 2007 m. birželio mėn. CORDIS focus Newsletter, Nr. 279.

⁽⁸⁾ OL C 325 2006 12 30.

3 proc. Taip pat ragina papildomai panaudoti didelę dalį Struktūrinių fondų lėšų infrastruktūros priemonėms MTP⁽⁹⁾ srityje finansuoti⁽¹⁰⁾ ir gerinti finansavimo per EIB galimybes.

3.6.2 Skubaus politinio sprendimo būtinybė. Būtent Komisijos paskelbti duomenys⁽¹¹⁾ apie dabartinę Europos mokslinių tyrimų padėtį ir jų finansavimą, palyginti su tarptautinio lygio konkurentais, reikalauja ypatingos skubos, dėl kurios minėta Komiteto rekomendacija turėtų virsti politiniu sprendimu. Be to, padėtį apsunkina labai rimtos ir ilgą laiką nepakankamai įvertintos energetikos ir klimato problemos!

3.7 Kritinė masė, išteklių ir kompetencijos susiejimas, europinė pridėtinė vertė. Bendrija visų pirma turėtų pradėti ir remti tuos mokslo ir technologijų pažangai labai svarbius mokslinių tyrimų uždavinius ir projektus, kuriems vykdyti būtinos didesnės nei pavienių valstybių narių galimybės ir ekonominis pajėgumas arba kurie dėl Bendrijos masto veiksmų ir Europos masto tinklų kūrimo įgytų gerokai didesnę poveikį. Dėl to jie leistų kurti svarbią pridėtinę vertę, palyginti su pavienių valstybių pastangomis.

3.8 Infrastruktūra ir pažangiausi mokslinių tyrimų institutai. Daugelyje ypač svarbių mokslinių tyrimų sričių brangi infrastruktūra ir dideli prietaisai yra techninė sąlyga, būtina iš esmės naujoms žinioms įgyti ir technologijų pažangai užtikrinti, kuri suteikia technologijų plėtrai (ikikonkurenciniame etape) naujų galimybių gerinti ir kurti naujoves. Todėl Komitetas teikia ypatingą svarbą Žaliojoje knygoje minėtam pasaulinio lygio mokslinių tyrimų infrastruktūros kūrimo tikslui. Ji yra pažangiausių mokslinių tyrimų pagrindas ir varomoji jėga. Jie ypač traukia geriausius pasaulinio lygio mokslininkus ir inžinierius ir taip puikiai pasitarnauja kitam remtinam ir svarbiam tikslui — būtent kurti itin aukštos kokybės mokslinių tyrimų institutus, suteikiančius Europos moksliniams tyrimams ir Europos mokslinių tyrimų erdvei pripažinimą.

3.8.1 EMTIS⁽¹²⁾ sąrašas. Todėl Komitetas pritaria EMTIS sąrašui, kurį rengiant dalyvavo valstybės narės ir Komisija, o patvirtino ir rėmė Taryba⁽¹³⁾. Kartu Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad, be valstybių narių pirminių pastangų, ateityje taip pat prireiks didesnių, užtikrintų ir ilgalaikių Komisijos pastangų. Čia

⁽⁹⁾ Komitetas pritaria tokio paties turinio Europos mokslinių tyrimų patiriamosios tarybos EURAB raginimui; žr. http://ec.europa.eu/research/eurab/index_en.html.

⁽¹⁰⁾ Čia Komitetas taip pat kreipiasi ypač į valstybes nares, kad šios imtųsi atitinkamų politinių sprendimų.

⁽¹¹⁾ Europos Komisija: Pagrindiniai 2007 m. mokslo, technologijų ir inovacijų duomenys: Europos žinių erdvės link, pirmadienis, 2007 m. birželio 11 d.

⁽¹²⁾ EMTIS: Europos mokslinių tyrimų infrastruktūros strategijų forumas (European Strategy Forum on Research Infrastructures); <http://cordis.europa.eu/esfri/>.

⁽¹³⁾ Konkurencingumo taryba (Vidaus rinka, pramonė ir moksliniai tyrimai), 2007 m. gegužės 21–22 d.

ypač akivaizdus politikos siekis užtikrinti ypatingus mokslo ir technologijų pradininkų pasiekimus. Todėl Komitetas primygtinai remia siekį nuosekliai laikytis plano ir lemiamą Bendrijos dalyvavimą, finansuojant šių įrenginių statybą ir ilgalaikį naudojimą. Komitetas taip pat pažymi tinkamo sutarčių sudarymo svarbą, siekiant atverti šiuos įrenginius ir padidinti jų patrauklumą partneriams arba naudotojams iš visos Europos mokslinių tyrimų erdvės, ir pritaria pastangoms sudaryti partnerystės ir dalyvavimo sutartis⁽¹⁴⁾.

3.8.2 Finansavimo pastovumas. Labai svarbu, kad ilgalaikių (dėl didelių investicijų) projektų finansavimas būtų ir liktų patikimas ir pastovus, kol bus pasiekti jų tikslai ir kol jie pasieks mokslinės kompetencijos rodiklius. Dėl dažnai kintančio, neužtikrinto arba netgi nutrūkstancio finansavimo šioje srityje ne tik neracionaliai naudojamos didelės investicijos ir mokslinių tyrimų bei technologijų plėtros srityje atlikti darbai, bet ir suyra sukurti tinklai, nutrūksta tarptautinis bendradarbiavimas ir prarandamas pasitikėjimas ateities pažadais; jis taip pat pažeidžia Europos mokslininkų ir inžinierių darbo rinką.

3.8.3 Universitetų ir institutų dalyvavimas. Atsakingas valstybėse narėse įsikūrusių svarbių universitetų grupių, institutų ir mokslinių tyrimų organizacijų dalyvavimas kuriant ir naudojant atitinkamus tyrimų įrenginius yra pagrindinė šių svarbių investicijų į infrastruktūros projektus sėkmės sąlyga ir būtina pažangiausių mokslinių tyrimų bazės plėtra: tik toks tinklas suformuoja visumą ir užtikrina europinę pridėtinę vertę. Todėl taip pat būtina tinkamai finansuoti šių tinklų kūrimą ir atitinkamai aprūpinti specialiąsias programas „Bendradarbiavimas“ ir „Idėjos“. Tam ypač būtina užtikrinti pakankamai lėšų, skirtų kelionių ir pragyvenimo išlaidoms padengti bei nuotolinio ryšio sistemoms ir pagalbiniais prietaisais. Be to, čia Komitetas atkreipia dėmesį į ypatingą judumo skatinimo svarbą.

3.8.4 Nekliudomas judumas. Komitetas remia tikslą Europos mokslinių tyrimų erdvėje užtikrinti nekliudomą judumą tarp valstybių narių, tarp organizacijų ir tarp privataus bei viešojo sektoriaus. Judumas ne tik skatina profesinį tobulėjimą ir leidžia keistis žiniomis ir profesine patirtimi, bet ir plečia akiratį, stiprina gebėjimą vertinti ir ugdo kultūrų supratimą. Todėl būtina įveikti arba pašalinti visus trūkumus ir netinkamas priemones, kliudančias judumui. Greta tarpvyriausybinių kliūčių, nepakankamo įgytų socialinių teisių pripažinimo ir perkėlimo, šioms trūkumams priskirtina pvz., šeimai persikeliančiam ir keičiant butą ar nekilnojamąjį turtą tenkanti mokesčių našta.

⁽¹⁴⁾ Žr., pvz., ITER projektą.

3.8.5 Padėtis naujosiose valstybėse narėse. Būtina kurti paskatas, kad pageidaujamas naujųjų valstybių narių mokslininkų judumas Europoje nelemtų ilgalaikio šių šalių „protų nutekėjimo“ į kitas Europos valstybes. Jau ankstesnėje nuomonėje Komitetas yra pabrėžęs, kad dėl šios priežasties patrauklių mokslinių tyrimų įstaigų kūrimas naujose valstybėse narėse yra nepaprastai svarbus.

3.9 Europos mokslinių tyrimų erdvės vertinimas. Esant sėkmingam ir veiksmingam tarptautiniam bendradarbiavimui, ypač vykdant didelio masto Europos bendrijos projektus, dalyvaujančios šalys įgyja bendrumo pojūtį, kuris yra naudingas Europos mokslinių tyrimų erdvės simboliui ir vertinimui.

3.10 Inicijavos ir specializuotos konferencijos. CERN pavyzdys, taip pat Europos branduolių sintezės mokslinių tyrimų įrenginių plėtra rodo mokslinės bendruomenės norą ir sugebėjimą savo iniciatyva ieškoti ir rasti bendradarbiavimo partnerių ir įtikinti trečiųjų šalių vyriausybes vykdyti tarptautinį finansavimą. Būtina sąlyga yra lėšų skyrimas ypač svarbioms specializuotoms mokslo ir technologijų konferencijoms Europoje organizuoti ir ypač jaunesnių Europos mokslininkų dalyvavimas taip pat tarptautinėse konferencijose.

3.10.1 Mokslo ir technologijų asociacijos — pilietinės visuomenės organizacijos. Specializuotos konferencijos yra pagrindiniai forumai, kuriuose skelbiami ir vertinami tyrimų rezultatai, keičiamasi žiniomis ir idėjomis, užmezgamas bendradarbiavimas ir kuriamos naujos arba patobulintos koncepcijos. Tokias konferencijas paprastai organizuoja atitinkamos specializuotos mokslo ir technologijų asociacijos⁽¹⁵⁾, kurios yra tipinės pilietinės visuomenės organizacijos. Todėl Komitetas rekomenduoja labiau atkreipti į jas dėmesį ir pripažinti jų laimėjimus bei labiau pasinaudoti jų vykdoma veikla skleidžiant žinias, vertinant rezultatus ir koordinuojant mokslinius tyrimus bei ją remti.

3.11 Bendrosios programos. Komitetas mano, kad Bendrijos MTP bendroji programa ir Europos atominės energijos bendrijos bendroji programa yra pagrindinės Bendrijos priemonės įgyvendinant Europos mokslinių tyrimų erdvę.

Papildant specialiąsias programas „Infrastruktūros ir idėjos“, svarbių paskatų vykdant koordinuotą bendradarbiavimą (žr. 3.13 punktą) teikia visų pirma specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ ir „Žmonės“ bei su jomis susijusios paramos

priemonės. Todėl nuo jų tinkamo vykdymo priklauso pagrindinė tarptautinio, sinergiją kuriančio tapatybės formavimo, susijusio su Europos moksliniais tyrimais ir Europos mokslinių tyrimų erdve, dalis.

3.11.1 Fundamentalieji moksliniai tyrimai ir taikymas. Būtina pabrėžti, kad buvo aiškiai įtraukti fundamentalieji moksliniai tyrimai ir pripažinta esminė jų svarba pažangai ir naujovėms. Iš to taip pat išplaukia, kad būtinas numatomo fundamentalųjų mokslinių tyrimų finansavimo ir taikomųjų bei su produktais ir procesais susijusių mokslinių tyrimų finansavimo **subalansavimas**. Kaip jau buvo ne kartą pažymėta⁽¹⁶⁾, tarp šių sričių nėra aiškos ribos, o tik daugialypė tarpusavio sąveika; šios sritys daro poveikį viena kitai.

3.11.2 Bendros technologijų iniciatyvos, technologijų platformos ir ETI. Komitetas pabrėžia ypatingą Bendrų technologijų iniciatyvų ir technologinių platformų vaidmenį. Jos padeda steigti viešojo ir privačiojo sektorių partnerystes strateginių mokslinių tyrimų srityje ir vykdyti bendras mokslinių tyrimų programas. Komitetas rekomenduoja steigiant Europos technologijų instituto ETI **Žinių ir naujovių bendruomenes** (angl. Knowledge and Innovation Communities, KICs) pasinaudoti ten kaupiama patirtimi. Naudingą įnašą taip pat gali teikti ERA-NET projektų ir EUREKA grupių patirtis.

3.11.3 MVĮ. Ypač svarbu viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, taip pat pramonės įmonių partnerystę, atveju įtraukti pakankamai mažųjų ir vidutinių įmonių (MVĮ). Komitetas pritaria, kad Komisija šiuo klausimu deda ypatingas pastangas ir siekia tai daryti ateityje. Be to, šioje srityje gali prisidėti pagal ERA-NET pradėtas CORNET (angl. *Collective Research Networking*) projektas⁽¹⁷⁾.

3.11.4 Informacijos konfidencialumas Informacijos apie naujai įgytas žinias perdavimas buvo ir yra vienas iš šiuolaikinio mokslo sėkmę lemiančių veiksnių (žr. taip pat 4.4.2 **Laisva prieiga**). Šalia teisės į nuosavybę aspektų, tai taip pat susiję su informacijos perdavimo ribojimo problema: esant kokiam naujos arba novatoriškos technologijos išvystymo lygiui konfidencialumo klausimai dėl rinkos ekonomikoje vykstančios konkurencijos⁽¹⁸⁾ gali trukdyti būtinam keitimuisi žiniomis ir tolimesniam bendradarbiavimui su partneriais iš pramonės įmonių ir tarp jų. Komitetas rekomenduoja išsamiai ištirti šį svarbų klausimą, nes nuo jo priklauso bendradarbiavimo, ypač tarp viešojo ir privačiojo sektorių, sėkmė.

⁽¹⁵⁾ Pvz.: Europos fizikų draugija, Europos nacionalinių inžinierių asociacijų federacija, Europos chemijos inžinierių federacija, Europos akademijos (IASAC, ALEA, IAP) ir kt. Daugelis jų susibūrę į asociacijas, pvz., Europos mokslo iniciatyva (ise).

⁽¹⁶⁾ OL C 325, 2006 12 30, 4 skyriaus 6 dalis.

⁽¹⁷⁾ Žr. <http://www.cornet-era.net>; tame pačiame 2007 m. birželio mėn. CORDIS focus teminio leidinio Nr.24 priede.

⁽¹⁸⁾ Kol naujovei nėra užtikrintas atidėjimo laikotarpis pagal patentų teisę, taip pat siekiant vėliau neprarasti patento teisių.

3.12 Mokslinių tyrimų institutų stiprinimas. Komitetas remia ypač svarbų tikslą stiprinti mokslinių tyrimų institutus — ir juos koordinuojančias organizacijas — kaip mokslinių tyrimų ir plėtros iniciatorius ir vykdytojus. Juose koordinuojama, planuojama ir atliekami moksliniai tyrimai ir juose sukurta atmosfera, veiksmų laisvė ir mokslinių tyrimų vykdymo ypatumai lemia atitinkamos mokslinių tyrimų organizacijos ir konkretaus mokslinių tyrimų instituto gerą vardą ir sėkmę. Todėl šioms mokslinių tyrimų organizacijoms ir mokslinių tyrimų institutams reikia ilgalaikio patikimo planavimo, pakankamo aprūpinimo ir pakankamos sprendimų priėmimo laisvės. Būtina sąlyga — didesnė finansinių išteklių naudojimo atsakomybė, patikima ir pakankamai didelė institucijų pradinio finansavimo dalis (paprastai ne mažesnė kaip 75-80 proc.), bendras projektų finansavimas, galimybė perkelti metinį biudžetą, pažangiausiems darbuotojams tenkančios pernelyg didelės administracinės naštos mažinimas, paskatos ir parama geriausiems moksliniams tyrimams konkurso keliu ir atsižvelgiant į rezultatus skiriant papildomą pakankamos trukmės finansavimą.

3.13 Atvirasis koordinavimas. Svarbių postūmių valstybių narių vykdomos mokslinių tyrimų politikos ir strateginių tikslų atvirajam tarpusavio koordinavimui ir vertinimui suteikia Europos lygmeniu vykstantys gerų rezultatų davę sprendimų priėmimo procesai, susiję su Komisijos mokslinių tyrimų politikos iniciatyvomis, ir jų parengiamieji konsultacijų etapai. Komiteto nuomone, taip pat svarbios ir tikslingos yra jų ribas viršijančios, su valstybėmis narėmis susijusios ir tarp valstybių narių ir regionų vykdomos priemonės, kuriomis siekiama suderinti ir koordinuoti specialias temas arba infrastruktūros projektus, kad būtų pasiekta daugiau darnos ir sukurta optimali Europos mokslinių tyrimų politika. Todėl koordinavimas pageidautinas kuriant europines tarpvyriausybines mokslinių tyrimų organizacijas, skirtas įgyvendinti didelius projektus ir kurti infrastruktūrą (žr. 3.8 punktą). Be to, Komisijos koordinavimas sietinas ir su pagal Septintąją bendrąją programą vykdomomis paramos priemonėmis (žr. 3.11 punktą)

3.14 Atmetamas pernelyg išsamus koordinavimas. Tačiau reikia atmesti ketinimą taikyti iš viršaus į apačią vykdomą (angl. *top-down*), smulkmenišką ir mokslinių tyrimų organizacijų arba bendrovių lygmenį siekiantį Europos mokslinių tyrimų koordinavimą, kuris prasmingas tik pats sau arba siekiant visuotinio supaprastinimo. Tai — pvz., prisidengiant siekimu išvengti dvigubų tyrimų ⁽¹⁹⁾ ir nenuoseklumo — ribotą būtiną mokslinių tyrimų požiūrių ir metodų įvairovę (žr. ypač 4.7.1 punktą) ir sukeltą neigiamą mokslo darbuotojų, institucijų ir dalyvaujančių pramonės įmonių reakciją;

⁽¹⁹⁾ Savo nuomonės *Mokslas, visuomenė ir pilietis* (CES 724/2001 4.7.5 punkte) Komitetas atkreipė dėmesį į tai, kad dėl būtinybės įrodyti atkuriamumą neretai „dvigubais tyrimais“ vadinami kitų mokslininkų grupių atliekami lygiagretūs arba kartojami tyrimai — dažniausiai naudojant modifikuotas technologijas arba metodus — yra esminė mokslinės metodikos ir pažangos sudedamoji dalis. Tik pasitelkus ją galima apsidrausti nuo klaidų ar net klautočių.

Bet kuriuo atveju būtina išvengti įspūdžio, kad Komisija siekia centralizuotai valdyti Europos mokslinius tyrimus; priešingu atveju tai būtų dar vienas reiškinys, didinantis esamą valstybių narių piliečių susirūpinimą ⁽²⁰⁾ dėl Briuselio siekiamo pernelyg didelio centralizavimo. Labiau siekiama Bendrijos sistemos, valstybių narių savarankiškumo ir sprendimų priėmimo laisvės subalansuotos pusiausvyros ir institucijų bei asmenų rodomos iniciatyvos ir kūrybingumo.

3.14.1 Metodų, požiūrių ir temų pasirinkimo įvairovė.

Tik esant metodų, požiūrių ir temų pasirinkimo įvairovei, kiekvienu atveju gali būti pasiekta geriausių rezultatų, procesų ir naujovių. Įvairovė yra ne išlaidavimas, o būtina optimizavimo ir evoliucijos priemonė, siekiant naujų žinių ir gebėjimų. Komitetas rekomenduoja, kad, nagrinėjant šį svarbų su apribojimu susijusį klausimą, būtų ypač atsižvelgta į Europos mokslinių tyrimų tarybos nuomonę.

3.15 Dar vienas tikslas — biurokratijos mažinimas.

Nepaisant to, Komitetas, atsižvelgdamas į savo ankstesnes nuomones, rekomenduoja Komisijai į būsimą Europos mokslinių tyrimų erdvės politinę darbotvarkę įtraukti dar vieną svarbų tikslą — biurokratijos mažinimą. Kartu su valstybėmis narėmis ir mokslinių tyrimų organizacijomis reikia kurti koncepcijas, siekiant supaprastinti pernelyg didelį reguliavimą ir Europos, valstybių narių, regionų ir institucijų pareigos teikti ataskaitas, paraiškų teikimo procedūrų, tikrinimo arba vertinimo procedūrų ir kt. įvairovę arba jas sujungti ir sumažinti iki būtinos apimties. Netgi Komiteto remiami konkursai dėl kompetencijos, finansavimo skyrimo ir kt. visų pirma didina pastangas, kurias mokslo darbuotojai skiria administracinėms ir vertinimo procedūroms. Todėl dar svarbiau, kad, mažinant ir paprastinant visas procedūras, būtų surastas priimtinas sprendimas. Komitetas jau ⁽²¹⁾ atkreipė dėmesį į tai, kad pavienių asmenų klaidų arba netinkamų veiksmų baimė neturi lemti pernelyg didelio visų suinteresuotų subjektų reglamentavimo arba silpninimo. Ši nuostata vienodai taikoma finansavimą skiriančioms organizacijoms ir mokslo darbuotojams.

3.16 Patraukli darbo rinka ir geresnės profesinės raidos galimybės.

Komitetas remia svarbų tikslą sukurti patrauklią darbo rinką mokslo darbuotojams. Klausimai, susiję su darbo sutarties sudarymo sąlygomis, darbo užmokesčiu, socialine apsauga ir garantijomis, šeimos buvimo kartu skatinimo aspektu turėtų būti sprendžiami taip, kad, pvz., dėl nepakankamo darbo užmokesčio, užtrukusių derybų dėl darbo sutarties sąlygų arba slegiančio netikrumo dėl savo tolimesnės profesinės karjeros mokslo darbuotojai nepasijustų išnaudojami dėl savo idealizmo ir nemanytų, kad jų investicija į labai aukšto lygio ir siauros srities išsilavinimą Europoje neužtikrina sėkmingos ir naudos teikiančios profesinės raidos.

⁽²⁰⁾ Lüder Gerken ir Roman Herzog, *EUROPE'S WORLD*, 2007 m. vasaros leidimas.

⁽²¹⁾ OL C 256, 2007 10 27.

3.16.1 Trūkumai valstybėse narėse. Šioje srityje visų pirma valstybėse narėse esama didelių trūkumų ir vis dar galima pastebėti neigiamų reiškinį ⁽²²⁾! Todėl šiuo klausimu Komitetas kreipiasi ypač į valstybes nares ir atitinkamus socialinius partnerius, kad jie pašalintų minėtus trūkumus ir visų pirma jauniems mokslininkams užtikrintų patrauklias, perspektyvą užtikrinančias profesines galimybes, kurios galėtų konkuruoti su pažangiausiems mokslininkams teikiamomis alternatyviomis profesinėmis galimybėmis. Tik tokiu atveju daugiau gabių jaunų žmonių bus vėl pasirengę investuoti savo energiją ir laiką į atitinkamas didelius reikalavimus keliančias, siauros srities studijas ir prisidėti sprendžiant grėsmę keliantį mokslo ir technologijų srities darbuotojų ir atitinkamos krypties aukštųjų mokyklų absolventų trūkumą Europoje.

3.16.2 Lyčių lygybė. Komitetas patvirtina savo poziciją dėl vienodų galimybių ir vienodo lyčių vertinimo. Reikalingi gambiausi abiejų lyčių atstovai — svarbiausia gebėjimai ir rezultatai. („Mokslininko“, „mokslo darbuotojo“ ir „inžinieriaus“ sąvokos vartojamos apibūdinti abiejų lyčių asmenims.)

3.16.3 Galimybės laisvai judėti tarp institutų, sričių, sektorių ir valstybių narių. Komitetas taip pat remia Žaliojoje knygoje suformuluotą tikslą gerokai pagerinti galimybę laisvai judėti tarp institutų, dalykų, sektorių ir valstybių narių. Viena vertus, Komitetas nurodo jau minėtas rekomendacijas šiuo klausimu, kita vertus — ankstesnę rekomendaciją dėl patrauklios stipendijų sistemos (mokslinių atostogų), mokslo įstaigoms ir pramonei vykdančioms keitimąsi darbuotojais.

3.16.4 Šeimos buvimo kartu aspektas. Komitetas jau keletą kartų atkreipė dėmesį į labai svarbų judumo skatinimo aspektą, t. y. sąlygų šeimai būti kartu sudarymą ir skatinimą. Tai ypač susiję su sutuoktinių profesine veikla (pvz., karjeros siekiančiomis poromis), tinkamomis mokyklomis vaikams, parama keičiant butą arba nekilnojamąjį turtą (išlaidų kompensavimas, mokesčiai) ir kt.

3.17 Atvira pasauliui Europos mokslinių tyrimų erdvė. Atvira pasauliui Europos mokslinių tyrimų erdvė Žaliojoje knygoje vertinama kaip ypač svarbus tikslas. Komitetas tam visiškai pritaria. Tai, ar šis tikslas bus iš tiesų pasiektas, taps svarbiu Lisabonos strategijos sėkmės įrodymu.

3.17.1 Svarbiausias kriterijus yra patrauklumas. Tačiau pagrindinis kriterijus, svarbesnis už formalesnį ir daug kartų jau įgyvendintą principinio erdvės atvėrimo aspektą, yra Europos mokslinių tyrimų erdvės patrauklumas: pažangiausių tarptautinio lygio mokslininkų pakvietimas yra pirmas būtinas žingsnis, tačiau po to reikia pasiekti, kad jie atvyktų iš tiesų, ir, ne

Europoje dirbančių mokslininkų atveju, svarbu užtikrinti, kad jie vėliau sugrįžtų į Europą.

3.17.2 Kova su „protų nutekėjimu“. Šią užduotį bus galima laikyti išspręsta tik tada, kai ne tik pasaulinio lygio pajėgiausių ir daugiausiai pasiekusių mokslininkų ir inžinierių skaičius, bet ir jų kokybės požiūriu bus pažabotas „protų nutekėjimas“, kuriuo taip akivaizdžiai skundžiamasi šiuo metu. Tačiau, norint pasiekti šį tikslą, turi atitikti visi svarbūs veiksniai: lygis, aprūpinimas, darbo sąlygos, patikimos pagrindinės politinės sąlygos, tobulėjimo galimybės ir veiksmų laisvė, asmeninės pajamos (įskaitant socialines garantijas) ir visuomenės pripažinimas.

3.18 Pirmųjų laimėjimų tąsa. Nors vis dar esama trūkumų ir neįvykdytų užduočių, Komitetas su pasitenkinimu konstatuoja, kad ankstesnės Europos mokslinių tyrimų politikos pastangos, susijusios su mokslinių tyrimų erdve, davė pirmų teigiamų rezultatų ir iš esmės yra nukreiptos teisinga linkme. Todėl svarbu tęsti pradėtą procesą sparčiai didinant Europos MTP potencialą, pasitelkiant į konkurenciją orientuotą skatinimo politiką, kuriant tinklus, pasinaudojant integracijos poveikiu ir ypač kuriant patrauklias ir patikimas pagrindines sąlygas (vengiant pernelyg didelio reglamentavimo ir centralizavimo!). **Europos mokslinių tyrimų erdvė turi tapti pasaulinės reikšmės sąvoka.**

3.19 Europos žinių erdvė. Komitetas jau ne kartą pažymėjo, kad Europos mokslinių tyrimų erdvę turėtų papildyti Europos žinių erdvė ⁽²³⁾. Tikslas sukurti Europos žinių visuomenę tapo svarbiu stimulu visiems piliečiams įgyti nuodugną, plataus profilio išsilavinimą, o mokslininkams ir inžinieriams — papildomai būtiną aukštos kokybės specialųjį išsilavinimą. Visą gyvenimą trunkantis bei savarankiškas mokymasis taip pat yra labai svarbus. Be to, su Europos mokslinių tyrimų erdve susijusioje nuomonėje, buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad būtinas tinkamas „žinių valdymas“, kuris turi užtikrinti Europos mokslinių tyrimų erdvėje jau sukauptų žinių dokumentavimą, tvarkymą, sklaidą, prieigą ir išsaugojimą. Moksliniai tyrimai ir plėtra vykdomi remiantis turimomis žiniomis siekiant įgyti naujų žinių.

3.19.1 Žinių valdymas ir technologijos. Be to, žinių valdymas yra svarbus saugiai taikant ⁽²⁴⁾ technologinius procesus, siekiant užtikrinti optimalų naudojimą, kiek galima sumažinti riziką ir nesukelti pavojaus gyventojams. Šiuo klausimu Komisija, bendradarbiaudama su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis, taip pat ateityje turėtų imtis atitinkamų iniciatyvų ir remti būtinas mokslinių tyrimų programas.

⁽²²⁾ Pvz., naujoji Vokietijos viešųjų tarnybų kolektyvinė sutartis yra akivaizdžiai priešiška judumui!

⁽²³⁾ Žr. ypač Komiteto nuomonę dėl *Investicijų į žinias ir inovacijas*, INT/325 (OLC 256, 2007 10 27).

⁽²⁴⁾ Žr., pvz., 2007 m. birželio mėn. IAEA Tarptautinės konferencijos „Knowledge Management in Nuclear Facilities“ medžiagą.

3.19.2 **Vadovėliai ir apžvalgos.** Svarbus vaidmuo išsaugant, aiškinant ir tvarkant žinias ir ypač užtikrinant aukštos kokybės išsilavinimą tenka kokybiškiems vadovėliams, apžvalgoms ir žinynams. Jiems rengti reikia patirties, pastangų ir laiko, o taip pat atleisti autorius nuo kitų užduočių. Komitetas rekomenduoja šią veiklą įtraukti į finansuojamų užduočių sąrašą, nes šis varginantis darbas jo autoriams paprastai neduoda jokios finansinės naudos.

4. Konkrečios pastabos dėl Žaliojoje knygoje pateiktų klausimų

Toliau atskirai nagrinėjami kai kurie iš 35 Žaliojoje knygoje pateiktų klausimų, kurie nebuvo nagrinėti 3-iajame skyriuje; dėl vietos stokos dauguma šių klausimų nėra kartojami, bet pateikiamos konkrečios nuorodos į Žaliąją knygą.

4.1 1-3 klausimai. **Europos mokslinių tyrimų erdvės vizijos elementai.** Pagrindinė sąlyga yra palankus visuomenės požiūris į mokslinius tyrimus ir plėtrą, kai suvokiama ir pripažįstama jų svarba gerovei, konkurencingumui, pažangai ir kultūrai. Taip pat labai svarbus pakankamas skirtingų mokslo disciplinų atstovų bendravimas, ypač gamtos ir humanitarinių mokslų, įskaitant bandymus susitarti dėl bendrų metodikos principų. Tai yra ir išankstinė sąlyga visuose politikos lygmenyse sukuriant būtinąs pagrindines sąlygas ir nustatant prioritetus. Be to, Komisija ir valstybės narės simpoziumais ir konferencijomis gali dar labiau nei iki šiol skatinti mokslo bendruomenės ir visos pilietinės visuomenės keitimąsi patirtimi ir propaguoti Europos mokslinių tyrimų erdvę; svarbus vaidmuo čia taip pat turi tekti žiniasklaidai, pagrindinį dėmesį skiriant informacijai, o ne nuomonėms. Komitetas remia Komisijos siekį pradėti viešuosius debatus ir tolimesnius veiksmus.

4.2 **8 ir 10 klausimai: Doktorantai.** Viskas prasideda nuo jaunų mokslininkų, įgijusių visavertį universitetinį išsilavinimą, t. y. nuo doktorantų. Jie yra ne studentai ar praktikantai ⁽²⁵⁾, o svarbūs mokslinių tyrimų ir mokymo proceso vykdytojai. Moksliniai tyrimai ir mokymas bei darbas su literatūra, dalyvavimas konferencijose, seminaruose ir vadinamosiose „vasaros mokyklose“ yra geriausias įgūdžių atnaujinimas; būtina primygtinai skatinti dalyvavimą juose ir sudaryti tam sąlygas. Turi būti užtikrinama ir skatinama iniciatyva ir savarankiškumas bei atlyginama už juos, nes šie įgūdžiai neatsiranda mokymo mokykloje metu.

4.3 12 ir kiti klausimai: Reikia pradėti nuo ETI ir jo atskirų žinių ir naujovių bendruomenių ir iš jų mokyti.

⁽²⁵⁾ Doktoro disertacijos tikslas — įrodyti sugebėjimą savarankiškai vykdyti mokslinę veiklą!

4.3.1 18 klausimas: Pirmiausia reikia sukaupti patirties iš atskirų atvejų. Išsiaiškinti su rizika ir atsakomybe susijusius klausimus, pvz., kai vienas iš partnerių pasitraukia.

4.3.2 19 klausimas. Pirmiausia pasinaudoti jau egzistuojančių mokslinių tyrimų organizacijų virtualių institutų patirtimi valstybės narėse, priešingu atveju — remtis „iš apačios į viršų“ (angl. *bottom-up*) principu!

4.3.3 20 klausimas, (i) dalis. Reikėtų gauti susijusių institutų pasiūlymus.

4.3.4 20 klausimas, (ii) dalis. **Nėra objektyvaus vertinimo kriterijų.** Šiuo klausimu Komitetas turi labai rimtų abejonių. Gali būti, kad didžiausias dėmesys bus skiriamas kiekybiniais ir „objektyvaus vertinimo“ kriterijams, kurių iš tiesų moksliniuose tyrimuose beveik nėra ⁽²⁶⁾. Jie galbūt naudingi vykdant su produkto kūrimu susijusią veiklą, tačiau mokslinių tyrimų atveju jie įneštų trumparegiškumo ir paviršutiniškumo (pirkimų rinkodara). Netgi pramonės mokslinių tyrimų institutams suteikiamos galimybės vykdyti ilgalaikius ir fundamentaliuosius tyrimus, kurių svarbą rodo būtent sėkmingiausiai veikiantys institutai ⁽²⁷⁾, kurių veiklos negalima lengvai pagrįsti nustatytomis ir „objektyvaus vertinimo“ kriterijais iš anksto pagrįstomis vertinimo procedūromis. Be to, Komitetas nurodo ankstesnėse nuomonėse pateiktus teiginius šiuo klausimu ⁽²⁸⁾.

4.4 Klausimas 21. **Keitimasis žiniomis: neapdoroti duomenys.** Tai sunkus ir keblus klausimas. Kalbant apie neapdorotus duomenis (Kurioje tyrimų grandinės vietoje atsiranda „neapdoroti duomenys“? Jų teisingumą pirmąjį tyrimą atlikęs asmuo dažnai dar turi patikrinti arba įvertinti.), šis klausimas susijęs su asmeniniu mokslo darbuotojų tarpusavio pasitikėjimu ⁽²⁹⁾. Klausime neužsimenama apie jų eksperimentinės ir tarpasmeninės veiklos (gebėjimas dirbti grupėje, konkurencija, prioritetai ir kt.) suvokimą; būtinos tiesioginio keitimosi žiniomis paskatos. Rezultatų kartojamumas yra labai svarbus. Iš aukščiau ir Europos lygmeniu nustatytos tvarkos taikymas yra nepatartinas; galbūt naudinga gauti rekomendacijas, kokių minimalų laikotarpį būtina saugoti įrašytus „neapdorotus duomenis“ ir kas už tai atsako. Nepaisant to (žr. taip pat 3.19.1), kyla klausimas dėl bendro žinių valdymo, užtikrinant žinių išsaugojimą. Jei būtina, Europos mokslinių tyrimų taryba taip pat turėtų nagrinėti šį klausimą.

⁽²⁶⁾ Žr. taip pat „Erwägen, Wissen, Ethik“ (EWE) 2007/18, Nr.1, 12 p., 3.4 skyrius — ISSN 1610-3696.

⁽²⁷⁾ Pvz.: BELL vykdomi tyrimai kosminės radiacijos srityje, IBM vykdomi tyrimai aukštatemperatūrų superlaidininkų srityje.

⁽²⁸⁾ Žr., pvz., 7.5 punktą, OL C 256, 2007 10 27.

⁽²⁹⁾ Fundamentaliųjų mokslinių tyrimų atveju tai dažniausiai susiję su išradimo arba idėjos prioriteto klausimu, o taikymo atveju — taip pat su patentų teisės klausimais.

4.4.1 Dar kartą dėl 21 klausimo. **Naudojimosi ir keitimosi informacija ribojimas.** Klausimų grupė nagrinėja dar vieną problemą, būtent netrukdomą ir greitą naudojimąsi informacija, kuri jau paskelbta dalykiniuose žurnaluose, leidžiamuose mokslinių leidyklų. Dėl dabartinio autorių teisių aiškinimo nebeleidžiama nemokamai naudotis bibliotekomis internete, o elektroninių kopijų jau negalima persiųsti. Tai labai riboja galimybes naudotis svarbiais mokslo ir technologijų literatūros fondais ir ypač trukdo keistis mokslo informacija ir stabdo pažangą.

4.4.2 **Laisva prieiga.** Komitetas dar labiau ragina Komisiją pasirūpinti šiuo klausimu ir ieškoti naujų, geresnių sprendimų. Viena iš galimybių būtų laisvos prieigos informacinės sistemos⁽³⁰⁾, pvz., pripažintuose recenzuojamuose laisvos prieigos periodiniuose leidiniuose (žr. taip pat toliau).

4.4.3 23 klausimas. **Atidėjimo laikas.** Šiuo klausimu Komitetas jau ne kartą pasisakė už atidėjimo laikotarpio taikymą, siekiant išspesti konfliktą tarp poreikio „kuo skubiau paskelbti“ (mokslo darbuotojai vertinami pagal jų paskelbtas publikacijas) ir būtinybės „visų pirma užregistruoti patentą“.

4.5 25-29 klausimai. **Mokslinių tyrimų programų ir prioritetų optimizavimas.** Iš esmės šiuo atveju turėtų būti pasinaudota ankstesne patirtimi, susijusia su ERA-NET projektais.

4.5.1 25 klausimas. **Vertinimo principai.** Klausimas dėl bendrų — turbūt turima omenyje suvienodintų — recenzavimo, kokybės užtikrinimo ir vertinimo principų yra labai sudėtingas, nes, viena vertus, nėra tobulų ekspertizės procedūrų, o tik geresnės arba ne tokios geros procedūros, o, kita vertus, skirtingos mokslinių tyrimų organizacijos, bent jau kalbant apie procedūros dalis, vertinimą atlieka skirtingai, todėl kriterijus turi būti įvairiomis procedūromis vertinama (santykinė) sėkmė. Todėl Komitetas ir šiuo klausimu iš esmės turi abejonių dėl numatomo suvienodinimo. Nors recenzavimas be abejonės yra geriausia procedūra⁽³¹⁾, tačiau jo kokybė ir veiksmingumas labai priklauso nuo tam tikrų ypatumų⁽³²⁾. Visų pirma reikėtų vengti paviršutiniškumo, kuris šiuo metu nesunkiai atsiranda dėl dažnai reikalaujamo nuolatinio arba daugkartinio vertinimo; todėl galioja principas: vertinti rečiau, bet nuodugniau.

⁽³⁰⁾ Žr., pvz.
<http://www.open-access.net/RMK>.

⁽³¹⁾ Tačiau, kuo labiau metodai, idėjos, apimtys ar modeliai naujoviškesni (nukrypstantys nuo normų), tuo sunkiau net ir recenzuojant priimti tinkamą sprendimą. Tuo svarbesnė reikalinga konkuruojančių požiūrių ir metodų pasirinkimo įvairovė (3.14.1 punktas).

⁽³²⁾ Žr. keletą straipsnių šia tema Vokietijos aukštųjų mokyklų asociacijos leidinio „Forschung und Lehre“ 2007 m. birželio mėn. numeryje, ISSN: 0945-5604; www.forschung-und-lehre.de.

4.5.2 Dar kartą dėl 25 klausimo ir šiek tiek plačiau. **Kompetentingi pareigūnai.** Ypač svarbu, kad finansavimą skiriančių organizacijų, taigi ir Komisijos, veikloje būtinai dalyvautų išskirtinę kompetenciją mokslo srityse turintys pareigūnai, kurie yra ir bus geriausiai ir per ilgesnį laiką susipažinę — taip pat patys vykdydami mokslinius tyrimus — su atitinkama specialia sritimi, jos ypatumais, kolegomis ir jos „bendruomene“ (nuolatinė darbo vietų rotacija mažina našumą!). Šiuo atveju taip pat galioja: pavienių asmenų klaidų arba netinkamų veiksmų baimė neturi lemti pernelyg didelio visų suinteresuotų subjektų reglamentavimo arba silpninimo. Šiuo atveju reikėtų imti pavyzdį iš ypač daug pasiekusių mokslinių tyrimų organizacijų.

4.5.3 26 klausimas. **Supaprastinimas.** Būtinybė labiau supaprastinti atitinkamas taisykles ir procedūras, siekiant mažinti mokslininkams tenkančias pernelyg dideles administracines ir kitokias užduotis, yra ne kartą minėtas tikslas. Tačiau Komitetas gerai supranta, kad jo bendras raginimas dėl įvairovės ir „iš apačios į viršų“ principo gali būti vertinamas kaip tam tikras prieštaravimas raginimui skubiai supaprastinti ir sumažinti pernelyg didelius biurokratinis reikalavimus. Todėl Komitetas remia koordinuotas priemones (žr. taip pat 3.15 punktą) bendrai vertinant visus tuos veiksmus, kuriuose plačiu mastu dalyvauja arba turės dalyvauti Bendrijos paramos programos. Vertinimo procedūrų pasirinkimo klausimu turėtų būti išklausyta Europos mokslinių tyrimų tarybos nuomonė.

4.5.4 29 klausimas: **Dalyvavimas tarpvalstybinėse mokslinių tyrimų organizacijose.** Būtina patikslinti sąvoką „dalyvauti“. Narystė konsultaciniuose organuose, o esant Bendrijos bendram finansavimui, žinoma, ir atitinkamuose priežiūros organuose, atrodo tikslinga. Tačiau aiškiai nerekomenduojama narystė tiesioginiuose vykdomuosiuose organuose.

4.6 30 ir 31 klausimai. **Atvirumas pasauliui — tarptautinis bendradarbiavimas mokslo ir technologijų srityje.** Komitetas visiškai remia mokslinių tyrimų politikos tikslą. Kalbant apie priemones, būtina skirti, viena vertus, programas, kurioms reikalingi dideli įrenginiai, pvz., greitintuvai, branduolio sintezės įrenginiai, palydovai, vėjo tuneliai ir kt., ir, kita vertus, programas, vykdomas daugelyje centrų ir bendrai naudojant įrenginius. Reikėtų pasinaudoti jau esamais pavyzdžiais ir juose sukaupia patirtimi, tačiau darant apibendrinimus kyla pavojus, kad nebus atsižvelgiama į atskirų atvejų skirtumus. Iš esmės Komitetas mano, kad šiuo atveju jau esama sukurtų ir veikiančių mechanizmų arba yra buvę atvejų, todėl papildomų priemonių nereikia.

4.7 **Bendra pastaba dėl pateiktų klausimų.** Skaitant Komisijos klausimus susidaro įspūdis, kad ji nuolat ieško bendrų taisyklių, kurios turėtų galioti visiems pasitaikantiems atvejams. Komitetas labai abejotų tokio ketinimo tikslingumu (žr. taip pat 3.14.1 punktą).

4.7.1 **Ne suvienodinimas, o veiksmų laisvė ir „iš apačios į viršų“ principas.** Todėl būtina atmesti visas pastangas, kuriomis siekiama plataus masto suvienodinimo. Būtent suvienodinimas trukdo visų pirma empiriniu būdu nustatyti atitinkamus geriausius veiklos metodus (pasiteisinusi praktika), vykstant „iš apačios į viršų“ principo atveju iš esmės įmanomai konkurencijai tarp įvairių veiklos būdų, požiūrių ir metodų kultūrinėje srityje, taip pat pasinaudoti evoliucinės raidos privatumais. Tik taip paaiškėja, koks veiklos būdas yra ypač sėkmingas, nuspelnė tolimesnės paramos ir gali būti pavyzdys kitiems.

4.7.2 **Nepakanka veikiančių mechanizmų.** Ir politinių lygmeniu, ir programų bei projektų lygmeniu jau veikiančios mechanizmai suteikia pakankamą ir racionalią veiksmų laisvę. Tolimesnės priemonės ir taisyklės gali būti pradėtos taikyti arba

pritaikytos tam tikru laiku ir mastu, jei toks konkretus poreikis bus gerai pagrįstas.

4.8 **Ankstesnės Bendrijos finansavimo ir koordinavimo priemonės.** Kita vertus, Komitetas rekomenduoja sukurti bendras, aiškias ir suprantamas taisykles, skirtas įvairioms Bendrijos MTP finansavimo ir koordinavimo priemonėms. Būtų naudinga, jeigu Komisija parengtų **visų** jos turimų ir MTP tikslams skirtų finansavimo ir koordinavimo priemonių, būdų ir pan. sąrašą bei aprašą, t. y. **naudojimo instrukciją**. Iš jos paaiškėtų, ar didėjančiai priemonių įvairovei dar būdingas pakankamas uždavinių aiškumas bei konkretumas ir ar galimiems naudotojams ir patiems Komisijos pareigūnams jos vis dar aiškios ir jas įmanoma taikyti, ar jas reikia keisti siekiant aiškumo.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRAIDIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrosios įmonės įsteigimo

COM(2007) 241 galutinis — 2007/0089 (CNS)

(2008/C 44/02)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. birželio 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Tarybos Reglamentą dėl Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrosios įmonės įsteigimo*.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gérard Dantin.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 118 nariams balsavus už, 2 — prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Farmacijos pramonė pagrįstai laikoma svarbiu strateginiu sektoriumi, o jos produktai nepaprastai reikalingi Europos piliečių sveikatai ir gerovei. Ji reikšminga ir užimtumo požiūriu.

1.2 Turint omenyje šią nuostatą ir Europos nuosmukį farmacinių mokslinių tyrimų srityje, sprendimas įsteigti NVI BĮ (Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrąją įmonę) ypač pagrįstas. Komitetas palankiai vertina šį sprendimą ir jam pritaria visų pirma todėl, kad jis reiškia tikrą viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę.

1.3 Iš svarbiausių NVI BĮ uždavinių išskirtini šie:

— ankstyvoje kūrimo stadijoje, prieš atliekant klinikinius bandymus, pagerinti naujų vaistų saugumo ir veiksmingumo prognozes,

— pasitelkiant valdymo ir žinių apie mokslinių tyrimų etapus sistemas, nebešvaistyti lėšų, kaip tai daroma šiuo metu, kai privačiojo ir viešojo sektoriaus veikla sutampa,

— sumažinti specialistų kvalifikacijos spragas inicijuojant mokymus, kad darbuotojų išsilavinimas ir kvalifikacija atitiktų farmacinių mokslinių tyrimų sektoriaus reikavimus,

— sudaryti galimybę reikalingoms sinergijoms vystyti, kad būtų bendradarbiaujama atliekant NVI BĮ inicijuotus mokslinius tyrimus ir vykdant nacionalinę bei europinę veiklą ir tokiu būdu šiame sektoriuje būtų sukurta Europos mokslinių tyrimų erdvė.

1.4 EESRK palankiai vertina tai, kad prieš rengiant reglamentą buvo plačiai konsultuojamasi, ir pritaria pasiūlymui kasmet skelbti NVI BĮ veiklos ataskaitą. Tačiau Komitetas apgailestauja, kad išsamiai neįvertinta ankstesnių Europos technologijų platformų veikla ir jos rezultatai.

1.5 Dėl finansinių priežasčių (turint omenyje, kad lėšos skiriamos iš įvairių šaltinių ir kad Bendrija skiria daug lėšų), Komiteto nuomone, reikėtų aiškiau apibrėžti, kaip bus naudojami galutiniai mokslinių tyrimų produktai, visų pirma išaiškinant intelektinės nuosavybės ir patentų klausimus.

1.6 EESRK manymu, reikėtų apsvarstyti, kaip Europos investicijos galėtų atsiperkti. Be to, būtų gerai numatyti, kad moksliniais tyrimais sukurtas pelnas būtų investuojamas Bendrijos teritorijoje.

2. Įžanga

2.1 Svarstomo pasiūlymo priimti reglamentą tikslas yra sukurti pirmąsias viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) srityje. Jame apibrėžiama viena iš dviejų pirmųjų bendrų technologijų iniciatyvų (BTI) — naujoviškų vaistų iniciatyva ⁽¹⁾.

2.2 Bendrų technologijų iniciatyvų tikslas yra sudaryti galimybę pramonei, mokslinių tyrimų įstaigoms, valstybėms narėms ir Komisijai visas ar dalį savo lėšų skirti tikslinėms mokslinėms programoms.

2.3 Skirtingai nuo tradicinės strategijos, pagal kurią atskiri projektai finansuojami iš viešųjų lėšų, BTI apima didelio masto mokslinių tyrimų programas, kuriose numatyta atlikti bendrus strateginę reikšmę turinčius mokslinius tyrimus. Naujoji koncepcija turėtų padėti sukurti Europos moksliniams tyrimams ir inovacijoms reikalingą kritinę masę, suvienyti mokslo bendruomenę svarbiausiose strateginėse srityse ir suderinti projektų finansavimą, kad mokslinių tyrimų rezultatais būtų galima kuo greičiau pasinaudoti. BTI apima esmines sritis, kuriose turimos priemonės nei savo apimtimi, nei tempais negali užtikrinti Europai lyderės pozicijos pasaulinėje konkurencijoje. Tai sritys, kuriose moksliniams tyrimams skirtas valstybės, Europos ir privačiojo sektoriaus finansavimas gali suteikti pastebimos papildomos naudos visų pirma todėl, kad paskatintų privatųjį sektorių didinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

2.4 BTI Naujoviškų vaistų iniciatyva (NVI) numatoma remti naujų žinių, priemonių ir metodų, kurie leistų greičiau pasiūlyti veiksmingesnių ir saugesnių vaistų, kūrimą.

⁽¹⁾ Antroji BTI yra „Įterptosios kompiuterinės sistemos“. Šiuo klausimu rengiama INT/364 nuomonė.

2.5 Naudojant naują finansavimo būdą, NVI turėtų pritraukti daugiau privačių investicijų į MTTP, suaktyvinti žinių perdavimą tarp universitetų ir įmonių ir sudaryti mažosioms ir vidutinėms įmonėms palankesnes sąlygas dalyvauti europiniuose moksliniuose tyrimuose.

3. Prielaidos

3.1 Per pastaruosius 10-15 metų farmaciniai moksliniai tyrimai Europoje laipsniškai menko. 1990-2005 m. JAV investicijos į MTTP išaugo 4,6 karto, o Europoje vos 2,8 karto. Įmonės vis dažniau pažangiausias savo mokslinių tyrimų padalinius perkelia į Europos Sąjungai nepriklausančias šalis, paprastai į Jungtines Amerikos Valstijas, o pastaruoju metu — į Aziją.

3.1.1 Susiklosčiusi padėtis gali turėti rimtų pasekmių Europos konkurencingumui, kadangi inovacijos ir pažangiosios technologijos — tai ilgalaikio ekonomikos augimo pagrindas. Tai ir buvo viena svarbiausių priežasčių, paskatinsusių parengti BTI „Naujoviški vaistai“.

3.2 Vyriausybė numato savo veiksmus valstybės mastu, o pramonė orientuojasi į padėti visame pasaulyje. Didžiosios valstybės, pavyzdžiui, Jungtinės Amerikos Valstijos ir Kinija, turi vieningą investicijų strategiją, suteikiančią įmonėms galimybę geriau planuoti ir pritraukti lėšas. Europoje nacionalinės valdžios institucijos nekoordinuoja savo investicijų į MTTP, todėl farmacijos bendrovės turi skirti lėšų, kad pritaikytų savo veiklą prie vietos padėties.

3.3 Bendrijos teisės aktu galėtų būti nustatyta tikslinga ir nuosekli MTTP programa, kuri būtų finansuojama iš visų Europos MTTP investicijų šaltinių (viešųjų ir privačiųjų), ir pakeisti susiklosčiusią padėtį Europos Sąjungos naudai. Šio tikslo ir siekiama nagrinėjamame reglamente.

4. Komisijos pasiūlymas

4.1 Pasiūlymas priimti reglamentą dėl Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrosios įmonės įsteigimo [COM(2007) 241] kyla iš Septintosios bendrosios programos (7-oji BP), patvirtintos Sprendimu Nr. 1982/2006/EEB. Jame numatytas Bendrijos indėlis Europos lygiu kuriant ilgalaikes viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės mokslinių tyrimų srityje.

4.2 Šios partnerystės sudaromos pagal Bendrų technologijų iniciatyvų (BTI) modelį ir atsižvelgiant į buvusių Europos technologijų platformų (ETP) atliktą darbą.

4.3 Taryba savo Sprendime Nr. 971/2006/EEB dėl specialiosios „Bendradarbiavimo“ programos pabrėžė, kad būtina steigti viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystes, ir nurodė šešias sritis, kuriose reikėtų bendrų technologijų iniciatyvų, kad būtų galima atgaivinti Europos mokslinius tyrimus:

- vandenilis ir kuro elementai,
- aeronautika ir oro transportas ⁽²⁾,
- naujoviški vaistai,
- Įterptosios kompiuterinės sistemos ⁽³⁾,
- Nanoelektronika ⁽⁴⁾,
- GMES (Pasaulinė aplinkos ir saugumo stebėsenos sistema).

4.4 Atsižvelgiant į šią bendrąją strategiją, nuomonėje svarstomame Pasiūlyme priimti reglamentą COM(2007) 241 numatoma įgyvendinti **bendrą technologijų iniciatyvą „Naujoviški vaistai“ (BTI NV)** įsteigiant **Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrąją įmonę (NVI BĮ)**.

4.5 Komisijos tikslas, — įsteigus Naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrąją įmonę, paskatinti aktyviau dalyvauti tuos subjektus, kurie šiandien neturi galimybių vykdyti sudėtingas ir brangias mokslinių tyrimų programas (universitetai, mažosios ir vidutinės įmonės, klinikų centrai, valdžios institucijos ir kt.).

4.6 NVI BĮ bus steigama kaip bendra įmonė, kurios steigėjai bus Europos bendrija, atstovaujama Komisijos, ir Europos farmacijos pramonės ir asociacijų federacija (EFPIA) ir kuri veiks kaip Bendrijos įstaiga pagal Tarybos reglamentą, priimtą atsižvelgiant į Sutarties 171 straipsnį. Prie jos galės prisijungti valstybės narės, 7-ojoje bendrojoje programoje dalyvaujančios šalys ir MTTP veikla užsiimančios bei piniginių įnašų padarę juridiniai asmenys.

4.7 Programai bus skirtas dviejų milijardų eurų biudžetas, kuris turi būti investuotas per septynerius metus lygiomis dalimis paskirsčius investicijas Komisijai (7-oji bendroji programa pagal Tarybos reglamento Nr. 1605/2002 54 straipsnio nuostatas) ir EFPIA priklausančioms įmonėms, kurios visų pirma skirs darbuotojus, įrangą, vartojimo reikmenis ir kt.

4.8 NVI BĮ remis valstybėse narėse ir šalyse, susijusiose su 7-ąja bendrąja programa, atliekamus mokslinius tyrimus. Milijardo eurų Bendrijos įnašas bus skirtas mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei universitetams, atliekantiems mokslinius tyrimus, kurių rezultatai gali būti panaudoti farmacijoje. Tokių pat sumą investuos projekte dalyvaujančios didžiosios įmonės, padengdamos savo išlaidas moksliniams tyrimams ir į šią veiklą įtraukdamos MVĮ ir universitetus.

4.9 NVI bendroji įmonė laikoma tarptautine institucija, turinčia juridinio asmens statusą, kaip apibrėžta Direktyvos

2004/17/EEB 2 straipsnyje ir Direktyvos 2004/18/EEB 15 straipsnyje; jos buveinė bus Briuselyje, o savo veiklą ji pradės 2017 m. gruodžio mėn., nebent Taryba nustatytų vėlesnę datą.

5. Bendrosios pastabos

5.1 Farmacijos pramonė pranešime „Naujoviškos Europos kūrimas“ pagrįstai laikoma svarbiu strateginiu sektoriumi, o jos produktai yra nepaprastai reikalingi Europos piliečių sveikatai ir gerovei. Iš esmės, racionaliai ir teisingai vartojant farmacijos produktus, galima pagerinti gyvenimo kokybę.

5.2 Be to, farmacijos pramonė Europoje yra sukūrusi daug darbo vietų. 2004 m. šiame sektoriuje buvo įdarbinta 612 000 darbuotojų, iš kurių 103 000 turėjo aukštą kvalifikaciją mokslinių tyrimų srityje.

NVI BĮ vaidmuo

5.3 NVI BĮ steigama pirmiausia dėl visiems žinomos priežasties — būtina sustabdyti Europos nuosmukį farmacinių mokslinių tyrimų srityje ir pakeisti šią tendenciją į priešingą; ši tendencija jau buvo apžvelgta 2003 m. liepos 1 d. Komisijos komunikate „Stipresnė Europos farmacijos pramonė pacientų labui: raginimas veikti“.

5.4 Šiuo tikslu būtina keisti nusistovėjusias dvišalio bendradarbiavimo formas. Reikalinga nauja europinė koncepcija, kad universitetai, atitinkamos MVĮ ir valstybės įstaigos galėtų tiesiogiai bendradarbiauti su farmacijos sektoriumi atsižvelgiant į 7-ojoje bendrojoje programoje numatytas finansines nuostatas.

5.5 Iš svarbiausių NVI BĮ uždavinių išskirtini šie:

- ankstyvoje kūrimo stadijoje, prieš atliekant klinikinius bandymus, pagerinti naujų vaistų saugumo ir veiksmingumo prognozes,
- pasitelkiant valdymo ir žinių apie mokslinių tyrimų etapus sistemas, nebešvaistyti lėšų, kaip tai daroma šiuo metu, kai privačiojo ir viešojo sektorių veikla sutampa,
- sumažinti specialistų kvalifikacijos spragas inicijuojant mokymus, kad darbuotojų išsilavinimas ir kvalifikacija atitiktų farmacinių mokslinių tyrimo sektoriaus reikalavimus,
- sudaryti galimybę reikalingoms sinergijoms vystyti, kad būtų bendradarbiuojama atliekant NVI BĮ inicijuotus mokslinius tyrimus ir vykdant nacionalinę ir europinę veiklą ir tokiu būdu šiame sektoriuje būtų sukurta Europos mokslinių tyrimų erdvė.

⁽²⁾ INT/369.

⁽³⁾ INT/364.

⁽⁴⁾ INT/370.

6. Konkrečios pastabos

6.1 EESRK palankiai vertina tai, kad prieš parengiant šį reglamentą buvo plačiai konsultuojamasi, ir pritaria, kad būtų įgyvendintos tikslinės mokymo programos reikiamai kvalifikacijai šiame sektoriuje užtikrinti, nes šis sektorius yra labai svarbus Europos ekonomikai ir piliečių gyvenimo kokybei.

6.2 Kaip nurodyta 4.2 punkte, BTI pratęsia buvusių Europos technologijų platformų (ETP) veiklą. Vis dėlto šioms platformoms retai tepavykdavo įgyvendinti joms skirtą užduotį — sukurti strategiją moksliniams tyrimams Europoje atnaujinti. Mintis sukurti BTI visų pirma kilo supratęs, kad į projektą nepavyko visapusiškai įtraukti MVĮ, turėjusių iš esmės padidinti šio pramonės sektoriaus konkurencingumą.

6.2.1 Todėl EESRK apgailestauja, kad Komisijos pasiūlyme išsamiau neanalizuojama ankstesnė Europos technologijų platformų (ETP) veikla; jų veikla neįvertinta, neįvardijami jos rezultatai, nėra ir jokių bibliografinių nuorodų.

6.2.2 Dėl šios priežasties, kalbėdamas apie BVI, Komitetas pritaria pasiūlymui teikti metines ataskaitas, kuriose būtų įvardijami veiklos rezultatai ir padaryta pažanga.

6.3 Nepaisant išsakytų minčių, EESRK palankiai vertina pasiūlymą įsteigti naujoviškų vaistų iniciatyvos bendrąją įmonę.

Ji iš tiesų turi esminių savybių, reikalingų farmaciniam moksliniam tyrimams Europoje atnaujinti, kadangi užtikrina tikrą viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę. Ši iniciatyva atitinka Lisabonos strategijos tikslą į MTTP veiklą investuoti 3 proc. BVP, iš kurių du trečdalius turi skirti privatusis sektorius.

6.3.1 Vis dėlto, kadangi finansavimas teikiamas iš įvairių šaltinių ir didelę dalį lėšų skirs Bendrija, Komitetas mano, kad reikėtų aiškiau apibrėžti mokslinių tyrimų galutinių produktų naudą ir paskirtį. Todėl patentų ir intelektinės nuosavybės klausimas, kuris reglamente ir jo priede nagrinėjamas tik bendrais bruožais, turėtų būti tiksliau ir išsamiau išaiškintas, kad netrukdytų sklandžiai įsteigti NVI BĮ.

6.3.2 Daugumos Europoje veikiančių farmacijos pramonės bendrovių veikla yra pasaulinio masto. Kadangi Bendrijos teikiamo finansavimo dalis yra didelė, reikėtų pasvarstyti, kaip būtų galima susigrąžinti Europos investicijas. Šiuo požiūriu reglamente, nesudarant kliūčių naudoti naujoviškus vaistus ES nepriklausančiose šalyse, galėtų būti numatytos nuostatos, reglamentuojančios visų mokslinio tyrimo etapų eigą ir molekulių, gautų atlikus šiuos mokslinius tyrimus, gamybą visoje Europos Sąjungoje. Be to, pageidautina, kad šiose nuostatose būtų numatyta, jog mokslinių tyrimų, kuriuos finansuoja NVI BĮ, pelnas būtų skiriamas investicijoms Bendrijos teritorijoje.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios įmonės ARTEMIS įsteigimo siekiant įgyvendinti įterptųjų kompiuterinių sistemų bendrą technologijų iniciatyvą

COM(2007) 243 galutinis — 2007/0088 (CNS)

(2008/C 44/03)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. birželio 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl bendrosios įmonės ARTEMIS įsteigimo siekiant įgyvendinti įterptųjų kompiuterinių sistemų bendrą technologijų iniciatyvą*.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gérard Dantin.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 127 nariams balsavus už, 2 — prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK iš esmės pritaria Komisijos strategijai. Taigi, Komitetas laikosi nuomonės, kad sprendimas atnaujinti investicijas į MTTP yra tinkama priemonė siekiant Europos įmonėms nubrėžti aiškias gaires pasitelkus naują instrumentą, kuris suteiktų galimybę sutelkti dabartinį suskaidytą ES finansavimą ir išvengti netolygaus programų pasiskirstymo, dėl kurio buvo beveik neįmanoma įvertinti pasiektų rezultatų.

1.2 Komitetas pritaria ketinimui kasmet skelbti ARTEMIS rezultatus. Tačiau Komitetas apgailestauja, kad nepateikta išsami senųjų Europos technologijų platformų veiklos ir pasiekimų ataskaita.

1.3 Komiteto požiūriu, bendroji įmonė ARTEMIS, grindžiama valstybinio ir privataus sektorių partnerystė, yra tinkamas pagrindas Europos mokslinių tyrimų erdvei kurti ir svarus indėlis didinant Europos įmonių konkurencingumą.

1.4 Išreikšdamas palankią nuomonę apie nagrinėjamą pasiūlymą, Komitetas pabrėžia siūlomos novatoriškos investicijų strategijos, kuri leistų suvienyti Bendrijos, įmonių, skirtingų valstybių narių ir dalyvaujančių MTTP struktūrų išteklius, svarbą.

1.5 Vertindamas šią novatorišką partnerystės struktūrą, kuri gali tapti sudėtinga, kai reikės spręsti pradėtų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimo klausimą, EESRK palankiai vertina tai, kad reglamento dėl bendrosios įmonės 24 straipsnyje daug dėmesio skiriama intelektinei nuosavybei ir šis klausimas yra išsamiai išnagrinėtas.

1.6 Taigi, Komiteto manymu, būtina:

— iš esmės supaprastinti procedūras, visų pirma atsižvelgiant į neigiamą biurokratizmo poveikį ankstesnėms MTTP programoms,

— vykdyti informavimo programą, kuri padėtų sutelkti reikiamus ekonominius išteklius,

— sudaryti profesinio mokymo programas, kurios leistų darbuotojų kvalifikaciją priderinti prie ARTEMIS sukurtų darbo vietų, ir tokiu būdu sudaryti sąlygas užimti lyderio poziciją šiame strateginiame sektoriuje.

2. Įvadas

2.1 Aptariamo pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą tikslas — užmegzti pirmąsias viešojo ir privataus sektorių partnerystes MTTP sektoriuje. Jame pristatoma viena iš dviejų pirmųjų bendrųjų technologijų iniciatyvų (BTI). Ji susijusi su įterptosiomis kompiuterinėmis sistemomis ⁽¹⁾.

2.2 Bendras BTI tikslas — pramonei, mokslinių tyrimų institucijoms, valstybėms narėms ir Komisijai suteikti galimybę suvienyti visus arba dalį jų išteklių vykdant konkrečias mokslinių tyrimų programas.

2.3 Priešingai nei tradicinė strategija, kai valstybinis finansavimas projektams suteikiamas atskirai išnagrinėjus kiekvieną konkretų atvejį, BTI yra susijusios su plataus masto mokslinių tyrimų programomis, kurias vienija bendri strateginiai mokslinių tyrimų tikslai. Ši nauja koncepcija turėtų leisti sudaryti Europos moksliniams tyrimams ir inovacijoms būtiną kritinę masę, sutelkti pagrindinių strateginių sričių mokslininkų bendruomenę ir suderinti projektų finansavimą, kad atsirastų galimybė greičiau pasinaudoti mokslinių tyrimų rezultatais.

2.4 Šiuo pasiūlymu nustatomas įterptųjų kompiuterinių sistemų BTI ARTEMIS steigimo teisinis pagrindas.

⁽¹⁾ Antroji BTI susijusi su naujoviškais vaistais. Dėl jos rengiama nuomonė INT/363.

2.5 BTI ARTEMIS yra susijusi su „nematomais“ kompiuteriais (integruotomis sistemomis), valdančiais daugelį įrengimų: nuo automobilių bei lėktuvų iki telefonų, taip pat energetikos tinklus ir daugelį buities prietaisų, pavyzdžiui, skalbimo mašinas, televizorius ir kt.

2.6 Numatoma, kad 2010 m. pasaulyje bus daugiau nei 16 milijardų, o 2020 m. — daugiau nei 40 milijardų integruotų procesorių. 2010 m. ši įranga ir įterptoji programinė įranga sudarys 30–40 proc. naujų gaminių vertės: 41 proc. plataus vartojimo elektronikos prekių, 37 proc. telekomunikacijos įrangos, 36 proc. automobilių ir 33 proc. medicinos įrangos.

2.7 Per septynerius metus moksliniams tyrimams skirta ARTEMIS biudžeto dalis sudarys 2,7 milijardo eurų. 60 proc. šių lėšų planuojama gauti iš pramonės, 410 milijonų eurų skirs Komisija ir 800 milijonų eurų bus numatyta valstybių narių programose.

3. Aplinkybės

3.1 Informacijos ir ryšių technologijos (IRT) turi didžiulę ekonominę ir socialinę reikšmę, joms tenka labai svarbus vaidmuo įgyvendinant persvarstytą Lisabonos strategiją, kurioje pabrėžiama, kad žinios ir naujovių diegimas ES padeda skatinti ekonomikos augimą ir užimtumą.

3.2 Numatoma, kad per artimiausius dešimt metų bendros išlaidos MTTP visame pasaulyje turėtų padidėti maždaug 170 proc., o išlaidos įterptosioms sistemoms — 225 proc., ir jei 2002 m. jos sudarė 58 milijardus eurų, tai 2015 m. turėtų pasiekti 132 milijardus eurų ⁽²⁾.

3.3 Europos Sąjungoje moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai IRT srityje skiriama maždaug 18 proc. visų MTTP išlaidų, o Jungtinėse Amerikos Valstijose — 34 proc., Japonijoje — 35 proc. ⁽³⁾ Padalinus iš gyventojų skaičiaus, ES išlaidos sudaro maždaug 80 eurų gyventojui, o Jungtinėse Amerikos Valstijose — 350 eurų, Japonijoje — 400 eurų. Moksliniai tyrimai įterptųjų sistemų tema sudaro didžiąją mokslinių tyrimų IRT srityje dalį. Europoje jiems skiriama 380 milijonų eurų viešųjų lėšų ir daugiau nei 50 proc. įmonių lėšų, skirtų moksliniams tyrimams informacijos ir ryšių technologijų srityje.

3.4 Jei ES nori ir ateityje atlikti svarbų vaidmenį šiame dideles plėtros galimybes turinčiame sektoriuje, ji turi daugiau investuoti šioje strateginėje srityje ir geriau tas investicijas panaudoti, o ne pasikliauti pastangas išsklaidančia ir darbo dubliavimą skatinančia mokslinių tyrimų struktūra. Šiuo metu ES įmonės negali pasinaudoti jokia sistema, kuri padėtų vystyti technologijas ir sukurti reikiamas normas.

3.4.1 Iš esmės, pažangą varžo nekoordinuojami įmonių tikslai MTTP srityje, dubliuojamas darbas ir neveiksmingas moksliniams tyrimams skiriamų ribotų išteklių naudojimas.

3.4.2 Komisija savo pasiūlymu siekia pakeisti susiklosčiusią padėtį.

4. Komisijos pasiūlymas

4.1 Sprendimas dėl bendrosios įmonės ARTEMIS įsteigimo, išdėstytas dokumente COM(2007) 243 galutinis, yra susijęs su Sprendimu Nr. 1982/2006/EEB dėl Septintosios bendrosios programos, kuriame numatoma, kad Bendrija prisidės prie ilgalaikės viešojo ir privataus sektorių partnerystės mokslinių tyrimų srityje užmezgimo Europos mastu.

4.2 Ši partnerystė įgyvendinama vykdant „bendrasias technologijų iniciatyvas“ (BTI), o jos pagrindą sudaro buvusios „Europos technologijų platformos“ (ETP).

4.3 Sprendime Nr. 971/2006/EB dėl specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ ⁽⁴⁾ Komisija pabrėžė, kad būtina plėtoti viešojo ir privataus sektorių partnerystę ir nurodė šešias sritis, kuriose tikslinga vykdyti bendrasias technologijų iniciatyvas siekiant paskatinti Europos mokslinius tyrimus. Šios sritys yra:

- vandenilio molekulės ir kuro elementai,
- aeronautika ir oro transportas ⁽⁵⁾,
- naujoviški vaistai ⁽⁶⁾,
- įterptosios kompiuterinės sistemos,
- nanoelektronika ⁽⁷⁾,
- pasaulinės aplinkos ir saugumo stebėjimo sistemos (GMES).

4.4 Atsižvelgiant į šią bendrą strategiją, nagrinėjamame Pasiūlyme COM(2007) 243 pateiktame reglamente numatyta taikyti Tarybos reglamentą dėl bendrosios įmonės ARTEMIS įsteigimo siekiant įgyvendinti įterptųjų kompiuterinių sistemų bendrą technologijų iniciatyvą.

4.5 Pasirinktoji įmonė, plėtojanti veiklą labai svarbia „pažangiųjų funkcijų įterpimo“ linkme, priklauso strateginei sričiai, apimančiai automobilių sektorių, buities prietaisus, komunikacijų, kontrolės ir biuro įrangą.

4.6 Numatyta, kad šiuose sektoriuose, kuriuose jau šiandien įterptosios sistemos yra plačiai naudojamos prietaisų kontrolei, per ateinančius penkerius metus įterptųjų sistemų bus naudojama dar daugiau: jos turėtų sudaryti 35–40 proc. galutinių gaminių vertės dalį, jų bendras skaičius 2010 m. turėtų būti 16 milijardų, o 2020 m. — 40 milijardų.

⁽²⁾ Software Intensive Systems in the Future, IDATE/TNO, 2005.

⁽³⁾ Komisijos komunikatas „i2010 — Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“, Europos Komisija, 2005.

⁽⁴⁾ OL L 400, 2006 12 30, p. 1.

⁽⁵⁾ INT/369.

⁽⁶⁾ INT/363.

⁽⁷⁾ INT/370.

4.7 Pagrindinė sprendimo vykdyti BTI priežastis yra noras sukurti Europos mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą, kuri padėtų ES ekonomikai pirmą kartą pasaulyje įterptųjų kompiuterinių sistemų — naujovių, kurias būtina diegti svarbiausiuose sektoriuose siekiant užtikrinti Europos įmonių konkurencingumą ir vystymąsi, — srityje.

4.8 Tokiai iniciatyvai kaip ARTEMIS, Komisijos teigimu, tenka ypač svarbus vaidmuo, jei norima išvengti to, kas įvyko Europos pramonės asmeninių kompiuterių ir interneto sektoriuje, kurių gamyba buvo perkelta iš Europos į Jungtines Amerikos Valstijas, Japoniją ir kitur būtent todėl, kad buvo per mažai investuojama į mokslinius tyrimus ir naujoves.

4.9 Prieš pristatant BTI ARTEMIS vyko išsamios konsultacijos su suinteresuotais subjektais ir Bendrijos lygiu buvo įgyvendinta keletas svarbių iniciatyvų ir surengta svarbių konferencijų. Šios iniciatyvos tikslai ir paskirtis buvo iš anksto pateikti vertinti akademiniam sluoksniui ir įmonėms, kurių kompetencija įterptųjų sistemų srityje buvo pasinaudota rengiant nagrinėjamą pasiūlymą. Valstybės narės pripažino, kad tik Europos Sąjungos lygiu galima išspręsti ateities problemas.

4.10 Teisinis pagrindas

Šį pasiūlymą sudaro Tarybos reglamentas, prie kurio pridedami bendrosios įmonės įstatai. Pasiūlymas yra grindžiamas Sutarties 171 straipsniu. Bendroji įmonė bus Bendrijos įstaiga, ir nors jos biudžetas bus tvarkomas vadovaujantis Tarybos Reglamento 1605/2002 185 straipsniu, reikės atsižvelgti ir į šios iniciatyvos specifinį pobūdį, kurį lemia viešojo ir privataus sektorių partnerystė, kuriai būdingas didelis (ar bent toks pat kaip viešojo sektoriaus) privataus sektoriaus indėlis.

4.11 Sudėtis

Bendros technologijų iniciatyvos (BTI) narės steigėjos yra Europos Sąjunga, kuriai atstovauja Komisija, valstybės narės, pareiškusios norą dalyvauti BTI, ir ARTEMISIA (asociacija, atstovaujanti daugeliui atitinkamo sektoriaus įmonių ir kitoms MTTP organizacijoms). Įstatuose pateiktas sąrašas subjektų, kurie vėliau gali tapti bendrosios įmonės ARTEMIS nariais. Tai visų pirma prie 7-osios bendrosios programos prisijungusios valstybės, nepriklausančios Europos Sąjungai, ir kiti juridiniai subjektai, kurie galėtų prisidėti siekiant bendrosios įmonės ARTEMIS tikslų.

4.12 Finansavimas

Bendrosios įmonės ARTEMIS einamosios išlaidos, nurodytos 4 straipsnyje, padengiamos iš šių šaltinių:

- finansinio ARTEMISIA įnašo, ne didesnio nei 20 milijonų eurų arba sudarančio 1 proc. projektų bendrų išlaidų, bet ne daugiau kaip 30 milijonų eurų;
- finansinio Bendrijos įnašo, ne didesnio nei 10 milijonų eurų;
- natūrinių ARTEMIS valstybių narių įnašų.

MTTP veikla laikotarpiu iki 2017 m. gruodžio 31 d. padengiama iš šių šaltinių:

- finansinio Bendrijos įnašo iki 410 milijonų eurų;
- ARTEMIS valstybių narių įnašų, tiesiogiai išmokėtų mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros organizacijoms, dalyvaujantioms MTTP projektuose;
- natūrinių mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros organizacijų įnašų.

4.12.1 Laikotarpiu iki 2013 m. gruodžio 31 d. Komisijos įnašas sudarys iki 420 milijonų eurų. Šios lėšos bus skirtos pagal specialiąją programą „Bendradarbiavimas“, kurią vykdančiam, vadovaujantis Tarybos Reglamento Nr. 1605/2002 54 straipsnio 2 dalies nuostatomis, įgyvendinama 7-oji bendroji mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programa. 2008 m. prireiks 42,5 milijonų eurų.

4.12.2 Dideles investicijas pateisina tai, kad būsimi ARTEMIS rezultatai atitinkamose srityse taip pat taps svarbiomis gairėmis visoms Europos Sąjungos politikos kryptims, visų pirma aplinkosaugos, transporto, energetikos ir vidaus rinkos. Taigi, jie taps konkrečiu indėliu įgyvendinant Lisabonos konkurencingumo tikslus ir Barselonos tikslus dėl išlaidų mokslinių tyrimų srityje. Siūloma iniciatyva yra aukštų tikslų siekiančios Bendrijos strategijos, kurią įgyvendinant taip pat siūloma įsteigti Europos technologijos institutą (ETI), dalis.

4.13 Intelektinė nuosavybė

ARTEMIS priima taisykles, kuriomis reguliuojama mokslinių tyrimų rezultatų sklaida ir prireikus užtikrinama, kad intelektinė nuosavybė, sukurta vykdančią MTTP veiklą, yra saugoma, o mokslinių tyrimų rezultatai yra naudojami ir skleidžiama informacija apie juos. Šis principas išsamiai išdėstytas reglamento dėl bendrosios įmonės 24 straipsnyje.

4.14 Komisijos manymu, įsteigus bendrąją įmonę ARTEMIS, neginčijama nauda Bendrijai bus tokia:

- suvienijus šalių pastangas siekiant bendrų tikslų, apibrėžtų Europos lygmeniu, bus galima sukurti Europos mokslinių tyrimų erdves įterptųjų kompiuterinių sistemų srityje;
- didesnis lankstumas sutelkiant valstybių narių išteklius;

- Bendrijos finansinio įnašo svertinis poveikis valstybėms narėms ir pramonės subjektams,
- programų veiksmingumas ir ankstesnių iniciatyvų trūkumų panaikinimas;
- ekonominis veiksmingumas sutrumpinus laiką, skirtą projektui parengti;
- didesnis ES ekonomikos konkurencingumas paspartėjus mokslinių tyrimų rezultatų patekimui į rinką.

5. Bendrosios pastabos

5.1 EESRK iš esmės pritaria Komisijos strategijai. Taigi, Komitetas laikosi nuomonės, kad investicijos į MTTP yra tinkama priemonė siekiant Europos įmonėms nubrėžti aiškias gaires pasiūlyti naują instrumentą, kuris suteiktų galimybę sutelkti dabartinį suskaidytą ES finansavimą ir išvengti netolygaus programų pasiskirstymo, dėl kurio buvo beveik neįmanoma įvertinti pasiektų rezultatų.

5.2 Tačiau, kaip nurodoma 4 straipsnio 2 dalyje, BTI pagrindą sudaro buvusių „Europos technologijų platformų“ (ETP) veikla. Tačiau šioms platformoms tik pavieniais atvejais pavyko pasiekti užsibrėžto tikslo tapti strateginiu postūmiu plėtojant Europos mokslinius tyrimus. Taip atsitiko iš dalies todėl, kad dalyvaujantiems subjektams nebuvo suteikti derami įgaliojimai. BTI sukurta pripažįstant dalinę ETP nesėkmę atliekant savo vaidmenį — svariai prisidėti didinant pramonės konkurencingumą.

5.2.1 Todėl EESRK apgailestauja, kad Komisijos pasiūlyme nepateikta išsamesnė Europos technologijų platformų (ETP) iki šiol atliktų darbų apžvalga: neparengta ataskaita, nepaminėti pasiekti rezultatai ir nėra jokios bibliografinės nuorodos.

5.2.2 Atsižvelgdamas į tai, Komitetas pritaria pareikštam ketinimui kasmet pateikti BTI rezultatų ir pažangos ataskaitą.

5.3 Komiteto nuomone, bendroji įmonė ARTEMIS, grindžiama valstybinio ir privataus sektorių partneryste, yra tinkamas pagrindas Europos mokslinių tyrimų erdvei kurti ir svarus indėlis didinant Europos įmonių konkurencingumą.

5.4 Jei ateityje bus prieinamos vis „protingesnės“ sistemos, tai gali labai paskatinti gaminti vis saugesnius gaminius ir rengti aukšto lygio mokymus bei įgyti aukšto lygio kvalifikaciją, o tai

sudarytų palankias sąlygas kurti darbo vietas ir plėtoti užimtumą.

5.5 Išreikšdamas palankią nuomonę apie nagrinėjamą pasiūlymą, Komitetas visų pirma nori pabrėžti novatoriškos investicijų strategijos svarbą.

5.5.1 Iš tiesų, pirmą kartą vykdamas mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programas bus naudojami ne tik Bendrijos ir įmonių (o tai neįprasta), kurioms atstovaus ARTEMISIA, ištekliai, bet ir įvairių valstybių narių ir dalyvaujančių MTTP organizacijų ištekliai.

5.5.2 Vertindamas šią novatorišką bendradarbiavimo struktūrą, kuri gali tapti sudėtinga, kai reikės spręsti pradėtų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimo klausimą, EESRK palankiai vertina tai, kad reglamento dėl bendrosios įmonės 24 straipsnyje daug dėmesio skiriama intelektinei nuosavybei ir šis klausimas yra išsamiai išnagrinėtas.

5.6 Tačiau Komitetas mano, kad norint pasiekti užsibrėžtų tikslų ir kuo geriau išnaudoti visas šios naujos struktūros galimybes, būtina:

- iš esmės supaprastinti procedūras, kurių laikomasi skirtinguose MTTP veiklos etapuose — nuo veiklos pasirinkimo iki rezultatų paskelbimo, o pagrindinę atsakomybę už šiuos veiksmus patikėti ARTEMIS. Sudėtingas administravimas, neužtikrintas finansavimas ir neaiški institucijų kompetencija — tai keletas priežasčių, lėmusių anksčiau vykdytų MTTP programų nesėkmę.
- Vykdyti plataus masto informavimo programą apie įmonės ARTEMIS suteikiamas galimybes, visų pirma — jos pajėgumą sutelkti reikiamus ekonominius išteklius naudojant naujas finansavimo formas;
- įgyvendinti atitinkamas profesinio mokymo programas, kad būtų parengti aukštos kvalifikacijos darbuotojai, turintys MTTP būtinų žinių, kurios neatsiejamoms nuo ARTEMIS ir strateginiu požiūriu yra labai svarbios ES pramonės atečiai. Ši aukšta darbuotojų kvalifikacija, suteikianti darbo vietoms, kurios bus sukurtos MTTP sektoriuje, reikalingus sudėtingus techninius gebėjimus, ne tik taps kliūtimi protų nutekėjimui, bet ir viena iš būtinų sąlygų užtikrinant pramonės lyderio vaidmenį šiuose Europos Sąjungai strateginiu požiūriu svarbiuose sektoriuose.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, įsteigiančio „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę

COM(2007) 315 galutinis — 2007/0118 (CNS)

(2008/C 44/04)

2007 m. liepos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasi-konsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento, įstei-giančio „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę.

2007 m. liepos 10 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras nusprendė įpareigoti Bendro-sios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrių atlikti parengiamąjį darbą šioje srityje.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Gérard Dantin ir priėmė šią nuomonę 97 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria sprendimui įsteigti „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę. Komiteto manymu, atnaujinus viešųjų ir privačių lėšų investa-vimą į MTTP, galėtų būti sukurta stabili struktūra Europos verslui, įveiktas dabartinis Bendrijos finansavimo susiskaidymas, koordinuojami moksliniai tyrimai, kurie dažnai yra per daug išsklaidyti, ir taip padidintas jų veiksmingumas.

1.2 Komitetas pritaria šio sektoriaus pasirinkimui, kuris atitinka Lisabonos strategiją ir suteikia naujų impulsų daug aukštos kvalifikacijos specialistų įdarbinančiai techniškai novato-riškai pramonės šakai bei skatina labai reikalingą pažangą aplin-kosaugos srityje.

1.3 Savo palankioje nuomonėje EESRK pirmiausia norėtų pabrėžti siūlomos strategijos, skirtos investicijoms skatinti ir moksliniams tyrimams koordinuoti, svarbą ES. Komitetas tiki, kad ši strategija bus stiprus impulsas kuriant Europos mokslinių tyrimų erdvę ir labai prisidės prie Europos įmonių konkurencin-gumo šiame sektoriuje.

1.4 Tačiau, atsižvelgiant į finansavimo šaltinių įvairialypiš-kumą, suinteresuotų subjektų skaičių ir realius Bendrijos išteklius reikėtų tiksliau apibrėžti mokslinių tyrimų rezultatų naudojimą ir nuosavybę, ypač su intelektinės nuosavybės teisėmis ir paten-tais susijusius klausimus.

1.5 Komiteto nuomone būtinos šios priemonės:

— iš tikrųjų supaprastinti procedūras, ypač neigiamo biurokra-tinių kliūčių poveikio ankstesnėms MTTP programoms atžvilgiu; kadangi šios procedūros dar tik kuriamos, Komi-tetas kreips didelį dėmesį į tai, kad visoms šalims būtų suteikta galimybė dalyvauti parenkant tikslus ir analizuojant galutinius rezultatus,

— informacinė kampanija, kuri padėtų sutelkti reikalingus ekonominius išteklius,

— parengti tinkamas profesinio mokymo programas, kurios užtikrintų, kad darbuotojų profesiniai įgūdžiai atitinka „Švaraus dangaus“ sukurtų darbo vietų reikalavimus, ir tokiu būdu sudaryti būtinas sąlygas pramonės subjektų lyderystei šiame strateginiame sektoriuje.

2. Įvadas

2.1 Siūlomo Tarybos reglamento tikslas — pradėti pirmąją viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę MTTP srityje. Tai yra pirmoji bendra technologijų iniciatyva (BTI). Ši iniciatyva skirta aeronautikos ir oro transporto sričiai ir pavadinta „Švarus dangus“.

2.2 Pasitelkus BTI, siekiama suteikti galimybę pramonei, mokslinių tyrimų organizacijoms, valstybėms narėms ir Komi-sijai kartu naudoti kai kuriuos arba visus turimus išteklius pasi-rinktomis mokslinių tyrimų programoms.

2.3 Skirtingai nei tradicinių strategijų atveju, kai valstybinis finansavimas skiriamas atskiriems projektams, BTI apima bendrus strateginius mokslinius tikslus turinčias plataus masto mokslines programas. Pasitelkus šį naują metodą tikimasi sukurti pakankamai priemonių Europos moksliniams tyrimams ir inovacijoms, konsoliduoti mokslinę bendruomenę svarbiau-siose strateginėse srityse ir suderinti projektų finansavimą, kad būtų galima greičiau taikyti mokslinių tyrimų rezultatus. BTI yra skirtos konkrečioms sritims, kurių šiuo metu turimos priemonės nei savo apimtimi nei greičiu neatitinka reikalavimų, kurių Europai reikia norint išlikti pasaulinės konkurencijos lydere. Tai sritys, kuriose esant nacionaliniam, Europos masto ir privačiam mokslinių tyrimų finansavimui būtų sukurta didelė pridėtinė vertė, ypač skatinant didesnes privačias MTTP išlaidas.

2.4 Pagrindinis BTI tikslas aeronautikos ir oro transporto srityje vadinamas „Švariu dangumi“ — spartinti aplinkos neteršiančių oro transporto technologijų plėtrą ES siekiant jas kuo greičiau įdiegti. Kartu su reikalavimu išlaikyti konkurencingumą šioje srityje, šios technologijos turėtų padėti siekti Europos strateginių aplinkos apsaugos bei socialinių prioritetų ir kartu tvaraus ekonomikos augimo.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Atsižvelgiant į prognozuojamą dvigubą oro eismo apimčių padidėjimą per kitus 20 m. ir į tai, kad norint užtikrinti Europos ekonomikos augimą bei socialinę pažangą reikia sukurti ekologišką susisiekimo sistemą keleiviams ir kroviniams, ši programa yra būtina ir pagrįsta.

3.2 Sprendimas veikti Europos lygmeniu atrodo tinkamas, nes suinteresuotiems subjektams valstybėse narėse nepakanka turimų ekonominių išteklių ir mokslinių žinių.

3.3 Valstybėms narėms būtina tiesiogiai dalyvauti ir siekiant sutelkti finansavimą, ir todėl, kad dauguma sprendimų ir toliau bus priimami nacionaliniu lygmeniu, nepaisant kvietimų dalyvauti programose, toliau vykstant visų programos etapų kontrolei ir rezultatų vertinimui.

3.4 Aeronautikos sektorius greitai susidurs su dideliais išbandymais, pvz., neigiamu poveikiu aplinkai, dėl kurio jo plėtra galėtų būti pristabdyta.

3.5 Didžiausi prioritetai yra aviacijos poveikio klimatui ribojimas ir akustinės taršos sumažinimas. Siekiant Bendrijos teisės aktuose numatyto sumažinimo, artimiausioje ateityje reikės svarbių technologinių pokyčių. (Europos aeronautikos technologijų platforma ACARE strateginėje mokslinių tyrimų darbotvarkėje nustatė tikslą iki 2020 m. sumažinti išskiriamą CO₂ iki 50 %, NO_x iki 80 % ir akustinę taršą iki 50 %).

3.6 Europos aeronautikos pramonė, šiuo metu turinti tris milijonus darbuotojų Europoje, taip pat susiduria su aršia konkurencija dėl viešojo sektoriaus investicijų kituose pasaulio regionuose, ypač Jungtinėse Valstijose, kur šiam sektoriui skirtos priemonės tris kartus viršija Europos viešąsias investicijas.

3.7 Viešosios investicijos svarbios ir todėl, kad vienas šio sektoriaus bruožų — lėta investicijų grąža; tai gali būti rinkos nesėkmės dėl trūkstančių investicijų į MTTP aeronautikos srityje priežastis.

3.8 Aeronautikos ir oro transporto įtraukimas į specialiąją programą „Bendradarbiavimas“ (plg. 4.3 punktą) motyvuojamas siekiu gerinti gyvenimo sąlygas esamoms ir būsimoms kartoms mažinant oro transporto priemonių poveikį aplinkai, gerinant vietos oro kokybę ir mažinant triukšmą prie oro uostų esančiose vietovėse bei sudarant geresnes sąlygas keliauti.

4. Komisijos pasiūlymas

4.1 Siūlomas reglamentas, kuriuo įsteigiama „Švaraus dangaus“ bendroji įmonė (COM(2007) 315), yra numatytas Septintojoje bendrojoje programoje pagal Sprendimą 1982/2006/EEB. Jame numatytas Bendrijos įnašas steigiant ilgalaikes viešojo ir privataus sektoriaus partnerystes mokslinių tyrimų srityje Europos lygiu.

4.2 Šios partnerystės įgyvendinamos kaip bendros technologijų iniciatyvos (BTI) ir remiasi buvusių Europos technologijų platformų (ETP) darbu.

4.3 Taryba savo Sprendime Nr. 971/2006/EEB dėl specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ pabrėžė būtinybę steigti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystes, nurodydama šešias sritis, kuriose vertėtų parengti bendras technologijų iniciatyvas, kad būtų atnaujinti Europos moksliniai tyrimai. Sritys yra šios:

- vandenilis ir kuro elementai,
- aeronautika ir oro transportas,
- naujoviški vaistai ⁽¹⁾,
- įterptosios skaičiavimo sistemos ⁽²⁾,
- nanoelektronika ⁽³⁾,
- GMES (vizuotinė aplinkos ir saugumo stebėseną).

4.4 Atsižvelgiant į šią bendrą strategiją, COM(2007) 315 galutinis komunikatu siūlomame reglamente numatyta įgyvendinti bendrą technologijų iniciatyvą (BTI) aeronautikos ir oro transporto srityje įsteigiant „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę.

4.5 „Švaraus dangaus“ bendrosios įmonės tikslai yra aiškiai ir išsamiai paaiškinti svarstomo reglamento priede pateiktų įstatų 3 straipsnyje. Šie tikslai apima įvairias plataus užmojo veiklos rūšis, kurios apibendrintos reglamento 3 straipsnyje:

- spartinti ES aplinkos neteršiančių oro transporto technologijų plėtrą, siekiant jas kiek įmanoma greičiau įdiegti;

⁽¹⁾ CESE 1184/2007 (INT/363).

⁽²⁾ CESE 1185/2007 (INT/364).

⁽³⁾ R/CESE 1199/2007 (INT/370).

- sukurti iš esmės naujovišką, pažangiomis technologijomis pagrįstą oro transporto sistemą, kurios tikslas — mažinti oro transporto priemonių poveikį aplinkai mažinant triukšmą ir dujinių teršalų išmetimą, taip pat veiksmingiau taupant orlaivių degalus.

4.5.1 Todėl „Švarus dangus“ užtikrina įvairios mokslinių tyrimų veiklos integravimą ir koordinavimą atsižvelgiant į masto ekonomiją. Ji bus kuriama šešiose technologinėse srityse, kurios vadinamos integruotųjų technologijų parodomųjų pavyzdžių padaliniais (ITPPP):

- pažangaus fiksuoto sparno orlaivio,
- ekologiško regioninio orlaivio;
- ekologiškų eksploatavimo sistemų,
- tvaraus ir ekologiško variklio,
- ekologiškų eksploatavimo sistemų,
- ekologiško projektavimo.

Kiekvieno ITPPP technologiniai tikslai jau yra nustatyti.

4.6 „Švaraus dangaus“ bendroji įmonė turėtų būti laikoma tarptautine organizacija, turinčia juridinio asmens statusą, kaip apibrėžta Direktyvos 2004/17/EB 22 straipsnyje ir Direktyvos 2004/18/EB 15 straipsnyje. Jos būstinė bus Briuselyje ir savo veiklą nutrauks 2007 m. gruodžio mėn., jeigu Taryba savo sprendimu jos nepratęs.

4.7 Teisinis pagrindas

4.7.1 Pasiūlymas yra Tarybos reglamentas, kurio priede pateikti bendrosios įmonės įstatai. Jis remiasi Sutarties 171 straipsniu. Bendroji įmonė turi būti Bendrijos įsteigta įstaiga ir, nors jos biudžetas reglamentuojamas pagal Tarybos reglamento 1605/2002 185 straipsnį, jį formuojant reikia atsižvelgti į šios iniciatyvos ypatumus, susijusius su viešojo ir privataus sektoriaus partnerystėmis, kuriose privataus sektoriaus įnašas beveik tokio pat dydžio kaip ir viešojo sektoriaus.

4.8 Nariai

„Švaraus dangaus“ bendrosios įmonės nariai steigėjai yra:

- Komisijos atstovaujama Europos bendrija,
- 12 ITPPP lyderių ir ne daugiau kaip 74 asocijuotieji nariai, kuriems taikomos svarstomo reglamento priede pateiktų įstatų 2 straipsnyje išdėstytos prisijungimo taisyklės,
- visi viešojo ar privačiojo sektoriaus subjektai, įsisteigę valstybėje narėje ar prie Septintosios bendrosios programos prisijungusioje asocijuotojoje šalyje, gali teikti paraišką tapti

„Švaraus dangaus“ bendrosios įmonės nariu tik tuo atveju, jei: kaip ITPPP lyderiai jie išipareigoja prisidėti prie išteklų, kurie būtų proporcingi ir atitiktų visą BTI veiklą, kaip asocijuotųjų narių, jų išipareigojimais yra proporcingi ITPPP, kuriame jie dalyvauja, biudžetui ir atitinka ITPPP reikalavimus.

4.9 Finansavimo šaltiniai

4.9.1 „Švaraus dangaus“ bendrosios įmonės eksploatavimo išlaidos lygiomis dalimis piniginiiais įnašais apmoka Europos bendrija, kuri dengia 50 proc. visų išlaidų, ir likusieji nariai, kurie apmoka kitą 50 proc. dalį.

4.9.2 Didžiausias Bendrijos įnašas, skirtas bendrajai įmonei „Švarus dangus“, apimantis eksploatavimo išlaidas ir mokslo tiriamąją veiklą, yra 800 mln. eurų, kuris sumokamas iš Septintąją mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos bendrąją programą įgyvendinančios specialiosios „Bendradarbiavimo“ programos temai „Transportas“ skirtų biudžeto asignavimų pagal Tarybos reglamento Nr. 1605/2002 54 straipsnio nuostatas.

5. Bendrosios ir specialiosios pastabos

5.1 Komitetas pritaria sprendimui įsteigti „Švaraus dangaus“ bendrąją įmonę pagal Septintosios bendrosios programos nuostatas. Jis mano, kad investicijų į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą atnaujinimas yra tinkamas būdas sukurti stabilią struktūrą Europos verslui, įveikti dabartinį Bendrijos finansavimo susiskaidymą ir išvengti pernelyg plataus programų išskirtymo, dėl ko beveik neįmanoma įvertinti rezultatų.

5.2 Iniciatyva atitinka ES politikos kryptis ir tikslus, Lisabonos strategijoje nustatytas gaires, pabrėžiant žinias ir inovacijas Bendrijos paramos augimui ir užimtumui srityje. Ji apima priemones, susijusias su ES prekybos taršos leidimais sistema (EPS), ir turėtų paspartinti ACARE aplinkos apsaugos strateginės mokslinių tyrimų darbotvarkės įgyvendinimą.

5.3 EESRK mano, kad „Švaraus dangaus“ įmonė, kurios pagrindas, kaip ir kitų BTI, Septintoji bendroji programa, yra grindžiama viešojo ir privataus sektoriaus partneryste ir yra tvirtas pagrindas kurti Europos mokslinių tyrimų erdvę bei svariai prisidėti prie Europos įmonių konkurencingumo didinimo.

5.4 Savo palankioje nuomonėje EESRK pirmiausia norėtų pabrėžti siūlomos strategijos, skirtos investicijoms skatinti ir moksliniams tyrimams koordinuoti, svarbą ES.

5.5 Tačiau, turint omenyje sukurta daugialypę finansavimo sistemą ir su tuo susijusias dideles Bendrijos lėšas, EESRK mano, kad vertėtų geriau apibrėžti minėtų mokslinių tyrimų galutinių produktų naudojimą ir paskirstymą. Todėl Reglamento 20 straipsnyje, kuriame tik nustatomi principai, patentų ir intelektinės nuosavybės klausimai turėtų būti aiškiau ir tiksliau apibrėžti, kad netrukdytų įgyvendinti „Švaraus dangaus“ BTI ir ją vykdyti.

5.6 Kad būtų pasiekti šios naujos priemonės tikslai ir ji atneštų kuo didesnę naudą, EESRK mano būtina:

— iš tikrųjų supaprastinti įvairios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros veiklos kiekvieno etapo procedūras — pradedant veiklos atranka ir baigiant rezultatų sklaidą, nustatant „Švaraus dangaus“ įmonei pagrindinę atsakomybę už šias užduotis. Sudėtingas administravimas, neužtikrintumas dėl finansavimo ir nežinojimas, kas institucijose atsako už

programas — tai keletas priežasčių, dėl kurių nepavyko įgyvendinti ankstesnių MTTP programų.

— didelė informacinė programa apie „Švaraus dangaus“ įmonės teikiamas galimybes *inter alia* jos gebėjimą sutelkti būtinus ekonominius išteklius atsižvelgiant į naujas finansavimo formas.

— parengti tinkamas profesinio mokymo programas, kad būtų išugdyta kvalifikuota darbo jėga, turinti MTTP, kurias taiko „Švaraus dangaus“ įmonė, žinias; tokia darbo jėga bus strategiškai svarbi ES pramonės atečiai. Tokia aukšta kvalifikacija užtikrins, kad būtų išugdyti techniniai igūdžiai, reikalingi MTTP darbo vietoms sukurti, sulėtins protų nutekėjimą ir užtikrins vieną iš būtinų sąlygų dėl vadovaujančios padėties šiuose aplinkos apsaugos ir pramonės požiūriu strategiškai svarbiuose sektoriuose.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo įsteigiama bendroji įmonė ENIAC

COM(2007) 356 galutinis — 2007/0122 (CNS)

(2008/C 44/05)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, kuriuo įsteigiama bendroji įmonė ENIAC*.

2007 m. liepos 10 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, savo 439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė pagrindiniu pranešėju paskirti Gérard Dantin ir priėmė šią nuomonę 106 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

nubrėžtos aiškos gairės, kurios padės sutelkti dabartinį suskaidytą ES finansavimą ir koordinuoti pernelyg dažnai padrikai vykstančius mokslinius tyrimus pagerinant jų veiksmingumą.

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria sprendimui įsteigti bendrąją įmonę ENIAC ⁽¹⁾.

1.1.1 Komitetas laikosi nuomonės, kad skatinant investicijas į MTTP pasitelkus viešąjį ir privatų finansavimą, įmonėms bus

1.2 Komitetas džiaugiasi, kad buvo pasirinktas šis sektorius. Jis ne tik yra novatoriškas techniniu požiūriu, bet ir turi plačias ateities galimybes ir sukuria darbo vietas aukštos kvalifikacijos darbuotojams, jį vystant tiesiogiai prisidedama prie Lisabonos tikslų konkurencingumo srityje ir Barselonos tikslo moksliniams tyrimams skirti 1 proc. BVP, o tai pat prie kitų Bendrijos politikos krypčių — aplinkosaugos, transporto, energetikos, sveikatos — įgyvendinimo.

⁽¹⁾ ENIAC — *European Nanoelectronic Initiative Advisory Council*. ENIAC buvo ir pirmasis elektroninis kompiuteris (1945-1946 m.)

1.3 Pritardamas nagrinėjama pasiūlymui, EESRK visų pirma nori pabrėžti siūlomos investicijų ir mokslinių tyrimų koordinavimo strategijos svarbą Europos Sąjungai. Komitetas mano, kad ši strategija yra tinkamas pagrindas kuriant Europos mokslinių tyrimų erdvę ir svarus indėlis didinant šio sektoriaus Europos įmonių konkurencingumą.

1.4 Vertindamas šią novatorišką bendradarbiavimo struktūrą, kuri gali tapti sudėtinga, kai reikės spręsti ENIAC pradėtų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimo ir jų diegimo pramonėje klausimus, EESRK džiaugiasi, kad daug dėmesio skirta intelektinės nuosavybės taisyklėms.

1.5 Komitetas palankiai vertina tai, kad ypač daug dėmesio skirta nanoelektronikos gamybos įmonių perkėlimo į kitus pasaulio regionus pavojui. EESRK pritaria pasiūlymui, kad reikia laikytis specializuoto sektoriaus požiūrio.

1.6 Galiausiai, Komitetas mano, kad, siekiant kuo geriau išnaudoti visas šios naujos struktūros teikiamas galimybes, reikia:

- iš esmės supaprastinti procedūras, visų pirma atsižvelgiant į neigiamą biurokratizmo poveikį ankstesnėms MTTP programoms. Kadangi šios procedūros šiuo metu yra rengiamos, Komitetas daug dėmesio skirs būtinybei suteikti visoms šalims galimybę dalyvauti nustatant tikslus ir analizuojant galutinius rezultatus,
- vykdyti informavimo programą, kuri padėtų sutelkti reikiamus ekonominius išteklius,
- sudaryti profesinio mokymo programas, kurios leistų darbuotojų kvalifikaciją priderinti prie ENIAC sukurtų darbo vietų, ir tokiu būdu sudaryti reikiamas sąlygas užimti pramonės lyderio poziciją šiame strateginiame sektoriuje.

2. Išanga

2.1 Svarstomo pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą tikslas yra užmegzti vieną pirmųjų viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros (MTTP) srityje. Jame apibrėžiama viena iš pirmųjų bendrų technologijų iniciatyvų (BTI), kuri yra susijusi su nanotechnologijų sritimi ir pavadinta ENIAC.

2.2 BTI tikslas — pramonei, valstybėms narėms ir Komisijai sudaryti galimybę bendrai sutelkti visas ar dalį savo lėšų tikslinėms mokslinėms programoms vykdyti.

2.3 Priešingai nei tradicinė strategija, kai valstybinis finansavimas projektams suteikiamas atskirai išnagrinėjus kiekvieną konkretų atvejį, BTI yra susijusios su plataus masto mokslinių tyrimų programomis, kurias vienija bendri strateginiai mokslinių tyrimų tikslai. Šis naujas požiūris turėtų padėti sukurti Europos

moksliniams tyrimams ir inovacijoms reikalingą kritinę masę, suvienyti mokslo bendruomenę svarbiausiose strateginėse srityse ir suderinti projektų finansavimą, kad mokslinių tyrimų rezultatus būtų galima kuo greičiau pritaikyti. BTI apima esmines sritis, kuriose turimos priemonės nei savo apimtimi, nei tempais negali užtikrinti Europai lyderės pozicijos pasaulinėje konkurencijoje. Tai sritys, kuriose moksliniams tyrimams skirtas valstybės, Europos ir privačiojo sektoriaus finansavimas gali suteikti didelės papildomos naudos visų pirma todėl, kad paskatintų privatųjį sektorių didinti išlaidas moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

2.4 Su nanoelektronika susijusios BTI, pavadintos ENIAC, bendras tikslas — prisidėti vystant pagrindinius gebėjimus nanoelektronikos srityje siekiant padidinti Europos konkurencingumą. Todėl nagrinėjama pasiūlymu nustatomas ENIAC steigimo teisinis pagrindas.

3. Aplinkybės ir bendrosios pastabos

3.1 Kadangi pažangiuose aukštosios technologijos gaminiuose nuolat didėja elektronikos komponentų kiekis, Europos konkurencingumo ir pramonės augimo požiūriu nanotechnologijų sektorius yra vienas iš strateginių sektorių.

3.2 Nanotechnologijų sektorius gamina įrangą, be kurios negali išsiversti stambiosios pramonės įmonės, dirbančios labai įvairiose srityse: telekomunikacijų, vartojimo prekių, daugialypės terpės paslaugų, švietimo, transporto, sveikatos priežiūros, saugumo ir aplinkos.

3.3 Numatoma, kad nanotechnologijos pramonės (kuriai priklauso ne tik tiesioginiai gamintojai, bet ir gamybos įrangos bei žaliavų tiekėjai) įmonių sudaromos rinkos vidutinis metinis augimo rodiklis turėtų siekti maždaug 15 proc. Būtina dėti reikiamas pastangas, kad būtų išsaugotas šis aukštas augimo rodiklis.

3.4 Taigi, Bendrijos lygiu vykdomos iniciatyvos tikslas turėtų būti — išsaugoti ir stiprinti pasaulio lyderio poziciją atitinkamuose sektoriuose vykdam MTTP programas, kurios leidžia įgyvendinti reikiamus tikslus pramoninio panaudojimo srityje siekiant sudėtingesnių technologinių tikslų, vis didesnio konkurencingumo ir kuriant naujas darbo vietas aukštos kvalifikacijos darbuotojams, turintiems aukšto lygio profesinius gebėjimus.

3.5 Įsteigus viešąjį ir privatų sektorių apimančią bendrąją įmonę turėtų būti sudarytos sąlygos sektoriaus MTTP kokybiniam šuoliui. Jis būtinas norint įveikti skirtingose valstybėse narėse vykdomų mokslinių tyrimų programų dabartinį susiskaidymą, kai nesugebama pasiekti kritinės masės ir nėra galimybės sutelkti atitinkamų programų finansavimui būtinas lėšas.

3.6 Atsižvelgiant į tai, reikėjo pasirinkti būtent Europos Sąjungos lygį, kadangi tik šiuo lygiu galima išspręsti sudėtingas problemas, kurias nanotechnologijų sektorius privalo įveikti.

3.7 Įtvirtinus Bendrijos dimensiją, turėtų sumažėti biurokratijos ir tapti paprastesnės administracinės procedūros, kad vietoje šiuo metu taikomų skirtingų nacionalinių procedūrų būtų taikoma bendra visai Europai procedūra ir, palyginti su šiandienine Europos mastu susidariusia padėtimi, sutrumpėtų sutarčių MTTP srityje pasirašymo terminai (žr. EUREKA) ir būtų išvengta skirtingų vertinimo bei kontrolės procedūrų.

3.8 Viešąjį ir privatų sektorių apimančios įmonės, kurioje tiesiogiai dalyvauja valstybės narės ir atitinkamų sektorių įmonės, įsteigimas yra novatoriškas žingsnis palyginti su Europos MTTP Bendrijos programose šiuo metu numatytais dalyvavimo procedūromis. Be to, gausūs finansiniai ištekliai, kurie įgyvendinant programą bus skirti Bendrijos lygiu, leis sukaupti kritinę ekonominę masę, kuri būtina norint įgyvendinti aukštus programos tikslus.

3.9 Valstybių narių ir įmonių dalyvavimas ir jų tiesioginis įsipareigojimas padengti ne mažiau kaip 50 proc. su moksliniais tyrimais susijusių išlaidų, turės multiplikatoriaus poveikį — taps postūmiu pritraukiant naujus finansinius išteklius ir leis reikšmingai prisidėti prie Europos mokslinių tyrimų erdvės vystymo.

3.10 Tiesioginis valstybių narių dalyvavimas būtinas ne tik siekiant sutelkti investicijas, bet ir (ypač) todėl, kad sprendimai — visų pirma konkursai pasiūlymams teikti ir nuolatinė tiesioginė visų proceso etapų kontrolė — ir toliau bus priimami nacionaliniu lygiu.

3.11 Kitas būtinas veiksnys — tiesioginis pramonės dalyvavimas, kadangi šios aukštus siekius keliančios MTTP programos rezultatai gali pasitarnauti įgyvendinant svarbius ir aktualius šio Europos pramonės sektoriaus tikslus konkurencingumo srityje ir tokiu būdu daryti teigiamą poveikį užimtumui šiame sektoriuje.

4. Suderinamumas

4.1 Mokslinių tyrimų programų gairės apibrėžtos Septintojoje bendrojoje programoje (7BP). Ji grindžiama tvirtu įsitikinimu, kad, siekiant konkurencingos ir dinamiškos ekonomikos, būtina aktyviau investuoti į MTTP.

4.2 Įsteigiant bendrąją įmonę BTI-ENIAC, bus tiesiogiai prisidėta prie Lisabonos darbotvarkės tikslų konkurencingumo srityje ir Barselonos darbotvarkės tikslų, susijusių su išlaidomis moksliniams tyrimams, įgyvendinimo. Netiesiogiai bus prisidėta ir prie

kitų ES politikos krypčių — aplinkosaugos, transporto, energetikos ir sveikatos — įgyvendinimo.

4.3 Bendrijos politikos pagrindą, kuriuo remiantis bus įgyvendinama BTI-ENIAC, visų pirma sudaro Europos iniciatyva „Nanomokslai ir nanotechnologijos: 2005-2009 m. Europos veiksmų planas“ (COM(2005) 243 galutinis) ir atsirandančių ir naujai nustatomų sveikatos pavojų mokslinio komiteto (SCENHIR) darbai.

5. Komisijos pasiūlymas

5.1 Sprendimas dėl bendrosios įmonės ENIAC įsteigimo, išdėstytas dokumente COM(2007) 356 galutinis, yra susijęs su Sprendimu Nr. 2006/1982/EEB dėl Septintosios bendrosios programos, kuriame numatoma, kad Bendrija prisidės prie ilgalaikės viešojo ir privataus sektoriaus partnerystės mokslinių tyrimų srityje užmezgimo Europos mastu.

5.2 Ši partnerystė įgyvendinama vykdamas bendras technologijų iniciatyvas (BTI), o jos pagrindą sudaro buvusios Europos technologijų platformos (ETP).

5.3 Sprendime Nr. 2006/971/EEB dėl specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ ⁽²⁾ Taryba pabrėžė, kad būtina plėtoti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę ir nurodė šešias sritis, kuriose tikslinga vykdyti bendrąsias technologijų iniciatyvas siekiant paskatinti Europos mokslinius tyrimus. Šios sritys yra:

- vandenilio molekulės ir kuro elementai,
- aeronautika ir oro transportas ⁽³⁾,
- naujoviški vaistai ⁽⁴⁾,
- įterptosios kompiuterinės sistemos ⁽⁵⁾,
- nanoelektronika,
- pasaulinės aplinkos ir saugumo stebėjimo sistemos (GMES).

5.4 Atsižvelgiant į šią bendrą strategiją, nagrinėjamame pasiūlyme (COM(2007) 356 galutinis) priimti reglamentą numatyta įsteigti bendrąją įmonę ENIAC, dirbančią nanoelektronikos srityje.

5.5 Bendroji įmonė ENIAC laikoma tarptautine institucija, turinčia juridinio asmens statusą, kaip apibrėžta Direktyvos 2004/17/EB 22 straipsnyje ir Direktyvos 2004/18/EB 15 straipsnio c punkte. Jos buveinė bus Briuselyje, o savo veiklą ji baigs 2017 m. gruodžio 31 d., nebent Taryba nustatytų vėlesnę datą.

⁽²⁾ OL L 400 2006 12 30, p. 1.

⁽³⁾ INT/369.

⁽⁴⁾ INT/363.

⁽⁵⁾ INT/364.

5.6 Teisinis pagrindas

Ši pasiūlymą sudaro Tarybos reglamentas, prie kurio pridedami bendrosios įmonės įstatai. Pasiūlymas yra grindžiamas Sutarties 171 straipsniu. Bendroji įmonė bus Bendrijos įstaiga ir, nors jos biudžetas bus tvarkomas vadovaujantis Tarybos Reglamento 1605/2002 185 straipsniu, reikės atsižvelgti į šios iniciatyvos specifinį pobūdį, kurį lemia viešojo ir privataus sektoriaus partnerystė, kuriai būdingas didelis (ar bent toks pat kaip viešojo sektoriaus) privataus sektoriaus indėlis.

5.7 Sudėtis

Bendros technologijų iniciatyvos (BTI-ENIAC) narės steigėjos yra Europos Sąjunga, kuriai atstovauja Komisija, ir AENEAS (asociacija, atstovaujanti bendrovėms ir kitoms MTTP organizacijoms). Įstatuose pateiktas sąrašas subjektų, kurie vėliau gali tapti bendrosios įmonės ENIAC nariais. Tai visų pirma 7-ojoje bendrojoje programoje dalyvaujančios valstybės, nepriklausančios Europos Sąjungai, ir kiti juridiniai subjektai, kurie galėtų prisidėti įgyvendinant bendrosios įmonės ENIAC tikslus.

5.8 Finansavimas

5.8.1 Bendrosios įmonės ENIAC einamosios išlaidos, nurodytos 4 straipsnyje, padengiamos iš šių įnašų:

- finansinio ENIAC įnašo iki 20 mln. eurų arba iki 1 proc. projektų bendrų išlaidų, bet ne daugiau kaip 30 mln. eurų per metus,
- finansinio Bendrijos įnašo iki 10 mln. eurų,
- natūrinių ENIAC valstybių narių įnašų.

Bendrosios įmonės ENIAC MTTP veikla laikotarpiu iki 2017 m. gruodžio 31 d. padengiama iš šių įnašų:

- finansinio Bendrijos įnašo iki 440 mln. eurų,
- ENIAC valstybių narių finansinių įnašų, kurių bendra suma bus ne mažiau nei 1,8 karto didesnė už Bendrijos įnašą,
- projektuose dalyvaujančių MTTP organizacijų natūrinių įnašų, kurių bendra suma bus lygi valdžios institucijų įnašui arba už jį didesnė.

5.8.2 Laikotarpiu iki 2013 m. gruodžio 31 d. maksimalus „Komisijos“ įnašas sudarys 450 mln. eurų. Šios lėšos bus skirtos pagal specialiąją programą „Bendradarbiavimas“, kurią vykdančiam vadovaujantis Tarybos Reglamentu Nr. 1605/2002 54 straipsnio 2 dalies nuostatomis, įgyvendinama 7-oji bendroji mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programa.

5.9 Tikslai

Komisijos teigimu, bendroji įmonė ENIAC steigama siekiant šių tikslų:

- apibrėžti ir įgyvendinti mokslinių tyrimų darbotvarkę, skirtą pagrindinių gebėjimų nanoelektronikos srityse vystymui, siekiant padidinti Europos įmonių konkurencingumą ir paskatinti jų tvarų vystymąsi bei sudaryti sąlygas naujų rinkų atsiradimui,
- remti MTTP veiklą suteikiant finansinę paramą atrinktų projektų dalyviams,
- skatinti viešojo ir privataus sektoriaus partnerystę, skirtą telkti ir koncentruoti Bendrijos, atskirų šalių ir privačias pastangas, bei skatinti viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą,
- užtikrinti nanoelektronikos bendros technologijų iniciatyvos veiksmingumą ir tvarumą,
- užtikrinti Europos MTTP pastangų sinergiją ir koordinavimą, visų pirma laipsnišką su šia sritimi susijusios veiklos, šiuo metu įgyvendinamos pagal tarpvyriausybines MTTP programas (EUREKA), integraciją į bendrosios įmonės ENIAC veiklą.

6. Bendros ir konkrečios pastabos

6.1 EESRK pritaria sprendimui įsteigti bendrąją įmonę ENIAC ir šiuo tikslu parengtam reglamento projektui. Pritardamas nagrinėjamam pasiūlymui, EESRK visų pirma nori pabrėžti siūlomoms investicijoms ir mokslinių tyrimų koordinavimo strategijos svarbą Europos Sąjungai.

6.2 Kaip ir teikdamas nuomonę dėl kitų, su Tarybos sprendimu 2006/971/EEB dėl specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ susijusių reglamentų, Komitetas laikosi nuomonės, kad papildomos investicijos į MTTP yra tinkama priemonė siekiant Europos įmonėms nubrėžti aiškias gaires, kurios padėtų sutelkti dabartinį suskaidytą ES finansavimą ir išvengti netolygaus programų pasiskirstymo.

6.3 Pristatoma iniciatyva atitinka Sąjungos politikos kryptis ir tikslus bei Lisabonos strategijos, kurioje pabrėžiama, kad žinios ir naujovių diegimas Bendrijoje padeda skatinti ekonomikos augimą ir užimtumą, gaires. Nanotechnologija šiuo metu atlieka išskirtinį vaidmenį skatinant naujovių diegimą daugelyje Sąjungos vystymuisi ir augimui strategiškai svarbių sektorių (mobiliojo ryšio, transporto, apskaitos, gamybos automatizavimo, sveikatos priežiūros ir kt.). Įsteigus bendrąją įmonę, Europa gali įgyti priemonę, kuri leis jai išsaugoti, o galbūt ir

vystyti, pajėgumą kurti ir gaminti produktus, atitinkančius pačios Sąjungos nustatytus aukštos kokybės, tvarumo ir aplinkosaugos standartus. Šis įmonės įsteigimas yra atspirties taškas Europos mokslinių tyrimų erdvei kurti ir svarus indėlis didinant Europos įmonių konkurencingumą.

6.4 Komitetas palankiai vertina tai, kad prie reglamento projekto, kuriuo steigiama ši BTI, pateiktame „Poveikio vertinime“ ypač daug dėmesio skiriama nanoelektronikos gamybos įmonių perkėlimo į kitus pasaulio regionus pavojui. Minėtas klausimas yra svarbus, kadangi šios įmonės sukuria didelę papildomą naudą, kuri neatskiriama nuo augimo ir užimtumo. Be to, jos užtikrins dalinę lėšų, kurias Sąjunga ketina panaudoti šio sektoriaus vystymui, investicijų grąžą. Todėl EESRK pritaria pateiktam pasiūlymui laikytis specializuoto sektorinio požiūrio siekiant paremti šia ypač svarbią pramonę.

6.5 Vertindamas šią novatorišką bendradarbiavimo struktūrą, kuri gali tapti sudėtinga, kai reikės spręsti ENIAC pradėtų mokslinių tyrimų rezultatų panaudojimo ir jų diegimo pramonėje klausimus, EESRK palankiai vertina pastangas apibrėžti įstatų 23 straipsnyje išdėstyta taisyklės intelektinės nuosavybės srityje. Be to, Komitetas džiaugiasi, kad reglamento veiksmų plane daug dėmesio skirta sveikatos ir saugumo problemoms.

6.6 Komitetas mano, kad, siekiant kuo sėkmingiau įgyvendinti bendrosios įmonės tikslus ir išnaudoti visas šios naujos struktūros teikiamas galimybes, reikia:

- iš esmės supaprastinti procedūras, kurių laikomasi skirtinguose MTTP veiklos etapuose nuo veiklos pasirinkimo iki rezultatų paskelbimo, o pagrindinę atsakomybę už šiuos veiksmus patikėti ENIAC. Sudėtingas administravimas, neužtikrintas finansavimas ir neaiški institucijų kompetencija — tai keletas priežasčių, lėmusių anksčiau vykdytų MTTP programų nesėkmę;
- vykdyti plataus masto informavimo programą apie įmonės ENIAC teikiamas galimybes, visų pirma jos pajėgumą sutelkti reikiamus ekonominius išteklius naudojant naujas finansavimo formas,
- įgyvendinti atitinkamas profesinio mokymo programas, kad būtų parengti aukštos kvalifikacijos darbuotojai, turintys žinių, būtinų MTTP, kuriuos remia ENIAC ir kurie strateginiu požiūriu bus labai svarbūs ES pramonės ateičiai. Aukšta darbuotojų kvalifikacija, atitinkanti aukštus techninius reikalavimus, keliamus MTTP sektoriuje sukurtoms darbo vietoms, ne tik taps kliūtimi protų nutekėjimui, bet ir viena iš būtinų sąlygų siekiant užimti pramonės lyderio vaidmenį šiuose Europos Sąjungai strateginiu požiūriu svarbiuose sektoriuose.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, ilgalaikiais atostogų produktais, pardavimo ir keitimosi aspektais

COM(2007) 303 galutinis — 2007/0113 (COD)

(2008/C 44/06)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. birželio 28 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, ilgalaikiais atostogų produktais, pardavimo ir keitimosi aspektais*.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jorge Pegado Liz.

439-oji plenarinė sesija, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 129 nariams balsavus už, 3 prieš ir 1 susilaikius.

1. Svarbiausios nuomonės nuostatos

1.1 Pateikęs nuomonę dėl Žaliosios knygos dėl Bendrijos *acquis* ⁽¹⁾ ir dėl Komisijos komunikato dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, įgyvendinimo ⁽²⁾, EESRK remia Komisijos iniciatyvą persvarstyti 1994 m. spalio 26 d. Direktyvą 94/47/EB ⁽³⁾ siūloma forma ir atsižvelgiant į Komiteto pastabas bei rekomendacijas ⁽⁴⁾.

1.2 EESRK iš esmės palaiko Komisijos pasiūlymo ketinimus praplėsti direktyvos taikymo sritį, apibrėžti ir paaiškinti naujų produktų pobūdį, sugriežtinti ikisutartinės informacijos ir sutarties informacijos reikalavimus, standartizuoti atsisakymo laikotarpį iš šiuo laikotarpiu uždrausti visus mokėjimus dėl bet kokių priežasčių.

1.3 Komitetas vertina aptakų šio pasiūlymo pobūdį, kuris valstybėms narėms suteikia galimybę imtis tolesnių veiksmų vartotojams apsaugoti pagal Sutartyje nustatytus principus. Tačiau EESRK mano, kad pačios Komisijos požiūriu, kuris išdėstytas Žaliojoje knygoje dėl Bendrijos *acquis* persvarstymo, jei kuri nors sritis ir pateisina maksimalų suderinimą, tai būtent ši, nes aptariama teisė yra labai unikali ir nacionaliniu lygiu jos daugialypio teisinio statuso sandara ir ypatybės labai neatitinka, o jų poveikis įvairiose nacionalinėse teisinėse sistemose labai skiriasi,

ypač kalbant apie trumpiausią ir ilgiausią sutarčių galiojimo laikotarpį, anuliavimą, paskelbimą negaliojančiomis, nutraukimą ar atšaukimą.

1.4 Todėl Komitetas apgailestauja, jog nepaisant to, kad Komisija pripažįsta, kad daugelis šiame sektoriuje kylančių problemų yra tarpvalstybinio pobūdžio ir todėl valstybės narės negali pačios jų tinkamai išspręsti dėl nacionalinių teisės aktų skirtumų, galiausiai ji tik atkreipia dėmesį į ribotą su šiomis teisėmis susijusių aspektų skaičių. Ir vėl daugelis klausimų paliekami spręsti valstybėms narėms, o tai beveik nepadaeda susidoroti su pasiūlyme nurodytais sunkumais.

1.5 Be to, nors Komitetas sutinka, kad reikia nustatyti minimalaus suderinimo sistemą, jis kaip ir kitos Bendrijos institucijos ⁽⁵⁾ mano, kad priemonių vartotojų teisėms ginti lygis yra per žemas. Patirtis rodo, kad dauguma valstybių narių nepasinaudojo šia nuostata ir, priešingai, ją pritaikė pažodžiui ⁽⁶⁾. Dėl šios priežasties nebuvo užtikrintas tinkamas vartotojų apsaugos lygis, todėl EESRK ragina Komisiją, tinkamai atsižvelgiant į subsidiarumo principą, reglamentuoti kitus ne mažiau svarbius pasiūlymo aspektus, pradedant nuo didesnės vartotojų apsaugos.

1.6 Todėl Komitetas siūlo patobulinti keletą su teisine sistema susijusių nuostatų, taikomų aptariamoms teisėms, pagrindinės sutarties turiniui ir jos sąsajai su papildomomis sutartimis, ypač nesusijusiomis su kreditu, siekiant sustiprinti ir užtikrinti tinkamą vartotojų apsaugą.

⁽¹⁾ OL C 256, 2007 10 27, pranešėjas Richard Adams.

⁽²⁾ OL C 175, 2007 7 27, pranešėjas Jorge Pegado Liz.

⁽³⁾ 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais pirkimo sutarčių tam tikrais aspektais (OL L 280, 1994 10 29, p. 83). — EESRK nuomonė OL L 108, 1993 4 19, p. 1.

⁽⁴⁾ Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl vartotojų apsaugos, susijusios su kai kuriais pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, ilgalaikiais atostogų produktais, pardavimo ir keitimosi aspektais, (COM(2007) 303 galutinis, 2007 6 7).

⁽⁵⁾ 1999 m. Ataskaita dėl 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/47/EB taikymo SEC(1999) 1795 galutinis ir 2002 m. Europos Parlamento ataskaita RR\470922EN.doc, EP 298.410.

⁽⁶⁾ Danija, Suomija, Nyderlandai, Airija, Italija, Liuksemburgas, Švedija, Vokietija ir Austrija.

1.7 Kaip ir ankstesnėse nuomonėse ⁽⁷⁾ EESRK taip pat nori pabrėžti susitariančiųjų šalių (ypač prasčiau informuotų vartotojų) tinkamo informavimo svarbą. Todėl EESRK mano, kad būtų naudinga nepanaikinti galimybės valstybės narėms imtis proporcingų ir atgrasančių baudžiamųjų sankcijų už direktyvoje nustatytas teises rimtai pažeidžiančius veiksmus, kurių pagrindines ypatybes reikėtų tinkamai apibrėžti.

1.8 Komitetas ragina Komisiją nuodugniai išnagrinėti dėl konsultacinio dokumento ⁽⁸⁾ gautas pastabas, ypač susijusias su valstybėmis narėmis, su kuriomis buvo konsultuojamasi naudojant šį dokumentą, ir neįtrauktas į ataskaitą ⁽⁹⁾ dėl direktyvos taikymo, kuri apėmė tik 15 valstybių narių. Komisija taip pat turėtų išsamiai išnagrinėti 25 valstybes nares apimančią Lyginamąją analizę ⁽¹⁰⁾ ir dėmesį telkti į valstybių narių skirtumus.

1.9 Konkrečiai EESRK siūlo keletą pakeitimų ⁽¹¹⁾ ir pateikia keletą rekomendacijų, skirtų pasiūlymo teisiniams aspektams tobulinti ir kitų direktyvų, ypač Nesąžiningos komercinės praktikos direktyvos ⁽¹²⁾, idėjoms, sąvokoms ir praktikai konsoliduoti bei suderinti. Į tai reikia atsižvelgti norint didinti vartotojų saugumą ir pasitikėjimą šia sutarčių rūšimi, kurią sudaryti taip dažnai paskatina aršios rinkodaros ir pardavimo kampanijos ⁽¹³⁾.

2. Svarbiausios direktyvos pasiūlymo nuostatos

2.1 Komisija siūlo persvarstyti 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais pirkimo sutarčių tam tikrais aspektais. Pasiūlymas

⁽⁷⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl 1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1997/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, įgyvendinimo, OL C 175, 2007 7 27.

⁽⁸⁾ Konsultacinis dokumentas dėl direktyvos dėl pakaitinio naudojimosi nekilnojamu turtu peržiūros ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_paper010606_en.doc.

⁽⁹⁾ 1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/47/EB taikymo ataskaita, SEC(1999) 1795 galutinis.

⁽¹⁰⁾ Direktyvos dėl pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe lyginamoji analizė (94/47), projektą parengė Hans Schulte-Noke, Andreas Borge ir Sandra Fischer (Vartotojų teisės vadovas).

⁽¹¹⁾ Visų pirma 2 straipsnio 1 dalies g punkto, 3 straipsnio 2 ir 4 dalių, 4 straipsnio 1, 2 ir 3 dalių, 5 straipsnio 1, 5, 6, 8 ir 9 dalių, I priedo 1 dalies, III priedo f punkto ir IV priedo d punkto.

⁽¹²⁾ 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos įmonių komercinės veiklos vartotojų atžvilgiu vidaus rinkoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 84/450/EEB, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 97/7/EB, 98/27/EB bei 2002/65/EB ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2006/2004 („Nesąžiningos komercinės veiklos direktyva“), OL L 149, 2005 6 11, p. 22. EESRK nuomonė OL C 108, 2004 4 30, p. 81.

⁽¹³⁾ Kaip iš esmės buvo teigiama EESRK nuomonėje dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais pirkimo sutartimis, pranešėjas Manuel Atakde Ferreira (OL C 108, 1993 4 19, p. 1), ir EESRK nuomonėje dėl Bendrijos veiksmų plano padėti turizmo plėtrai, pranešėjas L. Cunha, bendrapranešėjas G. Frandi (OL C 49, 1992 2 24).

parengtas pagal 2000 m. balandžio 13 d. Tarybos išvadas dėl direktyvos taikymo ataskaitos ⁽¹⁴⁾ ir 2002 m. liepos 4 d. rezoliucijoje ⁽¹⁵⁾ pateiktas Europos Parlamento rekomendacijas.

2.2 Šios direktyvos persvarstymas buvo planuojamas Komisijos komunikate dėl 2002-2006 m. vartotojų politikos strategijos ⁽¹⁶⁾ ir ji priklauso vadinamajam „vartotojų *acquis communautaire*“, išdėstytam su šį klausimą nagrinėjančioje Žaliojoje knygoje ⁽¹⁷⁾.

2.3 Nagrinėdama direktyvos taikymui trukdančias aplinkybes, Komisija mano, kad dėl sektoriaus rinkos pokyčių atsirado nemažai naujų produktų, kurie, įskaitant atostogoms skirtus būstus, nepriklauso direktyvos taikymo sričiai.

2.4 1999 m. Komisijos parengtoje ataskaitoje dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/47/EB ⁽¹⁸⁾ taikymo jau buvo nurodyta gausybė direktyvos perkėlimo trūkumų, o 2000 m. balandžio mėn. Taryba priėmė išvadas ⁽¹⁹⁾, nustatančias keletą veiksmų, į kuriuos reikia atsižvelgti persvarstant direktyvą.

2.5 2001 m. Europos Parlamento Aplinkos apsaugos, visuomenės sveikatos ir vartotojų politikos komiteto ⁽²⁰⁾ nuomonėje taip pat pabrėžiamas direktyvoje nurodytas žemiausias priimtinas vartotojų apsaugos priemonių lygis.

2.6 2002 m. liepos 4 d. Europos Parlamentas savo rezoliucijoje taip pat rekomendavo Komisijai priimti priemonių aukštam vartotojų apsaugos lygiui užtikrinti.

2.7 Todėl Komisija mano, kad šios direktyvos persvarstymas yra skubus ar net prioritetas klausimas dėl „vartotojų patiriamų problemų aktualumo, visų pirma dėl perpardavimo ir naujų produktų“, kurie „panašiai parduodami ir ekonomiškai labai panašūs į pakaitinį naudojamą bendra nuosavybe“, pavyzdžiui, „sumažintų tarifų atostogų klubai ir perpardavimo sutartys“.

⁽¹⁴⁾ SEC (1999) 1795 galutinis.

⁽¹⁵⁾ Europos Parlamento rezoliucija dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais pirkimo sutartimis, Bendrijos politikos priežiūros (Direktyva 94/47/EB, doc. P5_TA(2002)0369, OL C 271 E, 2003 m. lapkričio 12 d., p. 578).

⁽¹⁶⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2002-2006 m. vartotojų politikos strategija“, COM(2002) 0208 galutinis, (OL C 137, 2002 6 8, p. 2). EESRK nuomonė OL C 95, 2003 4 23, p. 1.

⁽¹⁷⁾ COM (2006) 744 galutinis. EESC nuomonė OL C 256, 2007 10 27.

⁽¹⁸⁾ SEC (1999) 1795 galutinis.

⁽¹⁹⁾ 2000 m. balandžio 13 d. Vartotojų reikalų taryba.

⁽²⁰⁾ EP 298.410 RR\470922EN.doc.

2.8 Kaip vieną iš tai pagrindžiančių svarbiausių priežasčių Komisija nurodo būtinybę atnaujinti ikisutartinės ir sutarčių informacijos reikalavimus, standartizuoti draudimo, susijusio su užstatais arba išankstiniais mokėjimais atsisakymo laikotarpiu, sąlygas, suderinti atsisakymo laikotarpio trukmę ir apsvarstyti baudžiamųjų sankcijų galimybę.

2.9 Su pagrindinėmis suinteresuotosiomis šalimis buvo tariamasi per 2004–2006 m. vykusius susitikimus.

2.10 Gavusi duomenų apie skundus, susijusius su pakaitiniu naudojimu bendra nuosavybe, visų pirma naujais produktais, pavyzdžiui, atostogų klubais, sumažintų tarifų turizmo sutartimis, perpardavimo ir keitimosi sutartimis, Komisija paskelbė konsultacinį dokumentą ⁽²¹⁾. Šiais klausimais taip pat buvo diskutuojama valstybių narių ekspertų nuolatinės darbo grupės *acquis* peržiūrai 2006 m. kovo mėn. posėdyje.

2.11 Siūlomas persvarstymas yra įtrauktas į Komisijos programą Bendrijos *acquis* ⁽²²⁾ modernizuoti ir supaprastinti.

2.12 Komisija mano, kad šio pasiūlymo teisiniu pagrindu turėtų likti Sutarties 95 straipsnis (vidaus rinkos sukūrimas) ir kad pagal subsidiarumo principą jame neturėtų būti pastabų apie pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe teisių teisinį statusą atsižvelgiant į skirtingas valstybių narių nuostatas šiuo klausimu.

2.13 Komisija pabrėžia šio klausimo tarpvalstybinius aspektus ir iš esmės mano, kad „dauguma vartotojų skundų yra tarpvalstybinio pobūdžio“. Tačiau ji nagrinėja tik tuos aspektus, kurie, jos nuomone, „kelia didžiausią susirūpinimą ir dėl kurių reikia imtis veiksmų Bendrijos mastu“, o visus kitus palieka nacionaliniams teisės aktams. Ji išbraukė visas nuostatas, susijusias su teise atšaukti arba nutraukti sutartį (kurios buvo įtrauktos į Direktyvą 94/47/EB), net jei jos yra susijusios su sutarties atsisakymo teise.

3. Svarbiausios pastabos dėl pasiūlymo

3.1 Bendros pastabos

3.1.1 EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai, bet atkreipia dėmesį į jos vėlavimą, nes su šiomis problemomis susidurta dar 1999 m., todėl jos galėjo būti jau seniai išspręstos.

⁽²¹⁾ Konsultacinis dokumentas dėl direktyvos dėl pakaitinio naudojimosi nekilnojamu turtu peržiūros
ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/timeshare/consultation_paper_010606_en.doc.

⁽²²⁾ COM (2006) 629 galutinis.

3.1.2 EESRK taip pat nori pabrėžti, kad kai kurie šiame dokumente minimi klausimai jau nagrinėti 1993 m. vasario 24 d. nuomonėje ⁽²³⁾, kai buvo rengiama ši direktyva.

3.1.3 Komitetas mano, kad teisinis pagrindas turėtų būti Sutarties 153 straipsnis, o ne 95 straipsnis, nes ši problema nėra susijusi vien tik su vidaus rinka, tai taip pat vartotojų apsaugos klausimas.

3.1.4 EESRK pritaria pasiūlymo taikymo srities praplėtimui apimant tam tikrą kilnojamąjį turtą siekiant veiksmingai atsižvelgti į nuolatinis naujus rinkos pokyčius.

3.1.5 Komitetas pritaria pasiūlymui iš dalies keisti esamas apibrėžtis ⁽²⁴⁾, nes taip jos bus pritaikytos naujiems sektoriuje parduodamiems produktams.

3.1.6 EESRK pritaria ketinimui palikti draudimą atlikti bet kokius mokėjimus ar palikti užstatą, nes šis draudimas yra veiksmingas būdas, leidžiantis vartotojams pasinaudoti teise atsisakyti sutarties be jokio finansinio spaudimo. Jis taip pat mano, kad praplėtus nuostatų taikymą trečiosioms šalims bus tinkamai atsižvelgta į perpardavimo ir keitimosi sutartis.

3.1.7 Komitetas palankiai vertina persigalvojimo laikotarpio pratęsimą iki 14 dienų, taip standartizuojant šio proceso terminus, nors, kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse ⁽²⁵⁾, jis norėtų, kad šis terminas būtų skaičiuojamas darbo, o ne kalendorinėmis dienomis. Verta paminėti, kad priėmusi Direktyvą 97/7/EB Taryba paskelbė pranešimą, raginantį Komisiją apsvaistyti galimybę suderinti vartotojų apsaugos direktyvose numatyto persigalvojimo laikotarpio apskaičiavimo būdus.

3.1.8 Kaip nurodyta ankstesnėse nuomonėse ⁽²⁶⁾ ir nepažeisdamas pasiūlymo 1 straipsnio trečios dalies, EESRK mano, kad Komisija būtinai turi pateikti išsamesnes sutarties atsisakymo, nutraukimo ir atšaukimo teisių pobūdžio, apribojimų ir poveikio apibrėžtis. Kitokiu atveju siekiamas tikslas suderinti teisės aktus nebus pasiektas, nes visos valstybės narės priims savo teisės aktų, kurie neišvengiamai turės neigiamų pasekmių tarpvalstybinių santykių vystymui.

⁽²³⁾ OL C 108, 1993 4 19, p. 1.

⁽²⁴⁾ Keičiant apibrėžtį „pirkėjas“ į „vartotojas“.

⁽²⁵⁾ OL C 175, 2007 7 27 dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, pranešėjas Jorge Pegado Liz.

⁽²⁶⁾ Žr. ankstesnę išnašą.

3.1.9 Kadangi šios direktyvos tikslas — suderinti nacionalinius teisės aktus, susijusius su tokio pobūdžio teise, EESRK mano, kad priešingai pasiūlymo 4 konstatuojamajai daliai ir nepaisant įvairiose šalyse esančių skirtumų, Komisija turėtų padaryti daugiau apibrėždama šių teisių teisinį statusą⁽²⁷⁾, kitaip tariant, nurodydama, ar jos yra daiktinės (*in rem*), ar su kreditu susijusios teisės. Kitokiu atveju šis pasiūlymas nepadės išspręsti nustatytų problemų. Todėl Komisija turėtų nustatyti pagrindinius su šia teise susijusius reikalavimus ir visų pirma, jeigu tai daiktinė teisė (*in rem*), būtinus registracijos reikalavimus.

3.1.9.1 EESRK ragina Komisiją apibrėžti teisės naudotis bendra nuosavybe teisinį statusą, nesvarbu, ar tai yra daiktinė teisė, ar teisė, susijusi su asmeniniu išpareigojimu (teisė į paslaugą), su neišvengiamais padariniais pagal Briuselio reglamentą ir Romos I reglamentą taikomiems principams. Jei tai nebus padaryta, nebus pasiektas trokšamas tikslas suderinti teisės aktus ir nebus įgytas vartotojų bei prekybininkų pasitikėjimas. Iš esmės savo pirmiau nurodytoje nuomonėje⁽²⁸⁾ EESRK jau prisidėjo prie apibrėžties formulavimo teigdamas, kad pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe sutartis yra daiktinė (*in rem*) arba asmeninė teisė (*in personam*). Tai nėra nuomos teisė, nes nuomos teisės negalima perleisti. Perleista teisė taikoma nepadalytam daiktui (nepadalytam butui) ir yra (arba gali būti) daiktinės nuosavybės teisės pobūdžio.

3.1.10 Nepažeisdamas šios teisės teisinės formos, kuri galėtų būti *sui generis*, (ir būtent dėl šios priežasties) EESRK sutinka su kai kuriais pasiūlyme nustatytais svarbiausiais aspektais: nuostatų taikymo kilnojamam ir nekilnojamam turtui bei teisei naudotis būstu (kuri reiškia nakvynę) už atlygį mažiausiai vienerius metus.

3.1.11 Be 2 straipsnyje jau išvardytų produktų Komitetas ragina Komisiją nustatyti bendrąją sąlygą (su svarbiausiu aspektu apibrėžtimis), kuri direktyvai įsigaliojus supaprastintų prisitaikymą prie ateityje rinkoje galinčių pasirodyti naujų produktų⁽²⁹⁾, kurie negali atitikti naujų produktų apibrėžtyse nustatytų reikalavimų.

3.1.12 EESRK mano, kad galimybė, jog vartotojas turės grąžinti ar sumokėti bet kokią sumą laiku pasinaudojęs

atsisakymo teise aiškiai pažeidžia šią teisę, pagrįstą nuostata, kad vartotojas neturi pateikti atsisakymo priežasčių ar sumokėti bet kokią sumą. Todėl pasiūlymo 5 straipsnio 5 dalį ir 5 straipsnio 6 dalį reikėtų išbraukti.

3.1.13 Komitetas atkreipia Komisijos dėmesį į nuorodą į neseniai priimtą Nesąžiningos komercinės praktikos direktyvą⁽³⁰⁾, kuriai jis pritaria. Tačiau Komitetas nurodo, kad nei tos direktyvos 14 ir 15 straipsniuose, nei aptariamajame pasiūlyme neminima šiuo metu galiojanti direktyva.

3.1.14 Nors EESRK pritaria minimalaus suderinimo principui, jis mano, kad siūloma direktyva yra griežtesnė nei šiuo metu galiojančioji, nes valstybėms narėms suteikiama galimybė priimti priemonių didesnei vartotojų teisių apsaugai, bet tik susijusių su atsisakymo teise (teisės atsisakyti sutarties laikotarpio pradžia ir įgyvendinimo būdai). Tačiau galiojančios direktyvos 11 straipsniu⁽³¹⁾ leidžiama šia galimybe pasinaudoti plačiau. EESRK ragina Komisiją įtraukti panašią nuostatą.

3.1.15 Komitetas mano, kad Komisija turėtų nustatyti veiksmingą sankcijų sistemą, ne tik siekiant atgrasyti nuo direktyvoje nustatytus išpareigojimus pažeidžiančios veiklos, bet ir teisinio aiškumo bei saugumo sumetimais⁽³²⁾. Komitetas remia galimybę, kad pagal anksčiau Komisijos apibrėžtą sistemą⁽³³⁾ valstybės narės, o ne Komisija, galėtų taikyti baudžiamąsias sankcijas, kurios būtų proporcingos, bet pakankamai griežtos, kad atgrasytų nuo ypač didelio piktnaudžiavimo.

3.1.16 EESRK sutinka, jog reikia įtraukti reguliaraus persvarsymo nuostatą, kurios nėra galiojančioje direktyvoje, kad dokumentas pernelyg greitai nepasentų.

3.1.17 Nors kai kurioms valstybėms narėms⁽³⁴⁾ buvo iškeltos bylos už neteislingą kai kurių direktyvos nuostatų perkėlimą, EESRK stebisi, kad Komisija nesiėmė priemonių, visų pirma dėl direktyvos perkėlimo termino (1997 m. balandžio 30 d.) nesilaikymo. Tik dvi valstybės narės⁽³⁵⁾ laikėsi šio termino. Todėl kalbant apie naują direktyvą Komitetas ragina Komisiją griežčiau reaguoti į tokius rimtus Bendrijos teisės pažeidimus.

⁽³⁰⁾ 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB, (OL L 149, 2005 6 11, p. 22. EESRK nuomonė OL C 108, 2004 4 30, p. 81).

⁽³¹⁾ Direktyvos 94/47/EB 11 straipsnis „Direktyva nepanaikina valstybių narių teisės patvirtinti ir taikyti šios direktyvos reglamentuojamai sričiai dar palankesnes pirkėjui nuostatas, nepažeidžiant jų išpareigojimų pagal Sutartį.“

⁽³²⁾ 1999 m. ataskaitoje dėl Direktyvos 94/47/EB taikymo nurodyta, kad skirtingose valstybėse narėse labai skyrėsi sankcijos už to paties išpareigojimo pažeidimą, įskaitant finansines nuobaudas, sutarties paskelbimą niekine, persigalvojimo laikotarpio pratęsimą, veiklos sustabdymą ir susijusį viešumą ir kt.

⁽³³⁾ OL C 256, 2007 10 27 ir Nuomonės projektą CESE 867/2007 galutinis dėl baudžiamųjų priemonių siekiant užtikrinti intelektinės nuosavybės teisių ir aplinkos apsaugą. Abiejų nuomonių pranešėjas Daniel Retureau.

⁽³⁴⁾ Ispanijai, Švedijai, Liuksemburgui ir Airijai.

⁽³⁵⁾ Jungtinė Karalystė ir Vokietijos Federacinė Respublika.

⁽²⁷⁾ 2004 3 4 Portugalijos Aukščiausiojo teismo nutartis.

⁽²⁸⁾ EESRK nuomonė dėl Direktyvos 94/47EB, pranešėjas Atažde Ferreira (OL C 108, 1993 4 19, p. 1)

⁽²⁹⁾ Pavyzdžiui, Portugalijos įstatyme (gegužės 22 d. Dekreto-įstatymo 180/99 45 straipsnio 3 dalis) teigiama, kad ankstesniame straipsnyje minėtos turistų teisės į būstą, apima atostogų nuolaidų kortelių ir sumažintų tarifų atostogų klubų sutartyse nustatytas išpareigojimų teises.

3.2 Konkrečios pastabos

3.2.1 EESRK mano, kad 2 straipsnio 1 dalies g punkte pateikta apibrėžtis, susijusi su 7 straipsnio nuostatomis, yra per griežta, nes papildomas sutartis apibūdina jų tarpusavio papildomumas. Todėl reikėtų atsižvelgti ne į prijungiamumą, o į papildomumą, nes daugelis visų pirma su kreditu susijusių sutarčių sudaro išorinius sutarčių derinius, nors jos dėl savo teisinio statuso yra teisiškai atskiros ir netelpa į šiuo metu siūlomą apibrėžtį.

3.2.2 Komitetas nepritaria 3 straipsnio 2 dalies formuluotei ypač dėl raštiškos informacijos, kuri būtų teikiama tik jos prašančiam vartotojui arba jei reikia. Kadangi šis straipsnis yra susijęs su ikisutartine informacija, kuria remdamasis vartotojas priims sprendimą, ar pasirašyti sutartį, EESRK mano, kad tokia rašytinė informacija turėtų būti privaloma, ir ragina Komisiją įtraukti šią sąlygą.

3.2.3 Komitetas ragina Komisiją pakeisti 3 straipsnio 4 dalį, 4 straipsnio 1 dalį, I priedo 1 dalį, III priedo f punktą ir IV priedo d dalį į nuostatas, panašias į šiuo metu galiojančios direktyvos 4 straipsnyje⁽³⁶⁾ nustatytas nuostatas, užtikrinančias didesnę vartotojų apsaugą. Todėl ne tik informacijos pateikimas vartotojo valstybės narės kalba tampa privalomas, bet ir reikalaujama patvirtinto vertimo į tos valstybės narės kalbą, kurioje yra turtas, ypač su registracijos reikalavimais susijusiais klausimais.

3.2.3.1 Iš esmės EESRK gali numatyti, kad prekybininkai pradės plačiai taikyti standartines sutartis, pagal kurias vartotojai turės patvirtinti parinktą kalbą be jokios galimybės patiems pasirinkti ar derėtis, o tai gali rimtai pažeisti jų ekonominius interesus.

3.2.4 Komitetas ragina Komisiją iš dalies pakeisti 4 straipsnio 2 dalį išbraukiant frazę „jei šalys aiškiai nesusitaria kitaip“, nes tai svarbi informacija, kuri negali būti palikta atitinkamų šalių nuožiūrai. Patirtis rodo, kad dėl šios frazės prekybininkai

vienpusiškai siūlys standartines sutartis, o vartotojai neturės kito pasirinkimo kaip tik joms pritarti.

3.2.4.1 Teisinio aiškumo ir saugumo sumetimais EESRK taip pat mano, kad Komisija turėtų paaiškinti (standartizuoti), kas yra „nuo prekiautojo valios nepriklausančios aplinkybės“, kurios bus neatsiejama sutarties dalis pagal 4 straipsnio 2 dalį.

3.2.4.2 Dėl šio straipsnio Komitetas taip pat ragina Komisiją nustatyti šios informacijos, kuri būtų teikiama tinkamu, objektyviu ir aiškiu būdu⁽³⁷⁾ ir turėtų būti atspausdinta tokio dydžio šriftu, kad tekstą būtų lengva skaityti⁽³⁸⁾, perdavimo metodą.

3.2.5 Komitetas siūlo Komisijai paaiškinti 4 straipsnio 3 dalies frazę „prekiautojas atkreipia vartotojo dėmesį į jo teisę atsisakyti sutarties“, nes jos konkreči teisinė prasmė nėra aiški.

3.2.6 Jeigu 5 straipsnio 1 dalį reikėtų suprasti kaip nustatančią du pasinaudojimo sutarties atsisakymo teise laikotarpius, tai EESRK ragina Komisiją nustatyti tik vieną nuostatą, suteikiančią vartotojui galimybę atsisakyti sutarties per 14 dienų nuo tos dienos, kai buvo pasirašyta galutinė sutartis, jei anksčiau buvo pasirašyta įpareigojanti sutartis ir jei tuo metu nebuvo naudojama turtu.

3.2.7 Kaip ir ankstesne nuomonėse Komitetas ragina Komisiją nustatyti pranešimo apie sutarties atsisakymą pobūdį, siekiant užtikrinti, kad abi šalys turėtų įrodymų, jog informacija buvo perduota. Iš esmės galiojančioje direktyvoje naudojama formuluotė yra tinkamesnė⁽³⁹⁾.

3.2.8 EESRK mano, kad 8 straipsnio antraštinę dalį reikėtų pakeisti į „privalomasis teisių pobūdis“, nes šio straipsnio tikslas yra ne nustatyti direktyvos privalomumą, o užtikrinti, kad tos teisės nebūtų išimtinės ar ribotos.

3.2.9 Teismo ir administracinio pažeistų teisių gynimo klausimu Komitetas mano, kad Nesąžiningos komercinės praktikos direktyvos⁽⁴⁰⁾ 11 ir 12 straipsnių nuostatos būtų tinkamesnės, nes jos platesnės ir suprantamesnės. Todėl Komitetas ragina Komisiją pasiūlymo 9 straipsnį pakeisti į panašias taisykles.

⁽³⁶⁾ Kur teigiama, kad:

„Valstybės narės į savo teisės aktus įtraukia nuostatas dėl priemonių, būtinų užtikrinti, kad

— [...] sutartis ir 3 straipsnio 1 dalyje minimas dokumentas pirkėjo nuožiūra būtų sudarytas valstybės narės, kurioje pirkėjas gyvena, arba valstybės narės, kurios pilietybę turi pirkėjas, valstybine kalba arba viena iš keleto valstybinių kalbų. Tačiau valstybė narė, kurioje pirkėjas gyvena, gali pareikalauti, kad sutartys visada būtų sudarytos bent jau viena ar keliomis jos valstybinėmis kalbomis [...]

— ir pardavėjas pateikia pirkėjui patvirtintą sutarties vertimą į valstybės narės, kurioje yra aptariamasis nekilnojamas daiktas, valstybinę kalbą arba vieną iš jos valstybinių kalbų, jei tik ji yra ir Bendrijos oficiali kalba.“

⁽³⁷⁾ Pavyzdžiui, kaip nustatyta Portugalijos vartotojų apsaugos įstatymo 8 straipsnyje.

⁽³⁸⁾ Pavyzdžiui, kaip nustatyta 2001 m. gegužės 3 d. Lisabonos apeliacinio teismo nutartyje.

⁽³⁹⁾ Būdu, kurį galima įrodyti.

⁽⁴⁰⁾ 2005 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/29/EB, (OL L 149, 2005 6 11, p. 22). EESRK nuomonė (OL C 108, 2004 4 30, p. 81.).

3.2.10 EESRK norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į šio pasiūlymo vertimus į skirtingas kalbas, nes kai kuriuos aspektus reikėtų išversti tiksliau ⁽⁴¹⁾.

4. Pasiūlyme neaptarti klausimai

4.1 EESRK mano, kad be pirmiau minėtų neįtrauktų problemų pasiūlyme neatsižvelgiama į kitus klausimus, kuriuos būtų tikslinga apsvarstyti peržiūrint direktyvą.

Šie klausimai yra:

- a) įrodinėjimo pareigos sistema,
- b) sutarties nesilaikymo arba neviseiško laikymosi rizikos išven-gimas,
- c) pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe (būstu) sutarčių pastatams ar pastatų dalims, skirtoms turistinei ir laisvalaikio veiklai ⁽⁴²⁾, naudojimo apribojimas, taip užtikrinant geresnę kokybę ir užkertant kelią piktnaudžiavimui tokiomis sutar-timis nekilnojamo turto sektoriuje,
- d) licencijų ir leidimų veikti šiame sektoriuje išdavimo taisyklių nustatymas, kad pareiškėjai turėtų įrodyti turį techninių ir finansinių pajėgumų,

- e) finansinių garantijų sistemos apsaugoti nuo galimo nemo-kumo ar bankroto nustatymas (kaip ir kitose Bendrijos prie-monėse ⁽⁴³⁾) ir ne tik statomo nekilnojamo turto atveju,
- f) išankstinės registracijos sistemos šalyje, kurioje verčiamasi verslu, ir (arba) valstybėje narėje, kurioje yra pagrindinė įmonės būstinė ⁽⁴⁴⁾, įdiegimas,
- g) europinio lygio šios srities prekybininkų sertifikavimo sistemos įdiegimas tuo pat metu užtikrinant valstybių narių išankstinio įspėjimo sistemos įdiegimą, kurios tikslas — pranešti apie pažeidimus, dėl kurių gali būti atimamas ser-tifi-katas, ir informuoti vartotojus ⁽⁴⁵⁾,
- h) reikalavimų teikti informaciją apie mokesčius ir įsipareigo-jimus nustatymas priede, kad vartotojai neprarastų savo teisių, pavyzdžiui, dėl hipotekos anuliavimo ⁽⁴⁶⁾,
- i) vartotojų teisės apžiūrėti turtą, jei tai nekilnojamas turtas, siekiant įsitikinti, kad jis atitinka statybų planus, nustatymas II priede,
- j) asmens duomenų apsaugos, kai duomenys perduodami trečiosioms šalims, užtikrinimas.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴¹⁾ Vertime į portugalų kalbą tai taikytina 2 straipsnio b punktui, kuris neturi prasmės, I priedo j punktui, kuriame nustatomi priešingi dalykai nei turėtų būti, ir 7 straipsnio 1 punktui, kuriame dėl akivaizdžių prie-žasčių žodis „dissolvido“ turėtų būti pakeistas „resolvido“ tiek teisinio aiškumo, tiek suderinamumo su antraštine dalimi sumetimais.

⁽⁴²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Direktyvos 94/47EB, OL C 108, 1993 4 19, p. 1.

⁽⁴³⁾ 1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų (OL L 158, 1990 6 23, p. 59). EESRK nuomonė OL C 102, 1989 4 24, p. 27.

⁽⁴⁴⁾ EESRK nuomonė dėl Direktyvos 94/47EB, OL C 108, 1993 4 19, p. 1.

⁽⁴⁵⁾ 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje, (OL L 376, 2006 12 27, p. 36). EESRK nuomonė OL C 221, 2005 9 8, p. 113.

⁽⁴⁶⁾ EESRK nuomonė dėl Direktyvos 94/47EB, OL C 108, 1993 4 19, p. 1.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl neautomatinių svarstyklių (Kodifikuota redakcija)

COM(2007) 446 galutinis — 2007/0164 (COD)

(2008/C 44/07)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl neautomatinių svarstyklių* (kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), 153 nariams balsavus už ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų galinio registracinio numerio ženklo žibintų (Kodifikuota redakcija)

COM(2007) 451 galutinis — 2007/0162 (COD)

(2008/C 44/08)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų galinio registracinio numerio ženklo žibintų* (Kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), 144 nariams balsavus už, 1 — prieš ir 7 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos socialinių ir ekonomikos reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl žemės ūkio ar miškų ūkio traktorių keliamų radijo trukdžių slopinimo (elektromagnetinio suderinamumo) (Kodifikuota redakcija)

COM(2007) 462 galutinis — 2007/0166 (COD)

(2008/C 44/09)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl žemės ūkio ar miškų ūkio traktorių keliamų radijo trukdžių slopinimo (elektromagnetinio suderinamumo)* (Kodifikuota redakcija).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (spalio 24 d. posėdis), 153 nariams balsavus už, 1 — prieš ir 8 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitis DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Biokuro pažangos ataskaita — Ataskaita apie biokuro ir kito atsinaujinančiojo kuro vartojimo Europos Sąjungos valstybėse narėse pažangą

COM(2006) 845 galutinis

(2008/C 44/10)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. sausio 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui — Biokuro pažangos ataskaita. Ataskaita apie biokuro ir kito atsinaujinančiojo kuro vartojimo Europos Sąjungos valstybėse narėse pažangą.*

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. rugsėjo 5 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria Iozia.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 142 nariams balsavus už, 13 prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

— Europos šalių ekonomikos konkurencingumo ir galimybės naudoti energiją prieinamomis kainomis užtikrinimą,

1.1 Komitetas labai rimtai vertina energijos našumo, klimato kaitos ir išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo klausimus ir pritaria kovo 8-9 d. pavasario Europos Vadovų Tarybos išvadoms atkreipdamas dėmesį į tris pagrindinius Europos energetikos politikos aspektus:

— ekologinio tvarumo skatinimą ir klimato kaitos klausimų sprendimą.

— tiekimo saugumo didinimą,

1.2 Biokuro pažangos ataskaitoje Komisija nurodo, kad nenustačius privalomų tikslų nebus įmanoma pasiekti patenkinamo biokuro naudojimo lygio. Joje teigiama, kad tikslas iki 2010 m. pasiekti 5,75 proc. rinkos dalies yra nerealus ir kad dėl

šios priežasties, siekiant įvykdyti Tarybos nustatytus reikalavimus ir pasinaudojant Direktyvos 2003/30/EB 4 straipsnio 2 dalyje numatyta galimybe (vadinama „persvarstymo išlyga“), turėtų būti nustatytas tikslas iki 2020 m. pasiekti 10 proc. — šį tikslą Komisija laiko įgyvendinamu. Labai keista, bet Komisija teigia, jog scenarijus, numatantis 14 proc. biokuro naudojimo lygį, yra naudingas, nors deklaruojamas tikslas yra 10 proc. — komunikate leidžiamasi į populizmą ir kalbama apie nerealius rezultatus.

1.3 Vis dėlto, naudojant pirmosios kartos biokūrą kyla daug sunkumų, jis ne visai atitinka Europos siekius. Gamybos ir aplinkosaugos sąnaudos didelės, grūdai sunaudojami ne žmonių ir gyvulių reikmėms, o kitiems tikslams, ir, kaip teigia Maisto ir žemės ūkio organizacija (FAO), dėl biokuro gamybos didėja grūdų kainos pasaulio rinkose.

1.4 Todėl biokuro naudojimas kelia etinių klausimų, pavyzdžiui, maisto ir kuro konkurencija, o Komisija linkusi jų nesureikšminti. Komitetas pabrėžia, kad reikia, jog pasaulinės institucijos ir žemės ūkio bei maisto srityje dirbančios agentūros, pavyzdžiui, FAO ir Pasaulio maisto programa (WFP) glaudžiau bendradarbiautų.

1.5 Nei Komisijos dokumente, nei pridedamame poveikio tyrime neužsimenama apie didelius sunkumus.

Ypač daug dėmesio reikėtų skirti šioms su biodyzelinu susijusioms problemoms:

- mažam produktyvumui,
- didelėms sąnaudoms (0,4-0,7 EUR/l),
- patvarumo problemoms (yra oksiduotų grupių), dėl kurių kyla sandėliavimo sunkumų.

Dirbant su etanoliumi kyla šios problemos:

- mažas produktyvumas (nors ne toks mažas kaip biodyzelino),
- sunaudojama daug vandens ir trąšų,
- netinkamas tiekti naftos produktams pritaikytiems vamzdiniais (dėl korozijos).

1.6 Komitetas pabrėžia, kad reikia atidžiai įvertinti socialinį, ekonominį biokuro gamybos plėtojimo poveikį, jo poveikį aplinkai ir su biokuru susijusius techninius klausimus. Vienas iš konkrečių klausimų — biokuro žaliavų produktyvumas: iš vienos tonos runkelių pagaminama maždaug 400 litrų bioetanolio (apie 1 500 Mcal). Žinant, kiek reikia energijos norint biomasę paversti biokuru, šis santykis tampa neekonomiškas ir neproduktyvus. Daug produktyviau būtų biomasę tiesiogiai naudoti elektros energijai ar šilumai gaminti, jūrų arba miestų viešajam transportui.

1.7 Komitetas pažymi, kad vertinant tik aplinkosaugos požiūriu reikia atsižvelgti į pavojų, kylantį dėl miško kirtimo ir žaliavos saugojimo. Reikia aiškiai ir atidžiai ištirti su tuo susijusius biologinius ir biocheminius aspektus.

1.8 Komitetas linkęs kelti ir „mokslo etikos“ klausimą. Žemės planeta yra atvira sistema, neišvengiamai krypstanti į pusiausvyros tašką, kuris reikš jos pabaigą. Mokslininkai privalo sulėtinti šią neigiamą tendenciją, o politikos priemonėmis turi būti sudaryta galimybių atlikti reikiamą darbą ir tyrimus.

1.9 Komitetas rekomenduoja atlikti rimtą analizę ir išsiaiškinti, ar cheminių procesų, kuriuose dalyvauja ne angliavandenių molekulės, metu gali susidaryti laisvieji radikalai, sukeliantys oksidacinį stresą, laikomą pradine patologine pavojingų ligų būkle. Ši rekomendacija grindžiama atitinkamų duomenų šioje srityje trūkumu.

1.10 Komitetas mano, kad būtina speciali dirvožemio priežiūra ir apsauga. Jis turi būti apsaugotas, nes jis saugo mus. Dėl netinkamai parengtos eksploatacijos politikos ir dirvožemio nualinimo vandens sluoksniai vis mažėja ir blogėja. Norint, kad dirvožemis atsigauntų, turi būti užtikrinta pasėlių rotacija.

1.11 Komitetas ragina Komisiją ir visas Europos institucijas sutelkti dėmesį į vandens naudojimą gaminant biokūrą. Jau nekalbant apie kitą žalingą klimato kaitos poveikį, mažėjantys vandens ištekliai kai kuriuose regionuose gali pasiekti kritinę būklę. Tarptautinio vandens valdymo instituto atliktuose tyrimuose apskaičiuota, kad vienam litrui biokuro pagaminti reikia mažiausiai 1 000 litrų, o gal net 4 000 litrų vandens, nelygu, kokios rūšies produktas ir kokia gamybos vieta.

1.12 Be šių svarbių klausimų, kuriuos būtų galima išspręsti, jeigu būtų patvirtintos biokuro gamybos metodams taikomos kontrolės ir sertifikavimo priemonės iš dalies nustatant produkto atsekamumą, Komitetas mano, kad reikia toliau remti antrosios ir net trečiosios kartos biokuro, pavyzdžiui, biobutanolio, mokslinius tyrimus ir gamybos plėtoją. Biobutanolio garų slėgis žemas, ir jis gerai toleruoja vandens užterštumą benzino mišiniuose, todėl jį galima naudoti turimuose benzino tiekimo ir paskirstymo kanaluose. Maišant benzina su biobutanoliu, pastarojo koncentracija gali būti didesnė, nei šiuo metu benzino mišiniams naudojamo biokuro, o transporto priemonių modifikuoti nereikia. Be to, naudojant biobutanolį galima sutaupyti daugiau kuro, nei naudojant benzino etanolio mišinį, ir taip pagerinti energijos našumą bei sumažinti sunaudojimą vieno litro gamybai. Naujos kartos biokuras, kurio energijos našumas didelis, o aplinkosaugos sąnaudos mažos, gaunamas naudojant atliekas ir biochemiją siekiant palengvinti natūralius celiuliozės skaidymo procesus, kurie yra sudėtingi ir brangūs.

1.13 Komitetas mano, kad biokuro gamybos plėtojimas gali suteikti Europos ekonomikai galimybių ir padėti pasiekti Lisabonos darbotvarkės tikslus. Šie konkretūs veiksmai numatyti Septintojoje bendrojoje programoje, bet reikia geresnės įvairių suinteresuotų subjektų sąveika: ūkininkų, perdirbimo pramonės, aplinkosaugos, vietovių išsaugojimo asociacijų, darbuotojų organizacijų, kurios vis labiau suinteresuotos tvariu vystymusi taikant vis pažangesnius įmonių socialinės atsakomybės modelius.

1.14 Reikėtų skatinti ūkininkavimo sektorių atrasti galimybių biokuro gamybos plėtojimo srityje, nes ūkininkai padeda apsaugoti pirminį aplinkosaugos turtą ir bendrus išteklius, pavyzdžiui, žmonių ir gyvūnų vartojimui skirtą maistą ir vandenį. Būtent ūkininkų asociacijų funkcija — nuolat informuoti kaimo bendruomenes apie tarptautinės bendruomenės svarstomas taisykles, kuriomis reglamentuojama biokuro gamyba ir pardavimas. Sertifikavimo, atsekamumo ir atitikties kontrolės skatinimas yra veiklos sritys, kuriose tikimasi didelės įvairių žemės ūkio organizacijų paramos Europos Sąjungos, valstybių narių ir vietos lygmeniu. Komitetas mielai bendradarbiautų su nacionalinėmis ekonomikos ir socialinių reikalų tarybomis, kurios yra išreiškusios susidomėjimą ir aktyviai dalyvauja rengiant keletą Komiteto nuomonių šiais ir kitais energijos našumo, išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų mažinimo ir klimato kaitos klausimais.

1.15 Aišku, kad, atsižvelgiant į mokesčių reglamentavimą, ypač muitus biokurui, paramą ūkininkams ir automobilių pramonei reikiamiems moksliniams tyrimams atlikti, vartotojams — biokurui nepritaikytiems automobiliams perdirbti ir biokuro gamintojams, kandidatų valstybės paramai gauti sąrašas — begalinis. Vokietija pastaruoju metu iš esmės sumažino mokesčių paskatas, ir iš karto sumažėjo vartojimas, o pramonė pradėjo protestuoti. Investicijoms reikia apibrėžtumo ir stabilumo, o biokuro rinkų dar beveik nėra. Vis dėlto suteikta pagalba neturi iškreipti konkurencijos.

1.16 Transporto sektoriui, pavyzdžiui, netaikoma išmetamųjų teršalų kvotų sistema. Komitetas siūlo Komisijai išanalizuoti galimybę išplėsti išmetamųjų teršalų sertifikatų sistemą ir taikyti ją transportui, nes jie gali dar labiau skatinti ieškoti naujų sprendimų žalingų išmetamųjų teršalų kiekiui sumažinti. Tiriamojoje nuomonėje, kurią paprašė parengti Europos Komisijos pirmininko pavaduotojas Jacques Barrot, Komitetas planuoja iškelti darbinę hipotezę.

1.17 Komitetas pritaria EP rezoliucijai dėl biomasės ir biokuro strategijos, kurioje EP ragina Komisiją sukurti privalomą ir išsamią sertifikatų sistemą, kurią diegiant visais etapais būtų sudarytos sąlygos tvariai biokuro gamybai, taip pat remti Pasau-

linės aplinkos ir saugumo stebėjimo sistemos (GMES) kūrimą ir naudojimą siekiant stebėti žemės naudojimą gaminant bioetanolį, kad būtų užkirstas kelias naikinti drėgnuosius atogrąžų miškus ir išvengta kito neigiamo poveikio aplinkai.

1.18 Atsižvelgdamas į šioje nuomonėje nurodytas problemas, Komitetas ragina Komisiją nuolat tikrinti, kaip laikomasi 10 proc. tikslo, ir būti pasirengus teikti pasiūlymus padėčiai pakeisti, jeigu problemos negali būti išspręstos patenkinamai ir ilgam.

2. Komisijos komunikatas

2.1 Komisija pristato Ataskaitą apie biokuro vartojimo pažangą pabrėždama, kad tikimasi, jog 2005-2020 m. laikotarpiu tik transporto sektoriaus išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (šiuo atveju tik CO₂) kiekis per metus padidės 77 mln. tonų — tai sudarys daugiau negu 60 proc. bendro išmetamųjų dujų kiekio padidėjimo, kuris, manoma, pasieks 126 mln. tonų per metus.

2.2 Pabrėžiamas ir kitas labai svarbus veiksnys — transportas beveik visiškai priklauso nuo naftos importo, o šis energijos šaltinis yra viena didžiausių tiekimo saugumo problemų. Jeigu biokuro būtų naudojama iš esmės daugiau, ši priklausomybė sumažėtų.

2.3 Biokuro gamybos plėtojimo nauda mažinant išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį nebus jaučiama, jeigu jam gaminti bus skiriami esami pasėlių plotai arba bus naudojama didelės biologinės įvairovės žemė (pavyzdžiui, drėgnieji atogrąžų miškai).

2.4 2001 m. biokuro rinkos dalis buvo tik 0,3 proc., ir tik penkios valstybės narės turėjo patirties jį naudoti. Nenustatant jokių išpareigojimų, Direktyvoje 2003/30/EB numatytas tikslas iki 2010 m. pasiekti 5,75 proc. benzino ir dyzelino rinkos dalies ir tarpinis tikslas — iki 2005 m. pasiekti 2 proc. rinkos dalies.

2.5 Direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje numatyta persvarstymo išlyga, kuria Komisijai suteikiama galimybė pateikti pasiūlymų dėl privalomų nacionalinių tikslų, jeigu dėl nepateisinamų priežasčių bus iš esmės nukrypta nuo 2 proc. tikslo.

2.6 Svarbų vaidmenį atlieka Bendroji žemės ūkio politika, ypač 2003 m. įvykdžius jos reformą. Atsiejus išmokas ūkininkams nuo išauginamų pasėlių, reforma suteikė galimybių panaudoti žemę nemaistiniams augalams, dažnai skirtiems biokuro gamybai.

2.7 2007 m. bus išmokėtas priedas už „energinčius augalus“ ir kartu taikomos medienos energijos gamybą skatinančios priemonės bei parama atsinaujinančiai energijai pagal kaimo plėtros programas (¹). Biokuro naudojimas labai padidėjo, bet tik dvi valstybės narės pasiekė nustatytus tikslus.

2.8 Bendras rezultatas — 1 proc. 2005 m.: 1,6 proc. tenka biodyzelinui ir 0,4 proc. — etanolui. Šiuo pagrindu Komisija daro išvadą, kad 5,75 proc. rodiklis, kurį planuojama pasiekti iki 2010 m., nebus pasiektas.

2.9 Iš patirties matyti, kad teigiamų rezultatų pasiekta taikant mokesčių paskatų politikos priemones (neapribojant leistinos paramos dydžio) ir įpareigojant tiekėjus į rinką pateikti tam tikrą nurodytą procentinę biokuro dalį. Komisija mano, kad įpareigojimais — veiksmingiausias metodas.

2.10 Savo komunikate Komisija pareiškia, kad „Sąjungoje vis labiau aštrėja būtinybė pasiųsti aiškų signalą apie jos ryžtą sumažinti savo priklausomybę nuo naftos vartojimo transportui“. Biokuras laikomas vienintele praktine priemone apsidrausti nuo didelių naftos kainų.

2.11 Šis signalas turi būti siunčiamas nustatant teisiškai privalomus tikslus, jeigu norima, kad jis padarytų įtikimą poveikį naftos gamintojams, kurie ES rinkoje vien tik transporto sektoriuje parduoda 300 mln. tonų naftos.

2.12 Manoma, kad sėkmingiausia strategija būtų skatinti bendrus 27 valstybių narių mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Realus tikslas būtų iki 2020 m. pasiekti 10 proc. rinkos dalį.

2.13 Norint, kad transporto priemonių gamintojai pritaikytų savo projektavimo procesus, būtina aiški teisinė sistema, kurioje biurokratinė našta būtų kuo mažesnė ir būtų nustatyti tarpiniai tikslai, pavyzdžiui, iki 2015 m.

2.14 Nagrinėjant poveikį ekonomikai ir aplinkai pateiktas ne vienas naftos kainų, importo, žemės ūkio kainų konkurencinumo, galinčių paskatinti „antrosios kartos biokuro“ sektoriaus augimą ir padėti sumažinti aplinkosaugos sąnaudas, naujų technologijų plėtros tendencijų scenarijus.

2.15 Kalbant apie sąnaudas, jeigu, tarkime, 2020 m. biokuro būtų sunaudojama 14 proc. daugiau, sąnaudos padidėtų 11,7–17,2 mlrd. eurų, jei naftos kaina būtų 48 dolerių už barelį ir 5,2–11,4 mlrd. eurų, jei naftos kaina būtų 70 dolerių už barelį. Biodyzelino ir bioetanolio kaina pasiskirsčiusi atitinkamai 69–76 eurai ir 63–85 eurai už barelį (pagal 2007 m. gegužės 25 d.

dolerio ir euro keitimo kursą (1,3444) atitinkamai 92,76–102,18 dolerio ir 84,76–114,28 dolerio už barelį).

2.16 Dėl sumažėjusių atsargų laikymo sąnaudų (vis dar laikantis 14 proc. iki 2020 m. plano) būtų sutaupyta 1 mlrd. eurų (pagal 10 proc. planą — 720 mln. eurų). Geriausias sprendimas — tiekimas ir iš trečiųjų šalių, ir iš valstybių narių, ir pageidautina, kad kartu į rinką patektų ir antrosios kartos biokuras.

2.17 Šis planas turėtų teigiamą poveikį užimtumui (jeigu bioetanolis daugiausia būtų gaminamas Bendrijoje, būtų sukurta 144 000 papildomų darbo vietų (100 000 pagal 10 proc. scenarijų), o Bendrijos BVP padidėtų 0,23 proc. Galiausiai, esant teigiamam mokslinių tyrimų, ypač antrosios kartos biokuroi, poveikiui būtų išsaugotas atsinaujinančios energijos sektoriaus konkurencingumas.

2.18 Komisijos skaičiavimu, taikant metodą „nuo šaltinio iki automobilio rato“ ir optimalius, ekonomiškiausius būdus galima pasiekti, kad išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis sumažėtų 35–50 proc. Naudojant Brazilijoje iš cukranendrių pagamintą etanolį šis kiekis sumažėjo 90 proc., o iš palmių aliejaus ir sojų pagamintą biodyzeliną — atitinkamai 50 proc. ir 30 proc. Gaminant antrosios kartos biokurą, išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis sumažėtų 90 proc. Pasitvirtinus 14 proc. scenarijui kasmet būtų išmetama maždaug 101–103 mln. tonų CO₂ ekvivalento dujų mažiau (arba 71–75 milijonų tonų CO₂ ekvivalento dujų pagal 10 proc. scenarijų).

2.19 Komunikate laikomasi nuomonės, kad 14 proc. dalis aplinkosaugos požiūriu būtų įmanoma, jeigu biomasė nebūtų pradėta auginti tam netinkamoje žemėje, pavyzdžiui, drėgnuose atogrąžų miškuose ir didelės gamtinės vertės buveinėse.

2.20 Komisija baigia apžvalgą teigdama, kad padidėjęs biokuro naudojimas gerokai padidins tiekimo saugumą ir sumažins išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Tikslinėmis paskatomis ir (arba) paramos politikos priemonėmis skatinant naudoti antrosios kartos procesus turėtų būti panaikinta didelės gamtinės vertės žemės arba netinkamų biokuro gamybos sistemų naudojimo rizika.

2.21 Norint pasiekti šiuos tikslus, reikės:

(¹) Iki šiol skaičiai tokie, kaip ir praeitais metais, jie išlieka nepadidėję, o neseniai Komisija išreiškė abejonį, ar šis priedas bus mokamas ir 2008 m.

— persvarstyti dyzelino standartą (EN 590) ir tikriausiai benzino standartą (EN 228), kad būtų lengviau biokurą maišyti su iškastiniu kuru,

- sukurti (pigius) naujų transporto priemonių pritaikymo būdus,
- sukurti BTL („biomasė į skystį“) technologijas,
- įdiegti medienos ūkius ir auginti rapsų sėklas,
- nuolat stebėti poveikį aplinkai.

2.22 Galiausiai Komisija siūlo pakeisti biokuro direktyvą, nustatyti 10 proc. minimalios biokuro dalies iki 2020 m. standartą ir užtikrinti, kad būtų naudojamas našus ir aplinkai tinkamas biokuras.

3. Biokuras: keletas techninių aspektų

3.1 Biodyzelinas gaunamas spaudžiant rapsų, sojų ir saulėgrąžų sėklas ir vykdant peresterinimo reakciją, kuriai vykstant pradinės alkoholio sudedamosios dalys (glicerolis) pakeičiamos metilo alkoholiu (metanoliu). Bioetanolis yra alkoholis (etanolis arba etilo alkoholis), gaunamas vykstant fermentacijos procesui naudojant įvairius daug angliavandenių turinčius žemės ūkio produktus ir cukrų, pavyzdžiui, grūdus (kukurūzus, sorgą, kviečius, miežius), cukrinius pasėlius (runkelius ir cukranendres), vaisius, bulves ir išspaudas. Produktai, gauti chemiškai jungiant biologinės kilmės molekules su iškastinės kilmės molekulėmis, taip pat laikomi biokuru. Geriausias pavyzdys — ETBE, etilo tretinis butilo eteris, gaunamas vykdant bioetanolio ir izobuteno reakciją.

3.2 Etanolis turi puikias kuro savybių — didelį oktaninį skaičių, gali būti maišomas (E5, E10) be didelių variklio pakeitimų, tačiau norint jo naudoti daugiau, reikia specialaus variklio (E85).

3.3 Etanolio naudojimo sunkumų daugiausia kyla dėl jo maišymo su benzinu. Netgi esant mažai procentinei etanolio daliai labai padidėja garų slėgis (vidutiniškai 10 kPa), padidėja ir išmetamų garų kiekis. Kadangi etanolis giminingas vandeniui, gali kilti sunkumų dėl galutinės produkto kokybės. Reikia vengti įprastinio angliavandenių benzino mišinių su etanolio turinčiu benzinu: pastarasis turėtų būti skirstomas atskiru logistikos ir platinimo tinklu.

3.4 Dyzelinams varikliams galima naudoti biodyzelino ir įprasto dyzelino mišinius. Europos šalyse standartinės kokybės dyzeline naudojama 5 proc. (B5) dalis, ir dar nekilo jokių suderinamumo sunkumų. Kuras, kuriame yra daug biodyzelino (daugiau nei 8-10 proc.), gali kelti rūpesčių kai jis naudojamas transporto priemonėse, kurių variklių tarpikliai pagaminti iš nesuderinamų polimerų. Daugiausia sunkumų kyla dėl smulkiųjų kietųjų dalelių ir smulkiųjų dulkių filtrų, kuriems pakeisti

reikia daug darbo ir lėšų. Todėl kai kurie gamintojai jau suderino savo transporto priemonių specifikacijas, o kiti taiko garantijas tik B5 mišiniams. Dėl higroskopinių, dezinfekcinių savybių ir mažo patvarumo rezervuaruose didelę procentinę biodyzelino dalį turintiems mišiniams reikia specialiai pritaikyti transporto priemones ir produkto platinimo sistemas.

3.5 Komisija įtikinamai pabrėžia, kad reikia ryžtingiau skatinti biokuro gamybos plėtojimą. Realiai vertindama padėtį, ji nemano, kad ateityje dabartinę benzino gamybą (2004 m. 1,2 mlrd. tonų pasaulio mastu) pavyks visiškai pakeisti biokuru (2005 m. — 46 mln. tonų, iš jų 3 mln. — ES, kaip parodyta toliau pateiktoje lentelėje), bet direktyvoje ir konkrečiai kiekvienai valstybei narei nustatytais tikslais siekiama, kad biokuras po šiek tiek daugiau nei 13 metų sudarytų bent 10 proc. kuro dalį.

2005 m.	2005 m. mln. litrų
JAV	16 130
Brazilija	15 990
Kinija	3 800
Indija	1 700
ES	2 900
Kitos	5 480

3.6 Vandenilis, kurį kai kurie Europos automobilių gamintojai bent eksperimentiškai jau naudoja kaip energijos vektorių, vis dar iš esmės gaminamas elektrolizės būdu arba išgaunamas iš gamtinių dujų ar kito iškastinio kuro. Tai nėra nesumažins išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio. Nepaisant naujausių vandenilio gamybos iš biomasės, kartais naudojant biotechnologijas arba atsinaujinančius šaltinius, mokslinių tyrimų, galimam vandeniliu varomų automobilių paplitimui ir pateikimui į rinką įtaką taip pat daro didelė kuro sudedamųjų dalių kaina. Kad vandenilis taptų ekonomiškai įmanomu alternatyviu energijos šaltiniu, turi būti mažinamos gamybos išlaidos. Naujojo Pietų Velso universitetas vykdydamas mokslinius tyrimus užsibrėžė pasiekti šį tikslą naudodamas atskiras iš titano oksido pagamintas keramines saulės energijos plokštes. Titanas — labai populiari medžiaga vandeniliui gaminti naudojant saulės energiją: jis turi reikiamą puslaidininkio savybių ir yra nelaidus vandeniui. Vis dėlto natūralus nepakeistas titanas dar yra nepakankamai veiksmingas.

4. Bendrosios pastabos

Keletas sunkumų

4.1 Parodydama galimą naudą, Komisija vengia atkreipti dėmesį į biokuro gamybos plėtojimo problemas ir sunkumus, nors keletas išspėjimų pateikiama. Komitetas, priešingai, mano, kad Komisijos pasiūlymas turi būti nagrinėjamas atidžiai ir apdairiai, kad išsprendus vieną problemą nebūtų sukurta kitų, didesnių, ir kad būtų ne vien pabrėžiami pranašumai, bet ir išryškinami trūkumai. Gana keista, kad siekiant pabrėžti pasiūlymo naudą pasitelkiamas nerealus scenarijus, pagal kurį iki 2020 m. būtų pasiektas 14 proc. rinkos dalis. Jeigu būtų pasiektas 10 proc. tikslas, nauda objektyviai būtų daug mažesnė.

4.2 Nei Komisijos dokumente, nei pridedamame poveikio tyrime didelių sunkumų neįvardijama. Pavyzdžiui, gaminant biokurą susidarantių atliekų šalinimas turėtų būti modernizuotas ir atnaujintas atsižvelgiant į naujas biokuro elementų sistemas ir gamyboje naudojamas elektronines technologijas.

4.3 Atkreipiamas dėmesys į šiuos su biodyzelinu susijusius aspektus:

- mažą produktyvumą,
- dideles sąnaudas (0,4-0,7 EUR/l),
- patvarumo problemas (yra oksiduotų grupių), dėl kurių kyla sandėliavimo sunkumų.

4.4 Bioetanolio:

- mažas produktyvumas (nors ir ne toks mažas kaip biodyzelino),
- sunaudojama daug vandens ir trąšų,
- netinkamas tiekti naftos produktams pritaikytais vamzdiniais (dėl korozijos).

Tuo tarpu nauda slypi galimybėje išplėsti sėjomainą kaitaliojant žmonių ir gyvūnų maistui auginamus augalus su kitais specifiniais augalais, skirtais biomasės ir energijos gamybai. Tai turi būti atliekama atsižvelgiant į regione auginamus pasėlius. Bet kuriuo atveju, Europoje auginamiems augalams taikomos dirvožemio apsaugos ir trąšų naudojimo taisyklės.

4.5 Biokurui gaminti reikia dideliais kiekiais auginamų tam tikrų augalų. Tai reiškia, kad teks atsisakyti kitų augalų, kurių reikia neturtingesnėms šalims ir už kuo mažesnę kainą. Biokuro gamybai galima būtų naudoti celiuliozę, bet reikia pažymėti, kad gamybai būtinas cheminis ir fizinis apdorojimas (tam tikras masės išpūtimas), kad celiuliozė galėtų reaguoti. Taip pat reikia pabrėžti likučių ir panaudotų katalizatorių klausimą, nes jie apsunkina atliekų šalinimą tolesniais apdorojimo etapais.

4.6 Dideliu mastu galima naudoti glicerolį — nevalytą, gryną arba maišytą su kitu kuru. Reikia nurodyti šios alternatyvos trūkumus: grynojo glicerolio naudojimo sąnaudas, jo apdorojimo sąnaudas (jeigu naudojamas nevalytas), mažą jo šiluminę ir visais atvejais būtinumą skaidyti deginimo metu susidarancias nuodingąsias medžiagas (daugiausia akroleiną, taip pat vadinamą akrilo aldehidu).

4.7 Kitas metodas galėtų būti grindžiamas genetiniu organizmų modifikavimu, kad tam tikri augalai visų pirma tiktų biologiniam apdorojimui, būtų našūs ir gamybos metu jiems būtų sunaudojama mažai energijos. Genetinė inžinerija taip pat galėtų būti taikoma modifikuoti organizmus, kurie gali padėti lengviau naudoti celiuliozę.

4.8 Techniniu atžvilgiu taip pat kyla žaliavų produktyvumo gaminant biokurą klausimas: iš vienos tonos runkelių pagaminama maždaug 400 litrų bioetanolio (apie 1 500 Mcal). Ar šio skaičiaus pakanka bendram teigiamam įvertinimui žinant galimą pavojų aplinkai ir šios rūšies energijos naudojimo trūkumus?

4.9 Kitas ne mažiau reikšmingas aspektas susijęs su išgavimo procesais, jų selektyvumu ir fermentacijos procesais, kurie, jeigu atliekami siekiant didžiausios galimos galutinio produkto kokybės, yra gana brangūs. Vis dėlto, jeigu naudojame kure pasitaiko nešvarumų, dėl antrinių reakcijų padidėja ekonominiai nuostoliai, pablogėja gauto kuro kokybė ir susidarantių atliekų bei likučių savybės.

Aplinkos apsauga

4.10 Vertinant tik aplinkosaugos požiūriu reikia apsvaistyti miško nykimo pavojų (dabar miškai nyksta Malaizijoje ir Indonezijoje, nes ten gaminamas palmių aliejus, o Malavyje ir Ugandoje — dėl braivėlio (lot. *Jatropha*) kultivavimo maisto auginimui skirtose vietovėse arba didelės gamtinės vertės drėgnųjų atogrąžų miškų zonose) ir žaliavų sandėliavimo riziką. Reikia aiškiai ir atidžiai ištirti su tuo susijusius biologinius ir biocheminius aspektus.

4.11 Reikia įvertinti ir „etinį“ aspektą — maisto ir kuro konkurenciją. Dėl didėjančios biokuro „varyklų“ paklausos neišvengiamai didėja kokybiškų žaliavų, pavyzdžiui, kviečių, kukurūzų ir ryžių, kainos (2007 m. FAO ir WFP ataskaita). Meksikoje tortiljų kaina padidėjo 60 proc. ir sukėlė visuomenės neramumų ir protestų. Nuo metų pradžios, Kinijoje pakilus sojų kainai, mėsos kainos pakilo 43 proc., o kiaušinių kainos — 16 proc. Kukurūzų ir avižų kainos atitinkamai pakilo 40 proc. ir 20 proc.

Indijoje maistinių javų kaina pakilo 10 proc., kviečių — 11 proc. Remiantis JAV žemės ūkio departamentu, Jungtinėse Valstijose paukštienos kainos padidės 10 proc., kiaušinių — 21 proc., pieno — 14 proc. Jeigu ateityje iš maistinių javų gaunamo kuro vertė viršys iš jų gaunamo maisto vertę, rinka taps energetikos ekonomika — maisto kainos didės kartu su naftos kainomis, didindamos maisto trūkumo riziką taip pat ir Europoje.

4.12 Daugėjant gamybos įmonių (vien Jungtinėse Valstijose statomos 79 įmonės, o 116 jau veikia) proporcingai padidės maistinių javų vartojimas, kuris, remiantis Žemės politikos instituto (angl. EPI) duomenimis, sieks apie 139 mln. tonų — dvigubai daugiau, nei nurodoma JAV žemės ūkio departamento prognozėje. Kadangi iš vienos kukurūzų tonos gaunama 110 galonų (416,19 litrų) etanolio (šiek tiek daugiau negu keturi pilni visureigio bakai), problema tikrai įgauna rūpestį keliantį mastą.

4.13 Vienoje pastarojo meto nuomonių (?) Komitetas taip pat pabrėžė, kad reikia saugoti biologinę įvairovę, ypač drėgnuosius atogrąžų miškus, nes jie yra ne tik gyvūnų, kurie kitaip neišvengiamai išnyktų, buveinė, bet ir vieninteliai, paskutiniai planetos „plaučiai“. Intensyvus cukranendrių Brazilijoje ir palmių Malaizijoje ir Indonezijoje auginimas, dėl kurio kasdien vienos rūšies pasėlių ūkiams aukojama šimtai hektarų miško, turi liautis.

4.14 Kyla ir „mokslo etikos“ klausimas. Žemės planeta yra atvira sistema, neišvengiamai kryptanti į pusiausvyros tašką, kuris reikš jos pabaigą. Mokslininkai privalo sulėtinti šią neigiamą tendenciją, o politikos priemonėmis turi būti sudaryta galimybių atlikti reikiamą darbą ir tyrimus.

4.15 Turi būti aiškiai įvardijamos ne tik ekonominės sąnaudos, bet ir išlaidos aplinkosaugai bei sveikatai. Siekiant tiksliai įvertinti ir išnagrinėti poveikį, reikia daug pastangų.

4.16 Rekomenduojama atlikti rimtą analizę ir išsiaiškinti, ar degimo procesuose, kuriuose dalyvauja ne angliavandenilių molekulės, dėl oksidavimosi slėgio gali susidaryti laisvieji radikalai (laisvieji radikalai yra viena pagrindinių onkologinių patologijų priežasčių). Nėra patikimų duomenų apie galimą jų padaugėjimą dėl biokuro gamybos.

4.17 Būtina rūpintis dirvožemiu ir jį saugoti. Jis turi būti apsaugotas, nes jis saugo mus. Dėl netinkamai parengtos eksploatacijos politikos ir dirvožemio nualinimo vandens sluoksniai vis mažėja ir blogėja. Norint, kad dirvožemis atsigautų, turi būti užtikrinta pasėlių rotacija.

(²) EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato „Biologinės įvairovės mažėjimo sustabdymas iki 2010 m. ir jos išsaugojimas ateityje — Ekosistemų funkcijų išsaugojimas žmonių gerovei“ — OL C 97, 2007 4 28.

Maisto saugumas

4.18 2007 m. gegužės 7-10 d. Romoje surengtoje Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) Pasaulio maisto saugos komiteto 33-ojoje sesijoje šiam klausimui svarstyti skiriama daug dėmesio (45 punktas): „Bioenergija kiekvienu iš keturių maisto saugos aspektų ir teikia galimybių, ir kelia pavojų atsižvelgiant į tinkamumą, prieinamumą, pastovumą ir panaudojimą. Bioenergijos padarinius maisto saugai lems svarstomos sistemos mastas ir tipas, biržos prekių ir energetikos rinkų struktūra, pasirinkti žemės ūkio, energetikos, aplinkos ir prekybos politikos variantai. Bioenergijos sektoriuje sparčiai vyksta technologiniai pokyčiai, maisto saugos srityje skatinantys daugiau neapibrėžtumo“.

4.19 Tame pačiame pranešime FAO pabrėžia, kad 2006 m. įsimintiniausias maisto ir pašarų rinkų bruožas buvo maistinių javų, ypač kviečių ir kukurūzų, kainų didėjimas — jos iki lapkričio mėn. pasiekė jau visą dešimtmetį nematytas aukštumas. Svarbiausia grūdų rinkų varomoji jėga buvo blogas derlius didžiausią pasiūlą teikiančiose šalyse ir didėjanti grūdų paklausa biokuro gamybai. Ryžių ūkiuose taip pat vyravo ribota pasiūla.

4.20 Kaip 2006 m. gruodžio 21 d. pranešė leidinys „Asia Times Online“, Kinija pastaruoju metu irgi ėmėsi veiksmų etanolio gamybai iš kukurūzų sumažinti. „Kinijoje svarbiausia aprūpinti maistu 1,3 mlrd. gyventojų, o tada remsime biokuro gamybą“, paskelbė Wangas Xiaobingas, Žemės ūkio ministerijos pareigūnas.

4.21 2007 m. liepos 20 d. Italijos laikraštis „La Repubblica“ išspausdino straipsnį, pavadintą „Biokuro ir spagečių karas“. Kylant biokuro naudojamų kukurūzų kainoms, 20 proc. brangs makaronų gaminiai. Ūkininkams perėjus prie kukurūzų biokuro gamybai auginimo, pagrindinė itališkų makaronų gaminių žaliava — kietieji kviečiai — pabrango 30 proc. Tarp 2007 m. balandžio 3 d. ir 2007 m. birželio 14 d. kviečių kaina Čikagos biržoje pakilo nuo 3,6404 dolerių už bušelį (27 kg) iki 5,64 dolerių. Kadangi Italija yra didžiausia kietųjų kviečių pasaulyje vartotoja (28 kg vienam gyventojui per metus) ir gamintoja (3,2 milijonai tonų), tad jos gyventojai labai jautriai reaguoja į tokius kainų pokyčius.

Vanduo

4.22 Vandens sunaudojimas biokuro gamybai — dar vienas aspektas, kuriam skiriama nepakankamai dėmesio. Naujausiuose 2007 m. gegužės 10 d. paskelbtuose Tarptautinio vandens valdymo instituto atliktuose tyrimuose apskaičiuota, kad, pavyzdžiui, Šri Lankoje vienam litrai biokuro pagaminti reikia 1 000-4 000 litrų vandens, nelygu, kokios rūšies įrenginiai ir gamybos metodai. Brazilijoje apskaičiuota, kad vienam litrai etanolio

reikia 2 200 litrų vandens, o Indijoje, kur lietaus nėra gausu ir pasėlius reikia laistyti, — etanolui reikia 3 500 litrų laistomojo vandens! Šiuos skaičius patvirtina ir 2003 m. Delfto mieste įkurtas tarptautinis UNESCO vandens švietimo institutas (UNESCO-IHE), bendradarbiaujantis su vietos universitetu, taip pat ir naujausi tyrimai, atlikti Kolorado universiteto žemės ūkio fakultete, kuriame šiuo metu išvedinėjama ypatinga mažiau vandens reikalaujanti kukurūzų veislė. Šie duomenys taip pat pateikiami tinklavietėje: www.waterfootprint.org.

4.23 Nuo su vandeniu susijusių problemų Europoje labiausiai kenčia pietiniai regionai. Šie regionai jau daugelį metų išgyvena vandens trūkumą, o dėl temperatūros kilimo ir su tuo susijusio garavimo, ši problema ateityje dar padidės, tuo tarpu šiauriniuose regionuose, bent jau kol kas, vandens trūkumo nejaučiama.

Sąnaudos

4.24 Toliau pateiktoje (ENI atstovo Mario Marchionna pastaroju metu surengtame Italijos cheminės inžinerijos asociacijos (AIDIC) seminare pristatytoje) lentelėje palyginamos iškastinio kuro ir biokuro sąnaudos atitinkamam energijos kiekiui išgauti:

Biokuro elementų sąnaudų palyginimas

(atitinkama energetinė vertė)

Orientacinė kaina: Brent = 70 (56) \$/bl

Kuras	Ekvivalentas €/lt
<u>Benzinas</u> ⁽¹⁾	39 (31)
<u>Bioetanolis</u>	
ES	75
Brazilija	39
JAV	47
Italija (Val Padana)	70-75
<u>Dyzelinas</u> ⁽²⁾	46 (37)
<u>Biodyzelinas</u>	
ES	78
Malaizija	48
JAV	60
Italija	78

⁽¹⁾ Benzinui naudojama Platt's Mediterranean CIF High orientacinė vertė.

⁽²⁾ Dyzelinui naudojama Platt's Mediterranean CIF High orientacinė vertė.

4.25 Komisija mano, kad norint iki 2020 m. pasiekti 10 proc. tikslą ES reikiamam biokuro kiekiui pagaminti turėtų pakakti 18 mln. ha dirbamos žemės:

— 7 mln. ha nenaudojamos žemės,

— 7 mln. ha pakeičiant maistiniams javams, kuriems taikomos eksporto subsidijos, naudojamos žemės paskirtį,

— 4 mln. ha žemės, kuri žemės ūkiui daugiau nebus naudojama.

Nauda neturtingoms šalims?

4.26 Komisija teigia, kad biokuro naudojimo plėtojimas duos daug naudos, ypač besivystančioms šalims, kurios daugiau gamybos galės orientuoti į eksportą. Vis dėlto Afrikos ūkininkai reiskia susirūpinimą dėl iki šiol padarytų investicijų ekonominio pelno. Leidinio „African Agriculture“ 2007 m. birželio 10 d. numerio straipsnyje „Ar rūpestis dėl braivėlio (lot. Jatropha) — tik mirazas?“ keliama keletas rimtų klausimų (braivėlis yra ypatingos priežiūros nereikalaujantis krūmas, subrandinantis žmonėms nuodingų aliejaus sėklų, iš kurių galima pagaminti neblogos kokybės biodyzeliną).

4.27 Kaip pranešama „East African Business Week“ (vienos pagrindinių Kenijos leidybos grupių „Nation Media Group“ internetinio žurnalo) 2007 m. gegužės 7 d. numeryje, Afrikos aplinkosaugos asociacijos taip pat stengiasi būti išgirstos. Miškų nykimas kasmet padidėja 2,2 proc., palyginti su 0,2 proc. pasaulio vidurkiu, — esant tokiam tempui šalis iki 2040 m. nebeturės miškų. Pilietinės visuomenės aktyvistų grupė įkūrė koaliciją „Mabiros miškui išsaugoti“. Koalicija pavadinta pagal mišką, kurį Ugandos vyriausybė nusprendė perduoti įmonei „Sugar Corporation of Uganda Ltd“ ir taip išplėsti etanolui skirtoms cukranendrėms auginti numatytus žemės plotus. Apie 7 100 ha arba ketvirtis didžiausio šalyje neliesto miško bus paaukota keletui tonų bioetanolio pagaminti, nors jis netgi gali būti naudojamas ekologiškuose Europos autobusuose!

4.28 Komisija šiuo atžvilgiu beveik neturi ką pasakyti ir vien lyg tarp kitko pamini, kad reikia kaip nors priešintis maistinių augalų ir didelės gamtinės vertės žemės naudojimui, ir mano, kad šią problemą galima išspręsti vien atgrasančiomis ekonominės politikos priemonėmis. Atvirai kalbant, sunku pastebėti, kad Komisija parodytų bent kiek drąsos. Komitetas labai susirūpinęs dėl GMO platinimo keliamo pavojaus aplinkai. Naudoti GMO pirmiau minėtiems tikslams būtų kur kas priimtinau. GMO platinimo pavojus tikras ir jų naudojimą galima įvertinti tik užbaigus visus galimo jų pavojingumo mokslinius tyrimus; bet kuriuo atveju reikia išsaugoti likusią ES biologinę įvairovę.

4.29 Komitetas mano, kad būtina aktyviau bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, siekiančiomis kovoti su badu pasaulyje, ypač FAO ir WFP (Pasaulio maisto programa), ir apgailestauja, kad Komisija poveikio įvertinime nusprendė

nepalaikyti ryšio su šiomis tarptautinėmis agentūromis, atliekančiomis didelį darbą ir neslepiančiomis visų su biokuro gamybos plėtojimu susijusių problemų ir pavojų, ypač kalbant apie vandens išteklių naudojimą.

Europos Vadovų Taryba

4.30 Komitetas pažymi 2007 m. kovo 8-9 d. pavasario Tarybos išvadą, kuriose daug dėmesio skiriama Europos energetikos politikai (EEP) ir numatyti trys pagrindiniai tikslai:

- didinti tiekimo saugumą,
- užtikrinti Europos šalių ekonomikos konkurencingumą ir finansiškai prieinamos energijos fizinį prieinamumą,
- skatinti aplinkos tvarumą ir spręsti klimato kaitos klausimus.

4.31 Europos Vadovų Taryba remia ir patvirtina bendro pobūdžio Komisijos pasiūlymus dėl energetikos ir specialiuosius dėl biokuro, tačiau formuluotė apie išsipareigojimą pasiekti 10 proc. tikslą kelia didelių abejonių: „Privalomasis šio tikslo pobūdis nustatytas tinkamai, jeigu gamyba bus tvari, antrosios kartos biokuras taps komerciniu požiūriu perspektyvus, o kuro kokybės direktyva bus iš dalies pakeista ir joje bus numatytos atitinkamos mišinių dalys“.

4.32 Labai svarbu yra išsiaiškinti, kaip valstybės narės gali tikrai veiksmingai pasinaudoti šiomis nuostatomis. Ypač nuoroda į antrosios kartos biokuro rinkos atsiradimą kelia problemų. Rekonstruoti esamas, jau pradėtas statyti ir planuojamas statyti pirmosios kartos biokuro gamyklas būtų labai brangu, nes jų gamybos procesai labai skiriasi nuo antrosios kartos kurui gaminti taikomų procesų. Nesant galimybių gaminti šį kurą, Tarybos sprendimas nebus privalomas. Kalbant apie tvarumą, kartu su šiuo metu galiojančiomis direktyvomis reikės papildomų Europos teisės aktų siekiant užtikrinti, kad gaminant biomasę griežtai laikomasi nustatytų reikalavimų ir kad biokurui auginami augalai nekonkuruoja su žmonių ir gyvūnų maistui auginamais augalais. Kalbant apie būtinus kuro kokybės direktyvos pakeitimus, pažymėtina, kad ši procedūra yra gana sudėtinga ir standartizacijos įstaigos, ypač Europos standartizacijos komitetas (CEN), analizuojantis su techninėmis specifikacijomis susijusias problemas, turi skirti jai daug dėmesio.

Antrosios kartos kuras

4.33 Antrosios kartos biokuro gamybos srityje jau esama keleto galimybių gaminti etanolį biologinio fermentacijos ir distiliacijos proceso būdu ir taikant termocheminį biomasės dujinimo procesą išgaunant sintetines dujas (H_2 ir CO), iš kurių, vykstant fermentacijai suderintame cikle arba bendros gamybos būdu, susidaro etanolis ir energija. Pirmasis gamybos įrenginys, kurio galingumas 180 000 tonų per metus, šiais metais pradės veikti Porvoo, Suomijoje, o kitą toje pačioje vietovėje planuo-

jama pradėti eksploatuoti 2008 m. pabaigoje. Tačiau šių procesų metu gautas energijos našumas yra labai žemas, o kai kuriais atvejais — netgi neigiamas. Todėl buvo ištirta galimybė naudoti saulės šviesą kaip energijos šaltinį ir tinkamus katalizatorius sukurti fotocheminius procesus ir sustiprinti gautos medžiagos savybes. Biobutanolis yra viena naujos kartos biokuro gamybos galimybių. Jo garų slėgis žemas, ir jis gerai toleruoja vandens užterštumą benzine, todėl jį galima naudoti turimuose benzino tiekimo ir paskirstymo kanaluose. Maišant benziną su biobutanolio, pastarojo koncentracija gali būti didesnė, nei šiuo metu benzino mišiniams naudojamo biokuro, o transporto priemonių modifikuoti nereikia. Be to, naudojant biobutanolį galima sutautyti daugiau kuro, nei naudojant benzino etanolio mišinį, ir taip pagerinti energijos našumą bei sumažinti sunaudojimą vieno litro gamybai. Biobutanolis gali būti gaminamas bioetanolio gamyklose.

4.34 Šioms technologijoms Septintojoje bendrojoje programoje skirta daug išteklių — jos turi įdomių savybių ir teikia galimybių gaminti „švarų biokurą“:

- jame nėra sieros, aromatinių arba policiklinių medžiagų,
- jis yra patvarus,
- jo išmetamų dujų kiekis labai mažas,
- jo cetaninis skaičius labai didelis (85-100),
- jis viršija tam tikrų tipų biokuro naudojimo žemoje temperatūroje ribas,
- į įprastą dyzeliną jo galima dėti labai daug (iki 60 proc.),
- jo techninės savybės jau apibrėžtos ir įtrauktos į Direktyvos 2003/30/EB 2 straipsnio 2 dalyje pateiktą biokuro sąrašą.

EESRK nuomone, Europa turėtų skirti daugiau lėšų antrosios kartos biokuro moksliniams tyrimams.

5. Specialios pastabos

5.1 Komitetas pritaria Europos energetikos politikos tikslams: jeigu juos norima pasiekti, reikės rasti būtinų investicijų finansavimo būdų įtraukiant Europos finansines institucijas.

5.2 Komitetas mano, kad ypač daug dėmesio reikėtų skirti biokuro, ypač antrosios kartos kuro, sektoriaus moksliniams tyrimams neaukojant kitų galimybių, pavyzdžiui, galimybės gaminti vandenilį naudojant saulės energiją arba apdoroti biomasę.

5.3 Komitetas rekomenduoja ypatingą dėmesį skirti biologinei įvairovei ir siekti, kad biokurui būtų naudojami tik nemaistiniai augalai, kad nekiltų pavojaus, jog maistas ir kuras pradės konkuruoti, kai milijonams žmonių vis dar trūksta maisto ir jie miršta iš bado. Pirmiau minėto FAO pranešimo išvadose

teigiama, kad pasaulyje 854 mln. žmonių vis dar maitinasi nepakankamai, ir tai atspindi nepakankamą pažangą siekiant Pasaulio aukščiausio lygio susitikime dėl maisto numatytų užduočių ir Tūkstantmečio vystymosi tikslų. Nors daugelyje, ypač į pietus nuo Sacharos esančių, Afrikos šalių daugėja galimybių sumažinti badaujančiųjų skaičių, jis gali dar labiau padidėti, nes kyla maisto kainos, gali sumažėti grūdų pasiūla, gresia konfliktai, ligos ir klimato kaita. Remiantis amerikiečių mokslininkų Ford Runge ir Benjamin Senauer iš Minesotos universiteto skaičiavimais, dėl maistinių javų kainų pokyčių badaujančių žmonių skaičius pasaulyje iki 2025 m. ne sumažės iki 600 mln., kaip prognozuojama, bet padvigubės iki 1,2 mlrd.

5.4 Siekdamas aplinkosaugos tikslų, mažesnio išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, optimalaus energijos suvartojimo, alternatyvios energijos naudojimo, energetikos autonomijos ir energijos tiekimo saugumo, Komitetas siūlo labiausiai šių tikslų siekti padedantiems produktams taikyti specialų režimą (teikti mokesčių, administracines ir kitas paskatas).

5.5 Komitetas mano, kad dabartiniu etapu taikant esamas technologijas sunaudojama daug energijos, vandens ir žemės (hektaro našumas toks, kad paskyrus trečdalį viso Italijos ploto rapsų sėklų auginimui gauto biodyzelino pakaktų pakeisti tik 10 proc. bendro Italijoje sunaudojamos naftos kiekio ir 40 proc. transporto priemonių sunaudojamo dyzelino).

5.6 Komitetas mano, kad kartu su pasiūlymu dėl naujos direktyvos turėtų būti pateiktas išsamus ir platus masto ekonominis, aplinkosaugos ir socialinis įvertinimas, kuris, atsižvelgiant į klausimo svarbą, bent jau šiuo etapu neatrodo esąs pakankamai struktūrizuotas.

5.7 Kad kovoje su aplinkos tarša pasiekti rezultatai nenuieitų veltui, būtina užtikrinti biokuro gamybą iš vietinių žemės ūkio produktų. Jie neturėtų būti gabenami iš tolimų kraštų, kad būtų išvengta su tuo susijusio iškastinio kuro naudojimo. Energijos gamyba iš žemės ūkio produktų atliekų yra sudėtinga, nes atliekos sukaupiamos toli viena nuo kitos esančiose vietose ir jų transportavimas į perdirbimo gamyklas yra brangus, be to, dėl didelio jose esančio vandens kiekio perdirbamų atliekų apimtis yra labai didelė. Dėl išvardytų priežasčių šios rūšies biomasę geriau perdirbti vietoje.

5.8 Komitetas mano, kad reikia remti biokuro sudedamųjų dalių technologijų mokslinius tyrimus, t. y. tokių biokuro sudedamųjų dalių, kurios paversdamos cheminę energiją elektros

energija naudoja biokatalizatorius. Šio energijos gamybos proceso metu atsiranda galimybė atgauti visus augalo, iš kurio gaunama biomasė, fotosintezės metu sukauptus elektronus (24 elektronai kiekvienai CO_2 ir vandenį oksiduotai gliukozės molekulei).

5.9 Komitetas pritaria Europos Parlamentui, kuris 2006 m. gruodžio 14 d. Strasbūre priimtos rezoliucijos dėl biomasės ir biodegalų strategijos konstatuojamosiose dalyse pažymėjo, kad „... transporto sektoriuje išmetama daugiau negu 20 proc. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio, nors šis sektorius neįtrauktas į prekybos išmetamųjų teršalų leidimais sistemą ...“. Todėl Komitetas siūlo Komisijai numatyti išplėsti „baltųjų sertifikatų“ sistemą ir taikyti ją transporto sektoriui.

5.10 Toje pačioje rezoliucijoje Europos Parlamentas „prašo Komisijos sukurti privalomą ir išsamią sertifikatų sistemą, kurią diegiant visais etapais būtų sudarytos sąlygos tvariai biokuro gamybai, įskaitant auginimo ir perdirbimo stadijų standartus ir bendrą per produkto gyvavimo ciklą išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio pusiausvyrą, kuri būtų taikoma Europos Sąjungoje pagamintam arba importuotam biokurui“ ir „remti Pasaulinės aplinkos ir saugumo stebėjimo sistemos (angl. GMES) sukūrimą ir naudojimą siekiant stebėti žemės naudojimą gaminant bioetanolį, kad būtų užkirstas kelias naikinti drėgnuosius atogrąžų miškus ir kitas neigiamas poveikis aplinkai“. Komitetas pritaria Europos Parlamento pasiūlymams ir juos remia.

5.11 Komitetas pažymi, kad kai kurių naujųjų valstybių narių transporto priemonių parkas labai senas, jį sudaro pačios nenašiausios iš turtingų rinkų pargabentos naudotos transporto priemonės. Vienam gyventojui tenkančios pajamos šiose šalyse gana mažos, mažos jos ir tam tikruose pagrindiniuose kitų šalių, kuriose pajamos vienam gyventojui didesnės, sektoriuose. Todėl netikslinga svarstyti galimybę taikyti įpareigojimus ir primesti išlaidas šioms Europos piliečiams, kuriems privatus automobilis yra būtina darbo priemonė.

5.12 Komitetas mano, kad šiuo etapu biokuras gali paremti kuro rinką, tačiau jis negali būti struktūrinis atsakas į rinkos poreikius. Bet kuriuo atveju, gamyba turi būti atidžiai stebima siekiant išvengti šioje nuomonėje išdėstyto pavojaus aplinkai ir socialinės rizikos. Komiteto nuomone, atsižvelgdama į šioje nuomonėje minimas problemas, Komisija turėtų nuolat tikrinti 10 % tikslo įgyvendinimą ir būti pasirengusi teikti pasiūlymus jo patikslinimui, jei tvariomis priemonėmis šias problemas nesiseka tinkamai išspręsti.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Bendrijos strategijos dėl lengvųjų automobilių ir nedidelės galios prekybos transporto priemonių išmetamų CO₂ dujų mažinimo persvarstymo rezultatų

COM(2007) 19 galutinis

(2008/C 44/11)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsniu, 2007 m. vasario 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Bendrijos strategijos dėl lengvųjų automobilių ir nedidelės galios prekybos transporto priemonių išmetamų CO₂ dujų mažinimo persvarstymo rezultatų*.

Transporto, energijos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 5 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Virgilio Ranocchiari.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę: 142 balsavo už, 1 — prieš, 2 — susilaikė.

1. Santrauka ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Europos Komisijos iniciatyvai persvarstyti Bendrijos strategiją dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo.

1.2 Pagal Komisijos pasiūlymą, kurį Taryba planuoja patvirtinti, atlikus motorinių transporto priemonių technologinius patobulinimus, iki 2012 m. lengvųjų automobilių išmetamųjų CO₂ dujų kiekį siekiama sumažinti iki 130 g/km. Jei techniniu požiūriu bus įmanoma, šį kiekį siekiama sumažinti dar 10 g/km naudojant pakaitines technologijas ir daugiau biokuro, kad 2012 m. būtų pasiektas bendrasis tikslas — 120 g/km.

1.3 EESRK mano, kad ši aukštų tikslų siekianti iniciatyva bus sėkminga tik tada, jei ji bus įgyvendinama įvairiomis suderintomis priemonėmis ir jei nustatant jai įgyvendinti skirtą laiką bus atsižvelgta į tai, kad gamintojai privalo suderinti pasirinktas technologijas su visais jų gaminamais modeliais — tai sudėtingas procesas, kurio sąnaudos gali būti įvairios. Kitais žodžiais, kalbant apie išmetamąsias CO₂ dujas, lengvųjų automobilių tobulinimas turi būti suderintas su gamintojo pajėgumu patobulinti taikyti ir ekonominiu, ir technologijų požiūriu, taip pat su galimų pirkėjų perkamąja galia.

1.4 Atsižvelgdamas į šiuos veiksnius, kartu pabrėždamas poreikį raginti gamintojus sparčiau mažinti degalų naudojimą ir taršą, EESRK pažymi, kad būtinos didesnės pastangos siekiant nustatyti socialiniu, ekonominiu ir aplinkos požiūriu veiksmingiausią teisinį pagrindą.

1.5 Todėl EESRK rekomenduoja pavesti atlikti visapusišką ir išsamų poveikio vertinimą ir nustatyti naudą bei sąnaudas, susijusias su įvairiomis galimybėmis, pvz., transporto priemonių technologijų tobulinimu ir kitomis: infrastruktūros tobulinimu, pakaitiniais degalais, mokesčių lengvatomis, informavimu pasitelkiant įvairias švietimo formas apie ekologišką važiavimą (tai visų pirma būtina miestų aglomeracijose (¹⁾), paklausos reguliavimu ir išmetamųjų CO₂ dujų apmokestinimu. EESRK taip pat

mano, kad viena reikėtų apsvarstyti ir kaip vieną iš taikytinų priemonių pasiūlyti naudoti padangas, kurių pasipriešinimas riedėjimui yra žemas, o tai, remiantis gamintojų duomenimis, leidžia sumažinti degalų suvartojimą nuo 3 iki 4 proc. To paties tikslo siekia ir Komisija siūlydama sukurti slėgio padangose kontrolės sistemas.

1.6 Taikant protingą ir apgalvotą visų galimų priemonių derinį, būtų galima pasiekti išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo tikslų nestabdant automobilių parko atnaujinimo — apribojant ir paskirstant finansinę naštą ir neperkeliant jos gali-
miems naujų automobilių pirkėjams.

1.7 EESRK taip pat tikisi, kad pasirinktos teisinės priemonės bus kuo neutralesnės gamintojų konkurencijos požiūriu, jomis nebus nustatyti privalomi apribojimai į rinką tiekiamiems modeliams; šios priemonės, paskatins pirkėjus rinktis mažiau teršalų išmetančius automobilius. Išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo tikslai turi siejami su esamais produkto rūšių skirtumais, taikant parametrus, laikomus informatyviausiais ir proporcingais išmetamųjų CO₂ dujų kiekiui.

1.8 Ypač svarbu, kad parametrai, naudojami kaip priemonė skatinti vartotojus rinktis tam tikrus transporto priemonių tipus, padėtų pasirinkti tokias transporto priemones, kurios atitinka realius vartotojų poreikius ir nebūtų skatinamas vartojimas ir tarša, kurie neatitinka kasdienių vartotojų poreikių.

1.9 EESRK reiškia susirūpinimą dėl Komisijos ketinimo siūlyti teisės aktus dėl nedidelės galios prekybos transporto priemonių. Šias verslo tikslais naudojamas transporto priemones galimi pirkėjai nuodugnai įvertina, kadangi jų sunaudojamų degalų, vadinasi ir išmetamųjų CO₂ dujų, kiekis turi didelės įtakos verslo

(¹) Žr. nuomonę OL C 168, 2007 7 20 dėl transporto miestų ir didmiesčių aglomeracijose.

snaudoms. Dėl šios priežasties šiuo metu rinkoje esančioms transporto priemonėms taikomi patys efektyviausi sprendimai — dažniausiai naudojami dyzeliniai varikliai. Bet kuriuo atveju, EESRK mano, kad, prieš priimdama sprendimą, Komisija turėtų atlikti poveikio vertinimą, pagrįstą dabartinės taršos iš nedidelės galios prekybos transporto priemonių tyrimais. Šiuo metu tokių duomenų nėra.

1.10 Galiausiai, EESRK mano, kad valstybės narės turėtų plėtoti veiklą ir kitomis kryptimis, nei anksčiau (keliai, patobulintas kelių apšvietimas ir kt.), pvz., pirkti aplinkai mažiau kenksmingas transporto priemones viešojo transporto priemonių parkams ir išsipareigoti ne tik plėsti infrastruktūros tinklus, per kuriuos būtų galima platinti mažiau kenksmingus aplinkai degalus, pvz., gamtines dujas, bet ir sudaryti palankesnes sąlygas įsigyti automobilius, naudojančius gamtines dujas ir suskystintas naftos dujas. EESRK jau yra parengęs nuomones šiais klausimais ⁽²⁾.

2. Išanga

2.1 1995 m. buvo pasiūlyta išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo Bendrijos strategija, įskaitant priemones, susijusias su transporto priemonių gamintojų teikiama pasiūla ir vartojimo paklausa.

2.2 Kalbant apie pasiūlą reikia pasakyti, kad, 1998 m. Europos gamintojai sudarė savanorišką susitarimą, kuriuo siekiama iki 2008 m. sumažinti automobilių išmetamųjų CO₂ dujų kiekį iki 140 g/km. Japonijos ir Korėjos gamintojai po metų prisiėmė tokį patį išsipareigojimą, kurį rengiasi įgyvendinti 2009 m.

2.3 Paklausos srityje Europos Komisijos strategijoje numatyta vienu metu skatinti vartotojų informavimą apie išmetamąsias CO₂ dujas (kad jie galėtų pagrįstai pasirinkti transporto priemonę) ir taikyti skirtingus tikslinius mokesčius už automobilius.

2.4 Praktiškai pasiūlos srityje pasiekta žymių laimėjimų, nors vien jų nustatytiems tikslams pasiekti neužtenka, kadangi — nepakankamas kitų dviejų priemonių — vartotojų informavimo ir skatinimo ir mokesčių priemonių — indėlis. Komisija tai pripažįsta ir savo komunikate pažymi, kad „poveikio tyrimai parodė, kad automobilių technologijų patobulinimai daugiausiai lėmė“ išmetamųjų CO₂ dujų kiekio sumažėjimą.

2.5 Vidutinis išmetamųjų CO₂ dujų kiekis 1995-2004 m.

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl alternatyvių kelių transporto degalų plėtojimo ir skatinimo Europos Sąjungoje, OL C 195, 2006 8 18, p. 75.

sumažėjo 13 proc. — nuo 186 g/km iki 161 g/km. 2004 m. 30 proc. į rinką pateiktų transporto priemonių išmetė mažiau nei 140 g/km CO₂ dujų.

2.6 Kita vertus, vartotojai pradėjo rinktis didesnius, sunkesnius ir galingesnius automobilius, kadangi manoma, jog jie yra saugesni, ir todėl, kad daug gyventojų išsikėlė gyventi toliau nuo miestų centrų. Dėl to informavimo apie išmetamas CO₂ dujas (ženklimą) poveikis vartotojų pasirinkimui buvo nedidelis.

2.7 Kita paklausos formavimo priemonė — apmokestinimas, siekiant mažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį — dar nėra taikoma Europos lygmeniu ⁽³⁾; šią priemonę savo iniciatyvose taiko mažiau nei pusė valstybių narių. Paradoksalu, tačiau kai kuriais atvejais pritaikius priemones, tarša tik padidėjo. Pvz., padidinus mokesčius už dyzelinius degalus, sulėtėjo dyzelinių degalų vartojimo proceso augimas, ankstesniais metais vykęs daugelyje valstybių narių, kuriose didžioji dalis automobilių yra dyzeliniais varikliais.

2.8 Galima daryti išvadą, kad 2008 ir 2009 m. nustatyti tikslai tikriausiai nebus pasiekti dėl išorinių veiksnių, kliudančių taršos mažinimo procesui, kuris, pasirašius savanoriškus susitarimus, buvo pradėtas kartu su automobilių technologijų peržiūrėjimu, ir dėl nesugebėjimo geriau pasinaudoti numatytomis priemonėmis. Todėl Komisija nusprendė persvarstyti strategiją ir paskelbė gaires nustatanti komunikatą (kurį EESRK aptaria), o 2008 m. pirmojoje pusėje rengiasi pasiūlyti konkretų teisės akto projektą.

3. Europos Komisijos komunikatas

3.1 Šiame komunikate Komisija siūlo siekti ES tikslo iki 2012 m. sumažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį iki 120 g/km bendromis ES ir valstybių narių pastangomis.

3.2 Todėl, iki 2008 m. vidurio Komisija pasiūlys teisės aktus, kuriais bus siekiama privalomo išmetamųjų CO₂ dujų kiekio sumažinimo iki 130 g CO₂/km tikslo vidutiniškai naujam automobilių parkui, tobulinant transporto priemonių variklių gamybos technologijas.

3.3 Tolesnio sumažinimo, 10 g/km ar ekvivalentiško, jei techniškai įmanoma, turi būti siekiama taikant kitus technologinius patobulinimus ir naudojant daugiau biokuro, konkrečiai:

a) nustatant minimalius efektyvumo reikalavimus oro kondicionavimo sistemoms;

⁽³⁾ Direktyvos projektas dėl su automobiliais susijusių mokesčių ES, COM (2005) 261, kuriuo buvo siekiama restruktūrizuoti automobilių apmokestinimą, visiškai ar iš dalies susijusį su išmetamu CO₂ dujų kiekiu, nebuvo priimtas.

- b) privalomai įrengiant tikslias slėgio padangose kontrolės sistemas;
- c) nustatant maksimalius padangų pasipriešinimo riedėjimui apribojimus ES padangoms, naudojamoms lengvuosiuose automobiliuose ir nedidelės galios prekybos transporto priemonėse;
- d) naudojant pavarų perjungimo svirties rodytuvus atsižvelgiant į tai, kaip dažnai tokiais prietaisais naudojasi vartotojai realiomis vairavimo sąlygomis;
- e) didinant degalų sunaudojimo nedidelės galios prekybos transporto priemonėse (mikroautobusuose ir krovininiuose automobiliuose) efektyvumą, siekiant, kad iki 2012 m. išmetamųjų CO₂ dujų kiekis siektų 175 g/km, o iki 2015 m. — 160 g/km;
- f) plačiau naudojant biokurą ir daugiausiai dėmesioskiriant aplinkos tausojimui.

3.4 Komisija sutinka, kad teisės aktuose nustatyti reikalavimai, įgyvendinantys vidutiniškai naujo automobilių parko tikslą bus tokie, kad galėtų užtikrinti konkurenciniu požiūriu neutralius, socialiai teisingus ir tvarius sumažinimo tikslus, kurie būtų nešališki įvairių Europos automobilių gamintojų atžvilgiu ir nepagrįstai neiškreiptų automobilių gamintojų konkurencijos.

3.5 Komisija ragina valstybes nares suderinti jų automobilių apmokestinimo politikos nuostatas taip, kad visoje ES būtų remiamas ekonomiškų automobilių įsigijimas, o gamintojams padedama laikytis įsigaliosiančių degalų efektyvumo nuostatų.

3.6 Komisija taip pat siūlo nustatyti mokesčius, diferencijuotus pagal visus rinkoje esančius automobilių tipus tam, kad laipsniškai būtų pereita prie atitinkamai mažiau aplinką teršiančių automobilių. Tai būtų veiksmingas būdas mažinti gamintojų išlaidas, susidarancias vykdam reikalavimus.

3.7 Teigiama, kad fiskalinės paskatos yra veiksmingas būdas skatinti žmones rinkoje įsigyti mažiausiai teršiančias lengvasias transporto priemones. Taip pat pabrėžiamas poreikis veiksmingiau informuoti potencialius pirkėjus apie transporto priemonių suvartojamus degalus (2007 m. Komisija planuoja priimti pasiūlymą dėl Direktyvos 1999/94/EB dėl degalų taupymo lygio ženklavimo dalinio pakeitimo).

3.8 Galiausiai, Komisija pažymi, kad valstybės narės, siekdamos sumažinti degalų naudojimą, privalo skatinti aplinkos neteršiančių važiavimą (ekologišką važiavimą) rengdamos mokymus ir (arba) informavimo kampanijas.

3.9 Gamintojai taip pat kviečiami iki 2007 m. vidurio pasirašyti savanorišką susitarimą dėl geros praktikos parduodant ir reklamuojant automobilius ir skatinti tvarų vartojimą.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK visiškai sutinka, kad būtina persvarstyti Bendrijos strategiją dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų CO₂ dujų kiekio, kuris sudaro apie 20 proc. visos taršos, mažinimo.

4.2 EESRK taip pat pabrėžia sudėtingumą šio persvarstymo, kuriuo turėtų būti siekiama toliau mažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį nepakenkiant transporto priemonių sektoriaus, kuris veikia ypač konkurencingoje pasaulio rinkoje, konkurencingumui.

4.3 Reikėtų priminti, kad vien Europos automobilių pramonės sektoriuje tiesiogiai dirba 2 mln. žmonių, o netiesiogiai kituose sektoriuose — 10 mln. Automobilių pramonė sudaro 3,5 proc. ES BVP, o grynų eksporto vertė siekia 33,5 mlrd. eurų, be to, valstybės narės iš automobilių apmokėtinimo kasmet gauna 365 mlrd. eurų.

4.4 Ne veltui komunikate „Konkurencinga automobilių pramonės reguliavimo sistema XXI amžiuje“ (*) (CARS 21) Komisija siekė nustatyti automobilių sektoriaus pramonės politiką, kuri yra labai svarbi Europos ekonomikai.

Komunikatas „CARS 21“ yra Komisijos atsakymas į Automobilių pramonės konkurencingumo aukščiausio lygio grupės „CARS 21“, kurią sudarė pramonės, svarbių pilietinės visuomenės organizacijų ir Komisijos atstovai, 2005 m. gruodžio mėn. parengtas rekomendacijas ir baigiamąją ataskaitą. Dokumente pabrėžiama, kad, norint pasiekti aukštų tikslų sudėtingose srityse, pvz., sumažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį ir nepakenkti pramonės konkurencingumui ar užimtumui, būtina laikytis integruoto požiūrio ir nustatyti visų suinteresuotųjų subjektų įnašą įgyvendinant bendrą visuotinės svarbos tikslą.

4.5 EESRK taip pat nuogaštauja dėl galimo sprendimų neigiamo poveikio pramonės išlaidoms, kadangi tokie sprendimai gali tiesiogiai ar netiesiogiai kelti pavojų užimtumo lygiui automobilių pramonės sektoriuje ir todėl paskatinti priimti strateginius sprendimus perkelti gamybą už ES ribų.

4.6 Atsižvelgdamas į šiuos veiksniai, EESRK sutinka, kad automobilių gamintojai turi būti raginami sparčiau mažinti degalų suvartojimą ir taršą, tačiau pažymi, kad būtina ieškoti kitų būdų nustatyti socialiniu, ekonominiu ir aplinkos požiūriu veiksmingiausią teisinį pagrindą, skirtą išmetamųjų CO₂ dujų kiekiui mažinti.

(*) Konkurencinga automobilių pramonės reguliavimo sistema XXI amžiuje, COM(2007) 22 galutinis, 2007 m. vasario 7 d. EESRK šia tema pateikė nuomonės projektą (pranešėjas F. Davoust).

4.6.1 EESRK, siekdamas, kad būsiami Bendrijos teisės aktai dėl kelių transporto priemonių išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo būtų kuo veiksmingesni, pateikia šia rekomendacijas:

- **Infrastruktūra ir padangos.** Kelių infrastruktūros atnaujinimas yra pagrįstas, kadangi dėl geresnio kelio paviršiaus mažėja trintis ir akustinė tarša, gerėja kelio pravažumas. Be to, mažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį gali padėti pažangios elektroninio eismo valdymo (EEV) sistemos, skirtos transporto spūstims ir nereikalingiems sustojimams šviesoforų reguliuojamose sankryžose mažinti. Siekiant to paties tikslo, būtų efektyvu naudoti padangas, kurio pasipriešinimas riedėjimui yra žemas, kadangi tai leidžia 3–4 proc. sumažinti degalų suvartojimą. To paties siekia ir Komisija siūlydama sukurti slėgio padangose kontrolės sistemas.
- **Alternatyvūs degalai.** Tai daugiausia biokuras, kaip paminėta grupės „CARS 21“ galutiniame pranešime. Kai bus įvertintas pirmos kartos biokuro techninis tinkamumas ir poveikis aplinkai bei visuomenei ⁽⁵⁾ (laukiama antros kartos biokuro, kurių poveikis dar mažesnis), jie ir kiti alternatyvūs degalai, kurių naudojimas Europoje didėja, (gamtinės dujos, per vidutinės trukmės laiką — biodujos, o ilgalaikėje perspektyvoje, reikia tikėtis, — vandenilis) galėtų tapti pagrindiniu išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo veiksmu.
- **Mokymas, informavimas ir orientavimas.** Turi būti skatinamos ir remiamos mokymo visoje prekybos ir paskirstymo grandinėje iniciatyvos, siekiant, kad vartotojai, žinodami faktus ir tyrimų rezultatus, rinktųsi mažiausiai CO₂ dujų išmetančias transporto priemones. Taip pat turėtų būti naudojamos tiesioginės poveikio pirkėjams priemonės — apmokestinimas susietas su išmetamųjų CO₂ dujų kiekiu ir su ekologišku važiavimu susijusios paskatos.

4.6.2 Visos šios priemonės neturėtų pakenkti esamo automobilių parko atnaujinimui — tam reikėtų paskirstyti su išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimu susijusią finansinę naštą. EESRK pažymi, kad, remiantis Europos klimato kaitos programa ⁽⁶⁾, dėl ekologiško važiavimo Europoje išmetamųjų CO₂ dujų kiekis iki 2010 m. (per 2006–2010 m. laikotarpį) galėtų sumažėti 50 mln. tonų, o bendras TNO ir IEEP ⁽⁷⁾ tyrimas rodo, kad ekologiškas važiavimas yra ne tik techniškai įmanomas, bet ir veiksmingas bei išmatuojamas.

4.6.3 Kita vertus, jei 120 g/km būtų pasiekta tik tobulinant automobilio technologijas, vidutinė automobilio pardavimo kaina padidėtų maždaug 3 600 eurų. Siekiant pateikti išsamią informaciją, reikėtų pasakyti, remiantis tais pačiais šaltiniais ⁽⁸⁾,

kad net ir pasiekus 130 g/km tikslą, automobilių pirkėjams reikėtų mokėti gerokai daugiau, t. y. apie 2 500 eurų.

4.6.4 Komisija pažymėjo, kad Europos automobilių parkas atnaujinimas vidutiniškai kas 12 metų, todėl akivaizdu, kad dėl didesnių kainų automobilių pakeitimo ciklas dar sulėtėtų. Taip pat akivaizdu ir tai, kad toks kainų padidėjimas turėtų socialinių pasekmių — neturtingiems visuomenės sluoksniams būtų dar sunkiau įsigyti automobilį.

4.7 Galiausiai EESRK nepritaria Komisijos nuomonei, kad dėl papildomų technologijų išmetamųjų CO₂ dujų kiekis gali sumažėti 10 g/km, kadangi vis dar neišsprendusi biokuro patekimo į rinką galimybės, ir negalima teigti, kad dėl jų išmetamųjų CO₂ dujų kiekis sumažės 5 g/km. EESRK nuomone, būtina nustatyti visą rinkinį priemonių, kurios galėtų būti aiškiai stebimos, pvz., su ekologišku važiavimu ir infrastruktūra susijusios priemonės.

5. Specialiosios pastabos

5.1 Atsižvelgdamas į pirmiau pateiktas bendrąsias pastabas ir šiuo metu vykstančius svarstymus Europos Parlamente, EESRK tikisi, kad būsima teisinė priemonė nesumažins potencialių vartotojų galimybių įsigyti naujus automobilius (būtina užtikrinti automobilių parko atnaujinimą) ir kad ji leis žymiai paskatinti mažiau teršiančių transporto priemonių modelių paklausą.

5.2 Nesant visapusiško ir išsamaus poveikio vertinimo, kuriame būtų pateiktos su įvairiais pasirinkimais susijusios sąnaudos ir nauda, EESRK pasilieka teisę parengti nuomonę dėl išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo tinkamų ir techniškai pagrįstų ribų vėliau, tačiau rekomenduoja, kad nustatant numatomą teisinę priemonę būtų atsižvelgta į automobilių gamybos ciklo sudėtingumą ir mažiausiai septynerių metų trukmę ⁽⁹⁾.

5.3 Atsižvelgdama į teisės akto rengimo trukmę taikant bendro sprendimo procedūrą, EESRK mano, kad galutinis tekstas, kuriuo nustatomi reikalavimai, iki 2009 m. nebus parengtas. Atsižvelgiant į ankstesnes pastabas dėl sektoriui būdingų pramoninių ciklų, anksčiausia įsigaliojimo data yra 2015 m. Ji sutaps su Reglamento EURO 6 dėl taršos mažinimo įsigaliojimu, pagal kurį, kaip ir išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo atveju, reikės struktūriškai modifikuoti automobilius.

5.4 Yra pavojus, kad tikslai, kuriuos siekiama įgyvendinti iki 2012 m. yra techniškai neįgyvendinami ir tai gali neigiamai paveikti Europos automobilių pramonės konkurencingumą ir užimtumą šiame sektoriuje.

⁽⁹⁾ Laikas, kurio pramonei reikia įgyvendinti bet kokius naujus reikalavimus dėl transporto priemonių struktūros pakeitimų.

⁽⁵⁾ Nuomonė TEN/286 dėl biokuro vartojimo pažangos šiuo metu svarstoma.

⁽⁶⁾ Europos klimato kaitos programa (EKKP). EKKP dalyvė Komisijos konsultantė TNO apskaičiavo su įvairiomis priemonėmis susijusias sąnaudas ir šių priemonių galimybes sumažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį.

⁽⁷⁾ IEEP — Europos aplinkos politikos institutas, TNO — Nyderlandų taikomųjų mokslinių tyrimų organizacija.

⁽⁸⁾ Žr. 6 išnašą.

5.5 EESRK pritaria teisinei priemonei, kuri nedarytų įtakos gamintojų konkurencijai; kitaip tariant, nereikėtų nustatyti apribojimų dėl į rinką tiekiamų modelių, bet paskatinti vartotojus pirkti mažiau teršiančius modelius; reikalavimai dėl išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo turi atitikti modelių skirtumus, šiam tikslui naudojami parametrai turi būti informatyviausi ir proporcingi išmetamajam CO₂ dujų kiekiui.

5.6 Šiuo požiūriu pasirinkti parametrai turi padėti užtikrinti, kad dėl įvairių rinkos segmentų keliamos taršos mažinimo ir neišvengiamo su transporto priemonėmis susijusių sąnaudų didėjimo nebūtų pakenkta galimybei įsigyti (angl. *affordability*) transporto priemonę, t. y. kad vartotojai galėtų įsigyti naują transporto priemonę pagal savo perkamąją galią.

5.6.1 Vienas iš galimų parametrų galėtų būti transporto priemonės svoris (jį pasiūlė Europos automobilių gamintojų asociacija (EAGA)), kadangi jis tiesiogiai susijęs su išmetamųjų CO₂ dujų kiekiu. EESRK primena, kad 1996–2005 m. transporto priemonės svoris padidėjo 32 kg, o kartu ir išmetamųjų CO₂ dujų kiekis — 6,6 g/km. Pavyzdžiui, Japonijos išmetamųjų CO₂ dujų mažinimo strategijoje automobilio svoris bus pagrindinis parametras. 2006 m. šioje šalyje priimtas sprendimas iki 2015 m. pasiekti 138 g/km. EAGA palankiai vertina šio parametro įvedimą, kadangi tai taip pat yra žingsnis siekiant pasaulio mastu suderinti CO₂ dujų išmetimo mažinimo politiką.

5.6.2 Reikia taip pat pažymėti, kad šiuo metu svarstomi kiti parametrai, pagal kuriuos būtų nustatomi ir atskiriami modelių tipai. Reikia paminėti EP pranešėjo Parlamento nario Chriso Davieso pasiūlymą naudoti parametrai „transporto priemonės pėdsakas“ (automobilio užimamas plotas, skaičiuojamas pagal ratų bazę ir atstumą tarp vėžių ⁽¹⁰⁾).

5.6.3 EESRK mano, kad būtų naudinga ir tinkama naudoti tūrio parametrai (transporto priemonės ilgis × plotis × aukštis). Tai būtų naudinga priemonė skatinti vartotojus pasirinkti transporto priemonę, atitinkančią realius jų poreikius ir išvengti per didelio CO₂ dujų kiekio išmetimo, kuris galimas tais atvejais jei transporto priemonės dydis neatitinka praktinių poreikių. Kitais žodžiais, asmuo, norintis pirkti sportinį automobilį (SUV — Sport Utility Vehicle), kuris gali vežti daugiau keleivių ir krovinių, mokės daugiau, nes tokio tipo transporto priemonė jam yra tikrai reikalinga, o asmuo, neturintis tokių poreikių, domėtis kitais rinkos segmentais.

5.7 Pirmiau minėtas Europos Parlamento pranešėjas Chris Davies pasiūlė nustatyti „Anglies normų mažinimo sistemą“ (angl. CARS), kuria nustatomi mokesčiai už normų viršijimą ir išmokos už mažesnius, nei norma, rodiklius. EESRK mano, kad prekybos CO₂ taršos leidimais sistema tik automobilių sektoriuje yra neįmanoma.

Kalbant apie šiuo aukštus tikslus — taršos leidimų nebus tiek daug, kad būtų užtikrintas geras sistemos veikimas.

5.7.1 Todėl EESRK siūlo taikyti „atvirą“ prekybos taršos leidimais sistemą (t. y. siūloma leisti prekiauti taršos leidimais su kitais sektoriais), kurios lankstumas užtikrintų bendro išmetamųjų CO₂ dujų kiekio sumažinimą, kartu transporto priemonių gamintojams būtų nustatyti taršos leidimų pirkimo apribojimai. EESRK palankiai vertina šią „atvirą“ sistemą, kurią reikėtų nustatyti, o jos ekonominiai padariniai turės būti įvertinti atsižvelgiant į pasikeitimus, kurie įvyks iki 2015 m. prekybos taršos leidimais rinkoje. Komitetas dar kartą pabrėžia, kad būtina užkirsti kelią, kad minėti ekonominiai padariniai darytų neigiamą įtaką galutinio pirkėjo galimybei įsigyti (angl. *affordability*) transporto priemonę.

5.8 Komunikate pareikšto raginimo nustatyti geros praktikos kodeksą automobilių rinkodaros ir reklamos srityje klausimu EESRK mano, kad beveik visose valstybėse narėse yra sudaryti susitarimai (dažnai labai griežti) dėl taisyklių šioje srityje. Tačiau EESRK iš esmės pritaria šių taisyklių suderinimui ir neprieštarauja Komisijos siūlomam Europos geros praktikos kodeksui, kuris būtų skirtas automobilių gamintojams.

5.9 EESRK taip pat pažymi, kad Komisija savo komunikate pabrėžia ketinimą parengti teisinę priemonę, skirtą nedidelės galios prekybos transporto priemonių išmetamųjų CO₂ dujų kiekiui sumažinti.

5.9.1 EESRK mano, kad nedidelės galios prekybos transporto priemonėms (N1 kategorija ir su ja susiję lengvieji automobiliai) ši priemonė nėra būtina, kadangi jos skirtos komerciniams tikslams, o jų sunaudojimų degalų ir išmetamųjų CO₂ dujų kiekis savaime yra svarbiausias veiksnys pirkėjams, kadangi šie parametrai turi didelį poveikį verslo sąnaudoms. Dėl minėtos priežasties šiuo metu rinkoje esančioms transporto priemonėms taikomi patys efektyviausi sprendimai — dažniausiai naudojami dyzeliniai varikliai.

5.9.2 Bet kuriuo atveju, EESRK mano, kad, prieš priimdama sprendimą, Komisija turėtų atlikti poveikio vertinimą, pagrįstą naujausiais duomenimis apie nedidelės galios prekybos transporto priemonių taršą. Šiuo metu tokių duomenų nėra.

5.9.3 Nedidelės galios prekybos transporto priemonėms nustatytus tikslus sumažinti išmetamųjų CO₂ dujų kiekį g/km, neturint tikslų atitinkamų duomenų, kyla pavojus, kad gali sumažėti atskirų transporto priemonių krovumas, o dėl to mažėja efektyvumas, kadangi tokiu atveju reikia daugiau transporto priemonių (galinčių pervežti tuos pačius krovinius) arba didesnių kitos kategorijos transporto priemonių (dėl to didėja bendra tarša).

⁽¹⁰⁾ Ratų bazė — atstumas tarp priekinės ir galinės ašies; atstumas tarp vėžių — atstumas tarp padangų.

5.10 EESRK taip pat mano, kad automobilių ir nedidelės galios prekybos transporto priemonių išmetamųjų CO₂ dujų kiekio mažinimo klausimas turi būti nagrinėjamas išsamiai, atsižvelgiant į transporto priemonių gyvavimo laiką — nuo pagaminimo iki sunaikinimo. Atsižvelgdamas į pirmiau minėtus teiginius, EESRK pabrėžia poreikį koordinuoti ir derinti teisėkūros ir reguliavimo iniciatyvas, susijusias su motorinių transporto priemonių pramone bei darančias poveikį išmetamųjų CO₂ dujų kiekiui ir išvengti prieštaravimų, kurie stabdytų šių iniciatyvų įgyvendinimą.

5.11 EESRK mano, kad būsimose mokslinių tyrimų programose pirmenybė turi būti nedelsiant teikiama projektams, kurie skirti techniškai įgyvendinamiems ir ekonominiu požiūriu tvariams būdams išmetamųjų CO₂ dujų kiekiui visame pasaulyje mažinti (ne vien su transportu susijusią taršą), atsižvelgiant į

poveikį, kurį lemia įvairių taršos šaltinių gyvavimo ciklas. EESRK mano, kad šių mokslinių tyrimų projektų spektras turi būti labai platus ir jie turi padėti rasti trumpalaikės, vidutinės ir ilgalaikės trukmės sprendimus nuolat laikantis tinkamos kainos (angl. *affordability*) (tiek gamintojui, tiek galutiniam pirkėjui) tikslo ir taip skatinti atnaujinti automobilių parką siekiant tvaraus mobilumo.

5.12 Galiausiai, EESRK mano, kad valstybės narės turėtų plėtoti veiklą kitomis kryptimis nei anksčiau (keliai, patobulinti šviesoforai ir kt.) pvz., pirkti aplinkai mažiau kenksmingas transporto priemones viešojo transporto priemonių parkams ir įsipareigoti plėsti infrastruktūros tinklus, per kuriuos būtų galima platinti mažiau kenksmingus aplinkai degalus, pvz., gamtines dujas ir sudaryti palankesnes sąlygas įsigyti automobilius naudojančius gamtines dujas ir suskystintas naftos dujas.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/54/EB dėl tam tikrų nuostatų taikymo Estijai

COM(2007) 411 galutinis — 2007/0141 (COD)

(2008/C 44/12)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 47 straipsnio 2 dalimi ir 55 ir 95 straipsniais, 2007 m. rugsėjo 17 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 2003/54/EB dėl tam tikrų nuostatų taikymo Estijai.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), 150 narių balsavus už, 2 — prieš ir 8 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl sistemų, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, atrankos ir leidimo išdavimo

COM(2007) 480 galutinis — 2007/0174 (COD)

(2008/C 44/13)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl sistemų, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, atrankos ir leidimo išdavimo*.

2007 m. rugsėjo 25 d. Komiteto biuras pavedė Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Marius Eugen Opran ir priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK pritaria Pasiūlymui priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl sistemų, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, atrankos ir leidimo išdavimo, rekomenduoja skubiai jį priimti nustatant, kad jis įsigalioja nedelsiant.

1.2 Komitetas visiškai pritaria šio pasiūlymo I antraštinės dalies 1 straipsnio 1 dalyje nustatytam prioritetiniam tikslui: sukurti judriojo ryšio palydovinių sistemų operatorių atrankai ir leidimo išdavimui valstybėse narėse skirtą vieną bendrą Bendrijos lygiu koordinuojamą procedūrą.

1.3 EESRK mano, kad sprendimą nedelsiant priimti būtina dėl šių priežasčių:

- a. palydovinio ryšio sistemos savaime gali vienu metu aprėpti dideles Europos ir ES valstybių narių teritorijas,
- b. radijo spektro ištekliai, kuriuos galima panaudoti šiems ryšiams, yra gana riboti,
- c. įvairiose valstybėse narėse šiuo metu galioja skirtingi atrankos ir leidimų išdavimo sprendimai,
- d. šiuo metu turimo radijo spektro išteklių panaudojimo veiksmingumas yra gana ribotas.

1.4 EESRK pabrėžia, kad, atsižvelgiant į palydovinio ryšio sistemų aprėptį, jų sukūrimas ir panaudojimas yra svarbiausia iniciatyva, kurios įgyvendinimas užtikrintų Europos kosmoso pramonės plėtrą ir konkrečios ryšių srityje taikomos įrangos pažangą. Be to, ši iniciatyva atitinka tvarų vystymąsi skatinančią Lisabonos strategiją, visų pirma todėl, kad jos įgyvendinimas tiesiogiai prisideda prie naujų darbo vietų kūrimo didėjančio konkurencingumo sąlygomis.

1.5 Komitetas džiaugiasi, kad Europa šioje srityje turi daug techninių išteklių, o tai ypač naudinga priimant šį pasiūlymą. Iš

tiesų, trys iš didžiausių pasaulio palydovinio ryšio sistemų operatorių yra Europoje ir palydovinis ryšys sudaro 40 proc. šiuo metu gaunamų Europos kosminės erdvės sektoriaus pajamų.

1.6 EESRK palankiai vertina konsensusą, kurį Komisija pasiekė skatindama priimti šį pasiūlymą, kuriam dar jo rengimo metu pritaria visi konsultacijose dalyvavę subjektai: palydovų pramonės atstovai, telekomunikacijų tinklų operatoriai, Europos kosmoso agentūra ir nacionalinės valstybių narių reguliavimo institucijos.

1.7 Komitetas taip pat mano, kad šiuo metu svarstomoje galutinėje sprendimo redakcijoje vienodai atsižvelgiama į visus skirtingus konsultacijų metu pareikštus požiūrius. Šie požiūriai visų pirma susiję su atrankos metodais ir kriterijais, būtinybe nacionaliniu lygiu sudaryti lankstesnes sąlygas, nustatant terminą leidimui gauti bei pastarojo galiojimo laiką, ir poreikiu labiau derinti nacionalines leidimų išdavimo procedūras.

1.8 EESRK rekomenduoja priimti siūlomą sprendimo redakciją, tačiau pateikia šią pastabą: taikant nuostatas dėl atrankos ir leidimo išdavimo, būtina nustatyti taisykles, saugančias piliečių asmeninius interesus ir užtikrinančias palydovinių sistemų galutinių įrenginių vartotojų privatumą.

2. Įvadas

2.1 Sukurti ir įgyvendinti transeuropinę palydovinio ryšio sistemą reiškia pasiūlyti alternatyvią ir naujovišką platformą, kuria, nepaisant galutinių vartotojų buvimo vietos, galima teikti įvairių rūšių telekomunikacijų ir transliavimo paslaugas, pvz., prieigą prie didelės spartos interneto ir (arba) intraneto, judriosios daugialypės terpės paslaugas, visuomenės apsaugą, ne

karinio pobūdžio krizių valdymą (stichinės ir humanitarinės nelaimės), saugumo ir vidaus tvarkos užtikrinimą, laivyno valdymo (angl. *fleet management*) įrenginius, nuotolinės medicinos pagalbos paslaugas ir kt.

2.2 Sukurta sistema padėtų plėtoti vidaus rinką, sustiprintų konkurenciją, kadangi būtų teikiama daugiau transeuropinių paslaugų, paskatintų veiksmingas investicijas, ypač pradėjus teikti naujas paslaugas, kuriomis būtų užtikrintas ryšys atokiose sausumos zonose ir jūrų erdvėse.

2.3 Transeuropinėms sistemoms visų pirma būtina sukurti judriojo ryšio palydovinių sistemų operatorių atrankai skirtą Bendrijos procedūrą ir nustatyti nacionaliniu lygiu koordinuojamo leidimų išdavimo nuostatas. Suderinus judriojo ryšio palydovinių sistemų atrankos kriterijus bus galima Europoje įgyvendinti vieningą šios srities politiką. Valstybės narės atrinkus skirtingus judriojo ryšio sistemų operatorius, naudojančius skirtingus palydovus, gali atsirasti sudėtingi ir žalingi trukdžiai ar netgi iškilti pavojus sklandžiam visos sistemos veikimui tuo atveju, jei tam pačiam operatoriui skirtingose valstybėse narėse būtų priskiriami skirtingi radijo dažniai. Todėl atsižvelgiant į šias galimas grėsmes ir siekiant užtikrinti leidimų išdavimo tvarkos nuoseklumą įvairiose valstybėse narėse, labai svarbu Bendrijos lygiu nustatyti vienašio spektro paskyrimo ir darnaus leidimų išdavimo sąlygas, nepažeidžiant konkrečių Bendrijos teisei neprieštaraujančių nacionalinių sąlygų.

2.4 Palydovinis ryšys yra labai svarbus vidaus rinkai. Kadangi jis aprėpia didesnę nei vienos šalies teritoriją, jis yra reguliuotinas tarptautiniu lygiu, atsižvelgiant į palydovinio ryšio reikšmingą indėlį įgyvendinant Europos Sąjungos tikslus — plėsti plačiajuosčio ryšio aprėptį.

3. Europos Parlamento ir Tarybos teisės akto pasiūlymas

3.1 Siūlomu sprendimu, kuris remiasi Sutarties 95 straipsniu, būtų nustatyta teisinė judriojo palydovinio ryšio paslaugų atrankos ir leidimų išdavimo sistema. Ši atranka turėtų būti vykdoma atsižvelgiant į bendruosius tikslus ir laikantis pasiūlyme aprašytos konkurencinės atrankos procedūros. Joje dalyvautų Komisija, padedama Ryšių komiteto. Leidimai (teisės naudoti radijo spektrą) atrinktiems operatoriams būtų išduodami nacionaliniu lygiu, laikantis būtinojo darniųjų sąlygų rinkinio, kaip nustatyta pasiūlyme.

4. Bendros pastabos

4.1 Komisija siūlo, kad įgyvendinant sprendimą būtų atsižvelgta į šiuos aspektus:

— judriojo ryšio palydovinių sistemų operatoriai turi būti atrinkti taikant Bendrijos procedūrą;

— atrinktiems judriojo ryšio palydovinių sistemų operatoriams leidimus išduoda valstybės narės;

— atrinktiems judriojo ryšio palydovinių sistemų papildomų antžeminių komponentų operatoriams leidimus išduoda valstybės narės.

4.2 EESRK mano, kad pirmųjų dviejų-trijų judriojo ryšio palydovinės sistemos operatorių, kurie teiks transeuropines paslaugas naudodami 2 GHz dažnių juostą, atranka ir leidimų jiems išdavimas baigsis iki 2008 m. pabaigos arba 2009 m. pradžioje.

4.3 Komiteto nuomone, galutinė data, kai privatiems klientams ir įmonėms bus pradėtos teikti transeuropinės paslaugos bei judriojo ryšio paslaugos, kurios visų pirma apima prieigą prie didelės spartos interneto, judriąsias daugialypės terpės paslaugas, visuomenės apsaugą, vidaus saugumą ir gynybą, neturėtų būti vėlesnė nei 2011 m. pirmasis ketvirtis.

4.4 EESRK mano, kad parengiamieji palydovinės vietos nustatymo sistemos diegimo ir eksploatavimo darbai turėtų būti pagrindinis Komisijos prioritetas.

a. Komitetas su apgailestavimu pastebi, kad, įgyvendinant palydovinės navigacijos sistemas Galileo ir Egnos, nuo pradžioje sudaryto tvarkaraščio atsiliekama penkeriais metais ir minėtos programos susiduria su dideliais sunkumais, todėl būtina, kad Komisija imtųsi veiksmų ieškoti išeities iš susidariusios padėties.

b. Vis daugiau šiuolaikinę ūkinę veiklą vykdančių subjektų remiasi padėties nustatymo duomenimis, susijtais su didelio tikslumo laiko išsklote.

c. Komitetas primena, kad baigus kurti palydovinę navigacijos sistemą Galileo, ji taps lemiamu veiksniu įgyvendinant daugelį bendrijos politikos krypčių įvairiose srityse, tarp kurių būtų galima paminėti transporto valdymą, pavojingų krovinių vežimą, gelbėjimo tarnybų veiklą, jūrų ir vidaus vandenų laivybą, oro transportą, visuomenės apsaugą ir humanitarinę pagalbą, žemės ūkį, žvejybą, aplinkos apsaugos stebėseną, vidaus gynybos ir saugumo problemas, finansinių ir banko sandorių saugumo užtikrinimą.

5. Specialios pastabos

5.1 Pasiūlymo priimti šiame dokumente nagrinėjamą Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą dėl sistemų, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, atrankos ir leidimo išdavimo I antraštinėje dalyje „Tikslas, taikymo sritis ir apibrėžtys“, II antraštinėje dalyje „Atrankos procedūra“ ir III antraštinėje dalyje „Leidimų išdavimas“ teikiami pasiūlymai dėl procedūrų ir konkrečių veiksmų, galinčių padėti įgyvendinti projekto tikslą.

5.2 EESRK rekomenduoja priimti siūlomą sprendimo redakciją, tačiau norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad taip pat būtina nustatyti radijo dažnių spektro paskirstymo pirmenybės tvarka procedūrą judriojo palydovinio ryšio paslaugoms geografiniuose

regionuose, kuriuose vienu metu veikia skirtingos ryšių sistemos, galinčios sukelti žalingų trukdžių.

5.3 Komitetas mano, kad 2007 m. vasario 14 d. Komisijos sprendimas (2007/98/EB) dėl suderinto radijo spektro naudojimo 2 GHz dažnių juostose diegiant sistemas, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos, labai naudingas įgyvendinat čia nagrinėjamo dokumento 1 straipsnio 1 dalyje nustatytus tikslus. Todėl papildant nuostatas dėl įpareigojimo, kad „nuo 2007 m. liepos 1 d. valstybės narės turi sudaryti galimybę Bendrijoje naudoti šias dažnių juostas, taikant sistemas, kuriomis teikiamos judriojo palydovinio ryšio paslaugos“, reikėtų sukurti šios priemonės taikymo stebėsenos ir vertinimo procedūras.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Derinimo su reguliavimo procedūra su tikrinimu — Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 95/50/EB nuostatas, susijusias su Komisijai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais

COM(2007) 509 galutinis — 2007/0184 (COD)

(2008/C 44/14)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2007 m. rugsėjo 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Derinimo su reguliavimo procedūra su tikrinimu. Pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 95/50/EB nuostatas, susijusias su Komisijai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais*.

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (spalio 24 d. posėdis), 153 nariams balsavus už ir 7 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 98/70/EB dėl benzino, dyzelinių degalų (dyzelino) ir gazolių kokybės rodiklių ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų kelių transporto priemonėms naudojant degalus, stebėsenos ir mažinimo mechanizmo nustatymo ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 1999/32/EB dėl vidaus vandens kelių laivų kuro kokybės rodiklių bei panaikinančią Direktyvą 93/12/EEB

COM(2007) 18 galutinis — 2007/0019 (COD)

(2008/C 44/15)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 ir 175 straipsniais, 2007 m. kovo 14 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo priimti Direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 98/70/EB dėl benzino, dyzelinių degalų (dyzelino) ir gazolių kokybės rodiklių ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išmetamų kelių transporto priemonėms naudojant degalus, stebėsenos ir mažinimo mechanizmo nustatymo ir iš dalies keičiančią Tarybos direktyvą 1999/32/EB dėl vidaus vandens kelių laivų kuro kokybės rodiklių bei panaikinančią Direktyvą 93/12/EEB.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. liepos 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Frederik Adrian Osborn.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 74 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) tvirtai remia Europos Sąjungos ketinimus spręsti klimato kaitos problemą mažinant išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Komiteto nuomone, transporto sektoriuje veikti reikia iš pagrindų — pradėti nuo veiksmų, kurie daugelį metų lėmė nuolatinį visų rūšių transporto augimą.

1.2 Komitetas taip pat mano, jog yra nemažai galimybių pasiekti, kad visų rūšių transporto priemonės efektyviau vartotų energiją. Komitetas apgailestauja, kad Komisija akivaizdžiai sušvelnino savo pirminius ketinimus dėl automobilių variklių efektyvumo ir kad ji sumažino spaudimą automobilių pramonei siekti aukštesnių standartų.

1.3 Komitetas iš esmės pritaria biodegalų plitimui Europos Sąjungoje. Tačiau Komitetas mano, kad bendrą biodegalų į aplinką išskiriamo CO₂ poveikį reikia kruopščiai įvertinti ir kad reikia atidžiai stebėti plitimo greitį bei pusiausvyrą.

1.4 Visų pirma, atsižvelgdama į šiam tikslui pasiekti Tarybos nustatytas sąlygas, Europos Komisija turėtų nurodyti, kaip iki 2020 m. ji ketina pasiekti 10 proc. biodegalų naudojimo tikslą, ir ji turi būti pasirengusi pakeisti taikomą metodą, jei CO₂ bus mažinamas ne taip veiksmingai, kaip tikėtasi, arba jei tai turėtų kito nepageidaujamo poveikio pasaulio žemės ūkio struktūrai ar biologinei įvairovei.

1.5 EESRK sutinka, kad vis dėlto tikslinga pakeisti transporto degalų kokybės rodiklių taisyklės taip, kaip siūloma dabartinėje direktyvoje, kad būtų galima gaminti ir prekiauti naujos klasės benzinu su didele biodegalų dalimi, su sąlyga, kad bus atsižvelgta į nuostatavimus dėl galimo taršos poveikio.

1.6 Komitetas tvirtai palaiko pasiūlymą reikalauti, kad degalų gamintojai stebėtų ir informuotų apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurias išskiria jų į rinką pateikiami degalai, gyvavimo ciklą ir kad jie nuo 2010 iki 2020 m. privalėtų mažinti šių išmetamų dujų kiekį 1proc. per metus. Komitetas mano, kad yra svarių argumentų šią veiklą vykdyti Europos lygiu, užuot palikus ją valstybių narių kompetencijai.

1.7 Komitetas pritaria siūlomiems nedideliems sieros kiekio degaluose pakeitimams. Komitetas teigia, kad pasiūlymą vidaus vandens kelių transporto išmetamos sieros kiekį mažinti dviem etapais reikėtų pakeisti vieno etapo sumažinimu iki galutinio rodiklio (10 ppm sieros kiekio), kad laivų savininkams nereikėtų du kartus pritaikyti savo laivų naujiems reikalavimams.

2. Įžanga

2.1 Direktyvoje 98/70/EB dėl benzino ir dyzelinių degalų (dyzelino) kokybės (ir paskesnėse ją iš dalies keičiančiose direktyvose) benzinui ir dyzeliniams degalams nustatomi visoje Bendrijoje taikomi aplinkai apsaugoti skirti degalų kokybės rodikliai, kuriais visų pirma siekiama sumažinti sieros kiekį, o benzino atveju — švino ir aromatinių medžiagų kiekį. Direktyvoje taip pat nustatomas sieros kiekio apribojimas ne keliais važiuojančių mobilių mechanizmų naudojamame gazolyje.

2.2 Direktyvoje 1999/32/EB, iš dalies keičiančioje Tarybos direktyvą 93/12/EB, nustatomi sieros kiekio apribojimai tam tikruose skystuosiuose degaluose, visų pirma — vidaus vandens kelių laivų naudojamuose degaluose.

2.3 Svarstomas pasiūlymas pakeistų leistinus kokybės rodiklius, kad būtų galima pradėti naudoti naujos klasės benziną su didele biodegalų dalimi — iki 10 proc. etanolio. Pasiūlymu taip pat būtų nustatytas šiek tiek mažesnis leistinas sieros kiekis degaluose.

3. Svarbiausi pokyčiai ES

3.1 Europos Bendrija neseniai išsipareigojo pasiekti, kad išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis iki 2020 m. būtų sumažintas 20 proc. 1990 m. lygio.

3.2 Vidaus vandens kelių transportui šiuo metu priskiriama maždaug 20 proc. šių išmetamų teršalų, taigi šis sektorius turi prisidėti prie minėto teršalų mažinimo. Priimdama išsamią naują strategiją dėl Europos Sąjungoje parduodamų naujų lengvųjų automobilių ir sunkvežimių išmetamo anglies dvideginio kiekio mažinimo Komisija išsprendė vieną iš transporto priemonių išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų problemos aspektų. Pasinaudodama šia strategija ES galės pasiekti savo seniai nustatytą tikslą iki 2012 m. apriboti vidutinį naujų automobilių išmetamo CO₂ kiekį iki 120 g/km.

3.3 Degalų klausimu ES direktyvoje dėl skatinimo naudoti biokurą ir kitą atsinaujinantį kurą transporte (2003/30/EB) siekiama dar labiau sumažinti grynąjį išmetamo CO₂ kiekį, skatinant transporto priemones naudoti iš biomasės pagamintus degalus bei kitą atsinaujinantį kurą. Bendrijos biokuro strategija buvo išsamiau išdėstyta Komisijos komunikate dėl ES biokuro strategijos, dėl kurio 2007 m. spalio 24 d. Komitetas priėmė nuomonę.

3.4 2007 m. kovo mėn. Taryba visoms valstybėms narėms nustatė privalomą minimalų tikslą — iki 2020 m., naudojant ekonomiškai priemones, pasiekti, kad ES transporto priemonių suvartojamam benziniui ir dyzeliniam kurui tektų 10 proc. biodegalų.

3.5 Svarstoma direktyva siekiama paremti minėtą strategiją. Pagrindinis pokytis yra leidimas įmaišyti didesnį etanolio kiekį į naują automobiliams skirtą benzino klasę, kad būtų sudarytos sąlygos sparčiai plisti biodegalams, kaip buvo nusprendusi Taryba.

4. Bendros pastabos

4.1 Europos Sąjunga klimato kaitos klausimu deramai ėmėsi lyderio vaidmens pasaulyje ir užsibrėžė griežtus šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažinimo tikslus iki 2012 ir 2020 m.

4.2 EESRK visiškai pritaria nustatytiems tikslams ir Komisijos veiklos bendrai kryptčiai parengti išsamią veiksmų programą. Tačiau Komitetas mano, kad yra nedidelis pavojus klaidingai pasirinkti transporto sektoriaus prioritetus.

4.3 Komiteto nuomone, transporto sektoriuje veikti reikia iš pagrindų — pradedant nuo veiksmų, kurie pastaruosius du šimtmečius lėmė nuolatinį visų rūšių transporto augimą. 2006 m. Tarybos priimtoje Europos tvaraus vystymosi strategijoje Europos Sąjunga išsipareigojo atsieti ekonomikos ir transporto augimą. Šis uždavinys turėtų būti pats svarbiausias. Komitetas dar kartą ragina Komisiją iš esmės ir kompleksiskai įvertinti šio uždavinio įgyvendinimo priemones.

4.4 Kitas prioritetas turėtų būti reikalavimas, kad lengvieji automobiliai ir kitos transporto priemonės daug efektyviau vartotų degalus. Pasiūlymas nustatyti 120 g/km į aplinką išmetamo CO₂ ribą yra naudingas žingsnis. Komitetas mano, kad šią priemonę būtų galima įgyvendinti plačiau ir sparčiau ir kad būtų geriau laikytis pirminio pasiūlymo reikalauti, kad variklių gamintojai siektų šio tikslo. Komitetas tikisi, kad Komisija aktyviau veiks šia kryptimi.

4.5 Biodegalų klausimu Komitetas sutinka, kad jie gali būti naudingi. Tačiau jis mano, kad reikėtų skirti daugiau dėmesio poveikiui aplinkai, socialiniams aspektams, žemės ūkiui ir užimtumui Europoje bei visame pasaulyje. Šiuo metu Komitetas rengia kitą nuomonę šiuo klausimu.

4.6 Biodegalams gaminti skirtų augalų auginimas gali būti veiksminga žemės naudojimo forma, jei ji nepakeis žemės naudojimo pagal kitokią paskirtį, kuri gali būti tokia pat gera ar dar geresnė šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų mažinimo požiūriu. Europos žemės ūkio praktika atitinka aukštus aplinkos apsaugos standartus dėl kompleksinio paramos susiejimo ir iš esmės kompleksinio paramos susiejimo sistema gali tapti priemone, užtikrinančia, kad biodegalams gaminti skirti augalai būtų auginami tinkamiausiu būdu anglies veiksmingumo požiūriu. Tačiau bus ypač svarbu palyginti ir sugretinti tradicinių degalų ir biodegalų gamybos transportavimo ir perdirbimo procesus. Reikia labai kruopščiai įvertinti bendrą biodegalų į aplinką išskiriamo CO₂ poveikį, o rezultatai ne visais atvejais gali būti teigiami.

4.7 Žvelgiant plačiau, masinis biodegalams gaminti skirtų augalų auginimas Europoje ir kitose pasaulio vietose gali turėti kito reikšmingo poveikio maisto gamybai, miškų apsaugai, bioįvairovei ir kt., kurį taip pat reikia kruopščiai įvertinti. Šis klausimas taip pat bus nagrinėjamas kitoje nuomonėje.

4.8 Komiteto nuomone, norint geriausiai vystyti biomasės ir biodegalų rinką, reikia nuolatinės stebėsenos, todėl svarbu, kad šios rinkos vystymosi palaikymo priemonės šioje direktyvoje ar kituose teisės aktuose suteiktą galimybę tai rinkai rasti efektyviausius ir labiausiai išmetamo anglies dvideginio poveikį mažinančius sprendimus.

4.9 Atsižvelgdamas į šias abejones dėl biodegalų plėtos masto ir spartos Komitetas mano, kad Komisija ir Europos Sąjunga turėtų persvarstyti užsibrėžtą tikslą iki 2020 m. biodegalų naudojimą padidinti iki 10 proc. ir būti pasirengusi prireikus jį pakeisti.

4.10 Komitetas šią direktyvą nagrinėja žvelgdamas iš šios bendros perspektyvos. Komitetas iš principo neprieštaruoja, kad būtų iš dalies pakeista degalų kokybės direktyva, kad būtų galima maišyti tinkamus biodegalus. Tačiau Komitetas mano, jog reikėtų nepaprastai kruopščiai užtikrinti, kad biodegalų įmaišymas į benziną nesukeltų kito neigiamo poveikio aplinkai, pavyzdžiui, žalingesnių lakiųjų organinių junginių (LOJ) išleidimo į aplinką. Taip pat svarbu labai tiksliai apskaičiuoti numatomą poveikį dėl grynojo į aplinką išmetamo CO₂ kiekio, kruopščiai atsižvelgiant į viso gyvavimo ciklo analizę pagal konkrečius atvejus, siekiant geriausiai panaudoti į aplinką patenkančio CO₂ kiekio sumažinimo galimybes.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Biodegalų plitimas

5.1.1 Komitetas sutinka, kad gali prireikti biodegalus naudoti šiek tiek plačiau. Todėl tikslinga pakeisti degalų kokybės rodiklių taisyklės taip, kaip siūloma direktyvoje, kad būtų galima gaminti ir prekiauti naujos klasės benzinu su didele biodegalų dalimi, su sąlyga, kad bus atsižvelgta į galimą taršos šalutinį poveikį.

5.1.2 Komitetas ragina imtis tolesnių veiksmų dėl pasiūlymo sumažinti garų slėgio ribas, kad naujam benzinui su didele biodegalų dalimi būtų galimas didesnis slėgis. Didesnis slėgis lems benzino lakumo padidėjimą, todėl degalinėse, taip pat dėl garavimo bei sunkimosi iš bakų bei kitų transporto priemonių dalių į aplinką bus išskiriama daugiau nepageidaujamų LOJ. Tinkamomis techninėmis priemonėmis šią problemą galima labai sumažinti.

5.1.3 Komitetas siūlo, kad prieš pradėdant įgyvendinti direktyvą Komisija geriau išnagrinėtų šį aspektą. Kai kurie stebėtojai pareiškė manantys, kad būtų galima geriau panaudoti biodegalus nedidinant slėgio. Kita alternatyva yra didesnio slėgio derinimas su kitomis priemonėmis, taikomomis degalinėse (kaip tai jau yra numaćiusi Komisija), ir su pralaidžių elementų naudojimo varik-

liuose ribojimu, siekiant užtikrinti, kad grynasis išmetamų LOJ kiekis nepadidėtų pradėjus vartoti daugiau biodegalų.

5.2 Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų gyvavimo ciklo stebėseną

5.2.1 Komitetas labai palaiko pasiūlymą reikalauti, kad degalų gamintojai stebėtų ir informuotų apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų, kurias išskiria jų į rinką pateikti degalai, gyvavimo ciklą ir kad jie nuo 2010 iki 2020 m. privalėtų mažinti šių išmetamų teršalų kiekį 1 proc. per metus. Nors degalų gamintojai per keletą pastarųjų metų padidino savo energijos vartojimo efektyvumą, dar galima siekti geresnių rezultatų. Šalia gręžinių vis dar sudeginamas per didelis dujų kiekis. Taip yra eikvojami naudingi gamtos ištekliai ir į aplinką patenka milijonai tonų anglies bei kitų teršalų. Degalų gamybos sektoriuje žymiai skiriasi perdirbimo operacijų ir transportavimo vamzdynais bei kitomis transporto priemonėmis energijos vartojimo efektyvumas bei nutekėjimo ir atliekų kiekis. Šioje pramonės šakoje dar daug galima nuveikti gerinant standartus, kad jie prilygtų geriausių ūkio subjektų rezultatams.

5.2.2 Siūlymas taikyti stebėsenos reikalavimą degalų gamintojams pateikiamas tokiu būdu, kad laipsnišką biodegalų įvedimą į energijos rūšių derinį galima laikyti prisidedančiu prie bendro tikslo mažinti šios pramonės šakos išmetamus teršalus. Komitetas pritaria strategijai, kuria siekiama pasinaudoti biodegalų ekologinėmis, rinkos bei užimtumo politikos galimybėmis ir taip siekiama bendro CO₂ sumažinimo, tačiau yra susirūpinęs, kad degalų bendrovės, siekdamos spartaus biodegalų plitimo, savo veikloje gali aplaidžiai išnaudoti energijos vartojimo efektyvumo galimybes.

5.2.3 Jeigu pasiūlymas vis dėlto bus įgyvendinamas, reikėtų atsižvelgti į keletą dalykų. Ypač bus svarbu užtikrinti, kad biodegalų ir naftos produktų gyvavimo ciklo analizė būtų kruopščiai atliekama, o ne traktuojama tik kaip formalumas. Skirtingos biodegalų rūšys ir jų šaltiniai turės labai nevienodą poveikį bendrai CO₂ pusiausvyrai. Apskritai, biodegalų rezultatai pagal CO₂ gyvavimo ciklą yra geresni negu iškastinio kuro. Europos Sąjunga turėtų imtis priemonių geriausiems sprendimams remti.

5.2.4 Norint tinkamai įvertinti gautą naudą CO₂ požiūriu, kiekvienas naudojamas biodegalų šaltinis turi būti atskirai analizuojamas ir įvertinamas, nes skirtingų biodegalų naudojimo būdų anglies poveikis yra nevienodas.

5.2.5 Pasiūlyme visiškai pagrįstai teigiamai vertinamas pasirinkimas naudoti biomasę biodegalų gamybai arba energijos gamybai. Tai turėtų padėti toliau norima kryptimi vystyti biomasės rinką.

5.2.6 Pasiūlytoje direktyvoje neužsimenama apie stebėsenos standartus ir būdus stebėti bei užtikrinti reikalavimų įgyvendinimą. Kadangi dauguma šio sektoriaus įmonių veikia pasaulinėje rinkoje ir joms reikės nuosekliai vykdyti visus joms iškeltus reikalavimus, Komitetas labai palaiko standartų, stebėjimo ir vykdymo užtikrinimą Europos lygiu, užuot leidus valstybėms narėms juos nenuosekliai aiškinti ir taikyti.

5.3 Sieros kiekis degaluose

5.3.1 Komitetas pritaria siūlomam privalomos datos, t. y. 2009 m., patvirtinimui pasiekti maksimalų 10 mg/kg sieros kiekį dyzeliniuose degaluose. Taip pat palaikomas pasiūlymas sumažinti maksimalų sieros kiekį gazoliuose, skirtuose ne keliais

važiuojantiems mobiliems mechanizms, žemės ūkio bei miško darbų traktoriams. Šie pasiūlymai sieros kiekio apribojimą suvienodins su kelių transporto sektoriuje galiojančiais reikalavimais ir padės užtikrinti, kad sieros ir kietųjų dalelių tarša būtų toliau mažinama.

5.3.2 Vidaus vandenų atveju Komisija pasiūlė į aplinką išmėtamą sieros kiekį mažinti dviem etapais. Komitetas siūlo geriau apsvarstyti sumažinimą vienu etapu, iš karto pasiekiant galutinį rodiklį, kad laivų savininkams nereikėtų du kartus pritaikyti savo laivų naujiems reikalavimams. Taip pat gali būti tikslinga numatyti lengvatas istoriniams arba paveldo laivams, kuriuos pritaikyti reikalavimams gali būti sudėtinga.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms nuo 2010 m.

(2008/C 44/16)

2007 m. vasario 16 d. surengtoje plenarinėje asamblėjoje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl *Kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms nuo 2010 m.*

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Adalbert Kienle.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 143 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

vietovėse svarbiausia priemonė ir toliau turėtų būti kompensacija ekonominių nuostolių patiriantiems ūkininkams.

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad vietovėms, kurioms būdingos gamtinės kliūtys, reikia ypatingo visuomenės ir politikų dėmesio. Tas pats pasakytina ir apie šioje nuomonėje aptariamą „kitą mažiau palankias ūkininkauti vietoves“ (tarpines vietoves).

1.2 EESRK mano, kad kompensacinės išmokos, kurias bendrai finansuoja ES ir valstybės narės, yra būtina priemonė siekiant išsaugoti kultūrinį kraštovaizdį ir žemės ūkį vietovėse, itin pažeidžiamose ekologiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriu.

1.3 Kompensacinių išmokų tikslas — ne vien tik išsaugoti tradicines ūkininkavimo formas. Mažiau palankiose ūkininkauti

1.4 Kalbant apie būsimus Europos Komisijos svarstymus dėl naujo remtinų vietovių nustatymo, EESRK siūlo apibrėžti ES lygiu pagrindines vietovių nustatymo sąlygas ir alternatyvius metodus. Vietovių atrankos sistemos pasirinkimas ir vietovių ribų nustatymas turėtų ir toliau priklausyti valstybių narių arba regionų kompetencijai.

1.5 EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę laikui bėgant užtikrinti labiau patikimą išmokų skyrimą. Remtinų vietovių galimų pokyčių atveju, būtina išvengti struktūrinių lūžių.

1.6 EESRK mano, kad visuomenei sąvokos „mažiau palankios ūkininkauti vietovės“ ar „kompensacinės išmokos“ yra sunkiai suprantamos, todėl pageidautina jas pakeisti.

2. Nuomonės pagrindas ir bendrosios aplinkybės

2.1 Taryba paragino Europos Komisiją 2008 m. pateikti pasiūlymą dėl pakeistos vadinamųjų „kitų mažiau palankių ūkininkauti vietovių“ (tarpinių vietovių) klasifikacijos. Pasiūlymas turi būti įgyvendinamas 2010 m.

2.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 2006 m. rugsėjo 13 d. priėmė nuomonę savo iniciatyva dėl Žemės ūkio ateities perspektyvų vietovėse, kurioms būdingos tam tikros gamtinės kliūtys⁽¹⁾. Ši nuomonėje dėmesys skirtas tik kalnų, salų ir atokiausiems regionams, tačiau neapėmė „kitų mažiau palankių ūkininkauti vietovių“ (tarpinių vietovių) ir „vietovių, kurioms būdingos specifinės kliūtys“ (mažųjų vietovių) kategorijų.

2.3 Todėl EESRK pabrėžė, kad šiuos regionus aptars kitoje, čia pateikiamoje nuomonėje. Šioje nuomonėje savo iniciatyva pradedama diskusija dėl galimo naujo mažiau palankių ūkininkauti vietovių apibrėžimo.

2.4 Patikrinti vietovių padėtį prirėkė pasirodžius Europos Audito Rūmų ataskaitai (Specialiosios ataskaitos Nr. 4/2003). Kritinės pastabos buvo skirtos šiems punkтам: valstybės narės, klasifikuodamos mažiau palankias ūkininkauti vietoves, naudoja platų įvairių rodiklių spektrą; trūksta patikimos informacijos apie taikomų priemonių poveikį; nepakankamai nuosekliai taikoma „gero ūkininkavimo praktika“. Pagrindinės Audito Rūmų išvados rekomenduojama nustatyti „kitas mažiau palankias ūkininkauti vietoves“ ir nagrinėjami kompensacinių išmokų klausimai.

2.5 2006 m. lapkričio mėn. ES Komisijos Žemės ūkio generalinis direktoratas pateikė Europos aplinkos politikos instituto (EAPI, angl. IEEP) vertinimo ataskaitą dėl kompensacinių išmokų skyrimo mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad vietovės, kurioms būdingos tam tikros gamtinės kliūtys, yra sudėtinė „Europos žemės ūkio modelio“ dalis. Vietovės, kurioms būdingos tam tikros gamtinės kliūtys, reikia ypatingo visuomenės ir politikų dėmesio, kad būtų galima imtis konkrečių, tikrųjų šių vietovių poreikius atitinkančių priemonių.

3.2 Apibrėžtis „mažiau palanki ūkininkauti vietovė“ taikoma vietovėms, kuriose dėl vietos specifikos susidariusių mažiau

palankių ūkininkavimo sąlygų iškyla pavojus, kad žemės plotai nebus naudojami žemės ūkiui. Jos taip klasifikuojamos suprantant, kad tvarus žemės naudojimas žemės ūkiui — svarbi kaimo vietovių patrauklumo sąlyga. Įtvirtinant daugiavfunkciškumą ūkininko veikla tampa naudinga ir visuomenei — išsaugomas ir prižiūrimas kraštovaizdis.

3.3 EESRK atkreipia dėmesį, kad sąvoka „mažiau palankios ūkininkauti vietovės“ yra labai dviprasmiška, kadangi dažnai kalbama apie regionus su ypač turtinga ir įvairia gamta ir kraštovaizdžiu bei ypatingais žmonių gebėjimais ir tradicijomis. Šis potencialas dažnai negali būti išnaudotas ekonominiu požiūriu dėl ypač sunkios padėties ir vietos sąlygų. Ūkininkai žemės ūkio bei kituose sektoriuose taip pat dažnai neturi pakankamai ekonominių alternatyvų.

3.4 EESRK mano, kad kompensacinės išmokos mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms yra vienintelė ir neišvengiama tokio pobūdžio priemonė norint išsaugoti kultūrinį kraštovaizdį ir žemės ūkį ekologiniu, ekonominiu ir socialiniu atžvilgiu itin pažeidžiamose vietovėse. Kompensacinėmis išmokomis siekiama padidinti gražių Europos kultūrinių kraštovaizdžių potencialo vertę skatinant aktyvų, į rinką orientuotą žemės ūkį. Kompensacinių išmokų tikslas — ne vien tik tradicinių ūkininkavimo formų išsaugojimas. Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse svarbiausia priemonė ir toliau turėtų būti kompensacija ekonominių nuostolių patiriantiems ūkininkams vietovėse, kuriose ūkininkavimo sąlygos ypač sudėtingos. Be to, nuo 2007 m. kompensacinės išmokos susietos su maisto saugos, aplinkos ir gyvūnų apsaugos taisyklių laikymusi (kompleksinės paramos susiejimas, angl. *Cross compliance*).

3.5 Nuo 1975 m., pradedant kalnų regionais, buvo kuriama išsami europinė mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo sistema. Šiandien žinomi trys mažiau palankių ūkininkauti vietovių tipai: kalnų regionai, kitos mažiau palankios ūkininkauti vietovės (tarpinės vietovės) ir vietovės, kurioms būdingos specifinės kliūtys (mažosios vietovės). Pastarųjų dviejų tipų vietovės valstybėse narėse nustatomos labai skirtingai, joms skiriamos nevienodo dydžio išmokos. Kompensacinėmis išmokoms skiriant daug lėšų, gyvybingą žemės ūkį pavyko išlaikyti net ir labiausiai pažeidžiamose kaimo vietovėse.

3.6 EESRK mano, kad kompensacinės išmokos mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms neabejotinai turi išlikti kaimo plėtros programose (pagal Reglamentą (EB) Nr. 1698/2005 — EŽŪFKP). Kompensacines išmokas mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms kartu finansuoja ES ir valstybės narės. Tuo siekiama pabrėžti, kad rengiant šias priemones būtina tikslingai derinti vienodus ES reikalavimus ir valstybių narių arba regionų veikimo laisvę.

⁽¹⁾ OL C 318, 2006 m. gruodžio 23 d., p. 93.

3.7 EERSK primena, kad 2005 m. pateiktas Komisijos darbo dokumentas „Naujo kitų mažiau palankių ūkininkauti vietovių (tarpinių vietovių) apibrėžimo metodika“ daugelyje valstybių narių buvo iš esmės nesuprastas ir atmestas. Pagrindinis tuometinių svarstymų aspektas buvo bandymas apskritai apibrėžti mažiau palankias ūkininkauti vietas remiantis ganykloms tenkančios žemės dalies ir javų derlingumo kriterijais, tačiau buvo visiškai neatsižvelgiama į regionų ypatumus. Į gausias abejones ir argumentus prieš tuometinį metodą turėtų būti atsižvelgiama tolesnėje diskusijoje.

3.8 2006 m. Europos aplinkos instituto (EAPI) vertinimo ataskaitoje atkreipiamas dėmesys, kad paramos kompensacinėmis išmokomis priemonę reikia vertinti atsižvelgiant į jos sąveiką su bendrąja išmoka ir agrarinės aplinkosaugos priemonėmis. Taip pat rekomenduojama kompensacines išmokas griežčiau skirstyti pagal konkrečioje vietovėje kylančias ūkininkavimo problemas. Nustatant skiriamų kompensacinių išmokų dydį, būtina labiau atsižvelgti į trūkumus, kuriuos reikia kompensuoti.

3.9 EESRK pažymi, kad EAPI vertinimo ataskaitoje iš esmės nekalbama apie pernelyg didelių kompensacijų pavojų, kurių įžvelgė Europos Audito Rūmai. Nors kompensacines išmokas sumažina didelį pajamų skirtumą tarp ūkininkų, dirbančių mažiau palankiose ūkininkauti ir įprastose vietovėse, jis vis dėlto išlieka. Vertintojai mano, kad įvairiose valstybėse narėse mažiausias kompensacinių išmokų dydis bus šiek tiek mažesnis nei 10 proc., didžiausias — iki 50 proc. žemės ūkyje gaunamų pajamų.

3.10 EESRK mano, kad kompensacinės išmokos padeda tęsti žemės ūkio veiklą mažo derlingumo mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse ir retai apgyvendintose vietovėse. Ūkių išlikimą šiose vietovėse iš esmės lemia pajamos už rinkoje parduotus žemės ūkio produktus, kitos veiklos pajamos ir bendrosios žemės ūkio politikos priemonės. Siekiant suteikti perspektyvą pirmiausia jauniems ūkininkams, perimantiems ūkius mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, būtinas ilgalaikis politinis kompensacinių išmokų priemonės patikimumas.

3.11 EESRK mano, kad, siekiant kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms priemonę diferencijuoti, ji turi būti toliau plėtojama atskirai nuo agrarinės aplinkosaugos priemonių. Vidutinės trukmės laikotarpiu reikės išsiaiškinti, kaip toliau plėtoti kompensacijų sistemą vietovėse, susiduriančiose su specifinėmis aplinkos problemomis. EAPI vertinimo ataskaitoje minėtą ribotą šių priemonių naudojimą, EESRK nuomone, lemia ir tai, kad daug valstybių narių arba regionų šiose vietovėse pirmenybę teikia agrarinės aplinkosaugos priemonėms.

Svarstymas dėl naujo remtinų vietovių nustatymo

3.12 EESRK mano, kad naujai nustatant remtinas vietas ir priskiriant jas mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms,

kurioms mokamos kompensacinės išmokos, reikia atsižvelgti į šiuos aspektus:

3.12.1 Kompensacinės išmokos mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms ir toliau turėtų būti skirtos gyvybingam ir konkrečioms vietovės sąlygoms pritaikytam žemės ūkiui išlaikyti, taip pat ir vietovėse, kuriose ūkininkavimo sąlygos sunkios.

3.12.2 Atsižvelgiant į ligšiolinę diskusiją, planuojamą peržiūrą reikėtų taikyti tik „kitoms mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms“ (tarpinėms vietovėms). Kadangi objektyviai apibrėžtos visų pirma yra kalnų vietovės, Europos Komisija turėtų dar kartą nedviprasmiškai paaikškinti, ko siekiama mažiau palankių ūkininkauti vietovių peržiūra, kad nesukeltų nerimo ūkininkams.

3.12.3 Mažiau palankios ūkininkauti vietovės turėtų būti apibrėžiamos remiantis objektyviais ir suprantamais kriterijais, tačiau jie turi būti parinkti taip, kad būtų galima visiškai atsižvelgti į vietos ir regionų sąlygas.

3.12.4 2005 m. įgyta patirtis ir bandymas pakeisti kompensacinių išmokų sistemą aiškiai rodo, kad centralizuotas mažiau palankių ūkininkauti vietovių atsiejimo metodas netinka, visų pirma todėl, kad nėra vienos bendros europinės žemės ūkio plotų derlingumo klasifikavimo sistemos.

3.12.5 Todėl siūlomas subsidiarumo principu pagrįstas metodas: ES turėtų nustatyti pagrindines sąlygas ir alternatyvius metodus vietovėms apibrėžti. Vietovių atrankos sistemos pasirinkimas ir vietovių ribų nustatymas turėtų kaip ir iki šiol likti valstybių narių arba regionų kompetencija. Turėtų būti toliau vadovaujamasi iki šiol taikyta Europos Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimo tvarka.

3.12.6 Nustatydamos vietas, valstybės narės arba regionai pirmiausia turėtų remtis gamtinių ir (arba) klimatinių ūkininkavimo kriterijais. Esant tam tikroms aplinkybėms juos galima papildyti socialiniais ir ekonominiais bei techniniais kriterijais, jei jie atspindi socialines arba struktūrines tam tikro regiono žemės ūkio problemas (pvz., didelę migraciją, spartų regiono gyventojų arba žemės ūkyje dirbančių asmenų senėjimą, viešosios infrastruktūros prieinamumo sunkumus, nedidelį gyventojų skaičių). Be to, reikia patikrinti, kaip atsižvelgiama į aplink oro uostus, naftos saugyklas, atliekų sąvartynus, karinius objektus, aukštos įtampos elektros perdavimo linijų apsaugos zonose bei Europos Sąjungos sienos zonoje esančią žemę.

Tačiau vadovaujantis socialiniais ir ekonominiais kriterijais, pavyzdžiui, regionuose, kuriuose daug pridėtinės vertės sukuria turizmas, nereikėtų atsisakyti priskirti žemės ūkio plotus, kuriuose sunku ūkininkauti, mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms.

3.12.7. Žmogiškojo kapitalo skatinimas ir kvalifikacijos kėlimas yra svarbiausi klausimai mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse, būtent dėl jose susidariusių sąlygų. Todėl planuojamos skatinimo politiką valstybės narės turėtų pasirūpinti, kad švietimo ir konsultavimo priemonės papildytų su plotu susijusioms kaimo vietovių paramos priemonėms.

3.12.8. Europos Komisijos, valstybių narių ir regionų prašoma labiau pabrėžti kompensacinių išmokų svarbą siekiant užsibrėžto tikslo — vystyti aktyvų žemės ūkį patraukliame kraštovaizdyje. Iki šiol trūko tokios stebėsenos ir ji turėtų būti sukurta.

3.12.9. Europos Komisija turėtų ištirti, kokių poveikį mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms gali turėti klimato kaita.

Svarstymas dėl kompensacinių išmokų skyrimo mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms

3.13 Europos Komisija iki šiol aiškiai neatsakė, ar peržiūrint kompensacinių išmokų sistemą, be mažiau palankių ūkininkauti vietovių nustatymo, numatyti kiti pakeitimai skiriančios išmokos šioms vietovėms.

Jeigu Europos Komisija ketina siūlyti kokių nors pakeitimų, EESRK požiūriu, reikia atkreipti dėmesį į šiuos aspektus:

3.13.1 Iš esmės tikslinga skirti kompensacines išmokas už plotą, pagrįstais atvejais reikėtų numatyti galimybę priimti nuostatas dėl gyvulių laikymo, jei tai būdinga atitinkamam regionui siekiant išlaikyti žemės ūkį (pvz., auginti galvijus arba avis žalienuose plotuose).

3.13.2 Skiriančios kompensacines išmokas, reikia siekti tikslingo europinės sistemos ir valstybių narių vidaus arba regioninių nuostatų derinimo, kad būtų galima pakankamai atsižvelgti į vietos ypatumus.

3.13.3 Nors bendrą priekaištą dėl per didelių kompensacijų galima atmesti pateikiant ūkių buhalterinius duomenis, skiriamos kompensacinės išmokos vis dėlto turi būti diferencijuojamos. Jeigu hektarui tenkanti kompensacinės išmokos suma viršija tam tikrą minimalų dydį, valstybės narės arba regionai turėtų išmokos dydį nustatyti pagal kliūčių ūkininkavimui įtaką.

3.13.4 Siekiant palaikyti tvarų ūkininkavimą, būtina užtikrinti, kad tam tikrą laikotarpį ūkininkai galėtų būti tikri, jog išmokos bus skiriamos. Kai kuriose valstybėse narėse išmokos kasmet labai kinta — jos priklauso nuo valstybės biudžeto.

3.14 EESRK pažymi, kad dėl galimų remiamų vietovių pokyčių gali kilti didelis pavojus žemės ūkio struktūrai ir kultūrinio kraštovaizdžio išsaugojimui. Jeigu numatoma, kad tam tikros vietovės gali būti nepriskiriamos remtinoms, jose turėtų būti įvertinta rizika ir padariniai. Apskritai, negavusiems kompensacinių išmokų ūkininkams bus labai sunku pakeisti jas kitomis ekonominėmis priemonėmis, pvz., padidinti gamybą. Todėl siekiant ūkiuose išvengti struktūrinių lūžių turi būti numatyti ne tik pakankami pereinamieji laikotarpiai, bet ir išimtinės sąlygos sudėtingiems atvejams.

3.15 EESRK atkreipia dėmesį, kad visuomenei labai sunku suprasti, ką reiškia sąvoka „mažiau palankios ūkininkauti vietovės“. „Mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms“ gali būti būdingi vertingi ir gražūs kultūriniai kraštovaizdžiai, tačiau jose sunku ūkininkauti. Mažiau palankių ūkininkauti vietovių gyventojai ypač didžiuojasi savo regiono istorija, tradicijomis ir kraštovaizdžio grožiu, čia slypi didelis regiono plėtros potencialas. Deja, „kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms“ sąvoka visiškai neskaitina žmonių bendros atsakomybės už savo regioną. Reikia apsisvarstyti, ar „mažiau palankių ūkininkauti vietovių“ sąvoką galima pakeisti kita, geriau atspindinčia šias vertybes ir ypatybes. Tai galėtų lemti palankesnę visuomenės požiūrį į šioms vietovėms skiriamas kompensacines išmokas.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl BŽŪP būklės ir ateities po 2013 metų

(2008/C 44/17)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. gegužės 10 d. Dimitris Dimitriadis skirtu raštu kreipėsi į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą su prašymu parengti nuomonę dėl BŽŪP būklės ir ateities po 2013 m.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Adalbert Kienle.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 116 narių balsavus už, 2 prieš ir 6 susilaukė.

1. Santrauka ir išvados

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas džiaugiasi, kad Europos Komisija pakankamai anksti paprašė parengti tiriamąją nuomonę dėl Bendros žemės ūkio politikos būklės ir ateities po 2013 metų.

1.2. Įgyvendinus 2003 m. Bendrosios žemės ūkio politikos reformą, įvyko gilių permainų. Žemės ūkio rinkų reguliavimas taikant intervencijas buvo gerokai apribotas, tiesioginių išmokų susiejimas su gamyba šiandien yra taikomas tik išimties tvarka, be to, nepaisant ES plėtros buvo sumažintos BŽŪP skiriamos lėšos. Taigi ES padarė gerokai daugiau nei kiti konkurentai, kad būtų dar labiau liberalizuota tarptautinė žemės ūkio prekyba.

1.3 Ne tik ūkininkai, bet ir perdirbamosios pramonės įmonės šiuo metu išgyvena sunkų prisitaikymo laikotarpį. EESRK nuomone, jaučiamas didelis ryštas į pasikeitusias naujas sąlygas atsakyti verslumu ir rinkos taisyklių paisymu, jei bus laikomasi įgyvendinant reformas duotų pažadų ir bus užtikrintas pakankamas teisinis ir planavimo aiškumas. Tai dar labiau patvirtina tas faktas, kad visame pasaulyje sparčiai didėja maisto produktų ir atsinaujinančių energijos šaltinių paklausa ir tam reikia iš naujo įvertinti tiekimo saugumą.

1.4 EESRK mano, kad visiškai pagrįstai svarbiausias būklės įvertinimo uždavinys yra supaprastinti administracinius teisės aktus, taikomus subsidijoms ir kompleksiniam paramos susiejimui bei patikrinti, ar nevertėtų esamų nuostatų pritaikyti būsimiems iššūkiams (žr. 6.3 punktą).

1.5 Vykstant diskusijoms dėl Bendrosios žemės ūkio politikos ateities po 2013 m. EESRK pabrėžia, kad būtina BŽŪP tikslus pritaikyti (EB sutarties 33 straipsnis) dabartinėms sąlygoms ir iššūkiams.

1.6 ES pritaria Europos žemės ūkio modeliui ir daigafunkcionalumui. EESRK nurodo, kad tai ne taip paprasta suderinti su vis didesne liberalizacija, juo labiau, kad Europos visuomenė žemės ūkiui kelia ir ateityje kels aukštus reikalavimus.

1.7 Liberalizuojant prekybą žemės ūkio produktais galima tikėtis vis didesnio žemės ūkio rinkų svyravimo ir nestabilumo. Klimato kaita daro panašų poveikį. Todėl ES ir ateityje turėtų turėti priemonių žemės ūkio rinkoms stabilizuoti. Tačiau EESRK taip pat pritaria, kad reikia diskutuoti apie alternatyvias sistemas ir jas kurti.

1.8 Vyrauja bendra nuomonė, kad pieno gamybos kvotos bus taikomos iki 2015 m. kovo 31 d. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugelis regionų dėl gamtinių kliūčių priversti užsiimti pieno gamyba, todėl reikia laiku parengti pasiūlymus, užtikrinančius gamybą šiose teritorijose.

1.9 Be to, EESRK atkreipia dėmesį į savo dabartinę nuomonę dėl Kompensacinių išmokų mažiau palankioms ūkininkauti vietovėms nuo 2010 m. ⁽¹⁾, kurioje kalbama apie būtinybę tiksliai skatinti vietoves, kurioms būdingos gamtinės kliūtys.

1.10 EESRK įsitikinęs, kad ateityje taip pat reikės mokėti tiesiogines išmokas žemės ūkio įmonėms. Norint, kad visuomenė pritartų tiesioginėms išmokoms dabar ir ateityje, būtina pagrįsti jų paskirtį.

1.11 2-asis ramstis (kaimo vietovių politika) įgauna dar didesnę svarbą siekiant užtikrinti žemės ūkio daigafunkcionalumą. Todėl, EESRK nuomone, reikia dar daugiau lėšų skirti 2-ajam ramščiui. Pavyzdžiai rodo, kad teikiant kryptingą paramą žemės ūkyje ir kaimo vietovėse galima išlaikyti darbo vietas ar net sukurti naujų darbo vietų.

2. Įžanga

2.1 2007 metais ES su pasididžiuoimu pažymėjo sėkmingos Europos integracijos 50 metų sukaktį. Įsigaliojus Romos sutartims 1958 m. sausio 1 d. Bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP) tapo svarbia, precedento neturinčia šio vystymosi dalimi. Iki šiol žemės ūkio politika yra vienintelė sritis, visiškai priskirta Bendrijos kompetencijai.

⁽¹⁾ NAT/356.

2.2 Todėl džiugina tai, kad dauguma 25 ES valstybių narių piliečių teigiamai vertina žemės ūkį ir BŽŪP. Tai rodo reprezentatyvios apklausos rezultatai ⁽²⁾. Reikėtų pasinaudoti šia vyraujančia teigiama nuomone ir įtikinti visuomenę, kad lėšos, skiriamos pagal BŽŪP, socialinės politikos požiūriu yra gerai investuotos. Politikai raginami pasitelkti atitinkamas priemones ir programas ir pateikti tinkamus argumentus.

2.3 2003 metais įvykdyta žemės ūkio reforma (nuo tada ji dar papildyta kitų rinkos sričių reformomis) pakeitė BŽŪP tokiu mastu, kuris pranoko visas ankstesnes reformas.

2.3.1 Reforma buvo grindžiama būtinybe labiau orientuotis į rinką ir gerinti žemės ūkio konkurencingumą. Be to, tai padėtų apginti BŽŪP vykstant PPO deryboms ir geriau tenkinti pakitusius visuomenės lūkesčius, susijusius su žemės ūkio gamyba.

2.4 Politikai ne kartą yra patikinę, kad užbaigus žemės ūkio reformą ūkininkai ir su jų produkcija susijusios įmonės (perdirbimo ir realizavimo) vėl galės pasitikėti BŽŪP priemonių planavimo užtikrintumu. EESRK keletą kartų pabrėžė šio reikalamo svarbą.

2.5 2005 m. gruodžio mėnesį, kai buvo tariamasi dėl 2007–2013 m. biudžeto, Europos Vadovų Taryba paragino Europos Komisiją 2008–2009 m. atlikti išlaidų ir pajamų peržiūrą, apimančią visus Bendrijos politikos aspektus.

2.5.1 Prieš tai buvo numatyta atlikti visų BŽŪP reformos priemonių peržiūrą, pavadintą būklės įvertinimu. Kaip patikino Komisija, nesiekiamo pradėti naujos reformos. Norima veikiau patikrinti, kokių mastu įgyvendinti BŽŪP reformos tikslai ir kokių reikia derinimo priemonių.

2.6 Numatoma jau 2007 metų rudenį pradėti plataus masto diskusiją. Komisija ketina 2007 m. lapkričio 20 d. pateikti komunikatą su konkrečiais pasiūlymais. Numatoma 2008 m. pirmame pusmetyje pateikti atitinkamus pasiūlymus dėl teisės aktų ⁽³⁾. Neatsižvelgiant į būklės įvertinimą, reikia apsvarstyti, kokia kryptimi bus plėtojama BŽŪP po 2013 metų.

⁽²⁾ Eurobarometras 276, „Europiečiai, žemės ūkis ir Bendroji žemės ūkio politika — 2006“ (http://europa.eu.int/comm/agriculture/capreform/wine/index_en.htm). 88 proc. apklaustųjų pabrėžė, kad žemės ūkis ir kaimo vietovės yra svarbūs Europos ateičiai, 49 proc. pritarė atsisiejimui nuo gamybos apimčių, didesnė dalis (45 proc.) apklaustųjų mano, kad BŽŪP skiriama tinkama biudžeto dalis, 16 proc. respondentų mano, kad skiriama per daug biudžeto lėšų, o 15 proc. mano, kad jų skiriama per mažai. 58 proc. respondentų mano, kad žemės ūkiui skiriamų lėšų kiekis turėtų išlikti toks pat (32 proc.) arba turi būti padidintas — taip mano 26 proc. apklaustųjų.

⁽³⁾ Komisijos narės Mariann Fischer Boel kalba, pasakyta 2007 m. gegužės 7 d. Europos Parlamente (SPEECH/07/288)

3. 2003 m. BŽŪP reforma: radikalūs pokyčiai

3.1 Priėmus *Darbotvarkės 2000* BŽŪP pakeitimus 2003 m. birželio mėn. žemės ūkio reforma pateikė radikalių pokyčių:

3.1.1 Bendroji išmoka ūkiui atsiejama nuo gamybos. Atsiejimas yra reformos šerdis. Šiuo metu yra atsieta apie 85 proc. mokėjimų.

3.1.2 Tiesioginės išmokos (bendrosios išmokos ūkiui) buvo siejamos su tam tikrų standartų laikymusi aplinkosaugos, maisto saugos, gyvūnų sveikatos, fitosanitarijos ir gyvūnų apsaugos srityse (kompleksinis susiejimas).

3.1.3 Buvo gerokai apribotas žemės ūkio rinkų reguliavimas taikant rinkų intervencijas, sandėliavimo ar eksporto subsidijas.

3.1.4 Turi būti laipsniškai panaikintos esamos priemonės, skirtos reguliuoti kiekius (pvz., gamybos kvotos).

3.1.5 Nepaisant plėtros ir naujų išskylančių uždavinių, 2007–2013 m. BŽŪP išlaidos, palyginti su 2006 m., bus sumažintos 7,8 proc.

3.2 Todėl EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad 2008 m. BŽŪP išlaidų dalis sudarys 43,6 proc. bendro ES biudžeto (preliminarus Komisijos biudžeto projektas) ir pirmą kartą nebus didžiausia biudžeto eilutė. Taip pat reikėtų priminti, kad 1997 m. išlaidos rinkos paramos priemonėms dar siekė 35 mlrd. eurų ir sudarė 85 proc. žemės ūkio biudžeto. 2007 m. numatyta skirti tik 5,7 mlrd. eurų (13 proc.). 2007 m. eksporto subsidijoms buvo numatyta skirti ne daugiau kaip 1 mlrd. eurų, palyginti su 1997 m., kai buvo skirta 6 mlrd. eurų ⁽⁴⁾.

3.3 BŽŪP išlaidų mažinimas ir kartu naudos gavėjų skaičiaus didinimas (daugiausia dėl įvykusios ES plėtros) reiškia, kad gali būti mažinamos išmokos tam tikroms priemonėms.

3.4 Būtinybė sustiprinti ES savo pozicijas vykstant PPO deryboms ir apginti jose Europos žemės ūkio modelį, Komisijos nuomone, buvo svarbus argumentas įgyvendinti BŽŪP reformą. Įgyvendindama BŽŪP reformą ES žengė pirmą nepaprastai svarbų žingsnį. Komisija pabrėžia, kad PPO Dohos derybų raundui iki šiol pateikti pasiūlymai atitinka 2003 m. įvykdytą BŽŪP reformą. Tačiau šiuo klausimu nuomonės skiriasi.

⁽⁴⁾ Šaltinis: Europos Komisija, biudžeto planai

3.5 EESRK susirūpinęs dėl to, kad vis labiau mažėja BŽŪP vientisumas. Skirtumus įgyvendinant BŽŪP valstybėse narėse dar labiau padidino 2003 m. įvykdyta reforma. Tačiau tai turi poveikio vidaus rinkos konkurencingumui.

4. Europos žemės ūkis prisitaiko prie pasikeitusių bendrųjų sąlygų

4.1 Laikantis 2003 ir 2005 m. Europos Vadovų Tarybos nutarimų dėl ES biudžeto, BŽŪP buvo įtraukta į ES bendrąją finansinę programą. Nustatyti aiškūs politiniai tikslai, kurie galioja iki 2013 metų. Ūkininkams reikia laiko, kad jie galėtų prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų.

4.2 Sumažinus institucines kainas ir rinkos paramos priemones, taip pat dar labiau atvėrus rinkas importui, gamintojų kainų lygis 2000-2005 metais 15 ES šalių faktiškai dar labiau mažėjo ⁽⁵⁾.

4.3 Taikydama atsiejimą nuo gamybos apimčių, Komisija tikėjosi, kad bus galima ne tik stabilizuoti pajamas ⁽⁶⁾, bet ir prisidėti prie žemės ūkio pajamų gerinimo ⁽⁷⁾. Deja, pajamų, gautų 2005 ir 2006 metais tendencijos dar nepatvirtina šių lūkesčių. Tačiau 2007 m. jau galima tikėtis pajamų padidėjimo, tam įtakos turės taip pat ir dabartinis žaliavų kainų pasaulinėje rinkoje augimas.

4.4 EESRK savo nuomonėje dėl BŽŪP peržiūros 2003 metais ⁽⁸⁾ pabrėžė, kad norint įrodyti, jog laikomasi kompleksinio paramos susiejimo, žemės ūkio įmonėms labai padidės sąnaudos ir dokumentacijos kiekis. Taip pat teks daryti brangiai kainuojančias investicijas, pavyzdžiui, gyvulininkystėje. Kaip rodo patirtis, ūkininkai, kurių ūkiai nedideli ir ekonomiškai silpnai, neišgalį daryti reikiamų investicijų ir todėl atsisako ūkininkavimo.

4.5 Tiesioginių išmokų atsiejimas turėtų sudaryti ūkininkams optimalias sąlygas pasinaudoti rinkos teikiamomis galimybėmis. Norint prisitaikyti prie rinkos, daugeliu atvejų reikia investicijų, kurioms kartais reikia daug kapitalo, tačiau kartais reikia tik labai nedidelių finansinių investicijų, bet daug konsultacinės pagalbos. Parama įmonių restruktūrizavimui ir investicijoms numatyta 2-ajame ramstyje. Žemės ūkio, visų pirma tų gamintojų, kurie rengiasi perimti žemės ūkio įmones, pasirengimą prisitaikyti prie pasikeitusių sąlygų ir daryti reikiamas investicijas lemia politikos patikimumas.

⁽⁵⁾ EuroStat; „Gamintojų kainų indeksas“: augalinė produkcija — 9,3 proc., gyvūninės kilmės produkcija — 15,8 proc.

⁽⁶⁾ GD Agri, Memo/03/10

⁽⁷⁾ Bendrosios žemės ūkio politikos vidurio laikotarpio vertinimas, COM (2002) 394.

⁽⁸⁾ OL C 208, 2003 9 3, p. 64 — NAT/178.

5. Europos žemės ūkis privalo išnaudoti savo potencialą

5.1 Jau keletą mėnesių pasaulinėse žemės ūkio rinkose vyksta nemaži pokyčiai, kuriuos lėmė visame pasaulyje smarkiai išaugusi maisto produktų ir ataugančių žaliavinių kultūrų (kurias teikia žemės ūkis ir miškininkystė) ir atsinaujinančių energijos šaltinių paklausa. Todėl ūkininkams atsiranda apskritai daugiau galimybių auginti ir parduoti savo produkciją. Europos žemės ūkis, taip pat besivystančių šalių žemės ūkis, turės iš to nemažai naudos. Tačiau EESRK teikia ypatingą svarbą, kad būtų labiau išnaudojamas gamybos potencialas žemės ūkyje ir miškininkystėje, turint galvoje tvarumą ir aplinkosaugos reikalavimus. Kartu EESRK pažymi, kad dėl tikėtinų gerokai didesnių rinkų svyravimų kyla ir didesnė rizika.

5.2 Esamo potencialo naudojimas reiškia mažesnę priklausomybę kalbant apie svarbias, kasdieniniam vartojimui skirtas prekes. Be to, tai gali gerokai prisidėti stiprinant bendrą vertės kūrimo grandinę kaimo vietovėse, taip pat didinant užimtumą visose gamybos, perdirbimo ir pardavimo grandyse.

5.3 Pigios iškastinio kuro energijos tiekimas daug metų buvo laikomas pranašumu. Nuo tada didžiulė priklausomybė ir spartus kainų kilimas sukėlė kritiškų svarstymų apie tai, kokią įtaką tai galėtų turėti svarbioms kasdieninio vartojimo prekėms. Tiek energijos, tiek maisto tiekimo saugumas, paaiškėjus, kad vien importu negalima jo užtikrinti, įgauna dar didesnę vertę ir svarbą.

5.4 JT pasaulio klimato kaitos ataskaita patvirtina mokslininkų išpėjimus dėl pasaulinio klimato atšilimo padarinių. Net jei pasaulinis klimato atšilimas galėtų būti šiek tiek sumažintas, vis dėlto tikėtinos sunkios pasekmės: vis dažniau pasitaikys ekstremalių oro sąlygų, sausrų, sumažės vandens atsargos ir pan. Tai ypač skaudžiai atsilieps daugelio šalių žemės ūkiui ir miškininkystei.

5.5 EESRK džiaugiasi, kad ES padidėjo šių problemų suvokimas, tai atsispindi ir deklaracijoje, skirtoje Romos sutarčių pasirašymo 50-osioms metinėms (Berlyno deklaracija). EESRK nuomone, reikia visais būdais remti valstybių ir vyriausybių vadovų išsakytą ketinimą „atlikti vadovaujantį vaidmenį“ kovojant su skurdu ir badu ir „kartu daryti pažangą“ klimato apsaugos srityje. 15 ES valstybių narių nuo 1990 iki 2004 m. sumažino žemės ūkio išmetamų teršalų, sukeliančių šiltnamio efektą, kiekį 16 proc. ⁽⁹⁾, tačiau raginama dėti pastangas toliau jį mažinti.

⁽⁹⁾ Europos aplinkos agentūros (EEA) pranešimas Nr. 9/2006 „Šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijų tendencijos ir perspektyvos Europoje 2006 m.“ (angl. Greenhouse gas emission trends and projections in Europe 2006).

5.6 Būtinybė dar labiau sumažinti išmetamo CO₂ kieki turėtų padėti iš naujo persvarstyti apsirūpinimą prekėmis, tarp jų žemės ūkio produktais. Vežimo mastų didėjimas yra viena iš svarbiausių CO₂ kiekio padidėjimo priežasčių. Netgi labai išaugus energijos kainoms aplinkosaugos aspektu abejotini vežimai (pvz., obuolių ir šparagų gabenimas lėktuvais iš Pietų Amerikos) patirs tik santykinai didesnę ekonominę spaudimą. Būtina skirti daugiau dėmesio geresniam apsirūpinimui maisto produktais ir energija, kurių nereikia gabenti dideliais atstumais. Yra nemažai sėkmingų pavyzdžių, įrodančių, kad būtent kaimo vietovėse tai visiškai įmanoma ir aplinkosaugos bei užimtumo požiūriu naudinga.

5.7 Sprendimas iki 2020 m. pagaminti 20 proc. ES suvartojamos energijos iš atsinaujinančių energijos šaltinių, kurių 2007 m. kovo mėn. priėmė valstybių ir vyriausybių vadovai Briuselyje, yra svarbus indėlis mažinant išmetamo CO₂ kiekius. Šį tikslą galima pasiekti tik daugiau naudojant biomasės. EESRK ne kartą yra pabrėžęs, kad ūkininkai ir miškininkai gali ir yra pasirengę tiekti gerokai daugiau biomasės žaliavų. Įvairūs tyrimai parodė, kad didinant derlingumą ir naudojant dirvonuojančius plotus, sukuriamas reikiamas potencialas ⁽¹⁰⁾.

5.7.1 Žemės atidėjimas pasiteisino kaip priemonė, mažinanti spaudimą javų rinkoms. Tačiau atsižvelgiant į 2003 m. reformą ir žemės ūkio žaliavų poreikį biodegalų gamybai, sąlygos gerokai pakito. Todėl EESRK pritaria planams atsisakyti žemės atidėjimo. Bet turi būti užtikrinta, kad nebus daromas neigiamas poveikis aplinkai arba jis bus kompensuojamas. Komisija turėtų kuo skubiau atlikti atitinkamus tyrimus ir pateikti pasiūlymus.

6. Būklės įvertinimas

6.1 Priėmus nutarimus dėl BŽŪP reformos 2003 m., taip pat susitarus dėl 2007-2013 m. ES biudžeto (Finansinė perspektyva) buvo nustatytos peržiūros gairės. Numatytas BŽŪP reformos persvarstymas apibūdinamas kaip būklės įvertinimas. Tikimasi, kad komunikatas šiuo klausimu bus pateiktas 2007 m. lapkričio 20 d., o atitinkami pasiūlymai priimti teisės aktus 2008 m. pavasarį. EESRK bus paprašyta pateikti nuomonę šiuo klausimu.

6.2 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Vadovų Taryba 2002 m. gruodžio mėn. ir sprendimuose, susijusiuose su 2005 m. Finansine perspektyva nustatė, kad ES žemės ūkio biudžetas ir agrarinės politikos priemonės galioja iki 2013 m.

⁽¹⁰⁾ Komisijos komunikatas „ES biodegalų strategija“; SEK(2006)142. Dėl Tvarios biomasės strategijos Europos kontekste (Energetikos ir aplinkos institutas, Leipcigas)
Kiek bioenergijos gali pagaminti Europa nedarant žalos aplinkai? (Europos aplinkos agentūros (EAA) pranešimas Nr. 7/2006).

Tai buvo atsakymas į tai, kad ankstesniame vidurio laikotarpio įvertinime naudotas metodas dažnai buvo laikomas pasitikėjimo pažeidimu — buvo paskelbta apie persvarstymą, tačiau faktiškai nutarta atlikti giliausią reformą per visą BŽŪP egzistavimo laikotarpį.

6.3 Atliekant būklės įvertinimą turi būti patikrinta, koku mastu įgyvendinti BŽŪP reformos tikslai. Visų pirma reikia nustatyti, kur reikia derinti esamus teisės aktus, norint

— supaprastinti ir palengvinti įgyvendinimą arba

— pašalinti kliūtis tikslingam sutartų reformos priemonių įgyvendinimui.

EESRK nuomone, reikia atsižvelgti į visą bendrosios vertės kūrimo grandinę, t.y. gamybą, perdirbimą ir pardavimą.

6.4 EESRK nuomone, atliekant būklės įvertinimą, reikia nuodugniai patikrinti administracinius reikalavimus, susijusius su bendrąja išmoka ūkiui ir kompleksiniu paramos susiejimu. Iki šiol Komisijos pateikti nurodymai ir reiškia tokius konkrečius supaprastinamus. EESRK nuomone, taip pat svarbu užsitikrinti, kad ūkininkai remtų kompleksinį paramos susiejimą ir jis netaptų nuolatiniu nesutarimų židiniu.

6.5 Žemės ūkio specialistai išsakė abejonių dėl to, kad atliekant būklės įvertinimą galbūt numatoma įgyvendinti esmines reformas, pavyzdžiui, atsiėtų tiesioginių išmokų sistemoje ar rinkos organizavimo susitarimuose, kurie buvo anksčiau reformuoti. EESRK gali tik patarti, kad aiškūs Komisijos pasisakymai tokias abejones išsklaidytų.

6.6 2003 m. pradėjus BŽŪP reformą, ūkininkams buvo pažadėta, kad jie iki 2013 m. gali pasitikėti dėl reformos pakitusiomis sąlygomis. Į tai iš esmės turi būti atsižvelgiama ir visose reformos priemonėse.

6.7 Tačiau EESRK remia Komisijos ketinimą laiku imtis būtinų plačių ir kryptingų viešosios nuomonės formavimo priemonių dėl BŽŪP ateities po 2013 m. Pavyzdžiui, tai taikytina tiek pieno kvotų sistemos galiojimo pabaigai 2015 m. kovo 31 d., tiek ir neišvengiamoms pasekmėms, susijusioms su eksporto subsidijų panaikinimu. Nemažiau svarbu dar iki prasidedant diskusijoms dėl kitų metų Finansinės perspektyvos įtikinti, kodėl netgi po 2013 m. visos ES labai būtina veiksminga ir tinkamai finansuojama BŽŪP.

6.8 EESRK kartu atkreipia dėmesį į naujųjų valstybių narių lūkesčius, kad ir joms po 2013 m. BŽŪP priemonės bus taikomos visa apimtimi. Būklės įvertinimas suteikia galimybę patikrinti, ar dar reikia ką nors nuveikti šioje srityje.

7. Svarstymai dėl BŽŪP ateities

7.1 BŽŪP grindžiama EB steigimo sutarties 33 straipsnyje numatytais tikslais: užtikrinti deramą žemės ūkiu besiverčiančios kaimo bendruomenės gyvenimo lygį, stabilizuoti rinkas, garantuoti reguliarių tiekimą, užtikrinti vartotojams priimtinas tiekiamos produkcijos kainas, didinti žemės ūkio našumą.

7.1.1 Be to, formuojant BŽŪP svarbiausią vaidmenį atliko vėlesnės Sutarties nuostatos dėl aplinkosaugos, vartotojų apsaugos ir sanglaudos.

7.1.2 EESRK pasisako už tai, kad EB steigimo sutartyje numatyti BŽŪP tikslai būtų derinami prie pakitusių šių dienų sąlygų. Labai svarbu, kad BŽŪP tikslai atitiktų daugiafunkcines Europos žemės ūkio užduotis ir kartu padėtų atremti naujus iššūkius.

7.1.3 Iki šiol BŽŪP atliko svarbiausią ir lemiamą vaidmenį užtikrinant sėkmingą Europos integracijos procesą. Svarstymai apie svarbių BŽŪP elementų renacionalizaciją nėra tinkamas metodas norint įveikti Europos žemės ūkiui tenkančius naujus iššūkius. Tolydžio didėjanti globalizacija ir galimi klimato kaitos padariniai reikalauja dar labiau sutelkti pastangas.

7.1.4 Besitęsiantis Europos žemės ūkio tikslų konfliktas (žr. EESRK nuomonę BŽŪP ateitis ⁽¹⁾) ateityje sustiprės: viena vertus, keliama aukšti reikalavimai gamybai, kita vertus, tikimasi, kad ūkiai bus konkurencingi tarptautiniu mastu.

7.1.5 Tolesnė žemės ūkio rinkų liberalizacija (PPO, dvišalės sutartys) reiškia dar didesnę konkurenciją. Vis dažniau pasitaikančios ekstremalios orų sąlygos daro žemės ūkio gamybą dar labiau neužtikrintą. Tačiau visuomenė tikisi, kad ir toliau bus užtikrintas aukštos kokybės ir saugių maisto produktų tiekimas, bus tausiai naudojami gamtiniai ištekliai, tinkamai elgiamasi su gyvūnais ir išsaugomi gražūs kraštovaizdžiai. Atitikti šiuos reikalavimus tampa nuolatiniu BŽŪP iššūkiu, kadangi rinka juos pripažįsta tik iš dalies, jei iš viso pripažįsta.

7.2 Europos žemės ūkio modelis — įsipareigojimas ir tikrovė

7.2.1 Europos žemės ūkio modelis yra savarankiška Europos socialinė ir ekonominė politikos dalis. Net jei bendrosios ekonominės sąlygos keičiasi, ūkininkai turi sugebėti tvariai teikti įvairialypes paslaugas, kurių iš jų tikisi visuomenė.

7.2.2 Savo nuomonėje *Europos žemės ūkio modelio* ⁽¹²⁾ konsolidavimo politika EESRK pabrėžė, kad Europos žemės ūkio modelio išsaugojimas ir Europos žemės ūkiui išskylanti būtinybė prisitaikyti prie besikeičiančių bendrųjų ekonominių sąlygų neprieštarauja vienas kitam. Be to, jis pabrėžė, kad ES ir toliau turi išsaugoti reikiamą žemės ūkio politikos veiksmų laisvę, net ir pasibaigus PPO deryboms.

7.2.3 Kaip ir anksčiau, išlieka įsipareigojimas laikytis Europos žemės ūkio modelio. Ypač įspūdinga yra 1997 m. Liuksemburge vienbalsiai priimta Žemės ūkio ministrų ketinimų deklaracija, kad Europos žemės ūkis

— turi būti tvarus ir konkurencingas,

— turi puoselėti kraštovaizdį ir išsaugoti gamtą,

— ypač prisidėti prie kaimo vietovių gyvybingumo,

— patenkinti vartotojų poreikius maisto kokybės ir saugos, aplinkos apsaugos ir gyvūnų gerovės aspektais.

Taip pat svarbu remtis tais pačiais metais Liuksemburge vykusiu Europos Vadovų Tarybos susitikimu, kuriame pabrėžta, kad Europos žemės ūkis turi būti daugiafunkcis, įvairus ir konkurencingas ekonomikos sektorius, apimantis visą Sąjungos teritoriją, įskaitant ir regionus, turinčius specifinių problemų.

7.2.4 Tačiau EESRK kritiškai vertina nuolat didėjantį atotrūkį tarp įsipareigojimų laikytis Europos žemės ūkio modelio arba Europos žemės ūkio daugiafunkcionalumo ir Europos žemės ūkio įmonių kasdieninės tikrovės.

7.2.5 Po plėtros, įvykusios 2004 ir 2007 m., ES žemės ūkio įmonių struktūrų ir gamybos sąlygų skirtumai dar labiau padidėjo. Yra dar didesnė įvairovė, **nėra vieno vienintelio** žemės ūkio modelio. EESRK nuomone, tai nekelia abejonių dėl Europos žemės ūkio modelio kaip būtino pagrindo, užtikrinančio Europos žemės ūkio daugiafunkcionalumą.

7.2.6 EESRK nuomone, Europos žemės ūkio modelis gali išlikti tik tada, jei bus užtikrinta ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos interesų pusiausvyra. Kaip pabrėžė EESRK savo nuomonėje „Žemės ūkio ateitis“ neįmanoma išlaikyti tokio žemės ūkio, kuris

— galėtų gaminti žemės ūkio produkciją (dažnai iškreiptomis) pasaulinės rinkos sąlygomis (ir kiek įmanoma išsiversti be finansinės paramos),

⁽¹⁾ OL C 125, 2002 5 27, p. 87-99 — NAT/122.

⁽¹²⁾ OL C 368, 1999 12 20, p. 76-86 — NAT/028.

- kartu patenkintų visus su gamyba susijusius lūkesčius (kokybė, sauga, gamtinių išteklių tausojimas, gyvūnų gerovė ir pan.) ir sugebėtų išsilaikyti esant Europos sąnaudoms,
- kartu užtikrintų šiuolaikišką ir atlyginimo požiūriu patrauklią darbo rinką, kuriai būdingas aukštas darbo vietų ir darbo saugos lygis, taip pat aukštas mokymo ir papildomos kvalifikacijos įgijimo lygis.

7.2.7 EESRK tapo visiškai akivaizdu, kad plačios apimties PPO liberalizavimo priemonės ir dvišaliai prekybos susitarimai didina konkurencinį spaudimą. Griežtos ES taisyklės ir standartai, taikomi žemės ūkio gamybai ir perdirbimui, dažniausiai susiję su sąnaudomis, kurių nepatiria konkurentai iš ES nepriklausančių šalių, ką jau kalbėti apie kitą, su sąnaudomis susijusią naudą. Šie faktai aiškiai prieštarauja daugiafunkciams Europos žemės ūkio uždaviniams ir yra svarbiausi klausimai, nustatant būsimą BŽŪP kryptį ir jos priemones.

7.3 Ateityje taip pat reikės svarbių BŽŪP priemonių

7.3.1 EB steigimo sutarties 33 straipsnyje numatyti tikslai įpareigoja veikti. Kaip parodė ankstesni metai, tikėtina, kad visame pasaulyje dažniau pasitaikys ekstremalių oro sąlygų. Tai daro didžiulę įtaką žemės ūkio gamybai ir prisideda prie dar didesnio rinkų nestabilumo. Todėl dar labiau svarbu kruopščiai apsvastyti, kokias priemones reikia išlaikyti arba tobulinti.

7.3.2 EESRK pabrėžia, kad 2003 m. BŽŪP reforma buvo priimta ne tam, kad po keleto metų svarbūs BŽŪP elementai taptų nereikalingi. Neatrodė, kad Europos žemės ūkio konkurencingumo padėtis arba visuomenės keliami reikalavimai žemės ūkio gamybai per artimiausius penkerius metus taip smarkiai pasikeistų, kad BŽŪP prielaidos arba priemonės prarastų svarbą. Priešingai, BŽŪP keliami vis nauji reikalavimai.

7.3.3 Tai ypač pasakytina apie paramos kaimo vietovėms politiką (2-asis ramsis). EESRK ne kartą ragino tinkamai ją finansuoti. Tačiau 2-jo ramsčio priemonės negalės pakeisti 1-jo ramsčio priemonių, skirtų stabilizuoti rinkas, ir tiesioginių išmokų. Pastarosios priemonės ir po 2013 m. atliks BŽŪP svarbų vaidmenį. Todėl EESRK nesutiktų, kad kaimo plėtrai (2-asis ramsis) skirtos lėšos būtų naudojamos rizikos ir krizių valdymo priemonėms (žr. COM(2005) 74).

7.3.4 EESRK dar kartą patvirtina savo nuostatą, kad vykdant Bendrijos užduotis, reikia skirti tam būtinų finansinių lėšų. Todėl dar labiau svarbu, kad rengiantis 2009 m. įvyksiančiai diskusijai dėl būsimos ES biudžeto užtikrinti, kad visuomenei būtų suprantami būsimi veiksmingos Bendrosios žemės ūkio politikos reikalavimai.

7.3.5 EESRK ne kartą tvirtai pasisakė už veikiančią BŽŪP. Reikalavimai atsisakyti BŽŪP ir toliau lieka pavienių asmenų nuomonė. Tačiau reikia pasipriešinti toms tendencijoms, kuriomis siekiama svarbių BŽŪP dalių renacionalizacijos, bet kurios pagrįstai suprantamos kaip išskirtinė Bendrijos užduotis.

7.4 Bendras rinkų organizavimas

7.4.1 Kaip rodo patirtis, kainų svyravimai ypač pažeidžia žemės ūkio rinkas. Didžiuliai kainų svyravimai neretai siunčia klaidingus signalus, kurie gali atnešti didelių nuostolių, tačiau ir vartotojams jie nėra naudingi žvelgiant į ilgalaikės trukmės perspektyvą.

7.4.2 EESRK mano, kad 1997 m. Europos Komisijos pavedimu parengtame tyrime *Bendros Europos žemės ūkio ir kaimo politikos link* (angl. *Towards a common agricultural and rural policy for Europe*)⁽¹³⁾ išsakytos žinomų žemės ūkio ekonomistų mintys dėl rinkų stabilizavimo žemės ūkio srityje ateityje dar labiau atitiks tikrovę:

- didelė rizika, susijusi su priklausomybe nuo oro sąlygų,
- platus daugelio mažų ūkių pasiskirstymas teritorijoje, jie turi daug nekilnojamo turto ir žemės, tačiau galimybės disponuoti juo yra ribotos,
- labai didelė priklausomybė nuo metų laikų ir biologiškai nulemtų vystymosi ir augimo procesų,
- įpareigojimas reguliariai tiekti kasdieninio vartojimo produktus.

7.4.3 Šios priežastys taikyti rinką stabilizuojančias priemones nepaseno, nors per tą laiką įvyko nemažai pokyčių tarptautinėse žemės ūkio rinkose. Netgi priešingai, galime tikėtis naujų iššūkių. Todėl EESRK rekomenduoja visus būsimus žingsnius, skirtus liberalizuoti arba panaikinti esamas rinkos stabilizavimo priemones, tiksliai įvertinti ir nuodugniai išnagrinėti galimas pasekmes.

7.4.4 Įgyvendinus 1999 ir 2003 metų žemės ūkio reformas, buvo žengtas esminis žingsnis liberalizuojant bendrą rinkos organizavimą: buvo sumažintos institucinės kainos (pvz., intervencinės ir orientacinės kainos), pašalintos intervencinės taisyklės, sumažinti sandėliavimo išlaidų priedai ir tiesioginės išmokos atsietos nuo gamybos). Šis reformų procesas 2004 m. apėmė tabaką, alyvuoges, medvilnę, apynius, 2005 m. cukrų, o 2007 m. vaisius ir daržoves. Šiuo metu diskutuojama apie vyno rinkos organizavimą.

⁽¹³⁾ European Economy Nr. 5/97

7.4.5 Užbaigus PPO Dohos derybų rundą, padėtis ES žemės ūkio rinkose bus kitokia. Taip bus ir tuo atveju, jei derybos bus baigtos remiantis iki šiol padarytomis nuolaidomis, pavyzdžiui, eksporto subsidijų panaikinimu iki 2013 m., esamų muitų tarifų nuo 35 proc. iki 60 proc. sumažinimu. Remiantis Komisijos skaičiavimais, Europos žemės ūkiui tai atneštų apie 20 mlrd. eurų nuostolių.

7.4.6 EESRK nuomone, ir ateityje parama daugiavarkiamumui ir įpareigojimai pagal EB sutarties 33 straipsnį, pareikalaus taikyti priemones, kurios

- gali padėti įveikti didėjančio žemės ūkio rinkų nestabilumo riziką,
- gali užtikrinti, kad nustatant aukštus gamybos standartus, gamyba netaps beprasme, leidžiant importuoti produktus, neatitinkančius ES reikalavimų,
- padės ir ateityje užtikrinti platų maisto produktų asortimentą.

7.4.7 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad jau daugelį metų ES rinkos priskiriamos prie atviriausių pasaulyje. ES yra labiausiai atvarta rinka besivystančioms ir sparčiai augančios ekonomikos šalims. Šios šalys eksportuoja į ES žemės ūkio produktų be muitų arba žemais muitų tarifais daugiau nei į JAV, Kanadą, Japoniją, Australiją ir Naująją Zelandiją kartu paėmus. Reikia surengti diskusiją apie tai, kad importuojami žemės ūkio produktai arba maisto produktai, gaminami ir perdirbami tokiomis sąlygomis, kurios ES visuomenei būtų nepriimtinos.

7.4.8 EESRK nuomone, Bendrijos pirmumo principas ir veiksmingos rinką remiančios priemonės, pavyzdžiui, sandėliavimas, turi būti prieinami ir ateityje, jei rinkos vystymui to prireiks. Sandėliavimas taip pat atlieka pasirengimo krizėms tikslą. Kol kas dar nerasta įtikinamų alternatyvių sprendimų, leidžiančių ūkininkams apsaugoti nuo žemės ūkio rinkų svyravimo. EESRK ragina apsvarstyti galimus modelius, paremtus kai kurių šalių, tarp jų JAV ir Kanados patirtimi, ir pritaikyti juos Europos sąlygomis. Turime užtikrinti, kad piliečiams ES ir toliau bus gaminami aukštos kokybės ir saugūs maisto produktai, o tai įmanoma tik tada, jei ūkininkai gaus pajamas, kurios leis ir skatins tęsti ūkininkavimą.

7.4.9 Kalbant apie „su prekyba nesusijusius klausimus“ (aplinkosaugos ir socialiniai standartai, gyvūnų gerovė), ES iki šiol nepavyko pasiekti, kad dėl jų būtų deramasi PPO Dohos derybų raunde. EESRK tikisi, kad Komisija to griežčiau pareikalaus šiuo metu vykstančiose PPO derybose. Tačiau vien tiesioginių išmokų nepakaks, siekiant ilgam užtikrinti aukštų gamybos standartų laikymąsi. Kol išlieka nemaži gamybos sąlygų ir standartų skirtumai pasaulinės konkurencijos sąlygomis, būtinas tinkamas

išorės apsaugos lygis. Šios apsaugos negali mažinti trumparegiška politika, o tokių nuogastavimų kyla dėl naujausio ES pasiūlymo, pateikto AKR šalims (importas be muitų). Ateityje, visų pirma pagal dvišales prekybos sutartis, ES turėtų taikyti prekybai žemės ūkio produktais kitas lengvatas, siedama jas su būtiniausių standartų laikymusi.

7.4.10 Šiuo metu labai ribotas rinkos organizavimo priemonės „eksporto subsidijos“ taikymas aiškiai rodo, ką siūlomas panaikinimas galėtų reikšti ateityje susidariusi kritinei rinkos padėčiai. EESRK tikisi, kad Komisija galiausiai pateiks išsamią analizę, kurioje bus nurodyta, kokių pasekmių galima tikėtis ES žemės ūkio sistemoje panaikinus eksporto subsidijas.

7.4.11 Geresnis griežtų standartų žinojimas visose maisto produktų gamybos grandinėse gali padėti pagerinti rinkos pajamas. Ateityje šis veiksnys bus dar svarbesnis Europos žemės ūkiui. EESRK pasisako už tai, kad ES lėšomis būtų veiksmingai remiamos informavimo ir reklamos kampanijos. Taip pat labai svarbu, kad Komisija užimtų tvirtą poziciją PPO derybose dėl tinkamos geografinių duomenų apsaugos ženklinant produktus.

7.4.12 Nuomonėje savo iniciatyva dėl BŽŪP ateities EESRK išsamiai išnagrinėjo temų kompleksą „Pasiūlos valdymas“. Komitetas nurodė, kad kiekių reguliavimo priemonės gali atlikti svarbų vaidmenį. Tačiau neįkyla abejonių, kad pieno kvotų sistema pastaruosius keletą metų vis labiau buvo silpninama.

7.4.13 Atlikus tyrimą 2002 m. ⁽¹⁴⁾ Komisija konstatavo, kad panaikinus pieno kvotas ES (15) ūkininkų pajamos sumažėtų daugiau nei 7 mlrd. eurų. Pieno gamyba padidėtų 12 proc., o kainos nukristų daugiau nei 35 proc. Pieno gamybos srityje įvyktų pokyčių tiek įmonių, tiek ir regionų požiūriu. Kol nėra visiškai aišku, kaip būtų galima kompensuoti šias permainas, neturėtų būti priimtas galutinis sprendimas dėl kiekio valdymo sistemų pieno gamybos srityje.

7.4.14 Pagal 2003 m. ES žemės ūkio ministrų tarybos sprendimą dėl BŽŪP reformos pieno kvotų taikymas baigiasi 2015 m. Komisija teigia, kad šis sprendimas jokių būdu negali būti keičiamas. Tačiau Europos žemės ūkio ministrų taryboje taip pat nebus pasiekta kvalifikuota dauguma balsuojant dėl pieno kvotų sistemos galiojimo pratęsimo. Kadangi pieno gamyba yra labai svarbi, visų pirma norint išlaikyti žemės ūkį daugelyje nepalankioje padėtyje esančių regionų, turi būti aišku, kokio poveikio ir neišvengiamų pasekmių reikia tikėtis nustojus galioti kvotų sistemai. EESRK mano, jog būtina parengti specialią programą nepalankioje padėtyje esantiems regionams, kad atsisiųs pieno kvotų sistemos, ateityje būtų galima užtikrinti gamybą tuose regionuose.

⁽¹⁴⁾ SEK(2002) 789, Komisijos darbo dokumentas „Ataskaita dėl pieno kvotų“.

7.4.15 Apskritai kalbant, atsakius žemės ūkio gamybos ir gyvulininkystės, daugeliui nepalankioje gamtinėje padėtyje esančių regionų iškils pavojus prarasti ekonominį tvarumą. Todėl, EESRK manymu, reikia atlikti išsamų atskirų regionų ir sektorių tyrimą, kad būtų numatyta žemdirbystės ateitis po 2013 m. Tai suteiktų tam tikras garantijas įveikti problemas ir pokyčius, kurie laukia šio sektoriaus.

7.5 Tiesioginės išmokos ūkiams

7.5.1 Įvykdžius 1992 m. BŽŪP reformą, tiesioginės išmokos tapo svarbiausia ir neatsiejama BŽŪP politikos priemone, juo labiau kad vien rinkos pajamų neužtenka, norint užtikrinti tinkamą ūkininkų pragyvenimo lygį ir žemės ūkio veiklos išlikimą. Taip atsižvelgiama į reikalavimą, kad ūkiai

- dėl sumažėjusių kainų ir atsižvelgiant į galimas rinkos pajamas nebepali padengti savo išlaidų už daugumą parduotų produktų,
- vykdydami ūkinę veiklą laikantis įstatymais nustatytų gamybos reikalavimų, dažnai susiduria su didesnėmis sąnaudomis, nei atitinkamus produktus gaminant ne ES ir teikia visuotinės svarbos paslaugas, kurių iš jų tikisi visuomenė,
- nepalankioje padėtyje esančiuose regionuose gauna kompensacijas už gamtines kliūtis.

7.5.2 EESRK mano, kad tiesioginių išmokų koncepcijos, orientuotos į veikimą, principas ir nuolatinis šių BŽŪP priemonių užtikrinimas ateityje bus būtini. Kiekvieną tiesioginių išmokų rūšį būtina pakankamai pagrįsti, norint užtikrinti bendrą pritarimą.

7.5.3 Todėl EESRK norėtų, kad būtų aiškiai skiriamos įvairios tiesioginių išmokų rūšys. Tiesioginių išmokų, 1992 m. pradėtų taikyti sumažėjus kainoms, paskirtis ateityje bus atlyginti už paslaugas, kurių nepadengia rinkos kainos. Jų paskirtis bus kitokia nei išmokų, mokamų pagal konkrečias aplinkosaugos programas, kurios ir ateityje bus skirtos atlyginti ypatingus aplinkosaugos veiksmus per 2-jo ramsčio paskatas arba išmokų, kurios skirtos kompensuoti gamtos sąlygų nulemtus nuostolius (kompensuojamosios išmokos).

7.5.4 Šios tiesioginės išmokos, kurios po 2003 m. įvykdytos BŽŪP reformos iš esmės buvo atsietos nuo gamybos, šiuo metu atlieka, ir, EESRK nuomone, ypač ateityje atliks pagrindinį vaidmenį užtikrinant Europos žemės ūkio daugiafunkcionalumą. Griežtų gamybos standartų, pavyzdžiui, aplinkosaugos ir gyvūnų gerovės arba maisto saugos, laikymasis susijęs su išlaidomis, kurių dauguma konkurentų ne iš ES šalių neturi. Su tuo susijusios paslaugos, kurių tikisi visuomenė, tačiau dabartinėmis konkurencijos sąlygomis rinka už tai atlygina nepakankamai. Kompensacija už tai per tiesiogines tikslines išmokas, kuri šiuo metu mokama bendrosios išmokos ūkiui forma, EESRK nuomone, turi likti neatsiejama 1-jo ramsčio užduotis.

7.5.5 Ankstesnės išmokos nuo gamybos atsietos jau 85 proc., jos mokamos kaip „bendra išmoka ūkiui“. Išmokos mokamos laikantis kompleksinio paramos susiejimo reikalavimų. EESRK džiaugiasi, kad Komisija pateikė pasiūlymus praktikoje iškilusiems sunkumams įveikti.

7.5.6 Ateityje bus itin svarbu, kad šios išmokos nei savo esmine koncepcija, nei dydžiu nekeltų abejonių bei ir toliau būtų užtikrintas pakankamas finansinis pagrindas. Svarbu visuomenei tinkamai ir pakankamai pagrįsti žemės ūkio išmokas. Tik taip bus galima ir po 2013 m. išsaugoti dabartinę žemės ūkio išmokų apimtį.

7.6 Kaimo vietovių vystymo politika

7.6.1 Kaimo vietovės užima 90 proc. ES teritorijos. Didžioji naudojamų žemės plotų dalis tenka žemės ūkiui ir miškininkystei. Eurostato duomenimis, maisto produktų gamybos grandinė sudaro vos 15 proc. ES sukuriama bendros vertės, tačiau pagal sukuriamų darbo vietų skaičių ji užima trečią vietą.

7.6.2 Komisijos informaciniame biuletenyje *Nukreipti kaimo plėtrą į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą* (2006 m. kovo mėn.) konstatuojama, kad jei nebūtų BŽŪP, daugeliui ES kaimo vietovių iškiltų didelių ekonomikos, socialinių ir aplinkosaugos problemų. Pabrėžiama, kad visų pirma kaimo plėtros priemonių įgyvendinimas gali atlikti svarbų vaidmenį remiant ir išlaikant kaimo vietovių gerovę. EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl *Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą dėl Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondo (EŽŪKPF) paramos kaimo plėtrai* ⁽¹⁵⁾, kurioje rašoma: „šių vietovių ekonominiam ir socialiniam tvarumui užtikrinti būtina atsižvelgti į dviejų bendrosios žemės ūkio politikos ramsčių indėlį išsaugant ir kuriant darbo vietas visuose ES regionuose, visų pirma plėtojant inovacijomis pagrįstą konkurencingą žemės ūkio ir ne žemės ūkio veiklą“.

7.6.3 EESRK nuomone, tyrimo *Užimtumas kaimo vietovėse*, atlikto 2006 m. gegužės mėn. Komisijai užsakius, rezultatai kelia nerimą. Jame daroma prielaida, kad 2000-2014 m. 15 ES šalių dirbančiųjų žemės ūkyje skaičius sumažės 4-5 mln., o naujosiose ES valstybėse narėse (kartu su Rumunija ir Bulgarija) dar 3-6 mln.

7.6.4 EESRK pabrėžia, kad visapusiškai kaimo vietovių politika reikalauja taikyti keletą sektorių apimančių požiūrį. Atsižvelgiant į teminių programavimą, kaimo vietovių vystymo rėmimas, numatytas 2-me BŽŪP ramstyje, turi atlikti savarankišką vaidmenį ir todėl negali pakeisti kitų kaimo vietovių vystymo ir stiprinimo priemonių. ES užimtumo strategija yra nedaloma ir turi apimti darbo vietų žemės ūkyje ir miškininkystėje išsaugojimą ir jų skaičiaus didinimą.

⁽¹⁵⁾ OL C 234, 2005 9 22, p. 32-40.

7.6.5 EESRK atkreipia dėmesį į naują aplinkosaugos fondo *Euronatur* tyrimą „Darbas žemės ūkyje ir pajamos iš žemės ūkio veiklos“. Pasinaudojant Hohenlohe regiono pavyzdžiu, įrodoma, kad nepaisant internacionalizuotų žemės ūkio rinkų, padidėjusios konkurencijos ir perdirbimo koncentracijos, žemės ūkyje galima ne tik išlaikyti darbo vietas, bet ir sukurti naujų įvairinant gamybą ir produktų pateikimą į rinką. Tikslingai naudojant paramos lėšas, galima pasiekti labai gerų ekonominių ir struktūrinių rezultatų, gerinančių užimtumą kaimo vietovėse.

7.6.6 ES politika, remianti kaimo vietovių vystymą, yra tiesiogiai susijusi su BŽŪP ir gali būti laikoma priemone žemės ūkiui ir miškininkystei remti. EESRK mano, kad šios koncepcijos tvarumas ir nuoseklus abiejų BŽŪP ramsčių įgyvendinimas yra svarbus tikslas. Tokie strateginiai elementai kaip konkurencingumo didinimas, aplinkosaugos laimėjimų pripažinimas žemės ūkio ir miškininkystės srityje ir tarpininko vaidmuo padedant gerinti kaimo vietovių struktūras, atlieka būtiną papildomą funkciją papildant BŽŪP 1-ojo ramsčio priemones.

7.6.7 Kaimo vietovių vystymo rėmimo finansavimas formaliai skiriasi nuo 1-ojo ramsčio, nes jam skirtas atskiras fondas; tuo siekiama pabrėžti naujos, reformos nulemtos politikos kryptį. Derybų dėl 2007-2013 m. Finansinės perspektyvos rezultatai lėmė nepatenkinamą 2-ojo ramsčio finansavimą. EESRK tai ne kartą kritikavo savo nuomonėse. EESRK nuomone, būtina išlaikyti įvairias BŽŪP funkcijas. Tolesni 1-ojo ramsčio tiesioginių išmokų keitimo žingsniai turėtų derėti su šiuo reikalavimu. Todėl lėšos gali būti perkeliamos iš 1-ojo ramsčio į 2-ąjį ramstį tik tuo atveju, jei jos skiriamos žemės ūkio daugiaviečiai-

lumo užtikrinimo priemonėms. Tai būtų svarbus indėlis gerinant užimtumą kaimo vietovėse.

7.6.8 EESRK pasisako už tai, kad būtų gerokai padidintos lėšos 2-ojo ramsčio priemonėms po 2013 m. Jis taip pat pritaria, kad tas lėšas, kurias ES šiuo metu sutaupo atsižvelgiant į padėtį rinkoje dėl eksporto subsidijų ir kitų rinką remiančių priemonių, jau dabar reikia tikslingai panaudoti projektams, skirtiems remti kaimo vietoves.

7.6.9 EESRK ragina Komisiją išsamiau paaiškinti, kaip konkrečiai skirti Europos žemės ūkio kaimo plėtros fondo (EŽŪFKP) ir Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) ribas. EESRK reiškia susirūpinimą dėl to, kad 2-asis ramstis vis dažniau laikomas įvairiausių investicijų finansavimo šaltiniu.

7.6.10 EESRK pritaria tam, kad pagal EŽŪFKP reglamento 3-ąją ašį gali būti finansuojamos priemonės, skirtos ne žemės ūkiui ir miškininkystei, tačiau mano, kad jos turėtų būti aiškiai, o ne vien dirbtinai susietos su pirmine gamyba. EESRK atmeta svarstymus šiomis lėšomis finansuoti, pvz., plačiajuosčio ryšio kabelių tiesimą arba GALILEO projektą. Tam galėtų būti naudojamos klasikinių Regioninės plėtros fondų lėšos

7.6.11 EESRK nuomone, įgyvendinant kaimo vystymo priemones reikia atkreipti dėmesį į šiuos dalykus: dėl nevienodų reikalavimų, kurie keliama kiekvienoje iš valstybių narių, reikia lankstumo, atitinkančio subsidiarumo principą. Su tuo susijęs nacionalinis bendras programų finansavimas yra svarbus elementas dalijantis atsakomybę už tinkamą pavienių priemonių įgyvendinimą.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Klimato kaitos ir Lisabonos strategijos

(2008/C 44/18)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 str. 2 dalies nuostatomis, 2007 m. balandžio 25-26 d. nusprendė parengti nuomonę dėl *Klimato kaitos ir Lisabonos strategijos*.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius (Tvarios plėtros observatorija), kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 1 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Ernst Erik Ehnmark.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados

1.1 Kintantis klimatas tampa mūsų lemtimi. Jis kelia pavojų ne tik mūsų gerovei, bet ir išlikimui. Pavojus kyla visiems ir jis vis spartėja, nes išmetama vis daugiau teršalų.

1.2 Mokslininkai teigia, kad turime 10-15 metų išmetamų teršalų augimui sustabdyti. Išvada akivaizdi: dykinėti nėra laiko.

1.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) skubiai prašo Europos Vadovų Tarybos skubiai inicijuoti programas ir priemones š. m. kovo mėn. Europos Vadovų Tarybos nustatytiems aukštiems tikslams įgyvendinti. Piliečiai laukia aiškių prioritetų ir priemonių. Europa turėtų imtis iniciatyvos ne tik planuojant, bet ir tuos planus įgyvendinant.

1.4 Klimato kaitos procesui sušvelninti reikalingos nuolatinės pastangos daugelyje sričių. Klimato kaita turės įtakos beveik visiems visuomenės sluoksniams, todėl atsakomybę turi prisiimti ir valstybinis, ir privatus sektoriai.

1.5 EESRK pabrėžia, kad priemonės turi būti skaidrios, kad piliečius jos įkvėptų ir jie galėtų šių priemonių laikytis. Priemonės turi būti planuojamos ir įgyvendinamos laikantis „iš apačios į viršų“ principo.

1.6 EESRK pabrėžia, kad būtina nuolat bendrauti ir konsultuotis su piliečiais ir vietos bendruomene.

1.7 EESRK primygtinai rekomenduoja į Lisabonos strategiją dėl konkurencingumo ir darbo vietų įtraukti klimato kaitos klausimo sprendimą. Lisabonos strategijoje numatytas darnaus vystymosi išipareigojimas. Atėjo laikas ją papildyti klimato kaitos problemos sprendimo būdais.

1.8 Taikant Lisabonos strategiją ir suteikus jai „ekologinį“ atspalvį, ES galėtų pasinaudoti jau sukurta struktūra, turinčia aiškią metodiką ir puikiai veikiančią koordinavimo sistemą. ES turi tvarkytis kuo racionaliau ir, kai galima, pasinaudoti esama sinergija.

1.9 EESRK pateikia planą, kaip į Lisabonos strategiją įtraukti klimato kaitos klausimus. Labai svarbu, kad Lisabonos strategija gali padėti pasiekti platų sutarimą dėl bendrų tikslų ir priemonių.

1.10 EESRK pabrėžia būtinybę parengti keletą integruotų gairių klimato kaitos problemoms spręsti, kurias reikėtų įtraukti į Lisabonos strategiją. Joms bus taikoma tokia pat vertinimo ir lyginimo tvarka, kaip ir kitoms strategijos gairėms, įskaitant atvirąjį koordinavimo metodą.

1.11 Dėl klimato kaitos gali paaštrėti dabartiniai socialiniai iškreipimai ir atotrūkis ES ir kitose pasaulio šalyse. Klimato kaita — didelis mūsų vienybės išbandymas. Reikėtų siekti pritaikyti prie klimato kaitos ir sušvelninti jos padarinius nesukeliant nedarbo ir socialinių iškreipimų. Sprendžiant problemą neturėtų padaugėti skurstančiųjų. EESRK pabrėžia, kad svarbu tęsti Lisabonos strategijos, apimančios konkurencingumą, socialinę sanglaudą ir kovą su klimato kaita, įgyvendinimą.

1.12 Klimato kaitos problemai spręsti skirti veiksmai turi būti finansuojami ir iš privačiųjų, ir iš viešųjų šaltinių. Svarbus vaidmuo šioje srityje tenka Europos investicijų bankui. Pačios Europos Sąjungos biudžete turėtų būti nurodytos sritys, kurioms yra skiriamos lėšos klimato kaitos problemai spręsti. EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai parengti instrumentus „žaliajam“ BVP sukurti.

1.13 Klimato kaitos problemų sprendimas gali turėti teigiamos įtakos konkurencingumui. Pasaulio rinkose pvz., transporto, ieškoma naujų energijos taupymo sprendimų. Reikėtų daugiau investuoti į mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Kaip niekada tapo svarbu mokytis visą gyvenimą.

1.14 Mūsų laukiantį darbą galima apibūdinti kaip dalyvaujamąsios demokratijos išbandymą. Piliečiai tikisi, kad su jais bus konsultuojamasi. Socialiniai partneriai šioje srityje atlieka labai svarbų vaidmenį, nes jie yra tarpinė grandis tarp piliečių ir valdžios. Labai svarbu, kad visais lygiais vyktų socialinis dialogas. Reikšmingas vaidmuo teks organizuotai pilietinei visuomenei, pirmiausia socialinės ekonomikos srityje.

1.15 EESRK ir toliau aktyviai domėsis, kaip sprendžiamas klimato kaitos klausimas. EESRK pasirengęs konkrečiai prisidėti, kaip jis jau yra padaręs rengiant Lisabonos strategiją. EESRK dirbs laikydamasis tautų ir kartų solidarumo principo Europos Sąjungoje ir kitose šalyse.

1.16 Tolesnis darbas pareikalaus pasiaukojamo ir išvalgaus politinio vadovavimo.

2. Ryžtinga ES klimato kaitos programa

2.1 Šių metų kovo mėn. Europos Vadovų Taryba priėmė ryžtingą ir aukštus reikalavimus keliančią kovos su klimato kaita programą. Veiksmų plane numatyta, kad iki 2020 m. 20 proc. ES energijos rūšių derinio turi būti iš atsinaujinančios energijos šaltinių, taip pat 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (tam tikromis sąlygomis iki 30 proc.), be to, iškeltas ilgalaikis tikslas iki 2050 m. sumažinti ES šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį 60-80 proc. Taip pat ES nusprendė iki 2020 m. padidinti 20 proc. ES energijos efektyvumą. Šis veiksmų planas leido ES pasaulio mastu perimti lyderio poziciją dedant pastangas įveikti klimato kaitą.

2.2 Europos Vadovų Taryba ne taip aiškiai apibrėžė šių tikslų įgyvendinimo priemones. Europos Komisija buvo paprašyta parengti pasiūlymus dėl būsimų sprendimų. Be to, Komisija pradėjo viešąsias konsultacijas dėl prisitaikymo prie klimato kaitos būdų.

2.3 Klausimo skubumas buvo pabrėžtas kelete šiais metais padarytų pareiškimų. Pvz., Komisijos pirmininkas José Manuel Barroso metų pradžioje pareiškė, kad ES turi išlaikyti pirmaujančią poziciją kovojant su klimato kaita ir paskatinti kitus sekti jos pavyzdžiu: „Mes pirmiausia išsipareigojame sumažinti ES emisijas iki 2020 m. mažiausiai 20 proc; tai būtų aiški paskata siekti daugiau, jei kiti prisidės prie mūsų. Juk galiausiai tai — pasaulinis, o ne Europos atšilimas“.

2.4 „Komisijos pasiūlymai dėl energijos ir klimato kaitos sudaro Lisabonos darbotvarkės ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui pagrindą“, teigė José Manuel Barroso. 2000 m. priimta Lisabonos strategija iškėlė ES tikslą tapti konkurencingusia ir dinamiškiausia žiniomis paremta ekonomika pasaulyje, galinčia užtikrinti tvarų ekonomikos augimą sukuriant daugiau bei geresnių darbo vietų ir tvirtesnę socialinę sanglaudą. 2006 m. Europos Vadovų Taryba paskelbė energetikos politiką viena iš keturių Lisabonos strategijos prioritetinių sričių. Taip pat Integruotose gairėse (gairė Nr.11) ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui, skirtų dabartiniam trejų metų laikotarpiui, valstybėms narėms rekomenduojama išnaudoti atsinaujinančios energijos šaltinių ir efektyvaus energijos vartojimo potencialą skatinti ekonomikos augimą, darbo vietų kūrimą ir konkurencingumą.

2.5 ES turi rasti pusiausvyrą tarp konkurencingumo, sanglaudos ir sparčiai augančių klimato kaitos grėsmių. Šia nuomone siekiama išsiaiškinti, kur slypi arba gali slypėti sinergijos poveikio galimybės ar prieštaravimai įveikiant klimato kaitą.

2.6 Neseniai apskaičiuota, kad norint iki 2030 m. išlaikyti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį dabartiniame lygyje reikės daugiau nei 200 mlrd. JAV dolerių ⁽¹⁾. Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos paskutinėje ataskaitoje nurodytas toks išlaidų pasiskirstymas:

- Pramonė: 38 mlrd. JAV dolerių
- Pastatai, visų pirma jų apšiltinimas: 50 mlrd. JAV dolerių
- Transporto paslaugos: 90 mlrd. JAV dolerių
- Atliekos: 1 mlrd. JAV dolerių
- Žemės ūkis: 30 mlrd. JAV dolerių
- Miškininkystė: 20 mlrd. JAV dolerių
- Technologijų moksliniai tyrimai: 35-45 mlrd. JAV dolerių.

Šie skaičiai rodo, kad reikia veiksmingo valdymo ir koordinavimo. Reikėtų dar pridėti dideles neveikimo sąnaudas (kaip nurodyta praėjusių metų Stern apžvalgoje). Iš tiesų, kuo ilgiau delsime, tuo brangiau mums šis darbas kainuos.

2.7 Būsimo darbo finansavimas — sunkus galvosūkis. EESRK prašo Europos Komisijos, kad ji, nustatydamas prioritetus, konsultuotųsi su viešojo ir privataus sektorių suinteresuotais subjektais. Europos investicijų bankui ir struktūriniams fondams tenka svarbiausias vaidmuo koordinuojant finansavimo sprendimus

⁽¹⁾ Jungtinių Tautų bendroji klimato kaitos konvencija (UNFCCC): Esamų ir numatytų investicijų bei finansinių srutų, skirtų veiksmingų ir tinkamų kovos su klimato kaita priemonių vystymui, analizė

2.8 Europos Vadovų Taryba svarstys Lisabonos strategiją 2008 m. kovo mėn. ir pratęs planavimo laikotarpį iki 2011 m. Šis svarstymas — palanki proga pabrėžti sinergijos galimybes.

3. Pagrindinis iššūkis — galimo sinergijos poveikio panaudojimas

3.1 Lisabonos strategija — pagrindinė priemonė, padėjusi 27 valstybėms narėms nustatyti bendrus tikslus. Jau tai yra pasiekimas. Dėl klimato kaitos į Europos darbotvarkę patenka keletas naujų politikos klausimų. Atsiranda nemažas sinergijos poveikio potencialas.

3.2 Nuo pat pradžių vienas kertinių Lisabonos strategijos ramsčių buvo žiniomis pagrįsta visuomenė.

3.3 Inovacijų politika, parama inovacijų centrums ir naujos iniciatyvos, skatinančios žinių perdavimą iš mokslinių tyrimų į produktų gamybą, yra Lisabonos strategijos ir ES programos kovai su klimato kaita dalis. Sparčiai augančioje efektyviai energiją naudojančių produktų rinkoje Europa pirmąja daugelyje sričių. Tačiau Europos gamybos pramonės sektorius gali būti pažeidžiamas užsienio konkurentų, visų pirma tai pasakytina apie mažų ir efektyviai degalus naudojančių automobilių gamintojus. Įgyvendinus aukštų tikslų siekiančias priemones klimato kaitos klausimams spręsti, bus svarbi tolesnė paslaugų rinkos plėtra.

3.4 Klimato apsauga susijusi ir su energetikos politika. Europa turi kalbėti vienu balsu užsienio energetikos politikoje. Veikdama išvien ji turi derybinę galią ir jos interesai — klimato apsauga, energijos saugumas, energija prieinamomis kainomis — negali būti ignoruojami.

3.5 Dėl klimato kaitos gali paastrėti dabartiniai socialiniai iškraipymai ir socialinis atotrūkis. Tokios raidos padės išvengti plataus užmojo švietimo politika.

3.6 Ateinančiais metais klimato kaitos politikos poveikis užimtumui taps vienu pagrindinių klausimų. Reikėtų siekti, kad prisitaikymo ir padarinių sušvelninimo priemonės nesukeltų didelės nedarbo bangos. Dėl vykstančių pramonės aplinkos permainų didės mokymosi visą gyvenimą poreikis ir neišvengiamai keisis darbo organizavimas, darbo vietos ir pajamos.

3.7 Sėkmingai kovai su klimato kaita reikalinga tvirta vietos bendruomenių parama. Anglies dvideginio taršos nedidinančių kaimų projektai kelia didelį susidomėjimą. Egzistuoja ypač didelis keitimosi patirtimi poreikis. Nedaug energijos vartojančių namų statybos, taip pat pastatų renovacijos ir šiltinimo poreikis išaugs.

3.8 Žemės ūkis taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį klimato kaitos ir Lisabonos strategijos požiūriu ne tik kaip ekonominė veikla, patirianti neigiamus klimato kaitos padarinius, bet ir kaip sektorius, galintis padėti tuos padarinius sušvelninti. Labiau nei kada nors anksčiau reikėtų paskatinti toliau vykdyti žemės ūkio mokslinius tyrimus siekiant sumažinti gamybos priemonių naudojimą ir geriau pritaikyti žemės dirbimo techniką išsaugant optimalų derlingumą bei užtikrinti, kad ateityje bus išvesta naujų, geriau prie klimato kaitos pritaikytų augalų veislių. Nederėtų pamiršti ir ne maistui skirtų žaliavinių kultūrų auginimo sektoriaus. Reikėtų numatyti šiam sektoriui pritaikytą tęstinį mokymą.

3.9 Klimato kaitos reiškiniai, pvz., dykumėjimas ir kylantis jūrų lygis, turės įtakos struktūrinių fondų naudojimui. Kitas veiksnys — žmonės, gyvenantys atokiuose regionuose, kuriems kils rimtų problemų dėl augančių energijos kainų. Gyvenimo sąlygų išlaikymas — tai sritis, kurioje labai vertingi tinklai, sukurti įgyvendinant Lisabonos strategiją, nes jie padeda keistis patirtimi.

3.10 Visi pateikti pavyzdžiai rodo, kokioje srityje reikia neatiidėjiant pasinaudoti galimybėmis, kurias teikia suderinti Lisabonos strategijos ir Europos klimato kaitos programų veiksmai.

4. Naujos augimo apibrėžties link

4.1 Atsižvelgiant ir į ekonomiką, ir į klimato kaitą svarbu, kad būtų priimtos Lisabonos strategijos „tvaraus vystymosi“ tikslu numatytos priemonės. Todėl naujojoje Lisabonos strategijos trejų metų programoje turėtų būti nuodugniai išnagrinėta „augimo“ apibrėžtis. Būtina skatinti augimą, nedidinantį anglies dvideginio taršos ar net teigiamai veikiantį anglies dvideginio balansą.

4.2 Komitetas keletą kartų pabrėžė, kad negalima kalbėti vien tik apie kiekybinį augimą, bet būtina nauja augimo koncepcija, kurioje svarbiausia vieta tektų kokybiniams, tvarumo kriterijais grindžiamiems tikslams. Šie tvarumo kriterijai, žinoma, apimtų ekonomikos augimo atsiejimą nuo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio didėjimo. Todėl Komitetas dar kartą prašo Komisijos ir Tarybos:

— nustatyti, ar yra prieštaravimas, pirma, tarp tvaraus vystymosi strategijos bei kovos su klimato kaita ir, antra, tarp Lisabonos strategijos, naudojant BVP kaip visuomenės gerovės ir ekonomikos klestėjimo rodiklį, ir

— apibūdinti bet kurio naujo „gerovės rodiklio“, labiau atitinkančio tvarumo principus, pagrindinius bruožus, kurį galima būtų vadinti „pažangiuoju augimu“ arba „žaliuoju BVP“.

5. Transportas — prieštaravimų sritis?

5.1 Prieštaringi tikslai itin akivaizdūs transporto srityje. Lisabonos strategijoje pabrėžiama tinkamų transporto koridorių ir transporto tinklų svarba. Todėl didžiausiais dėmesys buvo skirtas kelių transporto plėtojimui. Bet tai visiškai prieštarauja klimato kaitos padarinių sušvelninimo siekiui.

5.2 Šiuo metu augant ES šalių ekonomikai, sparčiai didėja ir kelių transporto apimtys; Remiantis kai kuriomis prognozėmis, iki 2020 m. ji gali padidėti iki 40 proc. Dar reikėtų pridurti ir didėjančias oro transporto apimtis. Transporto augimas iki šiol nebuvo atsietas nuo išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio didėjimo, taigi greitai nebus rasta veiksmingo sprendimo. Biodegalai artimiausioje ateityje nepakeis iškastinio kuro, ir vien tik galimi techniniai kuro ir variklių efektyvumo patobulinimai tikriausiai neatsvers numatomų transporto apimčių didėjimo.

5.3 Dėl šios priežasties naujojoje Lisabonos strategijos trejų metų programoje transporto klausimai turėtų būti apsvarstyti ir klimato kaitos požiūriu. Pagrindinis tikslas — sukurti ES tinkamą transporto sistemą, kartu labiau atsižvelgiant į jos poveikį klimatui. Faktas, jog prekių gabenimo geležinkeliais apimtis didėja tik minimaliai, — labai rimtas pavojaus signalas. Tai buvo pabrėžiama Transporto baltojoje knygoje praėjusiais metais, nors pagrindinis dėmesys buvo skirtas kelių ir oro, bet ne geležinkelių ir vidaus vandenų transportui. Kalbant apie struktūrinius fondus akivaizdu, kad išleidžiamos nemažos lėšos nepadaeda sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, o dar ir priešingai — jį padidina.

5.4 Per ateinančius 20-50 metų (ši laikotarpį nustatė Europos Vadovų Taryba klimato kaitos klausimams spręsti) Europa turės sukurti veiksmingas ir klimatą tausoti padedančias transporto struktūras. Galima pateikti vieną pavyzdį: Kodėl nėra nuostatų dėl skubiai pristatytinų prekių gabenimo greitaisiais traukiniais?

5.5 Kelių transporto apimtys didėjimas taip pat susijęs ir su senesniais sunkvežimiais ir jų „teršiančiais“ varikliais — jie ir toliau važinėja, nors išmeta didelį šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Komisija turėtų imtis iniciatyvos ir surengti konsultaciją dėl senų sunkvežimių parkų modernizavimo ir galiausiai dėl būdų, kaip palaipsniui nutraukti pasenusių ir neefektyvių transporto priemonių eksploatavimą. Reikia imtis priemonių, susijusių su paklausa. Turi būti įgyvendintos paskatos sumažinti bendrą transporto apimtį ir pereiti prie tvaresnių transporto rūšių.

6. Klimato kaitos klausimų integravimo į Lisabonos strategiją gairės

6.1 Norint įgyvendinti ES tikslus sprendžiant klimato kaitos problemą, prireiks didelio daugelio institucijų ir suinteresuotų subjektų indėlio. Suprantama, reikėtų pasinaudoti su Lisabonos strategija susijusiais darbo metodais ir patirtimi.

6.2 Visų pirma labai svarbu, kad Lisabonos strategijos, kuriai būdingas trimis ramsčiais pagrįstas darbo metodas, veiksmų programa apimtų su klimato kaita susijusius uždavinius siekiant paspartinti pažangą prioritetinėse srityse.

6.3 Integruotų ES pastangų sušvelninti klimato kaitą ir prie jos prisitaikyti gairės turėtų apimti šiuos aspektus:

6.4 Europos Komisija turėtų persvarstyti šiuo metu vykdomas programas ir akcentuoti klimato kaitos klausimus dabartiniame biudžete. Ateinančiu biudžetiniu laikotarpiu nemažai išteklių skirs klimato kaitos problemai spręsti. Tačiau dalis išteklių tikriausiai jau turės būti perkelta į dabartinį biudžetinį laikotarpį. Reikėtų pabrėžti, kad didžiausia atsakomybė už klimato kaitos sušvelninimą ir prisitaikymą tenka valstybėms narėms.

6.5 Gruodžio mėn. pradžioje Europos Komisija pateiks pasiūlymų dėl įstatymo galią turinčių teisės aktų, susijusių su atsinaujinančiais energijos ištekliais ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimu. Tai suteiks galimybę Europos Vadovų Tarybai priimti reikiamus sprendimus 2008 m. kovo mėn. nustatant gaires kitam Lisabonos strategijos trejų metų laikotarpiui. Tai bus puiki proga paskatinti bendrą įgyvendinimą.

6.6 Ypač svarbu, kad Europos Komisijai galėtų užtikrinti būtiną koordinavimą tarp savo skyrių ir tarnybų. EESRK jau ne kartą yra pabrėžęs didžiulę Komisijos vidaus veiklos koordinavimo svarbą.

6.7 Remiantis Komisijos pasiūlymais ir Tarybos sprendimais, reikėtų daugiau pastangų skirti informavimui ir komunikacijai siekiant gilinti piliečių žinias ir skatinti iniciatyvas vietos bei regionų lygiu.

6.8 Atsižvelgdamas į būsimus pasiūlymus dėl atsinaujinančių energijos išteklių ir dėl išmetamų teršalų sumažinimo, EESRK pabrėžia glaudaus ir nuolatinio dialogo su socialiniais partneriais ir organizuota pilietine visuomene svarbą. EESRK rekomenduoja socialiniu dialogu pasinaudoti kaip vienu iš daugelio informavimo ir konsultavimo forumų. Organizuota pilietinė visuomenė taip pat būtina turėtų dalyvauti svarstymuose.

6.9 Apibendrinant kai kuriuos konkrečius pasiūlymus dėl būsimų gairių, reikėtų išskirti šias iniciatyvas, kurias reikėtų įgyvendinti:

- trejų metų laikotarpiams numatytų veiklos tikslų įvertinimas,
- klimato kaitos klausimų įtraukimas į pagrindines politikos gaires ekonomikos ir socialinėje srityse,
- klimato kaitos klausimų įtraukimas į metines nacionalines reformų programas dėl Lisabonos strategijos įgyvendinimo pažangos,
- suinteresuotų subjektų dalyvavimas, visų pirma nacionaliniu ir vietos lygiu,
- Komisijos lyginamosios ataskaitos dėl pažangos,
- platesnis atvirojo koordinavimo metodo naudojimas įtraukiant klimato kaitos klausimus,
- aktyvus žiniasklaidos ir suinteresuotų subjektų organizacijų dalyvavimas teikiant piliečiams naujausią informaciją apie padarytą pažangą,
- kryptinga parama novatoriškiems projektams, visų pirma vietos bendruomenėms, vystančioms anglies dvideginio kiekio mažinimo programas (žr. Jungtinės Karalystės pavyzdžius).

6.10 Keletas klimato apsaugos lyginamosios analizės pavyzdžių pagal Lisabonos strategijos gaires:

- kasmet 2 proc. didinti vežimo geležinkeliu ir vidaus vandens keliais apimtį,
- kasmet tam tikru procentu padidinti energiją taupančių lempų naudojimą viešuosiuose pastatuose,
- inicijuoti informavimo ir komunikacijos dienas mokiniams (vieną dieną per metus).

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

7. Socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės vaidmuo

7.1 Klimato kaita ir Lisabonos strategija — pagrindiniai Sąjungos iššūkiai. Todėl programos ir priemonės turi būti parengtos ir priimtose laikantis principo „nuo atskiro prie bendro“, o ne atvirkščiai. Šioje veikloje turi dalyvauti ir socialiniai partneriai, ir organizuota pilietinė visuomenė.

7.2 EESRK pasirengęs prisidėti kartu su savo suinteresuotų subjektų tinklu.

8. Politinio vadovavimo poreikis

8.1 Taryba priėmė griežtą sprendimą dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimo tikslų.

8.2 Kokios įtakos tai turės mūsų įmonėms ir kasdieniam mūsų piliečių gyvenimui — vienas iš pagrindinių ateities klausimų. Kokioje visuomenėje norėtume gyventi? Kaip Europos socialinis modelis gali būti pritaikytas daugybei iššūkių dėl klimato kaitos? Kaip modelis galės valdyti kartu reikalaujamą siekti konkurencingumo, socialinės sanglaudos ir darnaus vystymosi globalizuotos aplinkos sąlygomis? Tai turėtų būti nuolatinių diskusijų, kokios visuomenės nori piliečiai, temomis.

8.3 Daugelyje pastaraisiais metais parengtų nuomonių EESRK pabrėžė politinio vadovavimo, susijusio su darbu klimato kaitos ir tvaraus vystymosi srityse, poreikį. Šis klausimas ne mažiau svarbus ir šiandien.

8.4 Klimato kaita vyksta sparčiai. Piliečiams tai kelia nerimą. Šiuo metu reikalingas konstruktyvus politinis vadovavimas ne tik Europos ir nacionaliniu, bet visų pirma savivaldybių ir vietos lygiu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kreditų ir socialinės atskirties pasiturinčioje visuomenėje

(2008/C 44/19)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. vasario 16 d. nusprendė parengti nuomonę dėl *Kreditų ir socialinės atskirties pasiturinčioje visuomenėje*.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Pegado Liz.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24–25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 59 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Nesant Bendrijos gairių šioje srityje, įvairios valstybės narės sukūrė savo nacionalines teisės sistemas, skirtas užkirsti kelią atskiriems asmenims ir šeimoms pernelyg išiskolinti, kelti bylas tiems, kurie išiskolina, padėti jiems išsimokėti skolas ir suteikti paramą.

1.2 Pastaraisiais dešimtmečiais susidūręs su šiuo nerimą keliančiu reiškiniu, o svarbiausia atsižvelgdamas į Europos Sąjungos plėtrą ir pastaruoju laikotarpiu pasaulyje pablogėjusią padėtį šioje srityje, EESRK, ilgą laiką atidžiai stebėjęs šios padėties raidą ir socialines pasekmes — atskirtį, socialinį teisingumą ir kliūtis kuriant vidaus rinką, nusprendė atnaujinti viešas diskusijas šiuo klausimu su pilietine visuomene ir kitomis Bendrijos institucijomis. Komitetas ketina nustatyti ir įgyvendinti Bendrijos priemones, skirtas tiksliai apibrėžti, stebėti ir spręsti problemą, atsižvelgdamas į visus jos skirtingus aspektus — socialinius, ekonominius ir teisinius.

1.3 Ne tik Europos, bet ir kitose pasaulio šalyse sukurta sistemų įvairovė ir tai, kad kai kuriose šalyse tokių sistemų nėra, skatina nevienodas galimybes: viena vertus, atsiranda socialinė neteisybė, o antra vertus — vidaus rinkos kūrimo iškraipymai; Tokia padėtis verčia Europos Sąjungą griebtis skubių porcingų veiksmų, kuriems imtis būtinas teisinis pagrindas pirmoje teisėje.

1.4 Šioje nuomonėje apžvelgiami pagrindiniai dėl pernelyg didelio išiskolinimo atsirandantys klausimai, įvertinami nacionaliniu lygmeniu rasti sprendimai, apibūdinami sunkumai, su kuriais susidurta, ir nustatytos klaidos, įvertinamas problemos mastas ir apsvartomos žinių spragos ir taikomų metodų trūkumai. Nuomone taip pat siekiama nustatyti metodus ir nurodyti galimos veiklos sritis Bendrijos lygmeniu.

1.5 Nuomonėje netgi siūloma įsteigti Europos išiskolinimo observatoriją šio reiškinio raidai Europos lygiu stebėti, sudarant

galimybes visų suinteresuotų šalių tarpusavio dialogui, siūlant ir koordinuojant priemones jam užkirsti ir sumažinti, o vėliau įvertinant tų priemonių poveikį.

1.6 Tačiau Komitetas žino, kad tokio pobūdžio ir masto koordinavimo priemonės įmanomos tik tada, jei Komisija, Europos Parlamentas ir Taryba, glaudžiai bendradarbiaudami su organizuota pilietine visuomene, atstovaujančia daugumai šiuo klausimu suinteresuotų asmenų (šeimoms, darbuotojams, vartotojams, finansų įstaigoms ir pan.) nuspręs, kad šis klausimas taps prioritetiniu ir imsis veiksmų.

1.7 Todėl norėusi išgirsti dabartinę Komisijos nuomonę šiuo klausimu ir primygtinai rekomenduojama tęsti pradėtą darbą atliekant svarbiausius mokslinius tyrimus, rengiant konsultacijas, teikiant teisėkūros ir kitus atitinkamus pasiūlymus, pradedant nuo žaliosios knygos paskelbimo, apibrėžiančios ir nustatančios klausimo sąlygas, leidžiančios visoms suinteresuotoms šalims pareikšti nuomonę surengiant plataus masto viešas konsultacijas.

1.8 Be to, EESRK ragina Europos Parlamentą ir Tarybą skirti dėmesį svarbiausiems klausimams, kuriuos šioje nuomonėje stengiamasi spręsti pilietinės visuomenės vardu, ir laikyti juos prioritetiniais politinės darbotvarkės klausimais.

2. Įžanga

2.1 Kreditas neabejotinai leido žmonėms Europoje pagerinti savo gyvenimo kokybę ir pasinaudoti būtiniausiomis prekėmis ir paslaugomis, kurios kitokiu atveju būtų neprieinamos arba prieinamos po ilgo laiko, kaip pavyzdžiui būstas arba transporto priemonės. Nepaisant to, jeigu nebėra tokių sąlygų, kuriomis kreditas buvo suteiktas (kyla rimtos su įdarbinimu susijusios problemos, mėnesinė skolos našta pernelyg didelė, palyginti su gaunamomis mėnesio pajamomis, paimta pernelyg daug kreditų arba nėra santaupų, galinčių padėti žmonėms laikotarpiu, kai jie negauna pajamų; kreditas gali lemti pernelyg didelį išiskolinimą.

2.2 Iš esmės, pernelyg didelio išiskolinimo problema ir jo socialinės pasekmės nėra nauji reiškiniai. Jo ištakos siekia Antikos laikus, konkrečiai Graikiją VI a. pr. Kr. ištikusios agrarinės krizės ir Solono priemonių (594/593 pr. Kr.) laikotarpi; jos visų pirma buvo skirtos nurašyti į vergiją parduotų smulkiųjų ūkininkų skolas ir grąžinti jiems laisvę bei iš naujo integruoti juos į Atėnų visuomenę ir produktyvų gyvenimą jau kaip laisvus piliečius ⁽¹⁾.

2.3 Tačiau nekyla abejonių, kad šiandien šis reiškinys vis labiau plinta, o jo dydis kelia nerimą. Vis dažniau žmonės suvokia jį kaip socialinę problemą visuomenėje, kurios ypatumai yra ryškūs kontrastai, didėjantys prieštaravimai ir menkas solidarumo jausmas.

2.4 Bankų atskyrimo klausimas nagrinėtinas būtent šiame kontekste; tai reiškia asmenų, kurie dėl įvairių priežasčių neturi galimybės naudotis pagrindinėmis finansinėmis paslaugomis, atskyrimą ⁽²⁾.

2.5 Šia nuomone siekiama nustatyti pagrindines šios problemos priežastis, jos mastą, dažniausiai taikomas teisės gynimo priemonės, taip pat priežastis, kodėl reikia imtis šios problemos sprendimo Bendrijos lygmeniu.

3. Problemos mastas

3.1 Socialinė ir bankinė atskirtis

3.1.1 2007 m. vasario mėn. Eurobarometro ataskaitos duomenimis ⁽³⁾, apie 25 proc. europiečių manė, kad jiems kyla pavojus nusiristi į skurdą, o 62 proc. mano, kad kuriuo nors gyvenimo laikotarpiu tai gali nutikti bet kam.

3.1.2 2007 m. Europos Komisijos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties bendros ataskaitos duomenys rodo, kad 2004 m. 16 proc. 15 ES valstybių gyventojų gyveno žemiau skurdo ribos, atitinkančios 60 proc. vidutinių kiekvienos šalies pajamų ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Kaip minėjo Aristotelis savo traktate „Atėnų Konstitucija“ (pirmiausia 6 skyriuje, kuriame teigiama, kad vos tik Solonas tapo vadovu, jis visiems laikams išvadavo žmones, uždrausdamas visas paskolas skolininko garantija; be to, parengė įstatymus, kuriais panaikino visas valstybines ir privačias skolas. Ši priemonė dažniausiai vadinama **Seisachtija, nes ją taikant žmonėms būdavo panaikinama jų skola** [vertė seras Frederick G. Kenyon], be to, šis padėties tapatumas turėjo įtakos reikšmingam Udo Reifnerio darbui „Kaip išsineuoti vergą — Europos sutarčių teisė kredito visuomenėje“, pristatytam konferencijoje apie privatinę teisę ir įvairias Europos kultūras, surengtoje 2006 m. rugpjūčio 27 d. Helsinkio universitete. Atkreipiame dėmesį, kad už skolas daugelis Europos šalių įkalinimo bausmę taikė iki XX a.

⁽²⁾ Šia tema žr. neseniai parengtą Georges Gloukoviezoff straipsnį „Nuo finansinės atskirties iki pernelyg didelio išiskolinimo: mažas pajamas gaunančių žmonių paradoksalūs sunkumai“ knygoje „Naujos bankininkystės paslaugų ribos“. Luisa Anferloni, Maria Debora Braga ir Emanuele Maria Carluccio, Springer leidykla.

⁽³⁾ Plg. Eurobarometro apklausą 273, Europos socialinė tikrovė, 2007 m.

⁽⁴⁾ 2007 m. socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties bendra ataskaita, priimta Tarybos 2007 2 22, (2007 1 19 COM(2007) 13 galutinis).

3.1.3 Kokybės prasme skurdas reiškia materialių išteklių svarbiausiems asmenims poreikiams patenkinti trūkumą ar jų nepakankamumą; tai yra akivaizdžiausias socialinės atskirties aspektas, kai visuomenė atstumia asmenį, priversdama jį patirti atstumties ir atskirties jausmą.

3.1.4 Socialinės atskirties mastas ir forma konkrečioje šalyje priklauso nuo daugelio veiksnių, pvz., socialinės apsaugos sistemos, darbo rinkos veikimo būdo, teisingumo sistemos ir neformalių solidarumo tinklų. Didžiausias skurdo ir socialinės atskirties pavojus kyla imigrantams, etninėms mažumoms, vyresnio amžiaus žmonėms, vaikams iki 15 metų amžiaus, mažas pajamas gaunantiems menkai išsilavinusiems asmenims ir bedarbiams.

3.1.5 Daugelio Europos šalių vartojimo tendencijos rodo santykinį išlaidų maisto prekėms, gėrimams, tabako gaminiams, drabužiams ir avalynei sumažėjimą ir santykinį išlaidų būstui, transportui, ryšio paslaugoms, sveikatos priežiūros paslaugoms, kultūrai, kitoms prekėms ir paslaugoms, pvz., sveikatos priežiūrai, turizmui ir viešbučių ir visuomeninio maitinimo paslaugoms, padidėjimą ⁽⁵⁾.

3.1.5.1 Paprastai šis naujas namų ūkio išlaidų paskirstymas atspindi naudojant kreditą. Vartojimo kreditas plačiaja prasme, apimantis vartojimo prekių ir būsto pirkimą, šiandien yra glaudžiai susijęs su naujais vartojimo modeliais ir atspindi šių modelių raidos pakilimus ir smukimus. Todėl vis didesnė komunalinių paslaugų, transporto ir kelionių ⁽⁶⁾ dalis apmokama kreditu.

3.1.5.2 Vartojimo kreditą taip pat skatina tai, kad: a) jis prarado neigiamą skurdo ir kaltės atspalvį dėl žmonių gyvenimo ar verslo tvarkymo būdo visų pirma katalikiškose, o ne protestantiškose šalyse, b) šis reiškinys tapo pakankamai įprastas, visų pirma didžiuosiuose miestuose. Įkyria ir nuolatine finansų įstaigų reklama, kuria siekiama pritraukti naujų pirkėjų, vis daugiau žmonių skatinami imti paskolas. Be to, vartojimo kreditas suteikia tam tikrą padėtį ir leidžia paslėpti socialinę kilmę, suteikiant žmonėms galimybę gyventi aukštesnei klasei būdingą gyvenimą. Daugeliui šeimų kreditas yra įprastas namų ūkio biudžeto tvarkymo būdas (visų pirma naudojant kreditines korteles), kai rizika žinoma; tačiau nėra pakankamai žinomos šios rizikos formos arba tai, kaip veiksmingai šias problemas spręsti, taip pat nėra tinkamai įvertintas rizikos mastas.

⁽⁵⁾ Plg. Eurostat — Les nouveaux consommateurs (Naujieji vartotojai), Larrousse 1998 m.

⁽⁶⁾ Taip pat nepamirštant didelių skirtumų tarp šių trijų grupių, net pagrindinių teisių prasme.

3.1.6 Prie šių esminių socialinių ir kultūrinių veiksnių taip pat prisideda ekonominiai ir socialiniai veiksniai, pvz., didelis palūkanų normos kritimas pastaruoju dešimtmečiu, be to, mažesnis žmonių polinkis taupyti ir nuolatinis žemas nedarbo lygis bei ekonomikos augimas (nepaisant dešimto dešimtmečio antroje pusės krizės, kuri nebuvo tokia didelė, kaip ankstesnės panašios krizės). Taip pat reikėtų paminėti reglamentavimo panaikinimą, kuris turėjo įtakos visai kredito rinkai nuo pat aštuntojo dešimtmečio pabaigos ir devintojo dešimtmečio pradžios ⁽⁷⁾ ir sukėlė spartų kreditų teikėjų (kai kurie jų nebuvo nei stebimi, nei finansiškai prižiūrimi) masto ir skaičiaus augimą ir didėjančią pastarųjų tarpusavio konkurenciją; visa tai lėmė banko ir vartotojo asmeninio pobūdžio santykių praradimą.

3.1.7 Visi šie veiksniai rodo, kad Europos visuomenė tampa vis labiau priklausoma nuo suteiktų kreditų, siekiant patenkinti pagrindinius žmonių poreikius. Tai aiškiai rodo augantis įsiskolinimo mastas, būdingas daugeliui valstybių narių ⁽⁸⁾.

3.1.8 Kai kreditas imamas esant tam tikroms ilgalaikėms aplinkybėms: nėra rimtesnių su įdarbinimu susijusių problemų, mėnesio skolos mokėjimo dalis, skaičiuojant nuo gaunamų mėnesio pajamų, nėra pernelyg didelė, neimama pernelyg daug paskolų ir turima tam tikrų santaupų, reikalingų kartkartėmis nesant pajamų. Tai gali padėti pagerinti gyvenimo kokybę ir sudaryti sąlygas įsigyti būtiniausių prekių ir paslaugų, kurių jie negalėtų įsigyti kitokiu atveju arba įsigytų tik praėjus ilgam laikui tarpui, pvz., būstą ir automobilį.

3.1.9 Nepaisant to, visi kredito sutartį pasirašantys asmenys turi atsižvelgti į tikimybę, kad asmeniniame ar šeimos gyvenime gali kas nors prastai susiklostyti, o tai reikš, kad tam tikru momentu jie negalės įvykdyti finansinių įsipareigojimų. Todėl įprastas kontroliuojamas įsiskolinimas dėl įvairių priežasčių gali tapti nekontroliuojamu pernelyg dideliu įsiskolinimu.

3.2 Pernelyg didelio įsiskolinimo koncepcija ir mastas

3.2.1 Pernelyg didelis įsiskolinimas reiškia, kad skolininkas negali ilgu laikotarpiu sumokėti visų skolų ar yra rimta rizika, kad taip įvyks skolos grąžinimo momentu ⁽⁹⁾. Tačiau tikslios šios koncepcijos sąlygos kiekvienoje ES šalyje labai skiriasi, o

bendros apibrėžties Europos lygmeniu dar nėra ⁽¹⁰⁾. Todėl reikia džiaugtis pastarojo laikotarpio Europos Komisijos iniciatyva pavesti atlikti šios srities tyrimą ⁽¹¹⁾.

3.2.2 Ši koncepcija dviprasmiška, apibrėžtis sudėtinga, o pernelyg didelis įsiskolinimas nustatomas keliais skirtingais būdais. Todėl Europos Komisijos pavestame atlikti tyrime ⁽¹²⁾ buvo pateiktos trys skirtingos formulės arba modeliai, skirti pernelyg dideliu įsiskolinimui nustatyti: administracinis ⁽¹³⁾, subjektyvus ⁽¹⁴⁾ ir objektyvus ⁽¹⁵⁾ modeliai.

3.2.3 Vienas didžiausių sunkumų nustatant pernelyg didelį įsiskolinimą Europoje yra susijęs su patikimų statistinių duomenų trūkumu ir tuo, kad neįmanoma jų palyginti su turimais duomenimis dėl skirtingų taikomų metodų, koncepcijų ir

⁽¹⁰⁾ Pernelyg didelio įsiskolinimo koncepcija, kuri yra įvairiausių teisėkūros iniciatyvų pagrindas, visų pirma kildinama iš teisės pasinaudoti teisminėmis ar neteisminėmis skolos pertvarkymo procedūromis. Todėl, pvz., Prancūzijos teisėje leidžiama tartis su sąžiningais skolininkais, akivaizdžiai nepajėgiais grąžinti visos mokėtinos profesinės skolos ar netrukus tokia tapsiančios (Vartotojų kodekso L.331 straipsnio 2 dalis). Panaši padėtis yra ir Suomijos teisėje (1993 m.): laikoma, kad skolininkas yra pernelyg įsiskolinęs ar nemokus, kai nepajėgia grąžinti skolos suėjus terminui, jei tai yra nuolatinė, o ne atsitiktinė ar laikina padėtis. Tačiau kitose šalyse apibrėžti riboja daugelis procedūrinių ir asmeninių reikalavimų, norint pasinaudoti sistema pernelyg didelio įsiskolinimo atveju, o pati apibrėžtis nepateikiama. Tokia padėtis yra Belgijos (1998 m. liepos 5 d. įstatymas, pakeistas 2002 m. balandžio 19 d. įstatymu) ir Šiaurės Amerikos teisėje (Bankroto kodeksas, pataisytas 2005 m.).

⁽¹¹⁾ „Bendra taikoma Europos pernelyg didelio įsiskolinimo apibrėžtis“ (2006 12 19 sutartis Nr.VC/2006/0308), kurį finansavo Europos Komisija, Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių GD, o atliko Europos taupymo observatorija.

⁽¹²⁾ Vartotojų įsiskolinimo problemos tyrimas: statistiniai aspektai (Sutartis Nr. B5-1000/00/000197), kurią Sveikatos ir vartotojų apsaugos generaliniam direktoratui atliko „OCR Macro“.

⁽¹³⁾ Administracinis modelis: pernelyg didelis įsiskolinimas nustatomas pagal oficialius statistinius duomenis laikantis oficialių šiais atvejais taikomų procedūrų. Pasirinkus šį sprendimą, paliekama dalis faktinių aplinkybių, nes ne visi sunkumų turintys skolininkai pasinaudoja oficialiomis, teisinėmis procedūromis. Be to, neįmanoma tiksliai palyginti įvairiose Europos šalyse esančių sprendimų įvairovės.

⁽¹⁴⁾ Subjektyvus modelis grindžiamas asmens ar šeimos savo mokumo suvokimu. Šeimos mano esančios pernelyg daug įsiskolinusios, kai nurodo susiduriančios su rimtais sunkumais grąžinant visas skolas arba kai jau nėra pajėgios to padaryti. Šio modelio kriterijus taip pat sunku taikyti, todėl duomenų neįmanoma palyginti. Vis daugiau žmonių atkreipia dėmesį į tai, kad priimamą sprendimą apsunkina per didelis optimizmas, nepakankamas rizikos įvertinimas ir per didelė laukiama nuolaida vertinant finansinį tvarumą ir sprendžiant, ar pasinaudoti kreditu mokėjimams atlikti.

⁽¹⁵⁾ Objektyvaus modelio atveju nepajėgumo mokėti kriterijus yra namų ūkio ekonominė ir finansinė padėtis, t. y. bendros skolos ir darbo užmokesčio, atskaičius mokesčius, santykis ar visos skolos ir darbo užmokesčio, atskaičius mokesčius, kartu su turtu santykis. Paprastai šią formulę taiko finansų įstaigos ir kai kurios nacionalinės teisės sistemos. Nors šis modelis taip pat turi trūkumų, pvz., kaip galima žinoti, kokių mastu skolininko elgesys, garbingas elgesys ir sąžiningumas turėtų daryti įtakos galimybei pasinaudoti sistema skoloms sureguliuoti ir nurašyti; tai yra kriterijus palyginti ir pagrindas nustatyti bendrą teisinę pernelyg didelio įsiskolinimo koncepciją.

⁽⁷⁾ Taip atsitiko tik naujose valstybėse narėse dešimtajame dešimtmetyje.

⁽⁸⁾ Plg. Prancūzijos banko 2005 m. gruodžio mėn. biuletenio Nr. 144 duomenis.

URL: http://www.banque-france.fr/fr/publications/telechar/bulletin/etu144_1.pdf.

⁽⁹⁾ Remiantis pavyzdine Udo REIFNERIO apibrėžtimi, pernelyg didelis įsiskolinimas reiškia objektyvų negalėjimą mokėti; tiksliau tam tikrų pajamų, atskaičius pragyvenimo išlaidas, nepakanka skoloms grąžinti suėjus terminui („Vokietijos namų ūkių vartotojų kreditavimas ir pernelyg didelis įsiskolinimas“).

laikotarpių. Šiai sričiai Komisija turėtų skirti daugiau dėmesio, atlikti tyrimus, būtinus patikimiems ir palyginamiems duomenims gauti ir tvarkyti.

4. Pagrindinės pernelyg didelio išiskolinimo priežastys

4.1 Įvairių valstybių narių daugelyje atliktų sociologinių tyrimų nurodomos šios pernelyg didelio išiskolinimo priežastys:

- a) nedarbas ir blogėjančios darbo sąlygos;
- b) namų ūkio struktūros pokyčiai, pvz., dėl skyrybų, sutuoktinio mirties, neplanuoto vaiko, nelauktos paramos, reikalingos vyresnio amžiaus žmonėms ar neįgaliesiems, ligos ar nelaimingo atsitikimo;
- c) nepavykusių bandymų savarankiškai imtis mažo šeimos verslo, įkeitus asmeninį turtą;
- d) reklamos ir rinkodaros kampanijos, kuriomis primygtinai raginama vartoti, siūlomas lengvai prieinamas kreditas, raginama žaisti azartinius žaidimus, dalyvauti akcijų rinkoje ir pagerinti savo padėtį;
- e) didesnės palūkanų normos, kurių neigiamas poveikis labiausiai jaučiamas ilgalaikių paskolų atveju, pvz., įkeičiant nekilnojamąjį turtą;
- f) netinkamas namų ūkio biudžeto valdymas;
- g) klientų sąmoningai slepiama informacija, kuri leistų finansų įstaigoms įvertinti jų mokumą;
- h) pernelyg dažnas kreditinių kortelių naudojimas, atnaujinamasis kreditas ir asmeninis kreditas, kurį finansų bendrovės teikia didelėmis palūkanomis;
- i) neoficialioje rinkoje gautas visų pirma nedideles pajamas turinčių asmenų kreditas už lupikiškas palūkanas;
- j) kreditas, naudojamas kitoms paskoloms padengti, kai atsiranda sniego gniūžtės efektas;
- k) socialiai atskirti neįgalūs asmenys ir ribotų pažintinių gebėjimų asmenys gali būti lengvai apgauti agresyvaus elgesio paskolų davėjų.
- l) nėra tam tikrų finansų įstaigų, kurios galėtų pakartotinai derėtis su skurdesniais vartotojais dėl jų skolų mokėjimo, atsiradus finansiniams sunkumams.

Todėl šio reiškinio sociologinė analizė rodo, kad vyrauja pasyvios priežastys, nors reikėtų atkreipti dėmesį, kad kai kuriose šalyse netinkamas finansų tvarkymas taip pat buvo pripažintas pagrindine problemos priežastimi ⁽¹⁶⁾. Todėl galima daryti prielaidą, kad žmonėms sudėtinga kruopščiai ir tvariai valdyti biudžetą ⁽¹⁷⁾.

4.2 Paprastai finansinė atskirtis atspindi, kai kyla sunkumų pasinaudoti pagrindinėmis finansinių paslaugų rinka ar nepavykus to padaryti, pvz., atidarant einamąją sąskaitą, naudojantis elektroninėmis mokėjimo priemonėmis, atliekant banko pavedimus ir draudžiant kreditus.

4.3 Tokia finansinė atskirtis, *a fortiori*, apima nerealizuojamą galimybę gauti paskolas už nedidelę kainą, kurios leidžia įsigyti būtiniausias prekes ir paslaugas šeimos namų ūkiui (būstą, buitinius prietaisus, transportą ir švietimą), pradėti savarankišką veiklą ar tvarkyti mažą vieno asmens ar šeimos verslą.

4.4 Šiandien galimybė pasinaudoti banko sąskaita, tam tikromis kredito formomis ir elektroniniu pervedimu iš vienos sąskaitos į kitą, yra esminė išankstinė sąlyga norint įsigyti pagrindines prekes ir paslaugas. Galimybė gauti kreditą ir pasinaudoti banko paslaugomis būtina norint įsidarbinti, vystyti mažą verslą, įsigyti būstą, namų apdailos, transporto priemonę, gauti informaciją, net maisto produktų, drabužių ir praleisti laisvalaikį; todėl bankui tenka ypatinga socialinė atsakomybė už tokią svarbią funkciją, beveik prilygstančią viešajai paslaugai.

4.5 Tokiu momentu dingsta riba tarp didėjančios ir vis labiau skurstančios vidurinėsios klasės ir asmenų, kurie yra galutinai atskirti, benamių, išmaldos prašytojų ir gyvenančių iš labdaros. Kaip tik ties šiuo skurdo slenksčiu tampa svarbi pernelyg didelio išiskolinimo prevencija ir būdai, kaip ją spręsti ir rasti išeitį iš jos, ir užkirsti kelią, kad asmenys, socialiai ir ekonomiškai prastai gyvenantys ar siekiantys grįžti į normalų gyvenimą, negrįžtamai nepatektų į skurdo ir socialinės atskirties ratą.

5. Pernelyg didelio išiskolinimo prevencija ir sprendimo būdai

5.1 Prevencija

Paprastai nacionalinėse sistemose pabrėžiamos priemonės, kaip išvengti pernelyg didelio išiskolinimo:

⁽¹⁶⁾ Prancūzijos banko skaičiavimais, 2004 m. 73 proc. bylų dėl pernelyg didelio išiskolinimo, perduotų komisijoms dėl pernelyg didelio išiskolinimo, grindžiamos pasyviomis priežastimis.

⁽¹⁷⁾ Dėl veiksmų, turinčių įtakos pernelyg dideliui išiskolinimui, žr. 2000 m. birželio 26 d. EESRK informacinį pranešimą „Namų ūkių pernelyg didelis išiskolinimas“ (pranešėjas Ataķde Ferreira), kuriame Šis klausimas buvo išsamiai išnagrinėtas.

- a) **Išsamesnė ir plačiai prieinama informacija** apie finansines paslaugas apskritai, jų sąnaudas ir teikimo būdą.
- b) **Finansinis švietimas** ankstyvuoju mokymosi etapu įtrauktas į mokyklos mokymo programą ir kitas švietimo ir mokymo sritis, pvz., visą gyvenimą trunkančio mokymosi procesą, kai atsižvelgiama į asmenų, kuriems siekiama padėti, poreikius ir įgūdžius; o poreikiai ir įgūdžiai įvairiais gyvenimo etapais gali skirtis ir jie paprastai priklauso nuo kultūros, vertybių sistemos, socialinių demografinių ir ekonominių ypatumų, vartotojų standartų ir šių asmenų įsiskolinimo. Verta atkreipti dėmesį, kad kai kuriose valstybėse narėse „žiniasklaida“, visų pirma televizija, kuriai pavesta teikti viešąsias paslaugas, bendradarbiaudama su vartotojų asociacijomis ir pačiomis finansų įstaigomis, dažnai geriausiu eterio laiku transliuoja programas kredito ir įsiskolinimo klausimais. Be to, turėtų būti naudojamos suaugusiųjų švietimo struktūros, panašios į tas, kurias yra sukūrę kai kurių šalių šeimos švietimo centrai.
- c) **Finansinių konsultacijų tinklų sukūrimas ar plėtimas** padedant žmonėms a) subalansuoti tvarkyti biudžetą, b) pasirinkti geriausius pirkinį finansavimo variantus, užtikrinant, kad informacijos pusiausvyrą nebūtų orientuota į finansų įstaigas, ir c) sudaryti ilgalaikius pinigų grąžinimo planus parengiant simuliacijas iki suteikiant kreditą.
- d) **Paskatos taupyti** (pvz., mokesčių netaikymas, socialinės ir švietimo paskatos) kaip pirmoji pagalbos priemonė šeimoms, susidūrusioms su finansiniais sunkumais. Tokios paskatos galėtų padėti atsispirti agresyviai kreditų reklamai.
- e) **Kreditų vertinimo balais sistemų taikymas** tiek pačių kredito įstaigų, tiek tuo užsiimančių bendrovių, kurioms tai perduota sutartimi, norint įvertinti kliento kredito riziką. Tai leidžia kreditoriui įvertinti nemokumo riziką atsižvelgiant į daugelį veiksnių ir nustatant objektyvius asmens ir namų ūkio skolos limitus ⁽¹⁸⁾.
- f) **Pakankamų pensijų**, ankstyvo išėjimo į pensiją ir kitų socialinių išmokų žmonėms, esantiems už darbo rinkos ribų, **užtikrinimas**, kurias valdžios institucijos įtraukia į veiksmingas socialinės apsaugos sistemas kaip būtiną sąlygą

užtikrinti, kad negalintys pasinaudoti privačiais pensijų fondais asmenys nebūtų atskirti nuo visuomenės ⁽¹⁹⁾.

- g) **Galimybė pasinaudoti pagrindiniu draudimu** kreditui užtikrinti, kaip priemonė apsisaugoti nuo finansinės rizikos ⁽²⁰⁾.
- h) **Socialinis kreditas, mikrokreditas ir prieinamas kreditas.**

Mikrokreditai, kredito unijos, taupomieji bankai, Vokietijos ir Olandijos socialiniai fondai, pašto bankininkystė ir socialiniai kreditai, kartu su kitomis sistemomis, kurios atsiranda valstybėse narėse, yra pavyzdinės sistemos, kurias turėtų prisiminti prieinamą kreditą norintiems asmenims, kuriems kyla atskirties pavojus. Pvz., mikrokreditas padėjo finansuoti smulkų verslą ir savarankišką darbą ir tokiu būdu sudarė galimybes kai kuriems nedirbantiems asmenims grįžti į darbo rinką ir vėl užsiimti ekonomine veikla. Finansų įstaigoms rekomenduojama teikti profesionalią pagalbą (valdymo, apskaitos, verslo vadybos ir pan.) norint padėti mikrokredito gavėjams tvarkyti savo veiklą; ši praktika jau dažnai taikoma ⁽²¹⁾.

- i) **Atsakingas skolinimas** reikalauja, kad kredito įstaigos didesnę dėmesį skirtų atskirų paskolos gavėjų poreikiams ir padėčiai bei pasiūlytų finansines priemones, tinkamiausias kiekvienu konkrečiu atveju, ir net atsisakytų teikti papildomą kreditą, kai gresia pernelyg didelio įsiskolinimo rizika ⁽²²⁾.

⁽¹⁸⁾ Be to, labai svarbu užkirsti kelią tokiai finansinei praktikai, kuria siekiama netinkamai pasinaudoti labiausiai priklausomų visuomenės narių pensijomis, kai pensijos naudojamos neproporcingai didelėms paskoloms grąžinti, palyginti su jų lėšomis. Pvz., Brazilijoje 2004 m. buvo sukurta tam tikra kredito rūšis, skirta vyresnio amžiaus žmonėms, dar vadinama „crédito consignado“ (nuo pajamų nepriklausanti paskola). Ši kredito rūšis atskaitoma nuo pensijos prie šaltinio ir negali viršyti 30 proc. visos pensijos dydžio. Dėl taikomos mažesnės nei rinkoje palūkanų normos pensininkams suteikiama galimybė gauti kreditą; tačiau dėl to finansinių sunkumų kyla mažiausias pensijas gaunantiems asmenims, nes jie negali laiku atlikti kitų mokėjimų ir netenka nemažai pajamų, reikalingų pagrindiniams poreikiams patenkinti.

⁽²⁰⁾ Draudimo vaidmuo socialinės atskirties kontekste prieštaringas. Dėl privalomo gyvybės draudimo asmenys, turintys sveikatos problemų, gali būti pašalinti iš kredito rinkos, bet gyvybės draudimo polisas gali padėti netikėtai susirgusiam asmeniui išvengti apdrausto turto praradimo ir išvengti skurdo ir atskirties.

⁽²¹⁾ Prancūzijoje ir Belgijoje vartotojų mikrokreditą (vadinamą socialiniu mikrokreditu) daugelis bankų tinklų, kartu su atitinkamomis asociacijomis, taiko kaip eksperimentinę programą. Šiandien eksperimentas vertinamas kaip pakankamai sėkmingas, tačiau dar per anksti pateikti galutinį įvertinimą. Belgijos atveju, reikėtų pabrėžti Belgijos socialinio kredito kooperatyvo CREDAL patirtį. Šis kooperatyvas buvo įsteigtas Valonijos regioninei vyriausybei ir nemažai finansų įstaigų sukūrus viešąją ir (arba) privačią partnerystę.

⁽²²⁾ Žr., pvz., *Protocollo sullo sviluppo sostenibile e compatibile del system bancario*, kurį 16 June 2004 m. birželio 14 d. Romoje pasirašė Associazione Bancaria Italiana ir Federazione Autonoma Lavoratori del Credito e del Risparmio Italiani (Falcrl), Federazione Italiana Bancari e Assicurativi (Fiba-Cisl), Federazione Italiana Sindacale Lavoratori Assicurazioni e Credito (Fisc-Cgil), Uil Credito, Esattorie e Assicurazioni (Uil C.A.).

⁽¹⁸⁾ Nors tai yra svarbi finansų įstaigų rizikos valdymo priemonė, vertinimo balais sistemos turi būti skaidresnės ir susietos su subjektyviomis analizės priemonėmis, siekiant tiksliai ir realiai įvertinti skolininko galimybę grąžinti skolą, kad sprendimai nebūtų pagrįsti vien tik automatiniais modeliais. Taip pat reikia atsižvelgti į matematinio modelio kintamuosius, kuriuos turi prižiūrėti kompetentingos valdžios institucijos. Be to, reikėtų apsvarstyti galimybę leisti skolininkams susipažinti su kredito ataskaitomis; ši praktika taikoma, pvz., JAV ir Jungtinėje Karalystėje, kad žmonės žinotų, kaip pagerinti savo kredito reitingą.

j) **Kredito istorijos.**

Kredito įstaigoms verta pasinaudoti duomenų bazėmis, kuriose pateikiama visa kliento finansinė istorija (geros kredito istorijos) arba tik skolos grąžinimo problemos (blogos kredito istorijos) kliento išskolinimo lygiui nustatyti ir tvirtesniai pagrindui paskolai suteikti. Taip yra nepaisant pripažintos rizikos, pirmiausia susijusios su geromis kredito istorijomis, kai kalbama apie privataus gyvenimo apsaugą, ir tai, kad tokios istorijos nepadeda pasyvaus išskolinimo atveju, nes a) neįmanoma numatyti, kas galėtų lemti panašius atvejus ateityje ir b) todėl, kad jose neatsižvelgiama į jokiais kitas nefinansines skolas (pvz., skolas, susijusias su būtiniausiomis paslaugomis ir mokesčių mokėjimu).

rencijos iškraipymus ir skatina socialinę kredito įstaigų atsakomybę.

m) **Kredito reklamos stebėseną.**

Nors reklama yra teisėta finansinių produktų skatinimo strategija, valdžios institucijos turėtų atidžiai stebėti šių produktų reklamavimo būdus. Reklamos turinys, priemonės ir metodai turėtų būti griežtai ir suderintai reguliuojami, kad vartotojams nesusidarytų įspūdis, jog kreditas nėra rizikingas, jį gauti paprasta ir nieko nekainuoja. Šioje srityje taip pat reikėtų skatinti savaiminio ir bendro reguliavimo sistemas ir gerą verslo praktiką. Šios sistemos turėtų leisti paskolų gavėjams gauti aiškią informaciją dėl paskolų sąlygų, o paskolų davėjams nustatytų konkrečių atsakomybę už žmones, kurie dėl psichikos sutrikimų negali įvertinti skolos sutarties pasekmių.

k) **Savaiminis ir bendras reguliavimas**, verčiantis finansų įstaigas parengti **Elgesio kodeksus**, visų pirma bendradarbiaujant su vartotojų teisių gynimo organizacijomis, gali padėti užkirsti kelią tam tikram piktnaudžiavimui ir prisidėti prie socialiai atsakingesnio kredito įstaigų požiūrio ugdymo. Tokia priemonė taip pat naudinga skolų išieškojimo agentūrų veiklos stebėsenai vykdyti, padedant reguliuoti elgesį su skolininkais, ir papildo griežtą bei veiksmingai įgyvendinamą teisėkūros sistemą.

5.2 *Elgesys su skolininkais ir skolų išieškojimas*

Yra šie du bendri elgesio su nemokiais skolininkais ir skolų išieškojimo būdai:

5.2.1 **Naujos pradžios modelis**, atsiradęs Šiaurės Amerikoje ir įsitvirtinęs kai kuriose Europos šalyse, grindžiamas principais, kai skolininko turtas, kuris nėra atleistas nuo mokesčių, iš karto realizuojamas, o neapmokėtos skolos nurašomos, išskyrus atvejus, kai įstatymas tai draudžia. Modelis pagrįstas skolininko ribotos atsakomybės koncepcija — rizika dalijamasi su kreditoriais, būtinybe skolininką grąžinti kuo greičiau į ekonominę veiklą ir vartojimą ir aiškiai nepasmerkiant bankrutavusio asmens ⁽²³⁾.

l) **Piktnaudžiavimo kreditais praktikos prevencija.**

Kai kurios nacionalinės valdžios institucijos, vartotojų teisių gynimo organizacijos ir kitos NVO bei pačios kredito įstaigos yra suderinusios tam tikras taisykles ir procedūras, kurių paskirtis — užkirsti kelią grobuoniškai ir lupikiškai praktikai, keliančiai pavojų nepalankiausioje padėtyje atsidūrusiems visuomenės nariams. Ši praktika apima, pvz., nepaprastai dideles palūkanas už telefonu ar mobiliuoju telefonu suteiktą vartotojui nežinomą kreditą, susijusį su konkrečiu pirkimu, pardavimu ar paslaugų teikimu, kredito suteikimą vertybinių popierių rinkos akcijoms įsigyti, kartais akcijas to paties banko, kuris išdavė paskolą, labai griežtas netesybų sąlygas, kreditines korteles ir prekybos centrų korteles, kuriomis lengvai suteikiamas kreditas, laidavimo reikalavimus ir kartu asmenines garantijas (užstatų) nedidelės vertės vartojimo kredito atveju, neišsamią ar ne visiškai tikslią informaciją ir jaunimui skirtą reklamą. Šio pobūdžio priemonės, be to, kad joms būdingi naudingi atsakingai suteiktų kreditų aspektai, padeda sumažinti rinkos konku-

5.2.2 **Perauklėjimo modelis** naudojamas kai kuriose Europos šalyse, grindžiamas idėja, kad skolininkui nepasisėkė ir jam reikėtų padėti, tačiau nederėtų jo tiesiog atleisti nuo pareigos vykdyti savo prievolės (*pacta sunt servanda* — sutarties privaloma laikytis). Pagal šį modelį, kuris grindžiamas bankrutavusio asmens „kaltės“ idėja, nepriklausomai nuo to, ar nesėkmė ištiko dėl nepakankamo įžvalgumo ar dėl paprasčiausio neapdairumo, pagrindinis dėmesys skiriamas planams iš naujo susitarti su kreditoriais dėl skolų grąžinimo ir sudaryti susitarimą dėl bendro skolos grąžinimo plano. Dėl šio plano galima susitarti teismine ar neteismine tvarka; svarbiausias vaidmuo tenka patariamosioms skolų ir tarpininkavimo tarnyboms ⁽²⁴⁾.

⁽²³⁾ Išsamiau apie kritinį šio modelio aprašymą žr. Karen Gross darbus, visų pirma „Nesėkmė ir atleidimas. Kaip iš naujo rasti bankroto sistemos pusiausvyrą“, New Haven, Yale University Press (1997 m.).

⁽²⁴⁾ Kai kuriose teisinėse sistemose, pvz., Prancūzijos ir Belgijos, buvo pakeisti įstatymai dėl pernelyg didelio fizinių asmenų išskolinimo administravimo ir įtraukti alternatyvūs sprendimai, paremti turto likvidacija. Sudėtingiausiais atvejais, kai skolos grąžinimo planu problema neišsprendžiama, galimas likvidavimas, o po to ir atleidimas nuo skolos. Tačiau kitaip nei JAV teisėje, atleidimas nuo skolos trunka ilgiau. Skolininkui nustatomas bandomasis laikotarpis, per kurį dalis jo pajamų atidedama neapmokėti skolai padengti. Skolą galima nurašyti tik tokiu atveju, jeigu skolininkas elgėsi garbingai ir sąžiningai. Išimtiniais atvejais Prancūzijoje skolą galima nurašyti prasidėjus teismo procesui, jei teisėjas mano, kad nėra jokių vilčių, jog asmens padėtis pagerės, nors pastaruoju metu ši procedūra taikoma retai.

6. Kodėl būtinas Bendrijos lygmens metodas

6.1 Prielaidos

6.1.1 Bendrijos lygmeniu ar, Komisijos požiūriu, ir ES institucijose pernelyg didelio išiskolinimo klausimas bandoma spręsti ne pirmą kartą. 1992 m. liepos 13 d. Taryba rezoliucijoje dėl būsimų prioritetų rengiant vartotojų teisių apsaugos politiką pirmą kartą nagrinėjo galimybę atlikti pernelyg didelio išiskolinimo studiją prioritetine tvarka. Tačiau nuo tada, nepaisant to, kad pernelyg didelio išiskolinimo reiškinys įvairiose valstybėse narėse tampa vis svarbesnis, ir daugelis iš jų patvirtino konkrečias teisėkūros ir administracines priemones, Bendrijos požiūriu į problemą klausimas buvo užmirštas.

1999 m. gegužės mėn. EESRK nusprendė atnaujinti diskusijas šiuo klausimu ir visų pirma parengė informacinį pranešimą dėl pernelyg didelio namų ūkio išiskolinimo, po kurio 2002 m. buvo priimta nuomonė savo iniciatyva tuo pačiu klausimu; skaitytojui pateikiama nuoroda į šio pranešimo pastabas ir rekomendacijas ⁽²⁵⁾.

6.1.2 Iš tiesų, kol Komitetas rengė šiuos dokumentus, Liuksemburge dirbusi Vartotojų reikalų taryba 2000 m. balandžio 13 d. naujai pažvelgė į problemą ir atkreipė Komisijos ir valstybių narių dėmesį į būtinybę imtis šioje srityje derinimo Bendrijos lygiu. Taryba priėmė rezoliuciją dėl vartojimo kreditų ir išiskolinimo ⁽²⁶⁾, kurioje atkreipė dėmesį į spartų šio reiškinio augimą ir paragino Komisiją imtis veiksmų užpildyti informacijos spragas apie tikrąjį pernelyg didelio išiskolinimo Europoje mastą ir nuosekliai ištirti galimybę suderinti priemones, užkertant kelią pernelyg dideliame išiskolinime ir sprendžiant klausimą dėl tokios padėties ⁽²⁷⁾.

6.1.3 Reikėtų nurodyti, kad kol kas Komisija neįvykdė Tarybos nurodymų. Ji tik trumpai paminėjo atsakingo kreditų išdavimo ⁽²⁸⁾ klausimą savo pradiniam pasiūlyme peržiūrėti Vartojimo kreditų direktyvą (2002 m.) ⁽²⁹⁾. Tačiau šių nuorodų nebeliko galutinėje redakcijoje (2005 m.) ⁽³⁰⁾, patvirtintoje pirmininkaujant Vokietijai ⁽³¹⁾. Tokia padėtis rodo, kad vartojimo kreditų srityje Komisija siekia patvirtinti naujas priemones, užkertančias kelią pernelyg dideliame išiskolinime, arba kokių priemonių imtis pernelyg didelio išiskolinimo atveju ⁽³²⁾.

⁽²⁵⁾ Abu šiuos dokumentus parengė buvęs Komiteto narys Manuel Ataide Ferreira.

⁽²⁶⁾ 2001 m. lapkričio 26 d. Rezoliucija, OL C 364, 2001 m. gruodžio 20 d.

⁽²⁷⁾ Šios Vartotojų reikalų tarybos 2001 m. lapkričio 26 d. protokole teigiama, kad ministrai, be kitų pastebėjimų ir rekomendacijų, svarstė, kad pernelyg didelio išiskolinimo prevencinio ir socialinio, teisinio ir ekonominio elgesio skirtumai valstybėse narėse galėtų lemti didelį Europos vartotojų ir kreditų teikiančių įstaigų atotrūkį ir kad (...) reikėtų apsvarstyti galimybę Bendrijos lygiu papildyti šias priemones, skatinant sukurti tarpvalstybinį kreditų ir imtis priemonių užkirsti kelią pernelyg dideliame išiskolinime vieno kredito ciklo metu.

⁽²⁸⁾ Nors tai ir ginčytina, kaip buvo teigiama EESRK nuomonėje dėl šio pasiūlymo (2003 m. liepos 17 d., CES 918/2003). Pranešėjas Perado Liz. Žr. taip pat „La prevención del sobreendeudamiento en la Propuesta de Directiva sobre el crédito e los consumidores“ in *Etudes de droit de la consommation — Liber amicorum Jean Calais-Auloy (Pernelyg didelis išiskolinimas siūlomoje direktyvoje dėl vartojimo kreditų)*. Manuel Angel, López Sánchez, „Liber Amicorum Jean Calais Auloy“, p. 62.

⁽²⁹⁾ 2002 m. rugsėjo 11 d., COM(2005) 443 galutinis.

⁽³⁰⁾ 2005 m. spalio 7 d., COM(2005) 483 galutinis.

⁽³¹⁾ Tačiau verta pabrėžti keletą iniciatyvų, kuriomis skatinamos viešos šio klausimo diskusijos, kurias rėmė įvairios Bendrijos institucijos bei Komisija. 2000 m. birželio 18 d. Stokholme surengtas viešas klausymas, kurį rėmė pirmininkaujanti Švedija; didelė konferencija, surengta 2001 m. liepos 2 d., bendradarbiaujant su Consiglio Nazionale dei Consumatori e degli Utenti (Italijos nacionalinė vartotojų ir naudotojų taryba) (CNCU) dėl *Konkurencijos taisyklių ES ir prieštarų bankų sistemų*, kurios metu Finansinių paslaugų direktorato direktorius iš SANCO GD pateikė pasiūlyme priimtus metodus naujai vartojimo kredito direktyvai ir dėl pernelyg didelio išiskolinimo Bendrijos lygiu; 2001 m. liepos 4 d. SANCO GD Briuselyje surengė vyriausybės ekspertų klausymus, kurių metu aptarti siūlomi vartojimo kredito direktyvos pakeitimai, atkreipiant dėmesį į įvairius būdus, kaip išvengti pernelyg didelio išiskolinimo; Belgijos pirmininkavimo laikotarpiu 2001 m. lapkričio 13-14 d. Šarlerua mieste surengtas svarbus seminaras *Vartojimo kreditas ir Bendrijos suderinimas*, kuriame visų pirma Belgijos ekonomikos ir mokslinių tyrimų ministras iškėlė šio klausimo socialinius ir ekonominius aspektus ir pabrėžė ryšį su finansinių paslaugų vystymu ir tarpvalstybine prekyba vidaus rinkoje. Europos Komisijos ekspertas taip pat pristatė bendrąsias gaires vartojimo kredito direktyvai peržiūrėti, kuriose reiškiamas tam tikras susirūpinimas dėl vartotojų informavimo, susijusio su siekiu užkirsti kelią pernelyg dideliame išiskolinime; 2002 m. lapkričio 29 d. Madride įvyko *Konferencija dėl pernelyg didelio vartotojų išiskolinimo: apsaugos mechanizmai Europoje*, kurią rėmė PSOE (Ispanijos socialistų darbininkų partija) ir EP socialistų frakcija.

⁽³²⁾ Įdomu, kad kituose dokumentuose, pvz., Komisijos pasiūlyme dėl SEPA (Bendra mokėjimų eurais erdvė), reiškiamas didelis susirūpinimas dėl pernelyg didelio išiskolinimo prevencijos.

6.1.4 Tačiau atrodo, kad pastaruoju metu, nors ir labai retai, pateiktos nuorodos kai kuriose Komisijos dokumentuose ir netgi Komisijos pirmininko pareiškimuose reiškia galimą poslinkį — daugiau dėmesio skiriant šiam reiškiniui ⁽³³⁾.

6.1.5 Atsižvelgiant į jo svarbą, reikėtų konkrečiai paminėti svarbią Europos Tarybos rezoliuciją, kurią 2005 m. balandžio 8 d. priėmė Europos teisingumo ministrai, ieškant teisinių skolos problemos sprendimų kredito visuomenėje ⁽³⁴⁾ ir kurioje reiškiamas susirūpinimas, kad galimybė lengvai gauti kreditą tam tikrais atvejais gali sudaryti prielaidas pernelyg dideliam namų ūkių išiskolinimui ir prisidėti prie asmenų ir jų šeimų socialinės atskirties; aiškiai sudaroma galimybė parengti tinkamą dokumentą, kuriame apibrėžiamos teisėkūros ir administracinės priemonės ir siūlomos praktinės priemonės padėčiai pataisyti ⁽³⁵⁾.

6.1.6 Be to, atrodo, kad prie atsinaujinusio susidomėjimo šia problema prisidėjo neseniai atliktos akademinės ⁽³⁶⁾ ir kitos studijos, kurių yra konkrečiai prašiusi Komisija ⁽³⁷⁾; dėl šios problemos viešų pastabų pastaroju laikotarpiu pateikė kai kurie valstybių vadovai ir kai kurių valstybių narių ministrai ⁽³⁸⁾.

6.2 Bendrijos lygmens veiksmų galimybės, būtinybė ir galimybė

6.2.1 EESRK jau seniai pasisakė už ir dabar dar kartą patvirtina, kad Bendrijos lygmens veiksmai šioje srityje yra ne tik įmanomi ir pageidaujami, bet netgi būtini ir neatidėliotini.

6.2.2 EESRK žinoma, kad pagal Sutarties sąlygas tik socialiniai pernelyg didelio išiskolinimo aspektai, lemiantys socialinę atskirtį, nepatenka į konkrečią ES kompetencijos sritį, kol nepriimta Konstitucija ⁽³⁹⁾.

6.2.2.1 Nepaisant to, įvairiose Europos Sąjungos sutarčių ir Europos bendrijos steigimo sutarčių nuostatose numatomas Europos bendrijos valdžios pasidalijimas, veiksmai ir priemonės, kurių reikia imtis skatinant tam tikrą valstybių narių politiką šioje srityje ⁽⁴⁰⁾, kurią Komisija privalo užtikrinti ir plėtoti.

6.2.2.2 Be to, kai kurias sritis, kuriose galima imtis veiksmų Bendrijos lygmeniu, šiuo metu apima trečiasis ramstis, skirtas teismų bendradarbiavimui ⁽⁴¹⁾.

⁽³³⁾ Visų pirma žr. 2006 m. pabaigoje paskelbtą Eurobarometro apklausą, komunikatą *Piliečių darbotvarkė*, kurį Taryba priėmė 2006 m. liepos mėn., ir Komisijos komunikatą 2007 m. *socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties bendros ataskaitos pasiūlymas* (2007 m. sausio 19 d. COM(2007) 13 galutinis).

⁽³⁴⁾ Priimta Europos Tarybos 26-oje Europos teisingumo ministrų konferencijoje, įvykusioje 2005 m. balandžio 7-8 d. Helsinkyje.

⁽³⁵⁾ Toliau tęsiant darbą, susijusį su tinkamai parengta *Ataskaita dėl teisinių skolos problemų sprendimų kredito visuomenėje*, kurią parengė Europos Tarybos Europos teisinio bendradarbiavimo komiteto biuras 2005 m. spalio 11 d. (CDCJ-BU(2005) 11 rev.).

⁽³⁶⁾ Mokslo visuomenė, atrodo, itin susidomėjusi vartojimo kredito ir pernelyg didelio išiskolinimo klausimu, kaip rodo neseniai liepos 25-28 d. Berlyne įvykęs mokslininkų susitikimas, kurį surengė Teisės ir visuomenės asociacija; jame dalyvavo mokslininkai iš Europos, Amerikos (Šiaurės ir Pietų), Azijos ir Australijos, kurie 8 sesijose aptarė įvairius šio klausimo aspektus.

⁽³⁷⁾ Žr. *Pernelyg didelis vartotojų išiskolinimas ir vartotojų teisė Europos Sąjungoje*, Udo Reifner, Johanna Kieslainen, Nik Huls ir Helga Springeneer (Sutartis Nr. B5-1000/02/000353, SANCOS GD, 2003 m. rugsėjo mėn.); *Vartotojų išiskolinimo problemos studija: statistiniai aspektai*, ORC Macro (Sutartis Nr. B5-1000/00/000197, SANCOS GD, 2001 m.); *Kredito vartojimas ir skolos kaupimas nedidelės pajamos gaunančių vartotojų tarpe*, Deirdre O'Loughlin (2006 m. lapkričio mėn.); *Atskirtis ir jos sąsajos su finansais: kaip bankai atskiria fizinius asmenis atskaita, kurią pateikė centras Walras, Georges Gloukovieff; EB vartotojų teisės vadovas: lyginamoji analizė*, 2006 m. (Sutartis Nr. 17.020100/04/389299), kurią parengė Hans Schulte-Nölke, Bielefeld universitetas, Europos Komisijai; *Finansinis švietimas ir geresnė galimybė gauti tinkamas finansines paslaugas*, kuri atliko ASB Schuldnerberatung (Austrija), bendradarbiaujant su GP-Forschungsgruppe: Institut für Grundlagen-und Programmforschung (Vokietija), Asociacija finansiniam švietimui skatinti SKEF (Lenkija) ir L'Observatoire du Crédit et de l'Endettement (Belgija) — projektą iš dalies finansavo Užimtumo ir socialinių reikalų GD (2005 m. rugsėjo — 2007 m. rugsėjo mėn.).

⁽³⁸⁾ Žr., pvz., pastarojo laikotarpio 2006 m. rugsėjo mėn. Tonio Blairo, Stepheno Timms ir Ruth Kelly kalbas.

⁽³⁹⁾ Iš tiesų Sutarties dėl Konstitucijos Europai projekto I straipsnio 3 dalyje nurodoma, kad vienas iš Sąjungos tikslų yra kovoti su socialine atskirtimi ir diskriminacija ir skatinti socialinį teisingumą ir apsaugą.

⁽⁴⁰⁾ Ypatingą dėmesį reikėtų skirti koncepcijoms, išdėstytoms ES sutarties 2 ir 34 straipsniuose ir Romos sutarties 2, 3, 136, 137 ir 153 straipsniuose, su Amsterdamo sutarties pakeitimais. Taip pat derėtų skirti dėmesio integruotam atviram koordinavimo metodui (AKM), kuris taikomas nuo 2006 m., siekiant padidinti ES gebėjimą remti valstybių narių pastangas didesnei socialinei sanglaudai Europoje užtikrinti.

⁽⁴¹⁾ Žr. Sutarties 65 ir 67 straipsnius ir jau dabar didelę priemonių Europos teismų erdvei apibrėžti svarbą.

6.2.2.3 Galiausiai pats vidaus rinkos sukūrimas, šiuo metu neabejotinai nukreiptas į plačiąją visuomenę ir vartotojus ⁽⁴²⁾, reikalauja tam tikrų pernelyg didelio išsiskolinimo, jo socialinių pasekmių, prevencijos ir valdymo Bendrijos lygmeniu suderinimo, užkertant kelią konkurencijos iškraipymams ir pašalinant kliūtis sklandžiam rinkos veikimui.

6.3 Pagrindinės veiklos sritys Bendrijos lygmeniu

6.3.1 Bendra pernelyg didelio išsiskolinimo koncepcija

6.3.1.1 Veiksmai siekiant suderinimo visų pirma turėtų būti susiję su šio reiškinio koncepcijos ir jo kokybinių ir kiekybinių parametrų apibrėžtimi, siekiant užtikrinti jį lėmusių socialinių aplinkybių išsamios informacijos surinkimą ir tinkamą stebėjimą vienodomis sąlygomis visoje Europoje, o geriausiai — visame pasaulyje, renkant ir tvarkant palyginamus statistinius duomenis, padėsiančius nustatyti ekonominę sistemą šioms duomenims kiekviškai įvertinti.

6.3.1.2 Komisija, remdamasi šia abstrakčia ir metodologine apibrėžtimi, turėtų paremti visą Bendrijos teritoriją apimančią tyrimą, kuris padėtų įvertinti pernelyg didelio išsiskolinimo ekonominius ir socialinius aspektus ⁽⁴³⁾.

6.3.2 Prevencija ir varžymas

6.3.2.1 Komisija taip pat turėtų parengti nepriklausomus ir suderintus teisės aktus, nustatant priemones, skirtas šio reiškinio poveikiui planuoti, užkirsti jam kelią ir jį apriboti.

Visų pirma reikalingi įstatymai dėl:

- a) išsamios informacijos prieš sudarant sutartį ir ją sudarius bei tolesnio stebėjimo pardavus prekę;

⁽⁴²⁾ Tai akivaizdu puikiai parengtoje tarpinėje ataskaitoje, skirtoje 2007 m. pavasario Europos Vadovų Tarybai, Komisijos komunikate *Bendroji rinka piliečiams* (COM(2007) 60 galutinis, 2007 02 21), taip pat įvairiose paties Komisijos pirmininko kalbose ir interviu.

⁽⁴³⁾ Duomenys apie padėtį Europoje yra šiek tiek pasenę; nurodomas tyrimas, kurį 2001 m. paskelbė OCR Macro ir kuris buvo minėtas anksčiau. Nepaisant to, keletas valstybių narių pripažino, kad pastaraisiais metais padaugėjo pernelyg daug išsiskolinusių šeimų. Duomenys apie padėtį Vokietijoje rodo, kad 1989 m. tik 3,5 proc. šeimų buvo susidūrę su rimtais finansiniais sunkumais, o 2005 m. — 8,1 proc. Vokietijos namų ūkių jau buvo pernelyg daug išsiskolinę (Prancūzijoje 2002-2006 m. laikotarpiu bylų, pateiktų Prancūzijos pernelyg didelio išsiskolinimo komisijoms, per metus padidėdavo po 6 proc. Buvo išnagrinėta 866 213 bylų. Škotijoje 2004 metais buvo paskelbta daugiau kaip 3 000 nemokumo bylų. Švedijoje, nepaisant to, kad metinis ekonominis augimas yra vienas didžiausių ES, pernelyg didelio išsiskolinimo bylų 2005 m. padidėjo 13,6 proc., palyginti su 30,7 proc. 2003 m. Tik Belgija yra išimtis. Šioje šalyje tinkamai sukurta ir įgyvendinta sistema duoda puikių rezultatų, neatmetant ir neseniai padarytų teisės aktų pataisų (2007 m. balandžio 1 d. įstatymas ir Karališkasis dekretas, pataisytas 2003 m. kovo 24 d. įstatymu, ir 2003 m. rugsėjo 7 d. Karališkasis dekretas dėl pagrindinių bankininkystės paslaugų). JAV 2005 m. paskelbta daugiau kaip 1 600 000 bankroto bylų. Australijoje 81 proc. teismuose nagrinėtų bankroto bylų 2005-2006 m. buvo susijusios su fiziniais asmenimis. Kanados teismuose 2006 m. buvo išnagrinėta 106 629 bylos (likvidacijos arba pasiūlymų procedūros).

- b) bendros kredito atsakomybės, paremtos i) pareiškėjo sutikimu išsipareigoti sąžiningai informuoti kredito davėją apie savo padėtį ir ii) kredito davėjo sutikimu išsipareigoti dėti visas pastangas, kad būtų parengtas tikslus įvertinimas ir tinkamai konsultuoti pareiškėją ⁽⁴⁴⁾;

- c) galimybės nemokamai perduoti kreditus;

- d) vartojimo kredito reklamos, rinkodaros ir komercinių pranešimų stebėsenos;

- e) kredito rizikos vertinimo balais parametrų ir draudimo priimti visiškai automatizuotus sprendimus;

- f) pagrindinės bankininkystės paslaugos garantijos, kad banko sąskaitos būtų universalios ir perleidžiamos, o sąskaitomis būtų galima pasinaudoti elektroninėmis priemonėmis (debeto kortelėmis);

- g) mikrokredito kriterijų ir kitų socialinio kredito rūšių apibrėžties bei „alternatyvių“ finansų įstaigų, nukreiptų į konkrečius šiuos sektorius, skatinimas;

- h) nesąžiningos komercinės praktikos ir piktnaudžiavimo sąlygų, kurios susijusios visų pirma su kredito teikimu, nustatymo ir leidimo;

- i) teisės nutraukti sutartį;

- j) reikalavimo suteikti papildomas asmenines garantijas apribojimo;

- k) taisyklių dėl komisinių;

- l) taisyklių paskolų brokerių veiklai reglamentuoti;

- m) nacionalinių valdžios institucijų, atsakingų už finansines paslaugas šioje srityje, galių ir priežiūros priemonių stiprinimo; ir

- n) kriterijų dėl lupikavimo apibrėžimo nustatymo.

- o) Vartojimo kreditų direktyvos papildymo nuostata, įpareigojanti bankus atsakyti į skundus iki nustatyto termino.

Be to, ilguoju laikotarpiu reikėtų parengti teisės aktus, skirtus šioms klausimams:

- a) standartinėms socialinio draudimo sistemoms;

- b) ilgalaikių pensijų sistemų užtikrinimui ir vienodam jų taikymui visose valstybėse narėse („28-asis režimas“);

- c) bendrų kredito istorijų sistemos, kuri visiškai užtikrina asmens duomenų apsaugos reikalavimų laikymąsi, ir numato, kas turi teisę gauti istorijos dokumentus, bei informacijos paskirti (kai apsiribojama kredito suteikimu), apibrėžčiai.

⁽⁴⁴⁾ Tinkami tokių atvejų pavyzdžiai nurodyti Pietų Afrikos nacionalinio kreditų akto Nr. 34/2005 79-81 skirsniuose.

6.3.2.2 Kartu Komisija turėtų skatinti gerą šios srities praktiką, ragindama priimti Europos elgesio kodeksą, savarankiško ar bendro reguliavimo sistemoje, kaip tinkamai apibrėžtos ir veiksmingai įgyvendinamos teisinės prievartos sistemos dalį.

6.3.2.3 Taip pat Komisija, savo iniciatyva ar bendradarbiaudama su valstybėmis narėmis, turėtų parengti konkrečias informavimo programas, švietimo priemones, dėmesį skirdama praktiniams kredito naudojimo aspektams, ir projektus, skirtus paramai teikti ir konsultuoti šioje srityje, naudojant bandomųjų projektų priemones, lėmusias tokius teigiamus rezultatus kitose srityse ⁽⁴⁵⁾.

6.3.2.4 Galiausiai EESRK siūlo įkurti Europos pernelg didelio išiskolinimo observatoriją, skirtą bendradarbiauti su dabartinėmis nacionalinėmis ir kitomis valstybėse narėse įsteigtomis institucijomis, kad vyktų visų suinteresuotų šalių dialogas, Europos lygiu būtų analizuojama šio reiškinio raida, siūlomos ir remiamos tinkamiausios iniciatyvos, o vėliau įvertinamas jų poveikis. EESRK pasiūlė nedelsiant šią observatoriją įtraukti į savo institucinę struktūrą, bent jau tol, kol ji taps nepriklausoma įstaiga.

6.3.3 Elgesys su skolininkais ir turto išieškojimas

6.3.3.1 Atsižvelgiant į nacionalinių lygmeniu sukurtų sistemų įvairovę, kurių kilmė, principai ir metodai ⁽⁴⁶⁾ skiriasi, pagrindinės Komisijos pastangos turėtų būti skiriamos ne siekiui užtikrinti derinimą, bet pamatinei sistemai ir pagrindiniams principams apibrėžti; visa tai turėtų garantuoti visos proceso teisės sistemos, įskaitant teisminį persekiojimą už negrąžintas skolas ar skolos išieškojimą iš asmenų, raginant priimti šiuos principus ir juos pripažinti.

6.3.3.2 Svarbiausi pagrindiniai principai yra šie:

- greitai sprendimai, prieinami suinteresuotoms šalims mažomis išlaidomis arba nemokamai, kurie netrukdo gauti kreditą, nemenkina skolininkų ir jų šeimų;

- priemonės, kurios atsižvelgiama į teisėtus kreditorių interesus ir į jų atsakomybę, kai kalbama apie namų ūkio išiskolinimą;
- sprendimai, kuriais remiamas susitarimas ir pasirašomi sava-noriški susitarimai dėl skolos grąžinimo neteisminiu keliu; tokiu atveju skolininkams lengviau išsaugoti šeimos gerovei reikalingą turtą, pvz., būstą;
- lanksčios priemonės, suteikiančios skolininkams galimybę rimčiausiose bylose likviduoti turtą, atleidžiant nuo nesumokėtų skolų, tinkamai atsižvelgus į trečiųjų šalių, kurios buvo laiduotojais, padėtį;
- specialistų atliekama skolininkų stebėsena visą mokėjimo planų po bankroto įgyvendinimo laikotarpį, kad panašios problemos nepasikartotų, ir padėti skolininkams pakeisti savo vartojimo ir išiskolinimo modelius, kad jie galėtų pradėti viską iš naujo.

6.3.3.3 Visame šiame darbe turėtų aktyviai dalyvauti suinteresuoti subjektai ir jų atstovai. Todėl siūloma, kad išankstinės viešos konsultacijos vyktų paskelbiant Žaliąją knygą, kurioje apibrėžiamos svarstomo klausimo sąlygos, nustatomi jo kokybiniai kriterijai Europos lygmeniu, analizuojamos įvairios priemonės ir sistemos, skirtos užkirsti kelią pernelyg dideliu išiskolinimui, ir baigiant integruotų veiksmų Bendrijos lygmeniu metmenimis, įtraukiant įvairius susijusius generalinius direktoratus bei įvairių valstybių narių ir Bendrijos lygmens valdžios institucijas ir socialinius partnerius ⁽⁴⁷⁾.

7. Viešas klausymas

7.1 2007 m. liepos 25 d. EESRK surengė viešą klausymą šios nuomonės tema, kuriame dalyvavo daug svečių, šios srities specialistų.

7.2 Remiantis nuomonėmis, pareikštomis daug dalyvių sulaukusioje sesijoje, kurioje buvo parengta nemažai itin naudingų dokumentų, buvo akivaizdžiai paremti šios nuomonės, kurioje atsižvelgta į daug renginyje pateiktų pasiūlymų, tikslai.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁴⁵⁾ Pvz., pasitaiko tarpininkavimo bylų ir neteisminio vartotojų ginčų sprendimų projektų, dėl kurių atsirado įvairių šiuo metu Europoje esančių tinklų; Vienas iš labiausiai susijusių su šiuo klausimu 1994 m. sukurtas *Consumer DebtNet*, kuris šiuo metu pertvarkomas ir bus pavadintas *European Consumer Debt Net* (ECDN).

⁽⁴⁶⁾ Be to, kai kuriose valstybėse narėse, pvz., Portugalijoje, vis dar nėra tinkamos šiam tikslui sistemos.

⁽⁴⁷⁾ Iš tiesų nurodytame 2000 m. EESRK informaciniame pranešime Komisijai rekomenduojama imtis pradinių veiksmų šia kryptimi ir nedelsiant parengti Žaliąją knygą dėl namų ūkių išiskolinimo Europoje, šiuo klausimu įtraukiant turimus mokslinius tyrimus, pateikiant dabartinius valstybių narių ir šalių kandidačių teisinius susitarimus ir statistinius duomenis, siekiant parengti bendrą pernelyg didelio išiskolinimo apibrėžtį ir apibrėžiant pasirinktą metodą šioje informacijoje ataskaitoje nustatytiems tikslams pasiekti.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės

(2008/C 44/20)

2007 m. vasario 16 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę dėl *Verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės*.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Madi Sharma, bendrapranešėjis Jan Olsson.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 109 nariams balsavus už, 3 prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Verslumą plačiausia prasme, kuris gali skatinti novatorišką ir kūrybingą mąstyseną, reikėtų išskirti Lisabonos darbotvarkėje kaip vieną svarbiausių priemonių, skirtų sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, pasiekti socialinę sanglaudą ir kovoti su socialine atskirtimi.

Mūsų globalioje visuomenėje labai svarbu puoselėti holistinį požiūrį į verslumo ugdymą mikrolygiu, mezolygiu ir makrolygiu atsižvelgiant į kiekvieno lygio konkretų pobūdį.

1.2 Lavinant ir mokant visų amžiaus grupių ir skirtingų gebėjimų asmenis būtina skatinti kiekvieno iš jų kūrybingumą ir atskleisti galimybes. EESRK remia geros patirties perėmimą ir išskiria Norvegijos vyriausybės strategiją⁽¹⁾ bei projektą „Jaunimo laimėjimas. Jauna įmonė“ (angl. *Junior Achievement Young Enterprise, JA-YE*) kaip geros patirties verslumo ugdymo ir mokymo srityje pavyzdžius, kurie galėtų įkvėpti kitas šalis.

1.3 Siekiant ugdyti bendruomenių, organizacijų ir asmenų verslumą plačiausia prasme reikėtų suburti viešuosius ir privačiuosius dalyvius.

1.4 Europos Komisija, atsižvelgdama į Lisabonos darbotvarkę, turėtų sudaryti programą pažangai apžvelgti ir geriausiai patirčiai skleisti bei skatinti ES piliečius vertinti verslumo ugdymą. Svarbu keistis geriausia patirtimi, o padarytą pažangą galima apžvelgti kasmetinėse vertinimo konferencijose.

1.5 Socialiniai partneriai turėtų apsvarstyti verslumo ugdymo naudą, kaip vieną iš veiksmų, galinčių padėti sukurti daugiau ir

geresnių darbo vietų. Jie turėtų dėti daugiau pastangų ir stiprinti socialinį dialogą, kad rastų bendrą pagrindą holistiniams veiksams.

1.6 Būtina aktyvinti socialinės ekonomikos ir nevyriausybių organizacijų vaidmenį visuomeniniais tikslais ugdant verslumą ir diegiant socialines naujoves. Reikėtų pripažinti išskirtinį šių įmonių vaidmenį Europos lygmeniu naujose 2008-2010 m. užimtumo gairėse.

1.7 EESRK remia Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generalinio direktorato iniciatyvą pradėti taikyti išsamią verslumo strategiją ir ketina joje aktyviai dalyvauti.

1.8 Siekiant ugdyti Europoje verslumą labai svarbu, kad žiniasklaida visų pirma pateiktų ne tik mokyklų ir (arba) mokymo strategijų, skatinančių kūrybingumą ir novatorišką veiklą, bet ir verslumą skatinančių įmonių ir įmonių vadovų teigiamo įvaizdžio pavyzdžių.

1.9 Verslumo ugdymą būtina įtraukti į kuo daugiau ES politikos sričių ir programų, jei norima, kad jis prisidėtų prie Lisabonos tikslų įgyvendinimo.

1.10 EESRK norėtų paskatinti Komisijos narius Ján Figel' ir Günter Verheugen bendra švietimo ir kultūros bei įmonių ir pramonės generalinių direktoratų iniciatyva pabrėžti su verslumu susijusių įgūdžių ir požiūrio teikiamą naudą bei vertę įgyvendinant Lisabonos darbotvarkę ir 2009 m. paskelbti „Kūrybingumo, inovacijų ir verslumo ugdymo metais“.

⁽¹⁾ „Ieškokite galimybių ir pasinaudokite jomis!“ 2004-2008 m. verslumo ugdymo strategija, strategijos planas, Prekybos ir pramonės ministerija, Švietimo ir mokslinių tyrimų ministerija, Vietos valdžios institucijų ir regionų plėtros ministerija.

2. Įžanga

2.1 Šioje nuomonėje savo iniciatyva daugiausia dėmesio bus skiriama būtinybei skatinti verslumą plačiausia prasme kaip vieną svarbiausių socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnių, ir kartu siekiama išsiaiškinti, kaip žmogiškasis kapitalas ir kūrybingumas gali prisidėti prie Lisabonos tikslų įgyvendinimo.

2.2 Europos Komisija verslumą apibrėžė taip:

„Verslumas reiškia žmogaus gebėjimą idėjas paversti veiksmais. Jis reiškia kūrybiškumą, naujoves ir pasirengimą rizikuoti bei gebėjimą planuoti ir valdyti projektus siekiant iškeltų tikslų. Tai kiekvienam žmogui praverčia kasdieniame gyvenime namuose ir visuomenėje, turėdami šį gebėjimą darbuotojai gali suprasti su jų darbu susijusį kontekstą ir išnaudoti galimybes, be to, tai yra konkretesnių įgūdžių ir žinių, kurios būtinos verslininkams pradėdant socialinę ar komercinę veiklą, pagrindas“⁽³⁾.

2.3 Lisabonos strategijoje Europos Sąjunga užsibrėžė tikslą padaryti savo „žiniomis grindžiamą ekonomiką pačia dinamiškiausia ir konkurencingiausia pasaulyje“, ir, svarbiausia, „pajėgią darniai augti, turinčią daugiau ir geresnių darbo vietų ir stipresnę socialinę sanglaudą“.

2.4 Nepaisant didelių pastangų pasiekti Lisabonos tikslų, nuveikti reikia gerokai daugiau. Verslumo ugdymas ir taikymas visuomeniniu, bendruomeniniu, organizaciniu ir asmeniniu lygmeniu yra pagrindiniai veiksniai, skatinantys Europos augimą ir konkurencingumą, kartu užtikrinant socialinę ir aplinkos apsaugos tvarumą.

2.5 2005 m. vasarį Komisija⁽³⁾ pasiūlė naujai pažvelgti į Lisabonos strategiją, sutelkiant Europos Sąjungos pastangas dviem pagrindinėms užduotims įgyvendinti — skatinti didesnę ir ilgalaikę ekonomikos augimą ir kurti daugiau bei geresnių darbo vietų. Be kitų veiksmų, strategijoje pabrėžiama verslesnės kultūros skatinimo ir MVĮ palankios aplinkos kūrimo, įskaitant verslumo ugdymą ir mokymą atitinkamame švietimo lygyje, svarba. Ryšiai, žiniasklaida ir kūrybinis sektorius apskritai taip pat turėtų būti atlikti svarbų vaidmenį ugdant verslumą ir skatinant žmones, visų pirma moteris ir jaunimą⁽⁴⁾, pasirinkti verslininko karjerą.

⁽³⁾ „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų“ COM(2005) 548. Priedo 7 punktą.

⁽⁴⁾ Pranešimas pavasario Europos Vadovų Tarybai „Dirbti kartu augimo ir darbo vietų labui. Nauja Lisabonos strategijos pradžia“, COM(2005) 24.

⁽⁵⁾ Pirmininkavimo išvados, 2006 m. kovo 23-24 d. Briuselio Vadovų Taryba, 31 punktą.

Verslumas priskirtinas prie esminių įgūdžių ir požiūrių, kuriuos galima ugdyti visą gyvenimą trunkančiu mokymusi, ir padeda įgyvendinti visus tris Lisabonos darbotvarkės elementus:

- 1) vystyti Europą ir jos regionus, kad jie taptų patrauklesne rinka investuoti ir darbo vietoms kurti;
- 2) teikti pirmenybę žinioms ir inovacijoms;
- 3) sukurti daugiau ir geresnių darbo galimybių.

2.6 Ši nuomonė yra susijusi su daugeliu kitų svarbių EESRK nuomonių, kuriose daugiausia dėmesio skiriama įvairiems verslumo aspektams, ypač su nuomone „Verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“⁽⁵⁾ ir naujausiomis nuomonėmis dėl verslo, visų pirma MVĮ, potencialo siekiant Lisabonos strategijos tikslų bei nuomonėmis dėl verslumo ir užimtumo galimybių⁽⁶⁾.

2.7 Be to, Komitetas parengė keletą nuomonių dėl Lisabonos strategijos, kuriose inovacijos bei kūrybingumas — pagrindiniai verslumo ugdymo kriterijai — laikomi svarbiausiais gebėjimais Lisabonos tikslams pasiekti. Naujausiose nuomonėse taip pat atkreipiamas dėmesys į tai⁽⁷⁾.

2.8 Ši nuomonė papildys ankstesnes nuomones. Daugiausia dėmesio joje bus skirta papildomai naudai, kurią visuomenei teikia naujoviško kūrybingo verslumo ugdymas ir aptariama, kaip prie to gali prisidėti įvairūs dalyviai. Labai svarbu, kad šie įgūdžiai ir požiūris būtų pradėdami ugdyti labai anksti, kad atsiskleistų visas asmens potencialas, o šis procesas tęstųsi mokantis visą gyvenimą pradėdant nuo pradinės mokyklos, nuolat kreipiant dėmesį į mažiausių mokinių bendrą asmenybės ugdymą.

2.9 Ši nuomonė parengta atsižvelgiant ir į dabartinio Komiteto pirmininko programos „Verslumas žmogaus veidu“ tikslus, kurioje verslumas įvardijamas kaip visuomenės, ekonomikos ir inovacijų pažanga, o ne paprasčiausias pelno siekimas. Todėl EESRK pirmininkas numato, kad 2008 m. Komitetas surengs konferenciją „Verslumas žmogaus veidu“.

⁽⁵⁾ Žr. 2006 m. liepos 19 d. EESRK nuomonę „Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, pranešėja I. Jerneck (OL C 309, 2006 12 16).

⁽⁶⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl „Verslo, visų pirma MVĮ, potencialo (Lisabonos strategija)“ (nuomonė savo iniciatyva), INT/324, pranešėja Christine Faes, ir nuomonę „Išdarbinimo galimybė ir verslumas: pilietinės visuomenės, socialinių partnerių ir vietos bei regionų valdžios institucijų vaidmuo siekiant lyčių lygybės“ (tiriamoji nuomonė), SOC/273, pranešėjas Luis Miguel Pariza Castaños.

⁽⁷⁾ Taip pat žr. EESRK nuomones dėl:

- „Verslo galimybių, visų pirma MVĮ (Lisabonos strategija)“ (nuomonė savo iniciatyva), INT/324, pranešėja C. Faes.
- „Investicijų į žinias ir naujoves (Lisabonos strategija)“ (nuomonė savo iniciatyva), INT/325, pranešėjas G. Wolf.
- „Užimtumo prioritetinėse kategorijose (Lisabonos strategija)“ (nuomonė savo iniciatyva), SOC/251, pranešėjas W. Greif.
- „Europos energetikos politikos apibrėžimo (Lisabonos strategija)“ (nuomonė savo iniciatyva), TEN/263, pranešėja U. B. Sirkeinen.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK atsižvelgia į Europos Komisijos pateiktą verslumo apibrėžtį ir nori pabrėžti savo platų požiūrį bei būtinybę sutelkti viešuosius ir privačius dalyvius, kad jie šią apibrėžtį paverstų realybe ir būtų įgyvendinti Lisabonos tikslai.

3.2 Verslumą reikėtų vertinti iš platesnės perspektyvos nei paprasčiausiai tradiciniu požiūriu, kai asmenys kuria ir vysto verslą ekonominiais sumetimais ir siekdami pelno.

3.3 Grupės, įmonės ar visuomenės išsiringumas, kūrybingumas ir novatoriškumas nėra tik paprasta jas sudarančių asmenų verslumo įgūdžių suma. Todėl reikėtų diferencijuoti verslumo ugdymo lygmenis.

3.4 Reikia pripažinti visas socialines ir kitas verslumo varomasias jėgas. Verslumas yra visuomeninis reiškiny, atsispindintis visose žmogaus gyvenimo srityse. Tai yra visa apimanti kultūrinė koncepcija, susijusi su socialiniais procesais ir veiksmais, kuriuos žmogus vykdo siekdamas asmeninių, visuomeninių ir ekonominių tikslų. Toks verslumo vertinimas padeda vystyti žmogiškąjį ir socialinį kapitalą, kuris yra ypač svarbus novatoriškai visuomenei, ekonomikos konkurencingumui ir didesnei atskirų grupių integracijai.

3.5 Švietimo institucijos privalo remti šią perspektyvą ugdydamos verslumą ir skatindamos verslesnės kultūros formavimąsi.

3.6 Socialiniai partneriai turėtų dėti daugiau pastangų ieškant bendro pagrindo imtis holistinių veiksmų, skirtų kūrybingumui, inovacijoms ir verslumo ugdymui skatinti, tai padėtų sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų. Informavimas apie socialinį dialogą ir jo stiprinimas turėtų būti natūrali jų dalyvavimo šioje srityje dalis.

3.7 Europos Komisija išskyrė svarbiausias žinias, įgūdžius ir nuostatas, susijusias su verslumo ugdymo gebėjimais ⁽⁸⁾:

- 1) „Siekiant įgyti šį gebėjimą būtina žinoti apie esamas asmenines, profesines ir (arba) verslo galimybes, taip pat suvokti „bendresnį vaizdą“, t. y. žmonių gyvenimo ir darbo aplinką kuriančius dalykus, kaip antai platesnį ekonomikos veikimą, ir žinoti apie darbdaviui ar organizacijai išskylančius uždavi-

⁽⁸⁾ „Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos rekomendacijos dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų“ COM(2005) 548.

nus bei atsirandančias galimybes. Žmonės turėtų žinoti etišką įmonių nuostatą ir kaip jie galėtų tapti gerąja jėga, pavyzdžiui, vykdydami sąžiningą prekybą ar dalyvaudami socialinės įmonės veikloje.“

- 2) „Įgūdžiai yra susiję su veiksmu projektų valdymu (įtraukiant tokius įgūdžius, kaip planavimas, organizavimas, valdymas, vadovavimas ir delegavimas, analizavimas, pranešimas, ataskaitų išklausa ir įvertinimas bei protokolavimas) ir sugebėjimu dirbti savarankiškai bei bendradarbiaujant komandoje. Ypač svarbu nustatyti savo stipriąsias ir silpnąsias puses, įvertinti ir rizikuoti, kai ir kada to prireiks.“

- 3) „Požiūris į verslumą apibūdinamas iniciatyvumu, veiksmumu, nepriklausomybe ir novatoriškumu asmeniniame ir socialiniame gyvenime bei darbe. Be to, tai yra susiję su motyvacija ir pasiryžimu siekti tikslų — asmeninių ar bendrų ir (arba) darbo.“

3.8 EESRK dar įtrauktą versle dalyvaujančio asmens žinias ir įmonės socialinės atsakomybės bei vykdomos veiklos (ne tik siekiant pelno) supratimą, kaip priemonę remti bendruomenės pajėgumų stiprinimą bei į darbo rinką ir kitus socialinius tikslus integruoti blogesnėje padėtyje esančias grupes. Tačiau reikia sukurti tinkamas sąlygas ir tobulinti įgūdžius, kad šios grupės galėtų ugdyti savo verslumą.

3.9 Būtinai novatoriškas ir kūrybiškas požiūris siekiant sukurti daugiau ir geresnės kokybės darbo vietų, užtikrinti socialinę sanglaudą, įveikti socialinę atskirtį, norint atremti iššūkius, susijusius su globalizacija, gyventojų senėjimu, aplinkos apsauga ir žinių gilinimu. Taigi jis yra glaudžiai susijęs su Lisabonos darbotvarke.

3.10 Tyrimais nustatyta, kad statistiškai verslumas ir ekonomikos augimas yra glaudžiai susiję ir dėl to darbo rinką tampa dinamiškesnė bei sumažėja nedarbo lygis ⁽⁹⁾. Verslumas taip pat ypač svarbus mažųjų grupėms, atsidūrusioms už darbo rinkos ribų.

3.11 Tačiau siekiant panaudoti šią teigiamą sąsają, svarbu verslumą ugdyti ir paversti tvarių turto bei darbo vietų kūrimo procesu.

⁽⁹⁾ Žr.

— Pasaulio verslumo stebėjimas (GEM) (angl. k. *Global Entrepreneurship Monitor*) 2004 m.
— Komisijos komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, COM(2006) 33.
— Leidinį „Įkvėpantis iššūkis. Verslumas jaunimui“, verslumo vaidmens mažinant skurdą ekspertų grupės ketvirtoji sesija, jaunimo verslumas, Athayde, R. 2004, Ženeva, Jungtinės Tautos.

4. Specialios pastabos

4.1 Verslumo ugdymas švietimo srityje

4.1.1 EESRK dar kartą išreiškia paramą svarbiausiems verslumo ugdymo aspektams, kurie buvo apibrėžti 2006 m. ⁽¹⁰⁾:

- 1) kuo anksčiau pradėti mokytis verslumo pagrindų;
- 2) į nacionalines ugdymo programas (nuo pradinės mokyklos iki aukštojo mokslo įstaigų) įtraukti papildomų verslumo programų;
- 3) užtikrinti glaudų ir veiksmingą mokyklų (universitetų), įmonių ir vyriausybinių įstaigų bendradarbiavimą;
- 4) įtraukti mokytojus, nes ši veikla taip pat naudinga jų asmeniui tobulėjimui;
- 5) į verslumo ugdymo programų rengimo procesą įtraukti ir darbdavius, ir darbuotojus;
- 6) į mokymosi procesą kuo aktyviau įtraukti pilietinę visuomenę;
- 7) siekiant proporcingo vyrų ir moterų pasiskirstymo, mokyklose reikia atkreipti dėmesį į verslininkų svarbą;
- 8) ugdyti žmonių su negalia ir nepalankioje padėtyje esančių asmenų verslumą;

Švietimo įstaigoms, tarp jų aukštojo mokslo ir tęstinio mokymo įstaigoms, reikia veiksmingiau keistis žiniomis, kad būtų keičiamasi informacija ir tobulinamos universitetų studentams skirtos programos.

4.1.2 Didžiulė atsakomybė už verslumo ugdymą tenka švietimo įstaigoms.

⁽¹⁰⁾ Žr.

- Komisijos komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Igyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, COM(2006) 33.
- 2006 m. liepos 19 d. EESRK nuomonę „Igyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, pranešėja I. Jerneck (OL C 309, 2006 12 16).
- Konferencijos „Verslumo ugdymas Europoje: verslumo puoselėjimas ugdant ir mokant“ išvadas — Europos Komisijos iniciatyva, organizuota kartu su Norvegijos vyriausybe, Oslas, 2006 m. spalio 26-27 d.

4.1.3 Verslumo ugdymą švietimo srityje galima apibendrinti taip:

- pradinis mokymas — padėti mokiniams labiau pasitikėti savo jėgomis prisiimant atsakomybę, atskleisti savo kūrybingumą bandant ir darant klaidas, taip pat sužinoti apie savo vietos bendruomenės išteklius;
- pagrindinis mokslas — mokiniai įgauna pagrindinių įgūdžių, pavyzdžiui, sugebėjimą priimti sprendimus, dirbti komandoje, spręsti problemas ir kurti tinklus;
- vidurinis mokslas — mokymasis dirbant, praktikos ir teorijos taikymas, o žinias apie išteklius, lėšas, aplinkosaugą, etiką ir darbo santykius galima tobulinti steigiant jaunimo įmones;
- aukštasis mokslas — produktų kūrimas, verslo galimybių nustatymas, vartotojo ir rinkos ryšiai, kūrybingumas ir inovacijos yra verslo planavimo, įmonės steigimo ir valdymo dalis.

4.1.4 EESRK taip pat norėtų pabrėžti keletą skirtingų tyrimų išvadų, kuriose teigiama, kad verslumo ugdymas:

- prisideda prie verslesnės kultūros formavimo,
- yra strategija versliai jaunimo mąstysenai, gebėjimams ir nuostatomis ugdyti ⁽¹¹⁾,
- gali vystyti jaunimo kūrybingumą, gebėjimą dirbti komandoje, atsakomybės jausmą ir pasitikėjimą savimi ⁽¹²⁾,

⁽¹¹⁾ Žr.

- „Entrepreneurskap som strategi for regional utvikling“, Spilling, O., Roppen, J., Sanness, A., Simonsen, B., Steinsli, J. og Støylen, A. 2002 m., BI Dokumentas diskusijoms 7/2002. Lilehameris: BI.
- Leidinį „Padedant kurti verslių kultūrą. Geros patirties skatinant verslios mąstysenos ir įgūdžių ugdymą gairės“, Europos Komisija, 2004 m.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf

⁽¹²⁾ Žr.

- Leidinį „Padedant kurti verslių kultūrą. Geros patirties skatinant verslios mąstysenos ir įgūdžių ugdymą gairės“, Europos Komisija, 2004 m.
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/training_education/doc/entrepreneurial_culture_en.pdf
- „Entrepreneurskapsopplæring i skolen. Hovedkonklusjoner fra 3 års følgeforskning av Ungt Entrepreneurskaps program: Program for nyskaping og entrepreneurskap i opplæring og utdanning i Norge (2001-2005)“, Johansen, V. ir Eide, T. 2006 m.,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/132006.pdf>
- „Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan oppleve de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?“ Johansen, V. ir Eide, T. 2006 m.,
<http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>

— paskatina daugiau jaunuolių tapti verslininkais ⁽¹³⁾.

4.1.5 EESRK apgailestauja, kad apie verslumą neužsimenama Jaunimo veiksmų ⁽¹⁴⁾ programoje. Verslumo ugdymas ir verslumas turės lemiamą reikšmę kuriant ir gerinant ateities jaunimo karjeros galimybes. Todėl būtina jo vertę pabrėžti kuo daugiau ES politikos sričių ir programų.

4.2 Visuomenės suinteresuotumas verslumo ugdymu

4.2.1 Platus požiūris į verslumą leidžia ugdyti visų žmonių kūrybingumą, taip pat ir tų, kurių padėtis ypač nepalanki. Todėl reikia pripažinti ir skatinti kiekvieno žmogaus kūrybingumą ir galimybes. Verslumo ugdymą galima laikyti jėga, nuo kurios priklauso asmens gebėjimas daryti įtaką kolektyviniams tikslams ir socialiniams pokyčiams. Europa privalo visapusiškai pasinaudoti darbuotojų ir piliečių kūrybingumu, skatindama kultūrą, kuri padės jai tapti socialia ir konkurencinga. Verslumo dvasia didins piliečių dalyvavimą visuomenės gyvenime.

4.2.2 Programos bus veiksmingos tik tada, jei ugdant verslumą dalyvaus visi suinteresuoti subjektai. Norvegijos strategija yra sėkmingo pilietinės visuomenės atstovų bendradarbiavimo įgyvendinant verslumo ugdymo tikslus pavyzdys. Priedėlyje pateiktas pavyzdys ⁽¹⁵⁾ rodo, kaip Norvegijos vyriausybė, Švietimo ir Įmonių ministerijos glaudžiai bendradarbiauja su JA-YE ⁽¹⁶⁾, vietos ir nacionalinio lygio socialiniais partneriais, bendrai naudodamosi darbdavių, profesinių sąjungų, viešojo administravimo įstaigų ir tėvų igūdžiais bei išpareigojimais.

4.2.3 Būtina skatinti verslumą viešajame sektoriuje siekiant teikti daugiau patogių ir veiksmingų paslaugų. Tačiau tai neįmanoma vien tik diegiant rinkos filosofiją ir mechanizmus. Juos turi atsverti viešojo sektoriaus tikslas siekti bendrų piliečių interesų ir sudaryti darbuotojams galimybes pagerinti darbo kokybę išlaisvinant verslumo potencialą naujose organizacijų formose.

⁽¹³⁾ Žr.

- „Hva hendte siden? Ungdomsbedrifter i den videregående skolen“, Luktvasslimo, M. 2003. NTF-notat 1/2003. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- „Ungdomsbedrifter og entreprenørskap — 2005“, Haugum, M. 2005. NTF-notat 4/2005. Steinkjer: Trøndelag Forskning og utvikling AS.
- Leidinį „Verslumo ugdymas. Praktika EBPO šalyse“, Stevenson, L. 2005 m., konferencijos „Verslumo ugdymas. Aukštojo mokslo vaidmuo“ dokumentas, Italija, 2005 m.
- „Erfaringer fra deltakelse i studentbedrift. Hvordan opplevde de tiden som etablerer av Studentbedrift og hva skjedde etterpå?“ Johansen, V. ir Eide, T. 2006 m., <http://www.ostforsk.no/notater/pdf/162006.pdf>

⁽¹⁴⁾ http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_327/l_32720061124en00300044.pdf

⁽¹⁵⁾ Žr. 1 priedėlį „Jaunimo laimėjimas. Jauna įmonė“ (angl. *Junior Achievement Young Enterprise*) (JA-YE) Norvegija.

⁽¹⁶⁾ „Jaunimo laimėjimas. Jauna įmonė“ (angl. *Junior Achievement Young Enterprise*) (JA-YE) Norvegija, <http://www.ja.org/near/nations/norway.shtml>, www: <http://www.ue.no>

4.2.4 Užimtumo GD pasiūlė strategiją „Integruotas verslumas“ ⁽¹⁷⁾, kurioje laikomasi plataus požiūrio ir ypač daug dėmesio skiriama EQUAL programos integruojančio verslumo ir socialinės įmonės klausimams atsižvelgiant į naujus 2007–2013 m. struktūrinius fondus. EESRK pritaria šiai iniciatyvai ir ketina aktyviai joje dalyvauti, tačiau pabrėžia, kad ją nuolat turi remti Užimtumo GD ir jai turi būti skiriami reikalingi finansiniai ištekliai.

4.2.5 EESRK norėtų pakartoti savo ankstesnėje nuomonėje ⁽¹⁸⁾ pateiktą siūlymą 2009 m. paskelbti Europos verslumo metais. Tačiau Švietimo generaliniam direktoratui ruošiantis 2009 m. paskelbti Inovacijų ir kūrybingumo metais, EESRK siūlo Komisijai Švietimo ir Įmonių generalinių direktoratų bendrais veiksmais propaguoti verslumo igūdžių ir požiūrio naudą bei vertę pagal Lisabonos darbotvarkę ir 2009 m. paskelbti „Kūrybingumo, inovacijų ir verslumo ugdymo metais“.

4.3 Verslo atstovų suinteresuotumas verslumo ugdymu

4.3.1 Europos Komisijos teigimu ⁽¹⁹⁾, siekiant sukurti naujų užimtumo galimybių ir didinti konkurencingumą bei augimą Europoje, ypač svarbu skatinti steigti naujas verslo įmones.

4.3.2 Darbo rinkoje, kurioje įprasta keisti darbą, kurioje verslas nuolat išgyvena organizacinius pokyčius ir sparčiai vystosi technologijos, labai svarbios verslumo ypatybės, pvz., kūrybingumas, gebėjimas dirbti komandoje ir pasitikėjimas savimi. Darbdaviai visada ieško lanksčių, naujovių nebijančių, ryžtingų ir prisitaikyti gebančių darbuotojų ⁽²⁰⁾.

4.3.3 Verslininkės ir moterys, ketinančios pradėti dirbti savarankiškai, susiduria su ypatingomis ekonominėmis, praktinėmis, socialinėmis ir kultūrinėmis kliūtimis, kurios kyla dėl ilgalaikės nepagrįstos diskriminacijos versle. Lygios teisės moksle ir verslumo veiklai skatinti skirtose Bendrijos programose gali sumažinti šias kliūtis, taip ne tik padaugėtų moterims priklausančių įmonių, bet ir pagerėtų padėtis darbuotojų lyčių lygybės klausimu.

⁽¹⁷⁾ Generalinio direktoriaus M. van der Pas kreipimasis EQUAL Politikos verslumo forumu, kurį 2007 m. birželio 5 d. Hanoveryje surengė ES pirmininkavusi Vokietija.

⁽¹⁸⁾ Žr. 2006 m. liepos 19 d. EESRK nuomonę „Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, pranešėja I. Jerneck (OL C 309, 2006 12 16).

⁽¹⁹⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: verslumu pagrįsto mąstymo puoselėjimas ugdant ir mokant“, COM(2006) 33.

⁽²⁰⁾ „Įkvėpiantis iššūkis. Verslumas jaunimui“, verslumo vaidmens mažinant skurdą ekspertų grupės ketvirtoji sesija, jaunimo verslumas, Athayde, R. 2004, Ženeva, Jungtinės Tautos.

4.3.4 Verslininkus motyvuoja daug tikslų, pavyzdžiui, finansinis pelnas, nepriklausomybė ir pasitenkinimas savo darbu. Kad ir kokia būtų jų motyvacija, labai svarbu, kad potencialūs ir esami verslininkai pripažintų socialinę atsakomybę, kuri yra neatsiejama įmonės nuosavybės ⁽²¹⁾ dalis.

4.3.5 Naujieji migrantai bet kurios šalies ekonomikai yra labai svarbūs, tai ekonominės veiklos darbo jėga ir verslo pagrindas. Šie asmenys yra verslūs (dėl imigracijos), tačiau jie dažniausiai dirba nelegaliai. Susiduriama su problema, kaip įtraukti šiuos asmenis į darbo rinką per ekonominę integraciją ir pripažįstant jų verslumą. Tai savo ruožtu didina pasitikėjimą įvairiomis bendruomenėmis ir užtikrina veiksmingesnę integraciją.

4.4 Verslumo ugdymas atsižvelgiant į darbuotojų atstovavimą

4.4.1 Modernūs darbo būdai skatina dalyvauti ekonominėje veikloje ir suteikia žmonėms galimybę samdomą darbą keisti savarankišku darbu. Todėl į verslumą reikia žvelgti iš trumpalaikės ir ilgalaikės perspektyvos skatinant daugiau žmonių teigiamai vertinti galimybę turėti nuosavą verslą. Šiam lankstumui užtikrinti reikėtų kiek įmanoma sumažinti biurokratinės procedūras, tačiau valdžios institucijos privalo užtikrinti, kad nebūtų piktnaudžiaujama šia supaprastinta darbo statuso keitimo tvarka. Labai svarbu, kad darbuotojai ir bedarbiai nebūtų viliojami arba verčiami dirbti savarankiškai ir kad nesąžiningiems darbdaviams nebūtų leidžiama perkelti savo atsakomybės darbuotojams.

4.4.2 Svarbus aspektas puoselėjant verslumo ugdymą įmonėje — skatinti taikyti novatoriškus darbo organizavimo būdus, tinkamą vadovavimą ir lankstų darbo grafiką pagal įmonių ir darbuotojų poreikius ⁽²²⁾.

4.4.3 Todėl darbo vietose būtina sukurti nepriklausomybės ir atsakomybės kultūrą. Būtina šios nepriklausomybės kultūros sąlyga — aktyvesnis darbuotojų dalyvavimas apibrėžiant darbo kokybę ir ją gerinant. Šiuo atveju pažymėtina, kad daugelis verslininkų patys anksčiau buvo samdomi darbuotojai.

⁽²¹⁾ Žr. 2004 9 15 EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui tema: „Veiksmų planas: Europos verslininkystės darbotvarkė“, pranešėjas Butters (OL C 074, 2005 3 23).

⁽²²⁾ Žr. dabartinę EESRK nuomonę dėl „Tvaraus našumo skatinimo europinėje darbo vietoje“ (nuomonė savo iniciatyva), pranešėja Leila Kurki (SOC/266).

4.4.4 Pasikeitus Europos demografiniai tendencijai ir gyventojams senėjant, labai talentingiems Europos vyresnės kartos atstovams ⁽²³⁾ turi būti sukurta palanki aplinka įgūdžiams, valdymo gebėjimams ir įmonių nuosavybei perduoti.

4.5 Verslumo ugdymas ir pajėgumų stiprinimas pasitelkiant socialinę ekonomiką, NVO ir socialinį verslą

4.5.1 Apie ypatingą socialinės ekonomikos vaidmenį ir ypatybes jau kalbėta EESRK nuomonėse ⁽²⁴⁾. Socialinės ekonomikos įmonės yra labai svarbios verslo pliuralizmui ir ekonomikos įvairovei.

4.5.2 Neseniai atliktame tyrime pabrėžtas verslumo vaidmuo ne pelno sektoriuje. Aiškiai parodyta, kad šis sektorius grindžiamas verslumo ugdymu. Verslumo procesas yra susijęs su įvairiais grupių dinamikos ir socialinio judėjimo procesais ⁽²⁵⁾.

4.5.3 Verslininkai, kuriems rūpi socialinės ir visuomeninės problemos, imasi veiksmų ieškodami esminių problemų (aplinkos apsaugos, skurdo, žmogaus teisių, socialinės atskirties, švietimo ir kultūros) naujoviškų sprendimų, todėl veikia organizuotai ir pateikia naujų idėjų dideliems pokyčiams. Šias iniciatyvas sustiprina demokratija ir solidarumas.

4.5.4 Socialiniu požiūriu atsakingas verslumas skatina tvarią plėtrą, demokratiją ir piliečių dalyvavimą, darbuotojų aktyvumą įmonėse, kovą su socialine atskirtimi ir pagyvėjimą vietos bendruomenėse. Be to, jis skatina moterų, jaunimo, imigrantų ir etninių mažumų verslumo kultūrą.

4.5.5 Socialinėje ir profesinėje integracijoje socialinėms įmonėms tenka išskirtinis vaidmuo integruojant į visuomenę ir socialinę veiklą grupes, atsidūrusias darbo rinkos pakraštyje. Socialinės įmonės dažnai pritaiko specialius integracijos į darbo rinką būdus į nepalankiausių padėtį patekusiems asmenims. Taikydamos savo metodą jos geriau nei kiti dalyviai atlieka šią užduotį. Jos pasiekė gerų rezultatų socialinės integracijos srityje, kadangi daugiausia dėmesio skiria asmens ugdymui ir suteikia asmeninę atsakomybę.

⁽²³⁾ Žr. 2004 9 15 EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui tema: „Veiksmų planas: Europos verslininkystės darbotvarkė“, pranešėjas Butters (OL C 074, 2005 3 23).

⁽²⁴⁾ Žr. EESRK nuomones:
— 2004 10 27 dėl „Mažų ir vidutinių bei socialinės ekonomikos įmonių sugebėjimo prisitaikyti prie naujų sąlygų, kurias nustato ekonominis dinamiskumas“ (tiriamoji nuomonė), pranešėja Lucia Fusco.
— 2004 4 1 dėl „Stojančiųjų šalių ekonominių skirtumų. MVĮ ir Socialinės ekonomikos įmonių vaidmuo“, pranešėja Lucia Fusco, bendrapranešėjis Glorieux.

⁽²⁵⁾ Gawell, 2004 m., „Verslumo procesas pilietinėje visuomenėje“.

4.5.6 Socialinės įmonės idėja ir toliau plinta Europoje. Reikėtų pripažinti išskirtinį šių įmonių vaidmenį naujose 2008-2010 m. užimtumo gairėse.

4.6 Žiniasklaidos vaidmuo

4.6.1 Žiniasklaidos vaidmuo labai svarbus gerinant mažųjų ir mikroįmonių, specializuotų pramonės šakų, paslaugų, tradicinės veiklos ir amatų sektoriaus įvaizdį bei jų vaidmenį visuomenėje. Be to, ji turėtų atspindėti geriausią patirtį ir verslumo ugdymo įtaką augimui bei darbo vietų kūrimui.

4.6.2 Taip pat būtina įvairiose žiniasklaidos priemonėse dar labiau pabrėžti įvairių verslo rūšių ir verslumo svarbą, pateikti teigiamų pavyzdžių, visų pirma atkreipiant dėmesį į nepakankamai atstovaujamas moterų, etninių mažumų, neįgalių asmenų ir migrantų grupes.

Žiniasklaida turėtų pateikti sektinų pavyzdžių ir informacijos apie veiklą, kuri sudaro mokyklų ir švietimo įstaigų, skatinančių kūrybingumą ir inovacijas, teigiamą įvaizdį.

4.6.3 Pastaruoju metu kai kuriose valstybėse narėse televizijos laidos pagerino supratimą apie verslumą ir naujų idėjų vertę. Du pavyzdžiai Jungtinėje Karalystėje — „Drakono guolis“ (angl. *Dragon Den*), kur verslininkai ir išradėjai siūlo savo idėjas rėmėjams ir „Mokinys“ (angl. *The Apprentice*), kur žymus verslininkas ieško „mokinio“ (BBC). Abi laidos paskatino mokinius pradėti savo verslą bei parodė, kaip idėją paversti įmone.

4.6.4 Verslumo naudos ir jo įtakos supratimą visuomenėje pagerintų šios veiklos skatinimas ir pristatymas:

- Europos aukščiausio lygio susitikimas dėl verslumo ugdymo, kurį surengė „JA-YE Europa“ 2006 m. rugsėjo 5-7 d.,
- Konferencija „Verslumo ugdymas Europoje: verslumo puoselėjimas ugdant ir mokant“ — Europos Komisijos iniciatyva, organizuota kartu su Norvegijos vyriausybe, Oslas, 2006 m. spalio 26-27 d.
- Europos verslumo apdovanojimai (naujas kasmetinis Komisijos rengiamas konkursas; jame išrenkamos ir apdovanojamos iniciatyvos verslumui remti).

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES imigracijos ir bendradarbiavimo su kilmės šalimis politikos siekiant skatinti vystymąsi

(2008/C 44/21)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. vasario 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl ES imigracijos ir bendradarbiavimo su kilmės šalimis politikos siekiant skatinti vystymąsi.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Pariza Castaños.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 94 nariams balsavus už ir 6 susilaikius.

1. Įžanga

migracijos valdymo iniciatyvas, kuriomis atsižvelgiama į kilmės šalių interesus (reglamentu visų pirma siekta finansuoti kovos su nelegalia imigracija iniciatyvas).

1.1 Nuo 2006 m. ryškėja naujas požiūris į migraciją ir migracijos politiką, visų pirma atsižvelgiant į JT aukšto lygio dialogą tarptautinės migracijos ir vystymosi klausimais ⁽¹⁾. Nagrinėjant migracijos ir vystymosi ryšius, migracijos reiškinį imta stebėti nauju aspektu, pagal kurį atsižvelgiama į kilmės šalių interesus, taip keičiant Europoje vyravusį požiūrį, kai migracijos politika apibrėžiama atsižvelgiant tik į priimančiųjų šalių poreikius ir interesus.

1.5 Tačiau kol kas plačiausiai šis klausimas nagrinėjamas 2005 m. pabaigoje paskelbtame Komisijos komunikate dėl ryšio tarp migracijos ir vystymosi ⁽⁴⁾. Šiame komunikate remiamasi 2002 m. paskelbtu komunikatu, tačiau daugiau dėmesio skiriama ryšiui tarp migracijos ir vystymosi (kiti aspektai, pavyzdžiui, kova su neteisėta imigracija, nenagrinėjami). Komunikate nagrinėjamos šios naujos sritys: perlaidos, išeivių organizacijų svarbos siekiant vystymosi stiprinimas, „protų apykaita“ (taip pat protų nutekėjimo neigiamo poveikio mažinimas) ir kt.

1.2 Prieš JT aukšto lygio dialogą tarptautinės migracijos ir vystymosi klausimais Pasaulinė tarptautinė migracijos komisija (PTMK) paskelbė galutinę ataskaitą (2005 m. spalio mėn.), kurioje jau buvo nustatyti įvairiapusio požiūrio į tarptautinę migraciją pagrindai ypatingą dėmesį skiriant kilmės šalių vystymuisi. Paskelbus šį dokumentą, JT ir kitose tarptautinėse sistemose buvo intensyviai dirbama ir surengta daug susitikimų.

1.6 Be šio komunikato Komisija, besirengdama dalyvauti JT aukšto lygio dialoge tarptautinės migracijos ir vystymosi klausimais, taip pat parengė specialų dokumentą ⁽⁵⁾.

1.3 ES dalyvavo šiose diskusijose ir ėmėsi veiksmų, kad migracijos politika būtų vykdoma atsižvelgiant į vystomojo bendradarbiavimo politiką. 2002 m. Europos Komisija paskelbė komunikatą dėl migracijos ir santykių su trečiosiomis šalimis ⁽²⁾, kuriame išsamiai aptariamas migracijos klausimas ir rekomenduojama jį nagrinėjant kalbėti ne vien tik apie kovą su neteisėta imigracija, bet ir apie kampanijos prieš skurdą naudą bei tikslus. Komunikate, be kita ko, kalbama apie perlaidas, protų nutekėjimą, kurį lemia tai, kad turtingos šalys (įskaitant ES) suteikia galimybių įsidarbinti, ir migrantų grįžimą bei atsižvelgiama į kilmės šalių vystymosi tikslus.

1.7 Šis požiūris plėtojamas naujame Komisijos komunikate ⁽⁶⁾, kuriame pateikiama pasiūlymų dėl apykaitinės migracijos ir judumo partnerysčių tarp ES ir trečiųjų šalių politikos. EESRK nuomonė pateikiama šio dokumento 11 punkte.

1.4 Be to, 2004 m. Reglamente, nustatančiame finansinės ir techninės pagalbos programą trečiosioms šalims migracijos ir prieglobsčio srityse (AENEAS) ⁽³⁾, numatyta galimybė finansuoti

1.8 Europos Parlamentas taip pat parengė nuomonę ⁽⁷⁾, kurioje aptariami tie patys klausimai, kaip ir Komisijos komunikatuose, tačiau šioje nuomonėje pateikiami daug griežtesni pasiūlymai. Nuomonėje kritikuojama „pasirenkamosios migracijos“ politika, nes ja skatinamas protų nutekėjimas, ir siūlomos specialios priemonės, skirtos susigrąžinti labiausiai kvalifikuotus migrantus — siūloma, pavyzdžiui, parengti programas, pagal kurias būtų kompensuojamas darbo užmokesčio skirtumas į savo šalį norintiems grįžti asmenims, — taip pat užtikrinti grįžusiųjų asmenų teisių į pensiją ir socialinę apsaugą perdavimą. Joje taip pat minimas protų apykaitos klausimas, skatinama vykdyti vystymosi politiką, siūlomos su perlaidomis susijusios priemonės ir kt.

⁽¹⁾ 2006 m. rugsėjo 14-15 d.

⁽²⁾ COM(2002) 703 galutinis, 2002 m. gruodžio mėn.

⁽³⁾ Reglamentas (EB) Nr. 491/2004, 2004 3 10.

⁽⁴⁾ COM(2005) 390, 2005 11 1.

⁽⁵⁾ COM(2006) 409, 2006 7 14.

⁽⁶⁾ COM(2007) 248 galutinis, 2007 5 16.

⁽⁷⁾ 2005/2244 (INI).

1.9 Šia nuomone ir savo iniciatyva pateikta nuomone *Migracija ir vystymasis — galimybės ir sunkumai* ⁽⁸⁾ EESRK dar kartą prisideda prie ES migracijos politikos papildydamas ją nauju aspektu — bendradarbiavimu su kilmės šalimis siekiant skatinti jų vystymąsi.

2. Nedarbo, skurdo ir nelygybės mastas pasaulyje ⁽⁹⁾

2.1 Pastaraisiais dešimtmečiais visame pasaulyje stebimas precedento neturintis materialinės gerovės ir klestėjimo augimas (bent jau BVP augimas). Tačiau šio klestėjimo augimo lygis labai skiriasi — šimtams milijonų žmonių daugelyje šalių neteko patirti didėjančios materialinės gerovės.

2.2 Pagal išaugusį BVP negalima tiksliai nustatyti tikrojo visuomenės socialinės raidos lygmens. JTVP Žmogaus socialinės raidos indeksas ⁽¹⁰⁾ skirtas kuo išsamiau apibrėžti vystymąsi atsižvelgiant ne tik BVP, bet ir į gyvenimo trukmę bei išsilavinimo lygį. Tačiau į šį indeksą neįtraukiami kiti potencialūs rodikliai, pavyzdžiui, pagarba žmogaus teisėms, demokratija galimybė gauti padorų darbą ar lygybė.

2.3 Pagrindinis klausimas - darbo arba kitų pragyvenimo šaltinių trūkumas. Nedarbas dažnai būna svarbiausias skatinantis veiksnys, kuris lemia žmonių motyvą ieškoti geresnių galimybių. 2006 m. pasaulyje gyveno 6,7 mlrd. žmonių ir šis skaičius kiekvienais metais padidėja 75 milijonais, daugiausia besivystančiose šalyse. TDO ataskaitoje „Pasaulinės užimtumo tendencijos 2007 m.“ nurodyta, kad 2006 m. pasaulyje buvo apie 2,9 mlrd. dirbančių žmonių ⁽¹¹⁾. Pagal tų pačių metų duomenis buvo 195,2 mln. bedarbių; tai sudarė 6,3 proc. visos darbo jėgos pasaulyje. „Dirbančių vargšų“ arba asmenų, kurie pragyvena už 2 JAV dolerius arba dar mažesnę sumą per dieną, skaičius nuolat didėjo ir 2007 m. pasiekė 1,37 mlrd. ⁽¹²⁾

2.4 Ūkininkų padėtis besivystančiose šalyse yra galingas ekonominis veiksnys, turintis ir ateityje turėsiantis įtakos tarptautinei migracijai. 2000 m. apie 43 proc. pasaulio darbuotojų dirbo žemės ūkyje; skurdesnėse šalyse jų padėtis paprastai būna prastesnė negu miesto gyventojų. Taip iš dalies yra, be kita ko, dėl viešosios politikos, dažnai atspindinčios struktūrinių pakeitimų paketus, paskatinusius šalis „modernizuoti“ žemės ūkio

gamybą, kad ji būtų labiau orientuota į eksportą. Vis labiau liberalizuojant prekybą, smulkių ūkininkų padėtis prastėjo, nes jie buvo išstumti iš ūkininkavimo, tapo nuolat darbo neturinčiais asmenimis arba buvo priversti išvykti iš kaimo vietovių. Iš tikrųjų, 1980-1999 m. laikotarpiu miestų gyventojų dalis mažas ir vidutinio dydžio pajamas gaunančiose šalyse padidėjo nuo 32 proc. iki 41 proc. ⁽¹³⁾.

2.5 Būtina pabrėžti, kad nėra tiesioginio ryšio tarp pajamų ir žmogaus socialinės raidos. Šalys, gaunančios nedideles pajamas, gali užimti aukštesnę vietą žmogaus socialinės raidos indekso ⁽¹⁴⁾ požiūriu. Tai lemia tam tikra viešoji politika arba konflikto nebuvimas.

2.6 Šių dienų globalizuotame pasaulyje pagal žmogaus socialinės raidos indeksą pirmąją Norvegiją, o paskutinę vietą užima Nigeris. Norvegijos gyventojai yra 40 kartų turtingesni už Nigerio gyventojus. Be to, norvegai gyvena du kartus ilgiau, o besimokančiųjų procentas Norvegijoje yra penkis kartus didesnis nei Nigeryje.

2.7 Pagal žmogaus socialinės raidos indeksą išanalizavus tendencijas nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio, matyti, kad daugelio šalių žmogaus socialinės raidos indeksas išaugo, tačiau Afrikos regionas, esantis į pietus nuo Sacharos, yra išimtis — jame yra 28 iš 31 mažiausių žmogaus socialinės raidos indeksą turinčių šalių.

2.8 Taip pat svarbu paminėti šiuos skaičius:

- per pastaruosius tris dešimtmečius tikėtina gyvenimo trukmė nuo gimimo išsivysčiusiose šalyse pailgėjo septyneriais metais, o besivystančiose šalyse — devyneriais metais. Vienintelė išimtis — Afrikos regionas, esantis į pietus nuo Sacharos, kuriame tikėtina gyvenimo trukmė yra mažesnė nei prieš 30 metų: Botsvanoje gyvenimo trukmė sutrumpėjo 20 metų, o Zambijoje — 13 metų;

- išsivysčiusiose šalyse naujagimių mirtingumo rodiklis mažėja sparčiau nei besivystančiose šalyse;

- vyraujant pasaulinės žiniomis grindžiamos ekonomikos sąlygoms vidutinė vaikų mokymosi trukmė turtingoje šalyje viršija 15 metų, tačiau Burkina Faso vaikai mokosi mažiau nei ketverius metus. Mažiau išsivysčiusiose šalyse 20 proc. vaikų nebaigia pradinio ugdymo programos, o Čade, Mala-vyje ir Ruandoje šis skaičius viršija 40 proc.;

- Lotynų Amerikoje, nors pastaruoju metu stebimos teigiamos tendencijos, vis dar kyla rimtų problemų, susijusių su skurdu ir nelygybe paskirstant turtą.

⁽⁸⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva *Migracija ir vystymasis — galimybės ir sunkumai*, priimta 2007 m. gruodžio 12-13 d. plenarinėje sesijoje. Pranešėjas Sukhdev Sharma.

⁽⁹⁾ Duomenys gauti iš: 2006 m. Žmogaus socialinės raidos ataskaitos, Jungtinių Tautų vystymosi programos (JTVP) ir Pasaulinės globalizacijos socialinės dimensijos įvertinimo komisijos dokumento *Teisinga globalizacija — galimybės visiems* (pritarta TDO), 2004 m.

⁽¹⁰⁾ Naujausia Žmogaus socialinės raidos ataskaita, paskelbta 2006 m. (remiamasi 2004 m. duomenimis).

⁽¹¹⁾ TDO. Pasaulinės užimtumo tendencijos, 2007 m. (Ženeva).

⁽¹²⁾ Duomenys paimti iš TDO Darbo rinkos pagrindinių rodiklių.

⁽¹³⁾ Ten pat.

⁽¹⁴⁾ Naujausia Žmogiškojo vystymosi ataskaita.

2.9 Skurdo lygis pasaulyje sumažėjo ⁽¹⁵⁾, tačiau tam daugiausiai įtakos turėjo pastarųjų metų Kinijos ir Indijos vystymasis. 20 proc. skurdžiausių pasaulio gyventojų tenka tik 1,5 proc. visų pasaulyje gautų pajamų, t. y. jų vienos dienos pajamos yra mažesnės nei 1 JAV doleris. 40 proc. pasaulio gyventojų tenka tik 5 proc. visų pasaulyje gaunamų pajamų; jiems tenka pragyventi už mažiau kaip 2 JAV dolerius per dieną. Tuo tarpu 90 proc. EBPO valstybių gyventojų sudaro 20 proc. daugiausiai pajamų gaunančių pasaulio gyventojų. Priešingai, 50 proc. Afrikos regiono, esančio į pietus nuo Sacharos, gyventojų yra tarp 20 proc. skurdžiausių pasaulio gyventojų. 500 turtingiausių pasaulio žmonių pajamos (neįskaitant turto) yra didesnės nei visos 416 mln. skurdžiausių pasaulio gyventojų pajamos.

2.10 Skurdas, nedarbas ir nelygybė — tai požymiai, siejantys šalis, iš kurių emigruojama daugiausiai. Daug žmonių, tikėdamiesi naujų galimybių ir geresnių sąlygų, iš savo šalies išvyksta dėl galimybių rasti padorų darbą stygiaus, ekonominės krizės, menkų vystymosi galimybių, stichinių nelaimių ir ligų, karų, korupcijos ir kai kurių vyriausybės neveiksmingumo, ribotos laisvės ir demokratinių institucijų trūkumo. Savo ataskaitoje, skirtoje JT, Pasaulinė tarptautinės migracijos komisija teigė, kad daug didžiausių nepageidaujamų ir sunkiai valdomų migracijos srautų buvo tiesiogiai susiję su struktūrinėmis problemomis ir nepakankamu tvariu vystymusi daugelyje šalių.

2.11 Kita vertus, nusikalstami tinklai, besiverčiantys prekyba žmonėmis, naudojami tokia padėtimi siekiami pasipelninti iš neteisėtos imigracijos. Todėl svarbu, kad būtų imtasi atitinkamų bendrų veiksmų prieš tokius žiaurius nusikalstamus tinklus, kurie naudojami sunkiai nekaltų žmonių padėtimi. Taip pat svarbu, kad tranzito ir paskirties šalys tarpusavyje tinkamai koordinuotų veiksmingą pasienio, įskaitant ir jūrų sienas, kontrolės priemones.

2.12 Skatinant taiką ir demokratiją, ekonomikos ir socialinių augimą bei žmogaus socialinę raidą, taip pat vykdant kovos su skurdu ir nelygybe kampaniją, galima labai sumažinti nepageidaujamos migracijos mastą.

2.13 Tačiau emigruoja ne patys skurdžiausi gyventojai, nes patys skurdžiausi tam neturi galimybių. Emigruoja žmonės, turintys šiek tiek pajamų (asmeninių ar šeimos), įgiję geresnę išsilavinimą, turintys daugiau entuziazmo bei esantys geresnės fizinės būklės — dažniausiai jaunimas. Dėl emigracijos, bent jau iš pradžių, kilmės šalys netenka žmogiškojo kapitalo.

2.14 Kai kuriais atvejais, tačiau ne visuomet, skurdas ir galimybių trūkumas yra priežastiniai veiksniai, dėl kurių daugelis žmonių emigruoja į Europą. ES turi aktyviai bendradarbiauti kovojant su skurdu kilmės šalyse ir įgyvendinant visuotinių požiūrių į migracijos politiką.

2.15 EESRK siūlo Europos Sąjungai ir valstybėms narėms dar kartą parodyti politinę valią siekiant Tūkstantmečio vystymosi tikslų, dėl kurių JT susitarta prieš septynerius metus ir kurie turi

būti įgyvendinti iki 2015 m. Šie tikslai turėtų apimti ir paskatas imtis padoraus darbo, kaip ragina TDO.

2.16 Padaryta nedidelė pažanga, o tarptautinė bendruomenė nevykdo būtinų politinių išipareigojimų, pavyzdžiui, tik nedaugelis valstybių narių vykdo išipareigojimą vystymosi pagalbai skirti 0,7 proc. savo BVP. 2007 m. JT generalinio sekretoriaus atliktas tarpinis įvertinimas ⁽¹⁶⁾ yra nuviliantis, kadangi padaryta nedidelė pažanga, o pagalba 2005-2006 m. laikotarpiu net sumažėjo 5,1 proc.

2.17 Komitetas siūlo Europos Komisijai parengti tikslią darbotvarkę, kuria būtų siekiama įgyvendinti aštuonis tūkstantmečio tikslus:

- įveikti badą: perpus sumažinti didelį skurdą, t. y. per pusę sumažinti žmonių, gyvenančių už mažiau kaip vieną dolerį per dieną, skaičių,
- visuotinis lavinimas: visiems vaikams užtikrinti pradinį lavinimą,
- lygybė: pašalinti lyčių nelygybę ir suteikti daugiau teisių moterims,
- vaikų mirtingumas: dviem trečdaliais sumažinti vaikų iki 5 metų amžiaus mirtingumą,
- motinų sveikata: trimis ketvirtadaliais sumažinti neščiųjų mirtingumą,
- pandemijos: sustabdyti ir mažinti kai kurių ligų, pvz., malarijos ir AIDS, plitimą,
- tvarumas: per pusę sumažinti žmonių, neturinčių geriamojo vandens ir tinkamų sanitarinių sąlygų, skaičių,
- prekyba: sukurti daugiašalę prekybos sistemą ir kovoti su korupcija bei skatinti gerą valdymą.

3. Prekyba ir vystymasis

3.1 Vertinant pagal skirtingus aspektus, prekybos atvėrimas siejamas su ekonomikos augimu, vystymusi, darbo vietų kūrimu ir mažesniu skurdu. Tą aiškiai iliustruoja šiuo metu Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) vykstančios derybos. Dabartinis derybų raundas (Dohos raundas) pramintas vystymosi raundu. To paties tikslo siekiama ekonominės partnerystės susitarimais (EPS), dėl kurių ES ir AKR šalys derėjosi kaip dėl Kotonu susitarimo sudėtinės dalies, ir neseniai paskelbtu Europos Komisijos komunikatu *ES pagalbos prekybai strategijos kūrimas* ⁽¹⁷⁾.

⁽¹⁶⁾ 2007 m. Jungtinių Tautų ataskaitą galima rasti tinklalapyje www.un.org.

⁽¹⁷⁾ Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui *ES pagalbos prekybai strategijos kūrimas* — Komisijos indėlis, COM(2007) 163.

⁽¹⁵⁾ Jungtinių Tautų vystymo programa, 2006 m. Žmogiškojo vystymosi ataskaita.

3.2 Tam tikrais atvejais prekybos atvėrimas yra susijęs su skurdžiausių valstybių vystymusi ir nepageidaujamos imigracijos masto sumažinimu. Kitais atvejais laikoma, kad emigraciją lemia išsivysčiusių šalių siekis apsaugoti savo rinką nuo produktų iš besivystančių šalių.

3.3 Būtų naudinga pasvarstyti, kaip skatinant prekybą galima sumažinti skurdą pasaulyje. EESRK mano, kad pirmiausiai reikėtų remtis neseniai paskelbta Tarptautinės darbo organizacijos ir PPO bendra studija *Prekyba ir užimtumas — politikos tyrimų sunkumai* (2007 m. kovo mėn.).

3.4 Praėjusį dešimtmetį, labai sumažėjus kliūčių prekybai, skurdas pasaulyje sumažėjo. Tačiau skurdo mažėjimas pirmiausiai buvo stebimas Kinijoje ir Indijoje, nors tik tam tikruose regionuose ir socialiniuose sektoriuose. Savo ekonomiką atvėrusių šalių patirtis nevienoda. Šalyse, kuriose vystymasis visų pirma buvo siejamas su tekstilės gaminių eksportu, skurdo lygis sumažėjo nedaug; kitose šalyse išaugo tik šešėlinė ekonomika. Azijoje kvalifikuotų ir nekvalifikuotų darbuotojų užmokesčio skirtumai sumažėjo, o Lotynų Amerikoje — padidėjo ⁽¹⁸⁾.

3.5 EESRK nuomone, priešingai nei mano kai kurių besivystančiųjų šalių vadovai, vystymasis ir žmogaus teisės — suderinami reiškiniai. Tyrimai ⁽¹⁹⁾ rodo, kad šalyse, kuriose politinė sistema tampa demokratiškesnė, skatinama laikytis darbo teisių ir gerinama socialinė apsauga, daugėja tarptautinių investicijų ir didėja eksportas. Tarptautinių TDO standartų, kuriais siekiama skatinti padorų darbą, remti socialinių partnerių dialogą ir dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis, laikymasis yra gero valdymo, kurį remia Komitetas, pavyzdys.

3.6 Be to, pramoninėse šalyse vystymąsi galima skatinti atveriant rinką, tačiau ši priemonė teigiamą poveikį turi ne visose šalyse. Tik toms šalims, kuriose jau pasiektas tam tikras išsivystymo lygis, t. y. kurios turi stiprią vidaus rinką, veiksmingą eksporto infrastruktūrą ir stabilią politinę sistemą, muitų ir kitų kliūčių sumažinimas gali būti naudingas siekiant paskatinti vystymąsi ir sumažinti skurdą.

3.7 Globalizacijos poveikis vystymuisi įvairiose šalyse skiriasi priklausomai nuo to, kokią politiką šalys vykdo. Demokratijos pažanga ir pagarba žmogaus teisėms, švietimo, sveikatos priežiūros, infrastruktūros ir užimtumo politikos gerinimas skatina augimą ir mažina skurdą bei socialinę nelygybę.

⁽¹⁸⁾ Minėta TDO ir PPO ataskaita.

⁽¹⁹⁾ Pasaulio banko nepriklausoma vertinimo grupė, 2006 m. Vystymosi veiksmingumo metinė peržiūra. Rezultatai, EBPO prekybos ir darbo tyrimai.

3.8 EESRK mano, kad Europos Sąjunga PPO derybose turėtų skatinti didinti tarptautinę prekybą (visų pirma tarp ES, Afrikos ir Lotynų Amerikos) ir siekti didesnės demokratizacijos bei geresnio žmogaus teisių užtikrinimo pasaulyje.

3.9 ES yra sudariusi asociacijos susitarimus su įvairiomis pasaulio šalimis: Euromed, AKR, Rusija ir Rytų kaimynėmis, Mercosur, Andų bendrija, Kinija, Indija ir kt. Komitetas, rengdamas nuomones ir dalyvaudamas jungtinių komitetų veikloje, siekia, kad šie susitarimai apimtų ne tik prekybos klausimus, bet ir įvairius socialinius aspektus.

4. Vystomasis bendradarbiavimas

4.1 Kalbant apie vystomąjį bendradarbiavimą, ES turėtų padėti pagalbą gaunančioms šalims, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, įgyvendinti visuomenės švietimo ir užimtumo politiką. Šios politikos sritys, kaip ir taikos bei gero valdymo skatinimas, yra labai svarbios siekiant vystymosi.

4.2 Iki šiol ES vystomojo bendradarbiavimo politikoje migracijos svarbai kovojant su skurdu buvo skiriama nedaug dėmesio.

4.3 Oficiali vystymosi pagalba grindžiama socialinio teisingumo ir turto perskirstymo principais. Vystomojo bendradarbiavimo politikos tikslas — kovoti su skurdu ir visiems žmonėms užtikrinti orų gyvenimą. Nors šia politika tiesiogiai nesiekama skatinti migrantų judėjimo ar jį kontroliuoti, kova su skurdu ir nelygybe gali būti viena iš priemonių, padėsiančių sumažinti pagrindines emigracijos ne savo noru priežastis ⁽²⁰⁾.

4.4 Vystymosi pagalbos negalima naudoti kaip spaudimo priemonės tarptautinėse derybose migracijos klausimais, kaip tai darė kai kurie vadovai Sevilijos Europos Vadovų Taryboje.

4.5 EESRK mano, kad ES galėtų skatinti diasporos bendruomenes dalyvauti bendradarbiavimo projektuose, nes jos svariai prisidėtų rengiant pasiūlymų projektus ir vertinant rezultatus. Šį darbą dažniausiai atlieka pagalbą teikiančių šalių ekspertai, kurių žinios apie pagalbą gaunančias šalis nėra išsamios.

4.6 Pirmenybė teikiama šiems ES bendradarbiavimo politikos tikslams: demokratijai ir žmogaus teisėms, švietimui ir mokymui, skatinimui suteikti daugiau teisių moterims, sveikatos priežiūrai ir aplinkai. EESRK taip pat mano, kad labai svarbu stiprinti ir remti pilietinės visuomenės organizacijas.

⁽²⁰⁾ Oxfam — *Intermón: Migraciones y desarrollo: el papel de la cooperación*, Estudios, Nr. 8 (2001).

4.7 ES pagalba galėtų būti skirta kurti kilmės ir priimančiųjų šalių socialinių partnerių bei pilietinės visuomenės organizacijų tinklus ir jungtinius komitetus. Pavyzdžiui, informavimas yra svarbus vystomojo bendradarbiavimo politikos aspektas. Priimančiųjų Europos šalių visuomenė turėtų būti supažindinama su šalių, iš kurių emigruojama, kultūra ir darbo bei gyvenimo sąlygomis, socialinėmis ir politinėmis aplinkybėmis.

5. Europos imigracijos politika, vykdoma bendradarbiaujant su kilmės šalimis

5.1 Stebina tai, kad ES valstybės narės dar neratifikavo *Tarptautinės darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvencijos*, kurią Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė 1990 m. gruodžio 18 d. Rezoliucijoje Nr. 45/158 ir kuri įsigaliojo 2003 m. liepos 1 d. EESRK ⁽²¹⁾ dar kartą siūlo ES ir jos valstybėms narėms ratifikuoti šią konvenciją. Atsižvelgdamas į Tamperės ir Hagos Europos Vadovų Tarybų tikslus, Komitetas mano, kad pagarba žmogaus teisėms ir vienodas požiūris turėtų būti Europos imigracijos politikos pagrindas.

5.2 EESRK siūlo Komisijai, Parlamentui ir ES Tarybai skatinti sukurti **tarptautinę teisinę migracijos sistemą**, kuri patektų į išorės politikos sistemą ir būtų grindžiama Visuotine žmogaus teisių deklaracija, Tarptautinių pilietinių ir politinių teisių paktu bei Tarptautiniu ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktu. Į tarptautinę teisinę sistemą turėtų būti įtraukta:

- JT Tarptautinė darbuotojų migrantų ir jų šeimos narių teisių apsaugos konvencija,
- Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims,
- Konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo,
- Vaiko teisių konvencija,
- TDO konvencijos dėl darbuotojų migrantų (C 97 ir C 143),
- TDO pagrindinių darbo principų ir teisių deklaracija,
- TDO daugiašalė darbo jėgos migracijos sistema,
- 2001 m. įvykusioje Jungtinių Tautų Pasaulio konferencijoje prieš rasizmą patvirtinta Durbano deklaracija ir veiksmų programa.

5.3 Dabartinėje imigracijos politikoje dėmesys sutelktas į reikiamus aspektus, kuriems EESRK pritaria, tačiau ji grindžiama

tik į Europos valstybių, kaip priimančiųjų šalių, interesus. Ja siekta kovoti su nelegalia imigracija ir prekyba žmonėmis, atsižvelgti į darbo rinkos poreikius ir ekonominę vystymąsi. Būtent pagal tai vertinamos socialinės ir identiteto problemos bei apibrėžiama priėmimo politika, kuria sudaromos palankios sąlygos atvykti (labai kvalifikuotiems) migrantams ir nepalankios sąlygos kitiems migrantams. Remdamiesi tokiais svarstymais, europiečiai nustato griežtesnę ar ne tokią griežtą imigracijos politiką, kurioje visais atvejais didžiausias dėmesys skiriamas tam, kokį poveikį imigracija turės Europos šalių visuomenei.

5.4 Tačiau ES ir daugelis jos valstybių narių labai aktyviai vykdo vystomojo bendradarbiavimo politiką. Be to, Europa yra sudariusi svarbius kaimynystės ir asociacijos susitarimus su daugeliu pasaulio šalių. Vis dėlto ši politika buvo įgyvendinama ją nepakankamai siejant su imigracijos politika, tarytum tai būtų atskiros sritys: laikomasi klaidingo požiūrio, kad migracijos politika įmanoma įgyvendinti nevykdant bendradarbiavimo su kilmės šalimis.

5.5 Atlikta daug migracijos poveikio besivystančioms šalims tyrimų. Visose ataskaitose pateikiama bendra išvada, kad migrantų indėlis į kilmės šalių ekonomikos augimą ir socialinę vystymąsi yra teigiamas, tačiau kai kurioms šalims migracija turi neigiamų padarinių. Vienas iš teigiamo poveikio pavyzdžių — pinigų perlaidos, o neigiamo poveikio pavyzdys — protų nutekėjimas ir žmoniškųjų išteklių praradimas.

5.6 EESRK remia naują požiūrį į Europos politiką: imigracijos politika turėtų būti vykdoma bendradarbiaujant su kilmės šalimis, kad migracija taptų vienu iš jų vystymąsi lemiančių veiksnių. Dėl to reikia peržiūrėti daugelį šios politikos aspektų, įskaitant aspektus, susijusius su priėmimo kriterijais ir migrantų judumo galimybėmis.

6. Migracija naudinga ir kilmės šalims, ir priimančiosioms šalims

6.1 Imigracijos nauda priimančiosioms šalims išsamiai aptarta kitose EESRK nuomonėse. Europos šalių atveju imigracija padėjo įgyvendinti darbo rinkos poreikius, kuriuos lėmė demografiniai pokyčiai ⁽²²⁾. Imigrantai įsidarbina vietos darbuotojų neužimtose darbo vietose ir taip prisideda prie ekonomikos augimo, darbo vietų kūrimo ir socialinės pažangos. Kaip pažymėta JT generalinio sekretoriaus pranešime, skirtame aukšto

⁽²¹⁾ 2004 m. birželio 30 d. EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl *Tarptautinės konvencijos dėl migrantų*. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 302, 2004 12 7.

⁽²²⁾ Žr. 2005 m. sausio 9 d. EESRK nuomonę dėl žaliosios knygos dėl ES pozicijos ekonominės migracijos valdymo klausimų. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 286, 2005 11 17.

lygio dialogui tarptautinės migracijos ir vystymosi klausimais, paminėti [...] migrantai [...] palaiko aktyvią ekonominę veiklą, kuri, jeigu nebūtų migrantų, būtų perkeliama kitur. Migrantai, dėl kurių daugėja darbuotojų bei vartotojų ir kurie prisideda savo verslo gebėjimais, skatina ekonomikos augimą priimančiose šalyse ⁽²³⁾. Be to, Komitetas siūlo ES stiprinti integracijos politiką ⁽²⁴⁾. Migracija gali būti naudinga visiems: patiems migrantams, priimančiajai visuomenei ir kilmės šalims.

6.2 Besivystančiose šalyse dėl emigracijos sumažėja darbo jėgos perteklius, todėl mažėja nedarbo lygis. Be to, atsižvelgiant į tai, kiek perlaidų emigrantai siunčia savo šeimoms, emigracija yra vienas svarbiausių veiksnių skurdiui mažinti. Sugrįžę migrantai atlieka vis svarbesnį ekonomikos katalizatorių vaidmenį: jie tampa darbdaviais arba steigia mažas įmones bei perduoda naujus įgūdžius ir technologijas. Tačiau esama ir neigiamų padarinių, pavyzdžiui, prarandami labiausiai išsilavinę ir versliausi jauni žmonės.

6.3 EESRK siūlo, bendradarbiaujant su kilmės šalimis, kuo labiau padidinti teigiamą ir sumažinti neigiamą poveikį. Tai vienas svarbiausių šių dienų uždavinių. Pasaulinės tarptautinės migracijos komisijos galutinėje ataskaitoje pabrėžiama, kad dabar būtina suformuoti politiką, dėl kurios teigiamas migracijos poveikis kilmės šalims būtų kuo didesnis, o neigiamos pasekmės būtų apribotos. Joje taip pat teigiama, kad migracija turi būti nacionalinių, regioninių ir pasaulinių vystymosi strategijų dalis ir kad, siekiant šio tikslo, priimančiosios šalys turi aiškiai pripažinti, jog migracija joms taip pat yra naudinga ⁽²⁵⁾.

6.4 Migracija negali būti laikoma vystymosi katalizatoriumi, jeigu neatsižvelgiama į kitus politinius, ekonominius ir socialinius veiksnius. Todėl EESRK mano, kad ES turėtų pradėti laikytis naujo požiūrio į imigracijos ir vystymosi politiką ir bendradarbiauti su kilmės šalimis bei skatinti vystymąsi vykdant struktūrinius pokyčius, kurie skatintų demokratiją ir gerą valdymą, padėtų sumažinti nelygybę, patobulinti žmogiškąjį kapitalą ir pagerinti tvariam vystymuisi būtiną infrastruktūrą.

7. Nauda, gaunama dėl pinigų perlaidų

7.1 Perlaidos — tai imigrantų asmeninės lėšos, tačiau kai kuriose kilmės šalyse jos yra tapusios labai svarbiu pajamų šaltiniu. Apie esamą padėtį galima spręsti iš šių skaičių: 2005 m.

⁽²³⁾ Žr. Jungtinių Tautų dokumentą A/60/871, 2006 m., *Tarptautinė migracija ir vystymasis. Generalinio sekretoriaus pranešimas*, <http://www.un.org/Docs/journal/asp/ws.asp?m=A/60/871>.

⁽²⁴⁾ 2002 m. kovo 21 d. EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl *Imigracijos, integracijos ir pilietinės visuomenės organizacijų vaidmens*. Pranešėjas Pariza Castaños, bendrapranešėjis Melcias, OL C 125, 2002 5 27; 2006 m. rugsėjo 13 d. EESRK nuomonė savo iniciatyva dėl *Imigracijos į ES ir integracijos politikos: regionų ir vietos valdžios institucijų bei pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimas*. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 318, 2006 12 23 ir 2002 m. rugsėjo mėn. kartu su Europos Komisija surengta konferencija integracijos klausimais.

⁽²⁵⁾ Žr. Pasaulinės tarptautinės migracijos komisija, 2005 m., *Migracija suvienytame pasaulyje: naujos veiksmų kryptys*, <http://www.gcim.org/en/>.

į besivystančias šalis perlaidomis išsiųsta apie 167 mlrd. JAV dolerių (remiantis tuo pačiu šaltiniu, 1990 m. jos siekė apie 69 mlrd. JAV dolerių). JT generalinis sekretorius patvirtino, kad 2006 m. emigrantai namo išsiuntė 264 mlrd. JAV dolerių. Ši suma beveik keturis kartus viršija oficialiai vystymosi pagalbai skirtą sumą. Kai kuriose šalyse ji viršija ir užsienio investicijų sumą.

7.2 Perlaidos sudaro nuolatinę ir stabilią paramą šeimai išlaikyti. Būtent imigrantai ir jų šeimos nariai atlieka daugiausiai tokių tarptautinių pinigų pervedimų. 60-70 proc. Europoje esančių imigrantų siunčia pinigų savo šeimoms. Didžioji perlaidų dalis skiriama tiesioginiam vartojimui, nors ne vien materialiajam turtui — didelė perlaidų dalis išleidžiama švietimui ir sveikatai tokiu būdu stiprinant žmogiškąjį kapitalą. Šalių, į kurias siunčiamos perlaidos, ekonomikai teigiamą poveikį daro didesnis vartojimas ir investicijos į mažas įmones. Didesnis apyvartoje esančių pinigų kiekis lemia finansų sektoriaus plėtrą. Europos valiuta gautos pajamos padeda išlaikyti finansinį balansą kilmės šalyse.

7.3 Tačiau galimi ne tik teigiami, bet ir neigiami padariniai. Gali išaugti kai kurių vartojimo prekių kainos, o dėl to perlaidų negaunančių šeimų padėtis pasunkėja: tam tikri (mažiau pelningi) pasėliai ir gamybos sektoriai būna apleidžiami, atsiskoma tam tikrų darbų, nes iš jų gaunamos pajamos yra labai mažos palyginti su pajamomis iš perlaidų.

7.4 Į šias problemas būtina atsižvelgti, tačiau Pasaulinė tarptautinės migracijos komisija pateikia išvadą, kad iš esmės migracijos poveikis besivystančioms šalims yra teigiamas: *Oficialiai siunčiamos perlaidos gali tapti svarbiu užsienio valiutos šaltiniu priimančiose šalyse, dėl jų gali didėti finansų sektoriaus pajėgumai, taip pat būtų lengviau pritraukti tolesnes investicijas ir sudaryti tam tikrą atsvarą paskoloms* ⁽²⁶⁾.

7.5 Neoficialūs pinigų pervedimo kanalai turėtų būti ribojami, nes jie yra brangesni ir rizikingesni. Atokesnėse vietovėse, kuriose nėra konkurencingų finansų įstaigų, dažnai sukuriama neoficialūs tinklai. EESRK mano, kad finansinio tarpininkavimo siunčiant perlaidas įkainiai turėtų būti mažinami. Dažnai šie įkainiai yra pernelyg dideli ir neproporcingi kitų tarptautinių ekonominių sandorių įkainiams. Ekspertai yra apskaičiavę, kad skirtinguose regionuose įkainiai labai skiriasi, pavyzdžiui, pinigų pervedimų iš Ispanijos į Lotynų Ameriką bei Karibų jūros baseino šalis įkainis yra 2 proc., o iš Europos į daugelį Afrikos šalių — 8-10 proc. Europos finansų sektoriaus vadovaujančios

⁽²⁶⁾ Žr. Pasaulinės tarptautinės migracijos komisija, 2005 m., *Migracija suvienytame pasaulyje: naujos veiksmų kryptys*, <http://www.gcim.org/en/>.

institucijos ir priežiūros institucijos turėtų paraginti Europos bankus veikti etišškai ir socialiniu požiūriu atsakingai siekiant sumažinti perlaidų įkainius. Taip pat reiktų didinti kilmės šalyse veikiančių bankų veiksmingumą, nes dažnai jų struktūra ir siūlomos garantijos yra nepakankamos. Kad būtų sumažinti galutiniai perlaidų įkainiai, Europa turėtų skatinti sudaryti abiejų suinteresuotųjų šalių finansų sektorių susitarimus, kuriuos sudarant tarpininkautų vyriausybės ir tarptautinės organizacijos. Bankai, sudarydami socialinės atsakomybės susitarimus, galėtų skatinti naudoti gerosios praktikos sistemas.

7.6 Komisija pranešė, kad ji parengs direktyvą, pagal kurią iš finansinių paslaugų teikėjų bus reikalaujama didesnio skaidrumo klientams taikomų įkainių atžvilgiu. Direktyvoje turėtų būti nustatyti labai griežti reikalavimai dėl perlaidų siekiant sumažinti šiuo metu taikomus pernelyg didelius įkainius. Be to, finansų sistemą reguliuojančios institucijos turėtų būti budrios, kad užtikrintų, jog nebus taikomi netinkami valiutos keitimo kursai, dėl kurių neobjektyviai padidėtų galutiniai perlaidų įkainiai.

7.7 EESRK siūlo pervestus pinigus naudoti investicijoms ir ekonominei bei socialinei veiklai. Bendradarbiaudami su vietos valdžios institucijomis, bankai galėtų sukurti naujas su perlaidomis siejamas kreditų sistemas taip sudarydami sąlygas finansuoti ekonominę veiklą ir verslo iniciatyvas. Siekiant šio tikslo, būtina, kad finansų sektoriuje veiktų tinkamos sistemos ir būtų užtikrintas pakankamas likvidumo lygis.

7.8 Perlaidas gaunančios šeimos daugiausiai išleidžia investuodamos į išsilavinimą ir sveikatą. Su perlaidomis siejamų finansinių, draudimo ir kredito priemonių naudojimas turi būti skatinamas siekiant geresnių rezultatų švietimo ir sveikatos srityse.

8. Išeivių bendruomenės ir tarptautiniai tinklai

8.1 Vykstant globalizacijai, per pastaruosius dešimtmečius labai išaugo tarptautinės migracijos mastas. Ypač išaugo migrantų skaičius⁽²⁷⁾, padaugėjo šalių, iš kurių emigruojama, taip pat priimančiųjų šalių ir šalių, kurios tuo pat metu yra ir kilmės, ir priimančiosios šalys. Dėl pigesnio transportavimo ir ryšio priemonių susidarė palankesnės sąlygos migracijos mastui didėti. Dabar keliauti iš vienos šalies į kitą, net jei jos viena nuo kitos labai nutolę, yra lengviau (neatsižvelgiant į pasienio kontrolę).

8.2 Dėl pigesnių kelionių, visų pirma oro transportu, ir šiuolaikinių telefoninių bei elektroninių ryšio priemonių, galimas precedento neturintis bendravimas bei ryšiai tarp žmonių, taip

pat migrantų kilmės ir galutinio kelionės tikslo šalių. Emigravę ir skirtingose šalyse apsistoję žmonės dabar gali sudaryti daug glaudesnius tinklus nei anksčiau.

8.3 Migrantų tinklai migracijos procesams tampa vis svarbesni. Naudodamiesi tokiais tinklais, žmonės gali susidaryti savo migracijos planus, lengviau keliauti, pervažiuoti šalis ir lengviau pasiekti savo galutinio tikslo šalį. Jie turi daugiau galimybių įsigyti būstą ir įsidarbinti.

8.4 Emigrantai savo kilmės šalyse skatina įmonių veiklą. Pavyzdžiui, daugelis priimančiosiose šalyse imigrantų įsteigtų įmonių importuoja produktus iš imigrantų kilmės šalių ir tokiu būdu skatina gamybą bei prekybą. Dėl didesnio kelionių skaičiaus auga transporto verslas. Dažnai priimančiojoje šalyje ekonomiškai įsitvirtinę migrantai vykdo tiesiogines investicijas savo kilmės šalyje. Daug įmonių tokiu būdu steigiamos kai kuriuose Kinijos regionuose ir IT sektoriuje Indijoje bei Pakistane. Be to, daug imigrantų skatina ekonominę veiklą Afrikoje ir Lotynų Amerikoje.

8.5 Tarptautinės bendrovės vis dažniau įdarbina imigrantų kilmės asmenis siekdamos išplėsti savo verslą į jų kilmės šalis. Labai daug Europos daugianacionalinių bendrovių, norėdamos savo veiklą vykdyti tarptautiniu mastu, vadovų ir techninių darbuotojų pozicijose įdarbina imigravusius asmenis.

8.6 Išeivių bendruomenės, sukūrusios tarpvalstybinius tinklus, taip pat gali padėti užtikrinti, kad dalis perlaidų būtų skiriamos ekonominei veiklai ir verslo projektams. Pagal ES bendradarbiavimo politiką galima bendradarbiauti su migrantų tinklais, nes tokie tinklai suteikia galimybių veiksmingai nukreipti pagalbą ir didinti išeivių bendruomenių investicinį pajėgumą.

8.7 Kai kur migrantų bendruomenės, veikdamos kaip tinklai, investuoja į savo kilmės šalis. Kai kurie projektai galėtų būti pateikiami kaip pavyzdžiai. Viena iš tokių projektų — Meksikoje vykdoma programa „trys už vieną“, pagal kurią iš to paties regiono kilusių migrantų asociacijos investuoja į projektus, skirtus skatinti vystymąsi jų kilmės vietoje: už kiekvieną jų išsiųstą dolerį pridedama dar po vieną dolerį nuo kiekvieno iš valdžios lygių — federalinio, valstijų ir savivaldybių⁽²⁸⁾.

8.8 ES privalo remti tarpvalstybinius išeivių tinklus kaip vieną iš priemonių skatinti vystymąsi kilmės šalyse. Į tinklus susijungusios išeivių, kilusių iš to paties miesto, asociacijos gali kartu nukreipti investicijas, kurios gali būti papildomos Europos ir nacionaliniais įnašais.

⁽²⁷⁾ 1990 m. buvo 155 mln. migrantų, o 2005 m. jų skaičius siekė 191 mln.

⁽²⁸⁾ Žr. Jungtinių Tautų dokumentą A/60/871, op cit.

8.9 Europos Komisija ir valstybės narės, bendradarbiaudamos su kilmės šalimis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, turi skatinti palankių sąlygų sudarymą, kad išeivių veiklos poveikis vystymuisi būtų kuo didesnis. Komitetas siūlo dalį ES ir valstybių narių viešųjų lėšų skirti diasporos bendruomenių skatinamai taikomajai veiklai. Viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimas — svarbiausia sėkmingos ekonominės ir socialinės veiklos sąlyga. Toliau pateikiama keletas gerosios praktikos pavyzdžių.

8.9.1 Nyderlanduose veikianti *IntEnt* per pastaruosius dešimt metų parėmė beveik 2000 Surinamo, Ganos, Maroko, Karibų ir Turkijos išeivių bendruomenėms priklausančių verslininkų, skyrusi 12,5 mln. eurų 200 įmonių, kurios kilmės šalyse yra įdarbinusios 840 žmonių, įsteigti.

8.9.2 1986 m. Marselyje įsteigta asociacija *Migrations & Développement* remia įvairias marokiečių imigrantų organizacijas (įskaitant jaunos marokiečių kilmės prancūzus), siekdama sutelkti paramą jų kilmės vietovėms Maroke. Tūkstančiai bendruomenei priklausančių imigrantų finansiškai parėmė įvairius projektus, o 300 iš jų tiesiogiai dalyvavo juos įgyvendinant; šiais projektais paremta 50 000 Maroke gyvenančių asmenų.

8.9.3 Išeivių organizacijos Jungtinėje Karalystėje aktyviai dalyvauja *RemitAid* ⁽²⁹⁾ kampanijoje, kuria siekiama mokesčių lengvatų kolektyvinėms perlaidoms, skirtoms kilmės šalių vystymuisi. *RemitAid* iš bendro fondo, kuriame kaupiami gražinti mokesčiai už perlaidas (sistema veikia panašiai, kaip pagalbos dovanomis sistema, pagal kurią JK labdarai taikomos mokesčių lengvatos), remia išeivių bendruomenių vystymosi iniciatyvas.

8.9.4 Filipinų migracijos ir vystymosi organizacija (*Philcomdev*) neseniai įsteigė emigrantų ir jų šeimų organizacijų, nevyriausybiinių organizacijų, kooperatyvų, profesinių sąjungų, smulkiojo finansavimo organizacijų, socialinių įmonių, Filipinuose ir užsienyje įsteigtų tinklų, kurie savo šalyje aktyviai veikia migracijos ir vystymosi srityje, tinklą.

8.10 Pasinaudojus Europos vystymosi pagalba, parama turėtų būti teikiama produktų iš kilmės šalių eksportui į Europą; šiuos produktus išeivių bendruomenių tinklai turėtų eksportuoti naudodami sąžiningos prekybos sistemas.

8.11 EESRK taip pat siūlo remti tiek atskirų migrantų, tiek migrantų asociacijų tiesiogines investicijas. Daugelyje kilmės šalių investuojant, pavyzdžiui, į turizmą ar žemės ūkį galima sudaryti labai palankias vystymosi sąlygas. Migrantams arba išeivių bendruomenėms suteikiami kreditai, skirti komerciniams arba tiesioginiams investicijų projektams kilmės šalyje, yra viena iš

paramos formų, kurią Europos šalys turėtų aktyviau remti įgyvendindamos savo bendradarbiavimo politiką.

9. Grįžimas ir geresnės judėjimo galimybės — būdas susigrąžinti žmogiškąjį kapitalą

9.1 Kai kurie tarptautiniai migrantai yra patyrę arba labai aukštą kvalifikaciją turintys darbuotojai. Protų nutekėjimas — vienas neigiamiausių migracijos padarinių besivystančiose šalyse. Ne visose kilmės šalyse protų nutekėjimo pasekmės vienodos, tačiau kai kur dėl jo kyla labai didelių sunkumų. Kaip nurodyta SOPEMI ataskaitoje, 33-55 proc. labiausiai išsilavinusių Angolos, Burundžio, Ganos, Kenijos, Mauricijaus, Mozambiko, Siera Leonės, Tanzanijos ir Ugandos piliečių gyvena EBPO šalyse ⁽³⁰⁾. Afrikoje ši problema aktualiausia sveikatos ir švietimo sektoriuose.

9.2 Kai kuriose kilmės šalyse universitetą baigusius asmenų ir aukštą kvalifikaciją turinčių darbuotojų emigracijos pasekmės ne tokios neigiamos. Pavyzdžiui, aukštą kvalifikaciją turinčių informacinių technologijų srities darbuotojų išvykimas iš Indijos ir Pakistano neturi jokio neigiamo poveikio, nes šiose šalyse veikia stipri kompiuterių specialistų, kurių netrūksta, švietimo ir mokymo sistema.

9.3 Jeigu protų nutekėjimas yra nedidelio masto, jis kilmės šalims gali būti netgi naudingas, nes tam tikra dalis specialistų grįžta, taigi nuolatos vyksta judėjimas, dėl kurio pradedamos naudoti naujoviškos koncepcijos bei technologijos ir kuriamos naujos įmonės. Tokie procesai vyksta Brazilijoje arba Indijoje. Tačiau daugelyje šalių dėl protų nutekėjimo atsiradusio specialistų ir kvalifikuotų profesionalų trūkumo kompensuoti nepavyksta.

9.4 Protų nutekėjimas naudingas Europos priimančiosioms šalims. Nuo 2002 m. tam tikrose Europos šalyse imigraciją reglamentuojantys teisės aktai buvo iš dalies keičiami siekiant sudaryti palankesnes atvykimo sąlygas aukštą kvalifikaciją turintiems darbuotojams.

9.5 Europos Sąjunga taip ketina skatinti selektyviosios imigracijos politiką. Teisėtos migracijos politikos plane ⁽³¹⁾ siūloma speciali direktyva dėl aukštos kvalifikacijos darbuotojų atvykimo, kurią Komisija turi pateikti rugsėjo mėn. ir dėl kurios Komitetas parengs savo nuomonę. Tačiau planų parengti bendrą atvykimą reglamentuojančią direktyvą nėra. Nepaisant EESRK ir Europos Parlamento kritikos ⁽³²⁾, tokia selektyvios imigracijos politika greičiausiai bus pradėta taikyti visoje Europoje taip keliant pavojų dar labiau pabloginti kai kurių šalių, patiriančių sunkumus, padėtį. Tačiau, Komiteto nuomone, šie teisės aktai turėtų būti palankūs visiems: kilmės ir priimančiosioms šalims bei patiems imigrantams.

⁽²⁹⁾ Žr. SOPEMI 2005 m., EBPO.

⁽³¹⁾ COM(2005) 669 galutinis, 2005 12 21.

⁽³²⁾ Žr. 2005/2244 (INI) ir 2005 m. sausio 9 d. EESRK nuomonę dėl žaliosios knygos dėl ES pozicijos ekonominės migracijos valdymo klausimų. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 286, 2005 11 17.

⁽²⁹⁾ Žr. www.remitaid.org.

9.6 Siekiant migracijos ir vystomojo bendradarbiavimo politikos nuoseklumo, reikia, kad priimančiosios šalys griežtai ir ryžtingai spręstų protų nutekėjimo klausimą. Pirmasis aspektas, kurį reikėtų apsvarstyti sprendžiant šį klausimą, susijęs su tuo, kad kilmės šalių patiriami sunkumai, dėl kurių kvalifikuoti darbuotojai išvyksta, galėtų būti paverčiami privalumais, jei tokie darbuotojai sugrįžtų išmanydami naujas koncepcijas, kurios būtų naudingos jų kilmės šalių įmonėms, ekonomikai ar viešosioms paslaugoms. Grįžusieji migrantai gali būti naudingi ne tik dėl kompetencijos perdavimo ir technologijų, bet ir dėl investicijų.

9.7 Laikantis tokio požiūrio ir skatinant migrantus sugrįžti, bus skatinamas kilmės šalių vystymasis. Grįžimas turi būti visiškai savanoriškas, kai darbuotojams sudaromos tinkamos sąlygos, kad jie galėtų toliau užsiimti savo profesine veikla kilmės šalyje. Taigi tokias sąlygas būtina sudaryti.

9.8 Nors kvalifikuoti darbuotojai turi būti skatinami savanoriškai sugrįžti, jie dėl savo sprendimo neturi prarasti Europoje išduotų darbo leidimų ir leidimų gyventi (ar suteiktos naujos pilietybės). Tik tokiomis aplinkybėmis gali vykti apykaitinė migracija.

9.9 Grįžimą taip pat galima skatinti į kilmės šalį perkeltiant grįžtančiųjų asmenų socialines teises. Būtina užtikrinti, kad teisių į pensiją ir socialinį draudimą, įskaitant sveikatos priežiūrą, perkėlimas būtų tinkamai vykdomas. JT generalinio sekretoriaus pranešime dėl tarptautinės migracijos ir vystymosi nurodoma, kad daugelis tarptautinių migrantų patiria sunkumų norėdami perkelti savo teises į pensiją; nors sudaryta daug dvišalių susitarimų, pranešime siūloma sukurti patikimesnę tarptautinę sistemą. TDO konvenciją Nr. 157 dėl tarptautinės teisų į socialinę apsaugą išsaugojimo sistemos sukūrimo (1982 m.) yra ratifikavusios tik trys šalys (Ispanija, Filipinai ir Švedija) ⁽³³⁾. Komitetas siūlo kitoms valstybėms narėms ratifikuoti TDO konvenciją Nr. 157.

9.10 Naudojantis Europos vystomojo bendradarbiavimo politikos priemonėmis, būtina patvirtinti programas, kuriomis būtų užkirstas kelias protų nutekėjimui ir sudarytos palankesnės sąlygos kvalifikuotiems darbuotojams sugrįžti, taip pat sudarytos sąlygos investuoti į sektorius, kuriems reikalingi aukštos kvalifikacijos darbuotojai, ir veiklą kilmės šalyse.

9.11 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui, pagal kurį valstybės narės, bendradarbiaudamos su kilmės šalimis, turėtų parengti aukštą kvalifikaciją turinčių migrantų atvykimo valdymo praktikos kodeksus.

9.12 ES turi labai aktyviai veikti vykdamas jaunimo mokymą imigrantų kilmės šalyse. Šios šalys netenka didelės dalies geriausiai apmokytų darbuotojų, kuriuos įdarbina Europos įmonės.

⁽³³⁾ Žr. Jungtinių Tautų dokumentą A/60/871, *op cit.*

Bendradarbiavimas mokymo srityje — tai sąžiningas būdas atlyginti šioms šalims padaromą žalą, nes tokiu būdu ateityje jos galės naudotis vystymuisi būtinu žmogiškuoju kapitalu.

9.13 EESRK pabrėžia susitarimų ir asociacijų su kilmės šalimis, kuriuos su jomis galėtų sudaryti Europos universitetai, ligoninės, įmonės ir technologijų bei mokslinių tyrimų centrai, svarbą siekiant, kad kai kurie labai kvalifikuoti darbuotojai dirbtų savo kilmės šalyje jiems užtikrinus tokį užmokestį, socialines teises ir profesinius išteklius, kokie užtikrinami Europoje.

10. Migrantų atvykimo politika atitinka vystymosi tikslus: leidžiant atvykti skatinamas vystymasis

10.1 Europos Sąjunga ir jos valstybės narės turėtų suderinti savo atvykimo politiką, kad, taikant lanksčią ir skaidrią tvarką, vyktų legali migracija. Savo nuomonėje dėl Komisijos žaliosios knygos ⁽³⁴⁾ EESRK teigė, kad reikia vykdyti atvirą tiek labai kvalifikuotų, tiek mažiau kvalifikuotų darbuotojų atvykimo politiką. Be to, Komitetas, suprasdamas kai kurių vyriausybės poziciją, pasiūlė valstybėms narėms užbaigti pereinamąjį laikotarpį, kuriuo apribojamos kai kurių naujųjų valstybių narių piliečių teisės gyventi ir dirbti šalyje.

10.2 Neteisėtos imigracijos mastas turėtų būti mažinamas vykdamas politiką, orientuotą į Europos vidaus reikalus, pavyzdžiui, kovos su nelegalių imigrantų įdarbinimu taikant Bendrijos teisės aktus ⁽³⁵⁾, kuriuos Komitetas nagrinės kitoje šiuo metu rengiamoje nuomonėje, pasienio kontrolės ir kovos su prekyba žmonėmis bei bendradarbiavimo su kilmės ir tranzito šalimis politiką. ES privalo dirbti kartu ir dalytis išlaidas su pietų Europos šalimis, kurios turi suvaldyti labai didelius nelegalių imigrantų srautus, atlikti daug gelbėjimo operacijų jūroje, vykdyti priėmimo veiklą ir teikti humanitarinę pagalbą. Be to, išimtinėmis aplinkybėmis reikės sureguliuoti Europos Sąjungoje esančių asmenų „be dokumentų“, asmenų, kurie tampa išnaudojimo darbo tikslais aukomis ir kurie negali dalyvauti integracijos politikoje, teisinę padėtį.

10.3 Siekiant vykdyti lankstesnę atvykimo politiką, turėtų būti skatinamas laikinosios migracijos sistemų taikymas tiek labai aukštą, tiek žemesnę kvalifikaciją turintiems darbuotojams, taip pat reikėtų skatinti apykaitinę migraciją.

⁽³⁴⁾ Žr. 2003 m. gruodžio 10 d. EESRK nuomonę dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl imigracijos, integracijos ir užimtumo. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 80, 2003 3 30.

⁽³⁵⁾ Žr. 2007 m. gegužės 16 d. Direktyvos dėl mažiausių galimų baudų nelegalius imigrantus įdarbinantiems darbuotojams projektą. (COM (2007) 249 galutinis).

10.4 Kad laikinosios imigracijos sistemos veiktų realiai, Bendrijos teisės aktuose turi būti numatyta lanksčiomis sąlygomis išduoti trumpalaikius leidimus, nustatyta grįžimo tvarka ir užtikrinta galimybė įsidarbinti ateityje. Tokiu būdu daug imigrantų naudosis teisėtomis priemonėmis ir nepasileis Europoje nelegaliai pasibaigus jų leidimo gyventi šalyje galiojimui.

10.5 EESRK ragina ES ir valstybes nares susitarti su kilmės šalimis dėl apykaitinės migracijos tvarkos, kad, taikant lanksčią ir skaidrią tvarką, būtų skatinamas migrantų judumas. Tokie susitarimai turi būti suderinti, atitinkantys abiejų suinteresuotųjų šalių interesus, kad imigracija taptų kilmės šalių vystymąsi lemiančiu veiksniumi.

10.6 Būtų naudinga sudaryti laikino atvykimo susitarimus, kuriuose būtų nustatyti mokymų įsipareigojimai ir pagal kuriuos būtų pripažįstamos profesinės kvalifikacijos, nes dirbdami Europoje laikinieji imigrantai galėtų pagerinti savo kvalifikaciją ir sugrįžę prisidėtų prie įsidarbinimo galimybių didinimo savo šalyje bei prie jų ekonominio ir socialinio vystymosi.

10.7 Didžiausia kliūtis apykaitinei migracijai yra tai, kad šiuo metu teisės aktai Europoje taikomi nelanksčiai. Siekiant palankesnių sąlygų migrantų judumui bei grįžimui į kilmės šalį, ir verslo iniciatyvoms kilmės šalyse, imigraciją reglamentuojančiuose Europos teisės aktuose turi būti numatyta galimybė ilgą laiką išsaugoti teisę nuolatos gyventi šalyje.

10.8 Todėl EESRK siūlo iš dalies pakeisti Direktyvą dėl ilgalaikių gyventojų statuso pratęsiant laikotarpį, kuriuo gyventojai gali naudotis nuolatinio gyventojų teisėmis, nuo vienerių iki trejų metų. Savo nuomonėje ⁽³⁶⁾ EESRK teigia, kad vieneri metai (arba dveji metai, kaip nustatyta Komisijos pirminiame pasiūlyme) daugeliui imigrantų yra per trumpas laikotarpis, kad jie būtų pasirengę grįžti į kilmės šalį įgyvendinti savo profesinių planų.

10.9 Šiuo metu, kai ES skatina visame pasaulyje daugiau dėmesio skirti imigracijos politikai, ir siekiant imigracijos bei vystymosi politikos nuoseklumo, visi valstybėse narėse gyvenantys ilgalaikiai rezidentai turi turėti galimybę sugrįžti į savo kilmės šalis mažiausiai penkeriems metams neprarasdami teisės gyventi valstybėje narėje.

11. Apykaitinės migracijos ir judumo partnerysčių skatinimas

11.1 Gegužės mėn. Europos Komisija paskelbė svarbų komunikatą dėl apykaitinės migracijos ir Europos Sąjungos bei trečiųjų šalių judumo partnerysčių ⁽³⁷⁾. Nors ši nuomonė teikiama savo iniciatyva, ja EESRK taip pat prisideda prie Kom-

sijos inicijuotos diskusijos. Tam tikrose nuomonės dalyse pateikiami EESRK pasiūlymai, susiję su Komisijos komunikate iškeltais klausimais.

11.2 Šį komunikatą sudaro dvi dalys: pirmoje dalyje nurodomi judumo partnerysčių su trečiosiomis šalimis kūrimo privatumai, o antroje išsamiau nagrinėjama apykaitinė migracija.

11.3 Komitetas pritaria pasiūlymui kurti **judumo partnerystes**, kad ES ir valstybės narės, taikydamos lanksčią ir skaidrią tvarką, sudarytų sąlygas legaliai imigracijai. Partnerystės grindžiamos imigrantų kilmės šalių ir ES valstybių narių pasirašytais susitarimais.

11.4 Kilmės šalys turi priimti tokius pat labai aiškiai apibrėžtus įsipareigojimus, kokie taikomi kovos su neteisėta imigracija srityje (readmisija, pasienio kontrolė, kelionės dokumentų saugumas, kova su nelegaliu migrantų įvežimu ir prekyba žmonėmis ir t. t.). Svarbu, kad tokios šalys laikytųsi Kotonu susitarime numatytų tarptautinių įsipareigojimų, pirmiausia 13 straipsnio nuostatų. Komitetas mano, kad kai kurioms šalims, kurių valdžia „silpna“, bus labai sunku įgyvendinti šias sąlygas, todėl siūlo judumo partnerystes pritaikyti atsižvelgiant į kiekvienos kilmės šalies padėtį.

11.5 Valstybės narės gali sudaryti keturių rūšių susitarimus.

11.5.1 Pirmos rūšies susitarimais, kuriems pritaria Komitetas, užtikrinamos geresnės legalios migracijos galimybės, tačiau kartu laikomasi principo, pagal kurį Bendrija pirmenybę teikia ES piliečiams. EESRK pritaria siūlymui, pagal kurį kelios valstybės narės (sustiprintas bendradarbiavimas) galėtų teikti kilmės šalims bendrą pasiūlymą, kaip ES pasiūlymą su kvotomis ir priemonėmis, nustatytomis atsižvelgiant į Europos darbo rinkų poreikius.

11.5.2 Antros rūšies susitarimai susiję su Europos Komisijos ir valstybių narių techninės pagalbos ir finansinės paramos, skirtos legalios migracijos srutams valdyti, teikimu. Komitetas mano, kad pagal teminę migracijos ir prieglobsčio programą skiriamas Bendrijos finansavimas bus nepakankamas, todėl Komisijai, Europos Parlamentui ir Tarybai siūlo ateityje šį finansavimą labai padidinti.

11.5.3 Komitetas taip pat pritaria, kad pagal trečios rūšies mobilumo partnerystes susitarus su kilmės šalimis, būtų galima pristabdyti imigraciją iš tam tikrų sektorių siekiant užkirsti kelią protų nutekėjimui (pvz., kai kurių Europos šalių sveikatos priežiūros specialistų išvykimui). Susitarimuose pirmenybę turėtų būti skiriama apykaitinei imigracijai ir laikinųjų imigrantų sugrįžimui.

⁽³⁶⁾ Žr. 2001 m. spalio 17 d. EESRK nuomonę dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl trečiųjų šalių piliečių, esančių ilgalaikiais rezidentais, statuso. Pranešėjas Pariza Castaños, OL C 36, 2002 2 8.

⁽³⁷⁾ Dėl apykaitinės migracijos ir Europos Sąjungos bei trečiųjų šalių judumo partnerysčių, COM(2007) 248 galutinis.

11.5.4 Pagal ketvirtos rūšies partnerystes ES ir valstybės narės turės tobulinti trumpalaikių vizų išdavimo tvarką. Daugelyje savo nuomonių EESRK nurodė būtinybę geriau organizuoti konsulinių tarnybų darbą tiek ES valstybėse narėse, tiek kilmės šalyse. Komisijos delegacijos turėtų bendradarbiauti su valstybėmis narėmis migracijos klausimais, o EURES tinklas turėtų būti naudojamas informacijai apie darbo pasiūlymus Europos Sąjungoje gauti. Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui stiprinti kelių valstybių narių bendradarbiavimą atidarant bendrus prašymų išduoti vizą centrus, taip pat suderinti bendrąsias konsulines instrukcijas, kad būtų galima išduoti daugkartinio įvažiavimo vizas trečiųjų šalių piliečiams, kurie turi dažnai keliauti, ir supaprastinti vizų išdavimo tam tikroms judumo susitarimuose nurodytoms asmenų kategorijoms tvarką.

11.6 Komisija pritaria palankesnių sąlygų **apykaitinei migracijai** sudarymui. EESRK mano, kad galiojantys imigraciją reglamentuojantys teisės aktai nėra lankstūs ir netenkina nei imigrantų, nei kilmės šalių ar priimančiųjų Europos šalių. Įvairiose savo nuomonėse EESRK rekomendavo nustatyti lanktesnes taisykles, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos imigracijos sistemoms, kurias taikant būtų atsižvelgiama į asmeninį pasirinkimą. Turi būti visapusiškai užtikrintos pagrindinės imigrantų teisės, visų pirma socialinės ir užimtumo teisės bei asmens teisė gyventi su šeima.

11.7 Komisija siūlo dvi **apykaitinės migracijos** rūšis: 1) ES įsikūrusių trečiųjų šalių piliečių migraciją, kad jie galėtų vykdyti veiklą savo kilmės šalyje neprarasdami teisės gyventi valstybėje narėje, ir 2) apykaitinę trečiosiose šalyse gyvenančių asmenų migraciją, kad jie galėtų atvykti į ES darbo, studijų ar mokymų tikslais (arba visais šiais tikslais kartu) su sąlyga, kad, baigus galiojantiems išduotam leidimui, jie sugrįš į savo kilmės šalį išsaugodami galimybę grįžti į ES pagal supaprastintas atvykimo sąlygas.

11.8 Komitetas mano, kad apykaitinės migracijos sistemą galima vystyti tik tuomet, jeigu į savo kilmės šalį sugrįžusiems laikiniejiems ir kitokių kategorijų migrantams suteikiama galimybė teisėtai grįžti į Europos valstybę, kurioje jie gyveno. Apykaitinės migracijos stiprinimas visų pirma susijęs su priemonėmis, kuriomis būtų užtikrinama lanksti grįžimo į Europos valstybes tvarka, taikymu.

11.9 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui parengti ES teisinę sistemą, kuria būtų sudarytos palankesnės sąlygos apykaitinei migracijai. Tuo tikslu reikės pakeisti kai kurias galiojančias direktyvas ir susitarti dėl tinkamų pagal teisinę programą numatytų toliau nurodytų naujų direktyvų rengimo kriterijų.

11.9.1 Pasiūlymas priimti Direktyvą dėl kvalifikuotų imigrantų priėmimo. Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymui dar labiau supaprastinti asmenų, kurie jau tam tikrą laiką legaliai

gyveno ES (dirbo kvalifikuotą darbą, studijavo ar mokėsi), priėmimo tvarką.

11.9.2 Pasiūlymas priimti Direktyvą dėl sezoninių migrantų priėmimo. Komitetas rekomenduoja parengti daugiamečius leidimus gyventi ir (arba) darbo leidimus sezoniniams migrantams, kurie jiems suteiktų teisę penkerius metus iš eilės sugrįžti dirbti sezoninį darbą; tokius leidimus būtų galima pratęsti dar penkeriems metams.

11.9.3 Pasiūlymas priimti Direktyvą dėl apmokamų stažuotojų priėmimo. Komitetas mano, kad supaprastintos atvykimo tvarkos taikymas trečiųjų šalių piliečiams, atvykstantiems į Europą stažuotis, tokiu būdu prisidedant prie keitimosi patirtimi ir žiniomis, turėtų teigiamą poveikį jų ugdymui ir jų šalies vystymuisi. Siekiant skatinti apykaitą, pasiūlyme būtų galima numatyti galimybę buvusiems stažuotojams sugrįžti tam tikram laikui (nuo 1 iki 5 metų) suteikiant jiems galimybę kelti kvalifikaciją.

11.9.4 EESRK siūlo Komisijai teikti tam tikrus įvairių galiojančių direktyvų pakeitimų pasiūlymus siekiant sudaryti palankesnes sąlygas apykaitinei migracijai. Direktyvoje 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai rezidentai, statuso šiuo metu numatyta, kad paprastai ilgalaikiai rezidentai praranda teisę į ilgalaikio rezidento statusą, jeigu jie būna išvykę iš Bendrijos teritorijos ilgiau kaip 12 mėnesių iš eilės. Komisija siūlo pratęsti šį terminą iki dvejų arba trejų metų, tačiau Komitetas mano, kad labiau tiktų penkerių metų laikotarpis.

11.9.5 Kalbant apie Direktyvą 2004/114/EB dėl trečiosios šalies piliečių įleidimo studijų, mokinių mainų, neatlygintino stažavimosi ar savanoriškos tarnybos tikslais sąlygų ir Direktyvą 2005/71/EB dėl konkrečios įleidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais tvarkos, Komitetas sutinka, kad šias direktyvas reikia iš dalies pakeisti numatant išduoti daugkartinio atvykimo ir gyvenimo leidimą, kurio turėtojas galėtų ilgam išvykti iš ES teritorijos nerizikuodamas, kad bus panaikinta jo nuolatinės gyvenamosios vietos teisė. Taip pat būtų tikslinga šiose direktyvose esančias neprivalomas nuostatas, pagal kurias valstybės narės gali taikyti supaprastintą arba pagreitintą priėmimo tvarką asmenims, anksčiau dirbusiems mokslinį darbą arba studijavusiems ES, pakeisti taip, kad tokiems asmenims būtų numatyta teisė į greitą procedūrą su sąlyga, kad pasibaigus jiems išduoto leidimo galiojimui jie grįš į savo gimtąją šalį. Komitetas taip pat pritaria šių dvejų direktyvų susiejimui sudarant galimybę ES pilietybės neturintiems mokslininkams taikyti supaprastintą priėmimo tvarką (t. y. taikyti mažiau sąlygų), jeigu jie anksčiau buvo atvykę kaip studentai ir baigę studijas grįžo į savo kilmės šalį. Ši galimybė galėtų būti išplėsta taip, kad studentams būtų leidžiama teikti prašymus dėl priėmimo mokslininko statusu jiems tebegyvenant valstybėje narėje, kurioje studijuoja, su sąlyga, kad prašymas pateikiamas nepasibaigus jų leidimo studijuoti galiojimui.

11.10 EESRK mano, jog būtina užtikrinti apykaitinės migracijos tikslų įgyvendinimą ir ilgalaikę naudą taikant paskatas apykaitiniam judėjimui skatinti, sėkmingam migrantų grįžimui užtikrinti, procedūrų taikymui vertinti ir protų nutekėjimo pavojui sumažinti bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis.

11.11 Siekiant, kad būtų keičiamasi kompetencija, būtina išspręsti vieną svarbiausių problemų, t. y. išsilavinimo ir profesinės kvalifikacijos nepripažinimo problemą, su kuria susiduria daugelis Europos imigrantų. Tokių asmenų judėjimas tarp jų kilmės šalių ir priimančiųjų šalių pagerės tik pripažinus jų kvalifikaciją Europoje. Komitetas siūlo, nepaisant esamų sunkumų, tęsti derybas dėl susitarimų, susijusių su kvalifikacijos pripažinimu tarp ES ir daugumos imigrantų kilmės šalių.

11.12 Kad veiktų apykaitinės migracijos sistema, būtina užtikrinti imigrantų igytas teises į pensiją ir socialinę apsaugą. Šiuo tikslu reikės vesti derybas dėl ES valstybių narių ir kilmės šalių savitarpio susitarimų ir ratifikuoti TDO konvenciją Nr. 157.

11.13 Komitetas rekomenduoja ES pasiūlyti įtraukti šiuos skyrius į susitarimus dėl judumo partnerystės siekiant palengvinti profesinės kvalifikacijos pripažinimą ir užtikrinti teises į pensiją.

12. Pasaulinis forumas migracijos ir vystymosi tema

12.1 Liepos 10 d. Briuselyje įvyko Pasaulinis forumas migracijos ir vystymosi tema, kuriam pirmininkavo JT generalinis sekretorius Ban Ki-Moon. Renginyje, kuris buvo 2006 m. Jungtinių Tautų aukščiausiojo lygio susitikimo tęsinys, dalyvavo daugiau kaip 800 delegatų iš 140 šalių.

12.2 Šios nuomonės pranešėjas, kaip EESRK atstovas, dalyvavo liepos 9 d. vykusiuose Pilietinės visuomenės dienos renginiuose. Forumo išvados, kurioms Komitetas iš esmės pritaria, pateikiamos konferencijos tinklavietėje ⁽³⁸⁾. Kitais metais Pasaulinis forumas vyks Maniloje, ir Komitetas jame dalyvaus.

12.3 Komitetas ragina Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybes ir Komisiją aktyviai stengtis dalyvaujant Jungtinių Tautų veikloje užtikrinti, jog migracijos klausimas tarptautinėje darbotvarkėje užimtų svarbią vietą siekiant, kad pagal tarptautinę teisinę sistemą būtų užtikrintos migrantų žmogaus teisės ir kad kilmės šalims bei priimančiosioms šalims bendrai administruojant migracijos procesus būtų skatinamas pasaulio ekonomikos augimas ir socialinis vystymasis.

12.4 Šioje nuomonėje Komitetas pirmą kartą nagrinėja apykaitinės migracijos klausimą, kuris bus analizuojamas ir vėlesnėse nuomonėse.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁸⁾ Išvados pateikiamos anglų k. (http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CSD.pdf) ir ispanų k. (http://smooz.gfmd-civil-society.org/gfmd/files/Final_CSD_espanol.pdf).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir darbuotojų sveikatą bei saugą

COM(2007) 46 galutinis — 2007/0020 (COD)

(2008/C 44/22)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. kovo 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl *Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą dėl Bendrijos statistikos apie visuomenės sveikatą ir darbuotojų sveikatą bei saugą*.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Daniel Retureau.

439-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 77 nariams balsavus už, 4 — prieš ir 2 susilaikius.

1. Nuomonės santrauka

1.1 Komitetas pritaria siūlomam reglamentui ir jo teisiniam pagrindui. Pasiūlymas atitinka subsidiarumo ir proporcingumo principus, kartu padeda rinkti statistinius duomenis, naudingus įgyvendinant Bendrijos sveikatos ir saugos darbe strategiją, kuriai akivaizdžiai prireikė aiškaus teisinio pagrindo.

1.2 Komitetas pabrėžia bendrų pripažinimo sistemų ir apibrėžčių svarbą (visų pirma atsižvelgiant į darbuotojų judumą) šiais klausimais:

- nelaimingi atsitikimai darbe ir nelaimingi atsitikimai vykstant į darbo vietą ir iš jos,
- profesinės ligos, kurias sukelia darbo sąlygos ir (arba) gaminiai,
- dalinis ar nuolatinis nedarbingumas ir invalidumas, kuriuos sukelia su darbu susiję nelaimingi atsitikimai ar ligos bei prarastos darbo dienos.

1.3 Komitetas mano, kad, renkant statistinius duomenis apie tokius asmenis pagal įvykių kategorijas, būtų naudinga atsižvelgti į nukentėjusiųjų lytį ir amžių bei, kiek įmanoma, į jų sutartinių santykių pobūdį. Ypatinę dėmesį reikėtų skirti surinktų asmeninių duomenų konfidencialumui.

1.4 Komitetas mano, kad reikėtų vystyti bendradarbiavimą su Tarptautine darbo organizacija (TDO) ir Pasaulio sveikatos organizacija (PSO). Komiteto nuomone, siūlomas reglamentas yra viena naudingiausių priemonių suderinti išsaugotinių duomenų pobūdį ir apibrėžtis bei šių duomenų rinkimo metodus ir analizę.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Šiame reglamente dėmesys kreipiamas tik į su statistika susijusią veiklą, vykdomą pagal Europos bendrijos steigimo sutarties 285 straipsnį. Juo nesiekama įgyvendinti šias dvi

visuomenės sveikatos ir darbuotojų sveikatos bei saugos politikos kryptis, kadangi tai numatyta atitinkamai Sutarties 152 ir 137 straipsniuose.

2.2 Bendrijos statistikos rengimą reglamentuoja taisyklės, nustatytos 1997 m. vasario 17 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 322/97, iš dalies pakeistu Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 ⁽¹⁾.

2.3 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ⁽²⁾ bei 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ⁽³⁾ leidžia Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkyti, taikant tinkamas apsaugos priemones, su sveikata susijusius asmens duomenis vadovaujantis svarbiais visuomeniniais interesais.

2.4 Bendrijos ir nacionalinės politikos veiksmai bei strategijos visuomenės sveikatos ir darbuotojų sveikatos bei saugos srityse priskiriami visuotinės svarbos interesams, o Reglamento (EB) Nr. 322/97 ir 1990 m. birželio 11 d. Reglamento Nr. 1588/90 (Euratomas, EEB) dėl duomenų, kuriems taikomas statistinių duomenų konfidencialumo reikalavimas, perdavimo Europos bendrijų statistikos biurui (Eurostatui) nuostatos ⁽⁴⁾ suteikia tinkamas apsaugos priemones asmeniui rengiant Bendrijos statistinius duomenis apie visuomenės sveikatą ir darbuotojų sveikatą bei saugą.

⁽¹⁾ OL L 52, 1997 2 22, p. 61. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0322:FR:HTML>. Reglamentas iš dalies pakeistas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 (OL L 284, 2003 10 31, p. 1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:284:0001:0053:FR:PDF>).

⁽²⁾ OL L 281, 1995 11 23, p. 31, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31995L0046:FR:HTML>. Direktyva ir dalies pakeista Reglamentu (EB) Nr. 1882/2003 (OL L 284, 2003 10 31, p. 1).

⁽³⁾ OL L 8, 2001 1 12, p. 1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:008:0001:0022:FR:PDF>.

⁽⁴⁾ OL L 151, 1990 6 15, p. 1. Reglamentas su paskutiniais pakeitimais, padarytais Reglamentu (EB) Nr. 322/97, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31990R1588:FR:HTML>.

2.5 Iš esmės, 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendime Nr. 1786/2002/EB, patvirtinančiame Bendrijos veiksmų visuomenės sveikatos srityje programą (2003-2008 m.)⁽⁹⁾, 2002 m. birželio 3 d. Tarybos rezoliucijoje dėl naujos Bendrijos sveikatos ir saugos darbe strategijos 2002-2006 m.⁽⁶⁾ ir 2004 m. balandžio 20 d. Komisijos komunikate „Socialinės apsaugos modernizavimas plėtojant aukštos kokybės, prieinamą ir tvarią sveikatos priežiūrą bei ilgalaikę priežiūrą: parama nacionalinėms strategijoms, taikančioms atvirą koordinavimo metodą“⁽⁷⁾, reikalaujama aukštus standartus atitinkančios statistinės informacijos sistemos, kuri padėtų įvertinti politikos krypčių pasiekimus ir vystyti bei stebėti tolesnius veiksmus abejose srityse. Ši veikla bus tęsiama ir plėtojama tolesnėmis programomis ir strategijomis.

2.6 Įstatymo galios neturinčiame komunikate SEC(2007) 214, 215, 216⁽⁸⁾, „2007-2012 m. Bendrijos darbuotojų sveikatos ir saugos strategija: gerinti darbo kokybę ir našumą“ Komisija pabrėžia, kad darbuotojų sveikata ir sauga Bendrijos politinėje darbotvarkėje turi būti tarp pirmųjų klausimų; darbuotojų sveikatai ir saugai tenka svarbiausias vaidmuo siekiant didinti įmonių konkurencingumą ir našumą, padeda užtikrinti socialinės apsaugos sistemų gyvybingumą mažinant dėl nelaimingų atsitikimų ir ligų susidarancias išlaidas. Šiuo komunikatu Komisija siekia, kad gera savijauta darbe taptų Europos piliečių realybe ir kad tai padėtų įgyvendinti 2006 m. gegužės 10 d. priimtą Piliečių darbotvarkę.

2.7 Iki šiol statistiniai duomenys buvo renkami remiantis „džentelmeniškais susitarimais“ su valstybėmis narėmis pagal penkerių metų Bendrijos statistikos programas (šiuo metu 2002 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 2367/2002/EB dėl 2003-2007 m. Bendrijos statistikos programos⁽⁹⁾) ir kasmetine papildoma veikla.

2.8 Plėtra ir įgyvendinimas trijose visuomenės sveikatos statistikos kryptyse (mirčių priežastys, sveikatos priežiūra ir sveikatos tyrimų apklausos, invalidumas ir sergamumas) yra reguliuojami ir organizuojami taikant partnerystės struktūrą tarp Eurostat, kuriam padeda pirmaujančios valstybės (šiuo metu Jungtinė Karalystė — pagrindinė koordinatore, o atitinkamose srityse pirmaujančios valstybės — Danija, Estija ir Liuksemburgas) ir valstybių narių. Šioje struktūroje jau atlikta daug metodinio darbo, įskaitant gairių rengimą, ir pradėtas duomenų rinkimas.

2.9 Tačiau šiuo metu pastebima tam tikrų trūkumų. Visų pirma, nors jau pagerėjo surenkamų duomenų kokybė ir palyginamumas, valstybėms narėms turėtų būti suteiktas tvirtas pagrindas rinkti duomenis.

2.10 Teisinė sistema leistų paspartinti pažangą siekiant geresnės kokybės ir didesnio palyginamumo standartų visiems susijusiems sisteminiams duomenų rinkiniams. Ji užtikrintų didesnę Europos vidutinės trukmės laikotarpio reikalavimų tvarumą ir stabilumą bei nurodytų aiškius siektinus tikslus dėl standartų, leidžiančių visoje ES palyginti duomenis.

2.11 Be to, absoliuti dauguma naujųjų valstybių narių pareiškė vis dėlto negalinčios įvykdyti ES reikalavimų visuomenės sveikatos ir darbuotojų sveikatos bei saugos srityje, kol nebus Europos teisinės sistemos.

2.12 Visoms valstybėms narėms būtinas aiškesnis grafikas ir gairės dėl šiuo metu kuriamų naujų statistikos priemonių ir kokybės gerinimo veiksmų įgyvendinimo. Siūlomas reglamentas bus tinkamas pagrindas rengiant tikslius planus įvairiose sveikatos ir saugos statistikos srityse bei kryptyse.

2.13 Todėl Komisija (Eurostatas) nusprendė, kad dabar būtina sukurti tvirtą pagrindą — pagrindinį teisės aktą visuomenės sveikatos ir darbuotojų sveikatos bei saugos statistikos srityse. Sritis, kurias apima pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, yra susijusios su darbu ir veiksmis, vykdomais bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis įvairiose Eurostat grupėse, arba visuomenės sveikatos srityje — pagal partnerystę rengiant visuomenės sveikatos statistiką. Pagrindinis tikslas yra konsoliduoti jau renkamus statistinius duomenis arba tuos duomenis, kurių rinkimo metodika šiuo metu kuriama arba ruošiama įgyvendinti.

2.14 Bendrijos veiksmų visuomenės sveikatos srityje programoje (2003-2008 m.)⁽¹⁰⁾ teigiama, kad visuomenės sveikatos informacijos sistemos statistinis elementas bus plėtojamas (skatinant sinergiją ir išvengiant dubliavimo) bendradarbiaujant su valstybėmis narėmis, jei būtina, naudojantis Bendrijos statistikos programa.

2.15 Iš dalies pakeistame pasiūlyme dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, įkuriančio antrąją Bendrijos veiksmų programą sveikatos apsaugos srityje (2007-2013 m.)⁽¹¹⁾, teigiama, kad dabartinis darbas plėtojant ES sveikatos stebėsenos sistemą turi būti intensyvinamas, jei būtina, naudojantis Bendrijos statistikos programa. Savo ruožtu Bendrijos sveikatos ir

⁽⁹⁾ OL L 271, 2002 10 9, p. 1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:271:0001:0011:FR:PDF>.

⁽⁶⁾ OL C 161, 2002 7 5, p. 1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:161:0001:0011:FR:PDF>.

⁽⁷⁾ COM(2004) 304 galutinis, 2004 m. balandžio 20 d.

⁽⁸⁾ SEC (2007) 214, 2007 2 21.

⁽⁹⁾ OL L 358, 2002 12 31, p. 1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:358:0001:0027:FR:PDF>. Sprendimas iš dalies pakeistas Europos Parlamento ir Tarybos sprendimu Nr. 787/2004/EB (OL L 138, 2004 4 30, p. 12, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:138:0012:0016:FR:PDF>).

⁽¹⁰⁾ Žr. 5 išnašą.

⁽¹¹⁾ COM(2006) 234 galutinis, 2006 m. gegužės 24 d.

saugumo darbe strategijoje 2002-2006 m. ⁽¹²⁾ Komisija ir valstybės narės raginamos kartu derinti statistinius duomenis apie nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas, kad būtų galima naudotis palyginamaisiais duomenimis ir jais remiantis atlikti objektyvų priemonių, pradėtų taikyti pagal naująją Bendrijos strategiją, poveikio ir veiksmingumo vertinimą.

3. Komiteto pastabos

3.1 Komitetas pritaria siūlomam reglamentui ir jo teisiniam pagrindui. Pasiūlymas atitinka subsidarumo ir proporcingumo principus, kartu padeda rinkti statistinius duomenis, naudingus įgyvendinant Bendrijos sveikatos ir saugos darbe strategiją, kuriai akivaizdžiai prirėkė aiškaus teisinio pagrindo.

3.2 Komitetas pabrėžia bendrų apibrėžčių ir pripažinimo sistemų svarbą (visų pirma atsižvelgiant į darbuotojų judumą) šiais klausimais:

- nelaimingi atsitikimai darbe (įvykę darbo vietoje), nelaimingi atsitikimai vykstant į darbo vietą ir iš jos (įvykę pakeliui iš gyvenamosios vietos į darbo vietą ir atvirkščiai bei ilgu laikotarpiu už darbo vietos ribų) ir įvykiai komandiruočių metu (paslaugos),
- profesinės ligos, kurias sukelia darbo sąlygos ir (arba) naudojami produktai (dulkės, cheminiai produktai, vibracija,

triukšmo pavojaus, kaulų, raumenų ir sąnarių veiklos sutrikimai dėl sunkių darbų, besikartojančių veiksmų ir t. t.),

- dalinis ar nuolatinis nedarbingumas ir invalidumas, kuriuos sukelia su darbu susiję nelaimingi atsitikimai ar ligos bei prarastos darbo dienos.

3.3 Komitetas mano, kad, renkant statistinius duomenis apie tokius asmenis pagal įvykių kategorijas, būtų naudinga atsižvelgti į nukentėjusiųjų lytį ir amžių, ekonomikos sektorių, bei, kiek įmanoma, į jų teisinį santykį su darbovieta (nuolatinio darbo sutartis, nestandartinės darbo sutartis, pavadavimas, savarankiškai dirbantys asmenys). Ypatingą dėmesį reikėtų skirti surinktų asmeninių duomenų konfidencialumui vadovaujantis galiojančiais teisės aktais.

3.4 Komitetas mano, kad reikėtų vystyti bendradarbiavimą su TDO ir PSO, kadangi toks bendradarbiavimas statistinių duomenų rinkimo ir metodikos srityje gali būti labai naudingas teoriškai (ligų kilmės ir nelaimingų atsitikimų moksliniai tyrimai, ergonomika ir rehabilitacija) ir metodiškai.

3.5 Komiteto nuomone, siūlomas reglamentas yra viena naudingiausių priemonių palaipsniui suderinti išsaugotinių duomenų pobūdį ir apibrėžtis bei šių duomenų rinkimo ir analizės metodus, siekiant nuolat gerinti jų kokybę, suderinamumą ir palyginamumą.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

(¹²) Žr. 6 išnašą.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje

COM(2007) 159 galutinis — 2007/0054 (COD).

(2008/C 44/23)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. kovo 7 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą, iš dalies keičiantį Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje.

2007 m. balandžio 24 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras pavedė Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo plenarinėje 439-ojoje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (2007 m. spalio 25 d. posėdis), pagrindiniu pagrindiniu pranešėju paskyrė José Isaías Rodríguez García-Caro ⁽¹⁾ ir priėmė šią nuomonę 64 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas pritaria Reglamentas (EB) Nr. 1408/71 prieduose pateiktiems pakeitimams ir yra įsitikinęs, kad jie padės patobulinti šio reglamento turinį ir bus naudingi ES piliečiams, kuriems jis bus taikomas. Jis remia visų pirma tuos pakeitimus, kurie bus naudingi koordinavimo srityje, nes tai nebebus išimties ar neeksportuojamos teisės.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą, kaip socialinių partnerių ir organizuotos pilietinės visuomenės atstovas, taip pat norėtų pabrėžti, kad pasiūlymo priimti reglamentą, įgyvendinantį Reglamentą (EB) Nr. 883/2004, leidybos procesas yra labai lėtas. Komitetas neteiktų šios nuomonės, jei pirmiau nurodytas reglamentas būtų įsigaliojęs. Todėl EESRK ragina Europos Parlamentą ir Tarybą kiek įmanoma pagreitinoti sprendimų priėmimo procesą ir stengtis užtikrinti, kad nauja socialinės apsaugos sistemų koordinavimo tvarka įsigaliotų kiek galima greičiau.

2. Įvadas

2.1 Nuo pat Reglamento Nr. 1408/71 priėmimo 1971 m. birželio mėn. jis buvo nuolat taisomas pritaikant ir atnaujinant jo turinį. Šie pakeitimai, be kitų priežasčių, yra reikalingi dėl pasikeitusių valstybių narių teisės aktų, dvišalių valstybių narių susitarimų, tolesnės ES plėtros ir teisės aktų pakeitimų atsižvelgiant į Teisingumo Teismo sprendimus dėl socialinės apsaugos.

2.2 Nors EESRK pirmąją savo nuomonę dėl šio reglamento priėmė 1967 m. sausio mėn. ⁽²⁾, Komitetas, kaip socialiniais ir

ekonominiais klausimais suinteresuotas subjektas ir atstovaujantis pilietinei visuomenei, beveik kasmet teikė nuomones dėl visų pakeitimų, kurie buvo padaryti reglamento straipsniuose ir prieduose. Todėl Komitetas aktyviai dalyvavo rengiant priemonę, kuri yra gyvybiškai svarbi norint užtikrinti darbuotojų ir žmonių apskritai laisvą judėjimą visose ES valstybėse narėse. Ši priemonė užtikrina, kad judėdami ES ribose žmonės neprarastų teisės į tam tikras socialinės apsaugos sistemos išmokas.

2.3 2004 m. reglamente buvo atlikta daugiausiai pakeitimų per visą jo galiojimo laikotarpį. Siekdami supaprastinti tekstą ir patobulinti jo turinį, po ilgų institucijų debatų, Europos Parlamentas ir Taryba patvirtino naują socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentą (jo numeris 883/2004) ⁽³⁾, kuris turi pakeisti galiojantį tekstą. Tačiau jį įgyvendinantis reglamentas dar nepriimtas ir naujos koordinavimo tvarkos nuostatos dar neįsigaliojo, todėl ir toliau galioja Reglamentas Nr. 1408/71.

2.4 Komitetas pateikė atitinkamas nuomones dėl Reglamento Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo ⁽⁴⁾ ir dėl pasiūlymo priimti reglamentą dėl įgyvendinimo tvarkos ⁽⁵⁾. Pastarasis pasiūlymas vis dar iš lėto skinasi kelią per būtinas kompetentingų institucijų procedūras.

2.5 Kadangi tai gyvas ir dinamiškas dokumentas, į Reglamentą Nr. 1408/71 reikėtų įtraukti skirtingų valstybių narių nacionalinėje teisėje padarytus pakeitimus, siekiant užtikrinti, kad jie atsispindėtų šiame reglamente ir nebūtų pažeidžiamos

⁽¹⁾ OL L 166, 2004 4 30.

⁽⁴⁾ 2000 m. sausio 27 d. EESRK nuomonė dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo; pranešėjas José Isaías Rodríguez García-Caro (OL C 75, 2000 3 15).

⁽⁵⁾ 2006 m. spalio 26 d. EESRK nuomonė dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarkos; pranešėjas W. Greif (OL C 324, 2006 12 30).

⁽¹⁾ Plenarinei asamblėjai pritarus.

⁽²⁾ OL C 64, 1967 4 5.

Europos Sąjungoje judančių žmonių teisės. Galiausiai šie pakeitimai yra skirti socialinės apsaugos sistemų koordinavimo tvarkai atnaujinti ir pagerinti, kad būtų paprasčiau įgyvendinti Bendrijos teisės aktus.

2.6 Teisiniu požiūriu šis pasiūlymas apima leidžiančią nukrypti nuostatą ir kai kurių reglamento priedo nuostatų pakeitimus ir yra taikytinas Europos ekonominėje erdvėje.

3. Pasiūlymo turinys

3.1 Pasiūlymas priimti reglamentą yra susijęs tik su kai kuriais Reglamento Nr. 1408/71 priedais ir neturi nieko bendro su pagrindiniu dokumento tekstu, kuris išlieka nepakitęs.

3.2 Atlikti pakeitimai atspindi pasiūlymus, kuriuos pateikė šios valstybės narės: Austrija, Danija, Prancūzija, Nyderlandai, Vengrija, Airija ir Lenkija. Išskyrus Prancūzijos pasiūlymą, visi pakeitimai yra susiję su pokyčiais nacionaliniuose teisės aktuose.

3.3 Pakeitimai yra susiję su šiais priedais ir valstybėmis narėmis:

3.3.1 I priedo I dalis, kurioje apibrėžiamos sąvokos „pagal darbo sutartį dirbantis asmuo“ ir „savarankiškai dirbantis asmuo“ tiems atvejams, kai pagal nacionalinius teisės aktus jų negalima apibrėžti. Šis priedas iš dalies keičiamas dėl pokyčių Airijos nacionaliniuose teisės aktuose.

3.3.2 I priedo II dalis, kurioje apibrėžiama sąvoka „šeimos narys“ tiems atvejams, kai pagal nacionalinius teisės aktus negalima nustatyti skirtumo tarp šeimos narių ir kitų asmenų. Šis pakeitimas taip pat susijęs su Airija ir pirmiau nurodyta priežastimi.

3.3.3 II priedo I dalis, kurioje nurodomos specialios sistemos savarankiškai dirbantiems asmenims, kuriems šis reglamentas netaikomas. Prancūzijai skirtas punktas performuluojamas dėl priežasčių, susijusių su papildomu draudimu.

3.3.4 II priedo II dalis, kurioje nurodomos specialios vaiko gimimo ar įvaikinimo pašalpos, kurioms šis reglamentas netaikomas. Kai kalbama apie Lenkiją, iš dalies pakeičiama formulė, kad vaiko gimimo pašalpos priedas būtų koordinuojamas.

3.3.5 II a priedas, kuriame išvardijamos visos neįmokinės, taigi ir neeksploatuojamos, išmokos. Šis pakeitimas taip pat yra susijęs su Airija dėl pokyčių nacionaliniuose teisės aktuose.

3.3.6 III priedo A dalis, kurioje išvardijamos susitarimai, kurių nuostatos ir toliau taikomos nepaisant Reglamento (EEB) Nr. 1408/71 galiojimo. Tai taikoma Vengrijos susitarimams su Vokietija ir Austrija dėl Vengrijos pensijų įstatymo pakeitimų.

3.3.7 IV priedo A dalis, kurioje išvardyti reglamente nurodyti teisės aktai, pagal kuriuos invalidumo išmokų suma nepriklauso nuo draudimo laikotarpių trukmės. Šis pakeitimas taip pat susijęs su Airija ir Nyderlandais dėl pokyčių jų teisės aktuose.

3.3.8 IV priedo C dalis, kurioje išvardyti atvejai, kai gali būti atsisakyta dvigubo išmokų skaičiavimo, kadangi taip skaičiuojant niekada nebus gautas geresnis rezultatas. Antraštinė dalis „Vengrija“ išbraukiama, nes dėl pokyčių nacionaliniuose teisės aktuose šiai valstybei tai nebeturi poveikio. Formulė pakeičiama taip, kad tai turi poveikio Austrijai dėl pokyčių jos pensijų įstatymuose.

3.3.9 VI priedas, kuriame išdėstytos specialios tam tikrų valstybių narių teisės aktų taikymo procedūros. Dėl pokyčių nacionaliniuose teisės aktuose, tai turi poveikio Danijos, Nyderlandų ir Austrijos įterpiamoms nuostatomis.

3.3.10 VIII priedas, kuriame išvardytos sistemos, numatančios pašalpas šeimai arba papildomas ar specialias pašalpas našlaičiams. Tai turi poveikio Airijai dėl pokyčių pirmiau nurodytuose teisės aktuose.

4. Pastabos

4.1 2006 m. gruodžio 13-14 d. plenarinėje sesijoje Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė nuomonę dėl kitų Reglamente Nr. 1408/71 padarytų pakeitimų⁽⁶⁾. Minėtoje nuomonėje Komitetas išreiškė viltį, kad tai bus paskutiniai pakeitimai, dėl kurių jis turės parengti savo nuomonę, ir kad bus nedelsiant priimtas naujas Reglamentą Nr. 883/2004 įgyvendinantis reglamentas. Praėjus šešiams mėnesiams, Reglamento Nr. 1408/1971 prieduose buvo padaryta naujų pakeitimų, nes dar nebuvo priimtas įgyvendinantis reglamentas.

4.2 Vis dėl to EESRK nori pareikšti savo paramą reglamento prieduose padarytiems pakeitimams ir yra įsitikinęs, kad jie padės patobulinti tekstą ir teiks tiesioginės naudos tiems ES piliečiams, kuriems bus jis taikomas. Todėl Komitetas nori ypač pabrėžti savo pritarimą visų pirmas pakeitimams, kuriais kai kurios išmokos perkeliama į koordinavimo sritį, kuriais jos išbraukiamos iš priedų, išvardijančių leidžiančias nukrypti nuostatas, ir įtraukiamos į bendro išmokų įgyvendinimo skyrių.

4.3 Europos institucijos dabar aptaria keletą pasiūlymų priimti reglamentus, susijusius su socialinės apsaugos sistemų koordinavimu. Pirmą, Taryba šiuo metu nagrinėja pasiūlymo priimti reglamentą, įgyvendinantį Reglamentą Nr. 883/2004, (dėl kurio EESRK jau pateikė savo nuomonę) vieną skyrių po kito ir toliau jį nagrinės pirmininkaujant Portugalijai, o Europos Parlamente šis pasiūlymas yra tik pirmojo svarstymo etape. Antra, panašus procesas vyksta dėl pasiūlymo priimti reglamentą, nustatantį Reglamento Nr. 883/2004 XI priedo turinį, o

⁽⁶⁾ 2006 m. gruodžio 13 d. EESRK nuomonė dėl Reglamento Nr. 1408/71 pakeitimų; pranešėjas José Isaías Rodríguez García-Caro (OL C 325, 2006 12 30).

EESRK jau pateikė savo nuomonę šiuo klausimu ⁽⁷⁾. Todėl reikėtų atsižvelgti į tai, kad priėmus Reglamentą dėl koordinavimo, keletas jo priedų tapo nereikalingi, nes buvo priimta kitų reglamentų. Paskutinis nagrinėjamas pasiūlymas priimti reglamentą, iš dalies keičiantį Reglamentą Nr. 1408/71, dėl kurio pateikiama ši nuomonė.

4.4 Pažvelgus objektyviai ir nepamirštant pirmesnio punkto, dabartinę padėtį galima apibūdinti kaip teisės aktų leidybos stagnaciją, kai iš dalies keičiamas visiškai pasenęs reglamentas, vis dar neparengti jau turėjusio įsigaliooti naujo koordinavimo reglamento priedai, o naujo įgyvendinančio reglamento priėmimo procesas tik liūdnei primena, kaip lėtai priimami sprendimai dėl koordinavimo reglamento. Dėl visų pirmiau išvardytų priežasčių EESRK dar kartą ragina Europos Parlamentą ir Tarybą abiejų reglamentų galutinio priėmimo procedūras padaryti lankstesnes. Reikėtų dar kartą priminti, kad jau 1992 m. Edinburgo vadovų taryba pripažino poreikį bendrai persvarstyti teisės aktus ir supaprastinti koordinavimo taisykles. Nuo to laiko jau praėjo 15 metų, o vis dar laikomasi tų pačių nesupaprastintų teisės aktų.

4.5 Dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo teisės aktų sudėtingumo visuomenei paprastai sunku juos suprasti ir žmonės nežino, kokias teises jie turi šioje srityje. Todėl reikėtų pasinaudoti šios nuomonės suteikiama galimybe pabrėžti poreikį, kad nacionalinės valdžios institucijos rastų veiksmingų būdų kaip savo valstybės narės piliečius, keliaujančius ES dėl bet kokių priežasčių, aiškiai ir trumpai informuoti apie jų teises, susijusias su socialine apsauga. Ši informacijos stoka yra dar didesnė problema kalbant apie trumpas keliones (laisvalaikio ar darbo reikalais), kai rimti sveikatos sutrikimai žmonėms gali sukelti didelių sunkumų, nes jie nežino savo teisių ir tvarkos, kurios jie turi laikytis norėdami, kad jiems nedelsiant būtų suteikta medicininė pagalba.

4.6 Toliau laikydamasi šio požiūrio ir remdamas pirmiau minėtos Nuomonės dėl Reglamento 883/2004 XI priedo 4.5 punkte išdėstytus teiginius, EESRK turėtų parengti nuomonę savo iniciatyva ir nustatyti su kokiais sunkumais susiduriama ES sveikatos priežiūros paslaugų teikimo Europoje judantiems asmenims srityje, ir kokių pasiūlymų reikia pateikti tinkamam koordinavimo mechanizmų veikimui užtikrinti.

2007 m. spalio 25 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl socialinės apsaugos koordinavimo sistemų — XI priedas, 2007 m. kovo 14 d. (CESE 422/2007), pranešėjas W. Greif.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio

(2008/C 44/24)

2007 m. gegužės 16 d. Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström pateikė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui raštą, kuriame, remdamasi EB sutarties 262 straipsniu, Komisijos vardu paprašė parengti nuomonę dėl *Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio*.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 2 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Renate Heinisch.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 144 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (priimta 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje) 25 straipsnyje teigiama, kad Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriname gyvenime. Europoje sparčiai didėja 65 metų amžiaus ir vyresnių gyventojų dalis. Ateities iššūkis — šį demografinį pokytį valdyti ieškant jo teigiamų pusių ir ilgaamžiškumo reiškinio nelaikyti nei našta visuomenei, nei asmenine grėsme.

1.2 Šio iššūkio dalis yra ir kova su senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiu elgesiu; tai — mažai svarstyta problema, kuri iki šiol vis dar laikoma nereikšminga ir ignoruojama. Ypatinga grėsmė kyla senyviams žmonėms, kuriems reikalinga globa ir (arba) kurie gyvena izoliuotai namuose arba globos įstaigose. Todėl EESRK primygtinai prašo ES Tarybai pirmininkaujančių valstybių atkreipti dėmesį į senyvo amžiaus žmonių, ypač tų, kuriems reikalinga globa, orumą žeminančio elgesio problemą.

Skirta Europos Vadovų Tarybai pirmininkaujančioms valstybėms, Europos Komisijai ir valstybių narių vyriausybėms.

1.3 Už kovą su senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiu elgesiu pirmiausia atsakingos valstybės narės. Kadangi ši problema egzistuoja visose valstybėse narėse, Komitetas mano, kad reikia parengti bendrą visos Europos strategiją.

— Kadangi senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys yra žmogaus teisių ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos pažeidimas, EESRK ragina Komisiją remiantis galiojančiomis sutartinėmis nuostatomis parengti išsamią strategiją, skirtą senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio prevencijai.

— Ši visos Europos strategija turi remtis ES masto tyrimu dėl senyvo amžiaus žmonių, ypač tų, kuriems reikalinga globa, orumą žeminančio elgesio. Todėl, siekiant įvertinti esamą padėtį, reikėtų ne tik surinkti duomenis apie senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio paplitimą, bet ir informaciją apie įvairias jo rūšis, priežastis ir rizikos veiksnius. Tyrimas turėtų apimti globą namuose ir globos įstaigose.

— Šiame tyrime grėsmės senyviams žmonėms mastas, jų teisinė padėtis, pagalbos ir paramos galimybės turi būti susietos su smurtu prieš vaikus taikomomis sąlygomis.

— Siekiant senyvo amžiaus žmonių apsaugos valstybėse narėse, šio tyrimo metu turėtų būti surinkti duomenys, koku mastu įgyvendinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija.

Skirta Europos Parlamentui, Komisijai, Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniam direktoratui.

1.4 Tik atitinkamu nacionaliniu lygiu galima veiksmingai kovoti su senyvo amžiaus žmonių, ypač tų, kuriems reikalinga globa, orumą žeminančiu elgesiu. Todėl kiekviena valstybė narė, kuriant bendrą Europos strategiją, turi parengti nacionalinį kovos su tokio pobūdžio elgesiu veiksmų planą ir skirti tam būtinus išteklius. Nacionaliniuose veiksmų planuose visų pirma turėtų būti numatyta:

— vykdyti informacines ir švietimo kampanijas ir atkreipti plačiosios visuomenės dėmesį į asmenų, kuriems reikalinga globa, ir juos globojančių asmenų padėtį ir tokiu būdu laužyti tabu, susijusius su senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiu elgesiu,

— parengti pagrindų direktyvas ir teisinę bazę, atitinkančią Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją,

- parengti nacionalines ataskaitas, kaip užkirsti kelią senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiam elgesiui namuose arba stacionarios globos įstaigose. Šiose ataskaitose taip pat turėtų būti nurodyta, ar valstybėse narėse taikomi privalomi globos ir slaugos standartai, ar yra sukurti institucinės kontrolės būdai ir ar sėkmingai šie nurodymai dėl senyvo amžiaus žmonių apsaugos taikomi globai namuose ir įstaigose,
- gerinti visų tiesiogiai su globa susijusių asmenų ir institucijų informuotumą, didinti jų galimybes imtis veiksmų ir stiprinti bendradarbiavimą. Be to, rengti atitinkamus mokymus ir iniciatyvas labiausiai su šia sritimi susijusioms profesinėms grupėms: gydymo personalui, slaugytojams, policijai ir suteikti globos įstaigų darbuotojams teisę pranešti apie trūkumus,
- sukurti platų, lengvai pasiekiamą ir (taip pat) konfidencialiai prieinamą konsultacinių tarybų tinklą, kad būtų laiku pašalintos visų esamų ir galimų su globa susijusių asmenų ir asmenų, kuriems reikalinga globa, informuotumo apie globos problemas spragos,
- sudaryti krūvio sumažinimo galimybes artimuosius prižiūrintiems šeimos nariams ir konsultavimo bei paramos galimybes profesionaliems slaugytojams,
- sukurti visų tiesiogiai su globa susijusių asmenų ir institucijų bendradarbiavimo, mokymų ir sistemingo keitimosi informacija tinklus.

Skirta valstybėms narėms.

1.5 EESRK mano, kad siekiant užtikrinti globos kokybę ir skatinti globos ir slaugos standartų kūrimą būtina nacionaliniu ir ES mastu keistis geros praktikos metodais ir modeliais.

Skirta valstybėms narėms ir EUCPN (Europos nusikalstamumo prevencijos tinklas).

2. Pagrindimas

2.1 Amžius ir orumą žeminančio elgesio rizika

2.1.1 Pagal demografines prognozes Europoje iki 2050 m. sparčiai daugės 65 m. ir vyresnio amžiaus žmonių (padidės 58 milijonais arba 77 proc.); iš visų amžiaus grupių santykinai labiausiai išaugs labai senų (80 m. ir vyresnių) žmonių skaičius. Ši tendencija turi įtakos daugeliui kasdienio gyvenimo aspektų ir todėl kelia ypatingus iššūkius beveik visose politikos srityse.

2.1.2 Demografiniai pokyčiai yra vienas (bet ne vienintelis) veiksnių, dėl kurių senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio problemos sprendimas negali būti atidėliojamas. Tokio elgesio problema buvo mažai svarstyta, iki šiol vis dar laikoma nereikšminga ir ignoruojama. Turimi empiriniai duomenys yra nepakankami ir fragmentiški.

2.1.3 Kriminalinė statistika rodo, kad 60 m. amžiaus ir vyresnių vyrų ir moterų rizika patirti smurtą yra žymiai mažesnė nei jaunesnių, o nukentėjusių apklausose senyvo amžiaus žmonės rečiau nei jaunesni praneša apie patirtą smurtą. Tačiau nei kriminalinė statistika, nei nukentėjusių apklausos nėra tinkami būdai registruoti ir išryškinti konkrečias smurto prieš senyvo amžiaus žmones grėsmes.

2.1.4 Visų pirma tai pasakytina apie orumą žeminančio elgesio grėsmę senyvo amžiaus žmonių artimoje socialinėje aplinkoje, kai taip elgiasi asmenys, kuriuos jie pažįsta ir kuriais pasitiki ar net yra nuo jų priklausomi. Paskutiniaisiais dešimtmečiais mokslininkai, politikai ir visuomenės veikėjai suvokė, kad šioje aplinkoje smurto mastai labai dideli. Vis dėlto dėmesys buvo sutelktas visų pirma į smurtą patiriančias moteris ir vaikus ⁽¹⁾ ir tik retai kalbama apie senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantį elgesį.

2.1.5 Pagal organizacijos „Action on Elder Abuse“ nustatytą apibrėžtį, kurį perėmė Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) ir kuriuo šiuo metu remiasi tyrėjai ir politikai, senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiu elgesiu laikomas veiksmas ar pakartotiniai veiksmai arba atitinkamas neveikimas, kuris (-ie) gali padaryti žalą arba sukelti pavojų senyvo amžiaus asmeniui ⁽²⁾.

2.1.6 Turimi duomenys rodo, kad senyvo amžiaus žmonės dažnai patiria orumą žeminantį elgesį (kartais net sunkaus pobūdžio), tačiau, išskyrus retus atvejus, toks elgesys išlieka latentinis (užslėptas) reiškinys ⁽³⁾. 2006 m. Anglijoje, Škotijoje, Velse ir Šiaurės Airijoje atliktos apklausos, kuriose dalyvavo

⁽¹⁾ Žr. EESRK 2006 3 16 nuomonę savo iniciatyva „Šeiminių smurtas prieš moteris“ (OL C 110, 2006 5 9) ir 2006 12 14 papildomąją nuomonę „Vaikai — netiesioginės šeiminio smurto aukos“ (OL C 325, 2006 12 30); abi nuomos parengė pranešėja Renate Heinisch.

⁽²⁾ Toronto deklaracijoje dėl senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio prevencijos pasaulio mastu teigiama, kad senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys — veiksmas ar pakartotiniai veiksmai arba atitinkamas neveikimas, vykstantis bet kokio pobūdžio su pasitikėjimu susijusio bendravimo metu, kuris (-ie) gali padaryti žalą arba sukelti kančias senyvo amžiaus asmeniui. Šis elgesys gali būti įvairaus, pvz., fizinio, psichologinio ir (arba) emocinio, seksualinio, finansinio pobūdžio, taip pat kilti dėl sąmoningos arba nesąmoningos nepriežiūros. (PSO 2002 m.) (http://www.who.int/ageing/projects/elder_abuse/alc_toronto_declaration_en.pdf); Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio prevencijos programa (www.elderabuse.org.uk).

⁽³⁾ 2006 m. gegužės mėn. surengtame tarptautiniame simpoziume, globojamame Komisijos nario Vladimir Spidla (užimtumas, socialiniai reikalai ir lygios galimybės), buvo paskelbta, kad įvairiose šalyse senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio paplitimo koeficientas siekia 5-20 proc. (pranešimas apie simpoziumą „Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys ir nepriežiūra globos namuose ir stacionarinės slaugos metu“, pateiktas periodiniame leidinyje „Nusikalstamų prevencijos forumas“ (vok. *forum kriminalprävention*) 4/2006 ir 1/2007).

daugiau nei 2000 66 m. ir vyresnio amžiaus asmenų, gyvenančių privačiuose namų ūkiuose (įskaitant globos įstaigose savarankiškai gyvenančius asmenis) ⁽⁴⁾ rezultatai yra šie: 2,6 proc. apklaustųjų pranešė, kad per paskutinius dvylika mėnesių patyrė šeimos nario, draugo arba priežiūros darbuotojo elgesį, žeminantį jo orumą. Pridėjus kaimynų ir pažįstamų netinkamo elgesio atvejus, šis skaičius išauga iki 4 proc. Dažniausia orumą žeminančio elgesio forma buvo nepriežiūra, toliau — finansinis išnaudojimas, psichinis ir fizinis smurtas bei (rečiausiai) seksualinė prievarta. Moterys dažniau nei vyrai praneša apie patirtą orumą žeminantį elgesį. Šie duomenys yra palyginami su kitose Vakarų visuomenėse surinktais duomenimis ir maždaug atitinka nustatytą šeiminių smurto mastą. 2004 m. Ispanijoje atlikto tyrimo rezultatai parodė, kad senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio atvejai yra beveik tokie pat dažni, kaip ir smurto prieš vaikus.

2.2 Senyvo amžiaus žmonių, kuriems reikalinga globa, orumą žeminantis elgesys

2.2.1 Sąvoka „globa“ yra suprantama plačiai: ji apima ir pagalbą bei paramą namų ūkyje, ir intensyvią slaugą (gydymo įstaigoje).

2.2.2 Ypatingas pavojus kyla senyvo amžiaus žmonėms, kuriems būtina globa ir (arba) kurie gyvena izoliuoti namuose arba globos įstaigose. Todėl šioje tiriamojoje nuomonėje dėmesys sutelkiamas į jų padėtį, konkrečias jiems kylančias grėsmes ir prevencijos bei intervencijos galimybes.

2.2.3 Išskyrus pačių vyriausių žmonių grupes, senyvo amžiaus žmonių, kuriems reikalinga globa, yra mažuma: 2003 m. pabaigoje Vokietijoje globa buvo reikalinga 1,6 proc. 60-64 m. amžiaus asmenų ir 9,8 proc. 75-79 m. amžiaus asmenų, tačiau net 60,4 proc. 90-94 m. amžiaus asmenų ⁽⁵⁾. Prognozuojama, kad išaugs ne tik senyvo amžiaus žmonių (žr. aukščiau), bet ir ligotų bei globotinių senyvo amžiaus žmonių skaičius. Manoma, kad globotinių žmonių skaičius išaugs 116-136 proc., o gyvenančių globos įstaigose — net 138-160 proc. Rizikos, glaudžiai susijusios su priklausomybe nuo pagalbos ir globos, išaugs visų pirma labai seniems asmenims (80 m. amžiaus ir vyresniems) ⁽⁶⁾.

2.2.4 Senyvo amžiaus žmonių, kuriems reikalinga globa, orumą žeminantis elgesys yra suprantamas pagal gerontologijoje vartojamą apibrėžtį ir apima ne tik fizinę prievartą prižiūrimų

asmenų atžvilgiu, bet ir visus veiksmus bei neveikimą, kurie daro sunkų neigiamą poveikį senyvo amžiaus žmonių gyvenimui ir savijautai ⁽⁷⁾. Orumą žeminančio elgesio rūšys yra šios ⁽⁸⁾:

- tiesioginis fizinis smurtas (mušimas, purtymas, žiaibymas, fizinio suvaržymo priemonių taikymas, mechaninis įtvirtinimas, pagalbinių judėjimo priemonių atėmimas, kt.),
- netiesioginis fizinis smurtas (vaistų, pvz., raminamųjų, skyrimas be leidimo, kt.),
- seksualinis išnaudojimas (individualių drovumo ribų nepaisymas, seksualinis kontaktas be sutikimo, kt.),
- emocinis arba psichinis smurtas (žodinė agresija, nepagarbus elgesys arba ignoravimas, emocinis šaltumas, socialinė izoliacija, grasinimai fiziniu ar kitokiu smurtu ar žiauriu elgesiu, užgauliojimas, žeminimas, kt.),
- finansinis arba kitoks materialinis išnaudojimas (disponavimas turtu be įgaliojimų, nekilnojamo turto pardavimas be sutikimo, įtikinėjimas arba vertimas dovanoti pinigų, pinigų arba vertingų daiktų pasisavinimas, pinigų prievartavimas, senyvo amžiaus žmonių kaip tikslinės grupės sandoriams sudaryti išnaudojimas, kt.),
- nepriežiūra (būtinos kasdienės pagalbos ir higienos arba bendros priežiūros nesuteikimas, ypač nepakankamas aprūpinimas maistu ir gėrimu, taip pat nepakankama nevaikštančių pacientų priežiūra, dėl kurios susidaro pragulos (*decubitus ulcer*), kt.),
- grasinimai palikti arba atiduoti į globos įstaigą,
- įtraukimas į medicininius tyrimus nesant sutikimo arba prieš asmens valią.

2.2.5 Senyvo amžiaus žmonės gali patirti orumą žeminantį elgesį ir globojami namuose, ir globos įstaigose. Apie smurto prieš asmenis, kuriems reikalinga globa, paplitimą Europoje patikimų duomenų nėra. Nors manoma, kad nepriežiūra, orumą žeminantis elgesys ir smurtas prieš žmones, kuriems reikalinga globa, yra plačiai paplitę, apie šį užslėptą reiškinį turimi tik fragmentiški duomenys.

2.2.5.1 Atlikti tyrimai rodo, kad globos namuose smurtą patiria 5-25 globojamų asmenų ⁽⁹⁾.

⁽⁴⁾ JK tyrimas dėl senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio ir nepriežiūros (2007 m. birželio mėn.) (www.natcen.ac.uk).

⁽⁵⁾ Vokietijos statistikos tarnyba (2005 m.): 2003 m. Vokietijos slaugos statistika. Vysbaden.

⁽⁶⁾ Šiaurės Reino-Vestfalijos žemės prevencinė taryba (2006 m.): „Pavojai, susiję su senyvo amžiaus žmonių slauga“.

⁽⁷⁾ Ši apibrėžtis atitinka Toronto deklaraciją dėl senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio prevencijos pasaulio mastu (PSO 2002 m., 2 išnaša).

⁽⁸⁾ Šiaurės Reino-Vestfalijos žemės prevencinė taryba (6 išnaša), Toronto deklaracija (2 išnaša) ir JK tyrimas (4 išnaša).

⁽⁹⁾ Thomas Görgen, (2005a): Artimųjų elgesys, žeminantis senyvo amžiaus žmonių orumą. Pavojus ir prevencijos priemonių taikymo sąlygos (vok. *Nahraumgewalt im Alter. Opferrisiken und Optionen für gewaltpräventives Handeln*). Periodinis leidinys „Nusikaltimų prevencijos forumas“ (vok. *forum kriminalprävention*) 3/2005, p.13-16. Duomenys apie atskiras Europos šalis pateikti Walentich/Wilms/Walter (2005): Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys ir aplaidumas globos namuose ir stacionarinės slaugos metu. Periodinis leidinys „Bewährungshilfe“, 2/2005, p. 166-182.

2.2.5.2 Vokietijoje atlikto tyrimo ⁽¹⁰⁾ dėl senelių globos namų ir slaugos namų gyventojų orumą žeminančio elgesio bei jų nepriežiūros metu daugiau nei 70 proc. apklaustų globos darbuotojų nurodė, kad patys vartojo smurtą arba netinkamai elgėsi, arba matė, kad taip elgėsi kiti globos darbuotojai ⁽¹¹⁾.

2.3 Orumą žeminančio elgesio atpažinimas globos metu

2.3.1 Pastebėti orumą žeminantį elgesį dažnai yra sudėtinga. Orumą žeminantis elgesys lieka neišaiškintas dėl šių pagrindinių priežasčių: tokio elgesio aukų stiprus gėdos jausmas; priklausomybė nuo netinkamai besielgiančio asmens pagalbos, globos ir dėmesio, taip pat su tuo susijusi keršto baimė arba baimė dėl galimo situacijos pablogėjimo; praktinis negalėjimas pranešti apie patirtą orumą žeminantį elgesį dėl ligos, ypač organinių smegenų pokyčių; nežinojimas, kaip elgtis kilus įtarimui dėl orumą žeminančio elgesio.

2.4 Globa namuose

2.4.1 Šiuo metu didžioji dalis senų žmonių gyvena namuose. Daugelyje Europos šalių senyvo amžiaus žmonės, kuriems reikalinga globa, yra prižiūrimi namuose (Vokietijoje tokių žmonių yra du trečdaliai). Tik 7 proc. vyresnių nei 65 m. amžiaus asmenų gyvena globos įstaigose. Priežiūrą teikia dažniausiai sutuoktiniai, taip pat dukterys ir marčios. Nors globos namuose dažniausiai orumą žeminančio elgesio nebūna, vis dėlto tokio elgesio atvejų pasitaiko (žr. 2.2.5.1 papunktį).

2.4.2 Globa namuose yra susijusi su įvairaus pobūdžio įtampa, kuri turi įtakos visų pirma globojančiųjų asmenų sveikatai, gerai jų savijautai ir socialiniams kontaktams. Šeimos, prižiūrinčios senyvo amžiaus gimines, kartais turi susitaikyti su dideliais suvaržymais. Šią problemą dar labiau paaštrina nepakankamas pasirengimas globai ir nepakankama parama globos laikotarpiu. Ypatingų sunkumų sukelia demencija sergančių senyvo amžiaus žmonių globa.

2.4.3 Vis dėlto orumą žeminančio elgesio globos namuose atvejai yra susiję ne tik su pernelyg dideliu globojantiems asmenims tenkančiu krūviu, bet ir daugeliu kitų rizikos veiksnių. Prie jų priskiriami tarpusavio santykių kokybė iki globos pradžios, globojamo asmens priklausomybė nuo žalingų įpročių ir jo psichiniai sutrikimai, patiriama socialinė izoliacija ir nepakankama socialinė parama, taip pat ir paties globojamo asmens agresyvus elgesys ⁽¹²⁾.

⁽¹⁰⁾ Thomas Görgen, (2005b) „Lyg manęs visai nebūtų“ — senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys ir nepriežiūra globos namuose (angl. *As if I just didn't exist — Elderabuse and neglect in nursing homes*). M. Cain & A. Wahidin (eds) „Senėjimas, nusikaltimai ir visuomenė“ (angl. *Ageing, crime and society*).

⁽¹¹⁾ Duomenys apie orumą žeminančio elgesio, pvz., judėjimo laisvės apribojimo ir piktnaudžiavimo skiriant psichotropinius vaistus, dažnumą pateiktį Rolf Hirsch (2005) straipsnyje „Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesio aspektai Vokietijoje“ (vok. *Aspekte zur Gewalt gegen alte Menschen in Deutschland*). Periodinis leidinys „Bewährungshilfe“, 2/2005, p. 149-165.

⁽¹²⁾ Görgen 2005a (9 išnaša).

2.5 Stacionarinė globa

2.5.1 Nors šiuo metu globos įstaigose gyvena tik nedidelė dalis senyvo amžiaus žmonių, kuriems reikalinga globa, manoma, kad žmonių, ypač labai senų, skaičius senelių globos namuose žymiai išaugs (žr. 2.2.3 papunktį). Jau šiuo metu pastebima tendencija globą namuose keisti globa, kurią teikia globos įstaigos arba ambulatorinės globos tarnybos.

2.5.2 Daugumoje globos įstaigų orumą žeminančio elgesio nepasitaiko. Visų pirma tai — globos įstaigos, kurios yra pripažintos ir kontroliuojamos ir kuriose griežtai laikomasi atitinkamoje valstybėje narėje galiojančių sveikatos reikalavimų.

2.5.3 Kai kurių globos ir slaugos namų reputacija yra prasta. Nors sistemingi tyrimai dėl orumą žeminančio elgesio globos įstaigose beveik nebuvo vykdomi, patikrinimai, atliekami, pvz., ligonių kasų sveikatos priežiūros tarnybų, rodo, kad trūkumai globos ir slaugos namuose nėra pavieniai atvejai ⁽¹³⁾.

2.5.3.1 Nustatytos problemos buvo susijusios su blogomis globos sąlygomis ir slaugos trūkumais, pvz., aprūpinant maistu ir gėrimu, skiriant psichotropinius preparatus didelėmis dozėmis, netinkamai skiriant vaistus ir taikant judėjimą varžančias priemones.

2.5.4 Blogai tvarkomose globos ir slaugos įstaigose nekreipiama pakankamai dėmesio į jų gyventojų poreikius; vietoj to susiduriama su aplaidumu ir abejingumu. Dėl griežtos dienotvarkės dažnai kenčia globos ir slaugos namų gyventojų savarankiškumas ir apsisprendimo laisvė.

2.5.5 Dėl slaugos darbuotojų laiko trūkumo ir pernelyg didelių krūvių kenčia ne tik prižiūrimi asmenys; tokiomis sąlygomis nepatenkintas ir pats slaugantis personalas. Personalo problema globos ir slaugos įstaigose aštrėja, nes atsisakančių savo profesijos slaugytojų skaičius auga ir trūksta pakankamai kvalifikuotų kandidatų. Šiuo metu beveik visiškai nededama pastangų, kad senelių globa būtų skatinama ir taptų patrauklesnė.

2.6 EESRK analizė ir pasiūlymai

2.6.1 Senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantis elgesys yra visiškai nepriimtinas ir šio reiškinio ilgiau nepaisyti negalima. Komitetas ragina ES Tarybai pirmininkaujančias valstybes, Europos Komisiją ir nacionalines vyriausybes imtis priemonių pašalinti orumą žeminantį elgesį lemiančias priežastis, kad senyvo amžiaus žmonės būtų apsaugoti, nepaisant to, kur jie gyventų — namuose ar globos įstaigoje.

⁽¹³⁾ 2007 m. Vokietijos ligonių kasų sąjungos sveikatos priežiūros tarnyba paskelbė antrąją ataskaitą dėl ambulatorinės ir stacionarinės globos kokybės nurodyma, kad 10 proc. namuose prižiūrimų apklaustų gyventojų sveikatai buvo padaryta žala, taigi jiems nebuvo teikiama pakankama globa (<http://presseportal.de/pm/57869>).

2.6.2 EESRK pasiūlymai visų pirma skirti šioms sritims:

- nustatyti orumą žeminančio elgesio priežastis, pirmiausia pabrėžiant šeimos narius slaugančių asmenų patiriamą stresą ir jų gaunamą paramą,

2.6.2.1 Žmogaus teisės

- Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (priimta 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje) 25 straipsnyje teigiama, kad Sąjunga pripažįsta ir gerbia pagyvenusių žmonių teisę gyventi oriai ir nepriklausomai bei dalyvauti visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime.

- koku mastu Pagrindinių teisių chartija yra įgyvendinama senyvo amžiaus žmonėms apsaugoti,

- koku mastu valstybės narės įgyvendino senyvo amžiaus žmonių globos standartus, kaip prižiūrimas jų laikymasis ir kaip jie tikrinami.

- Siekiant šių tikslų, EESRK nuomone, būtinas naujas požiūris į senėjimą. Būtina skirti daugiau dėmesio senyvo amžiaus žmonių diskriminacijos problemai, nes dažnai ji yra senyvo amžiaus žmonių, kuriems reikalinga globa, orumą žeminančio elgesio priežastis. Vis dėlto iššūkis turėtų būti integruoti senyvo amžiaus žmonių į visuomenę, o jų globą suvokti kaip bendrą visuomenės uždavinį.

- Komitetas pabrėžia, kad senyvo amžiaus žmonės turi teisę gyventi ten, kur jie nori, nebijodami, kad jie bus nuskriausti, o senyvo amžiaus žmonių diskriminacija yra nepriimtinas reiškinys. Pagrindinių teisių chartija turėtų būti taikoma senyvo amžiaus žmonėms apsaugoti, nepaisant to, kur jie gyventų.

- Komitetas pabrėžia, kaip svarbu senyvo amžiaus žmonėms turėti galimybę pasirinkti, kur gyventi, atsižvelgiant į tai, kokia jiems parama reikalinga. Todėl Komitetas ragina nacionalines vyriausybes sudaryti įvairias apgyvendinimo ir paramos galimybes, kurios tiktų asmenims, pasirinkusiems gyventi namuose, savarankiško gyvenimo namuose, stacionarios globos įstaigoje ar slaugos namuose.

- Senyvo amžiaus žmonėms turi būti sudaryta galimybė pranešti apie orumą žeminančius atvejus ar problemas ir būti saugūs tai darydami. Tokia nuostata taikoma ir giminaičiams bei kitiems slaugytojams, kuriems turi būti sudaryta galimybė pranešti apie savo problemas nesibaikinant, kad bus pakenkta jų giminaičiams, nukentės jų statusas arba sumažės užimtumo saugumas. Jie turi būti tikri, kad visos problemos, apie kurias buvo pranešta, bus kruopščiai ir veiksmingai išspręstos.

2.6.2.2 Tinkamesnis duomenų rinkimas ir mokslinių tyrimų būtinybė

- Komitetas siūlo atlikti papildomą išsamų ES lygio mokslinių tyrimų senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio mastui įvertinti, todėl reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

- nustatyti, koks yra apskritai senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio mastas ir kokie veiksmai laikomi orumą žeminančiu elgesiu namuose ir globos įstaigoje,

2.6.2.3 Tabu laužymas ir informuotumo didinimas

- Komitetas ragina nacionalines vyriausybes imtis veiksmų plačiau informuoti visuomenę apie senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantį elgesį organizuojant nacionalines žiniasklaidos kampanijas, kurias realiai remtų viešosios teisės reglamentuojamos įstaigos ir savanoriškos organizacijos, siekiant panaikinti tabu dėl pasitaikančių senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio atvejų.

- Komitetas pripažįsta, kad žiniasklaida gali veiksmingai didinti visuomenės supratimą ir pabrėžia, kad ji turėtų būti gerai informuota ir užimti konstruktyvią poziciją.

2.6.2.4 Informavimas, švietimas, mokymas ir prevencija

- Komitetas ragina nacionalines vyriausybes imtis veiksmų:

- veiksmingiau informuoti senyvo amžiaus žmones ir jų giminaičius apie orumą žeminantį elgesį,

- užtikrinti, kad profesionalūs slaugytojai galėtų nesibaimindami pranešti apie senyvo amžiaus žmonių orumą žeminantį elgesį ir jiems būtų teikiama pakankamai konsultacijų ir reikalinga parama,

- užtikrinti, kad būtų tinkamai parengti žmonės atpažinti orumą žeminantį elgesį ir būtų nustatyta tvarka, kaip tokiais atvejais turėtų elgtis gydytojai, slaugytojai bei policija,

- užtikrinti, kad sveikatos priežiūros ir socialinių paslaugų tinklai turėtų galimybę pasiūlyti skubios pagalbos ir priėmimo centrų, paramos grupių ir nepriklausomų, konfidencialių konsultacijų telefonu tarnybų paslaugas,

- užtikrinti, kad šeimos narius slaugantys asmenys turėtų pakankamai žinių apie ligos simptomus ir ligos progresą, pvz., demenciją, ir tiksliai žinotų, kokios globos gali prireikti; suteikti jiems tinkamą paramą, įskaitant ir mokymą,

- užtikrinti, kad šeimos narius slaugantiems asmenims būtų sudaryta galimybė pasinaudoti globos paslaugomis dienos metu, kad jiems būtų sudaryta galimybė pailsėti, ir suteikta medicininė pagalba, padedanti sumažinti stresą, kai tenka slaugyti 24 val. per parą,
- užtikrinti, kad šeimos narius slaugantiems asmenims būtų sudaryta galimybė darbo metu išeiti prižiūrėti sergantį asmenį, nepakenkiant savo tolesnei karjerai, ir tokia nuostata turėtų būti taikoma tiek vyrams, tiek ir moterims.
- Informacijos ir ryšių technologijų (IRT) srities gaminiai ir paslaugos suteiks daugeliui senyvo amžiaus žmonių galimybę ilgiau gyventi jiems patinkančioje aplinkoje ir kartu išsaugoti savarankiškumą ir aukštą pragyvenimo lygį. IRT gali jiems padėti spręsti kasdienines problemas, taip pat prireikus jos gali būti naudojamos stebėti jų sveikatą ir aktyvumą ir tokiu būdu sumažinti stacionarios globos poreikį. IRT padidins senyvo amžiaus žmonių saugumą ir užtikrins jų galimybes naudotis socialinėmis ir medicininėmis bei būtinios pagalbos tarnybų paslaugomis; tokiu būdu senyvo amžiaus žmonės galės ir toliau gyventi didžia dalimi išsaugodami nepriklausomumą, savarankiškumą ir orumą.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

2.6.2.5 Tinklų kūrimas

- Komitetas ragina nacionalines vyriausybes kurti daugiastrukūrinius tinklus, kad būtų užtikrintas bendradarbiavimas, mokymas ir sistemingas keitimasis informacija ⁽¹⁴⁾.

2.6.2.6 Institucinė globos kontrolė

- Komitetas ragina valstybes nares sukurti aukšto lygio stebėsenos ir kontrolės tarnybas, kad būtų užtikrintos kokybiškos paslaugos senyvo amžiaus žmonėms, remiantis aiškiai nustatytais ir viešai skelbiama globos standartais, ir tokios įstaigos turėtų įgaliojimus imtis priemonių padėčiai ištaisyti, kurių įgyvendinimo rezultatai turėtų būti skelbiami viešai.

2.6.2.7 Veiksmingesnis orumą žeminančio elgesio atvejų atskleidimas

- Komitetas pabrėžia, kaip svarbu, kad, dalyvaujant atitinkamoms įstaigoms, būtų kuo daugiau diskretiškai atskleidiama senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio atvejų, kai šie žmonės būna globojami namuose ar globos įstaigose. Reikia ugdyti pasitikėjimą, kad visais orumą žeminančio elgesio atvejais, apie kuriuos buvo pranešta, bus imtasi veiksmų ir padėtis pasikeis. Reikėtų pripažinti, kad šioje srityje galėtų dalyvauti policija ir būtų imamasi teisminių veiksmų.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁴⁾ Tarp paminėtų pavyzdžių yra Bonos iniciatyva kovai su senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančiu elgesiu („Bonner Initiative gegen Gewalt im Alter — Handeln statt Misshandeln e.V. (Hrsg.): Alte Menschen in Not — Wir können helfen“). Info-Broschüre. Bonn. 2006. Informaciją apie šią ir kitas iniciatyvas galima rasti Tarptautiniame tinkle dėl senyvo amžiaus žmonių orumą žeminančio elgesio prevencijos (www.inpea.net).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2003/96/EB dėl specialios gazolio, naudojamo kaip komercinės paskirties degalai, apmokestinimo tvarkos tikslinimo ir bešvinio benzino bei gazolio, naudojamų kaip degalai, mokesčių koordinavimo

COM(2007) 52 galutinis — 2007/0023 (CNS)

(2008/C 44/25)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 straipsniu, 2007 m. balandžio 19 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2003/96/EB dėl specialios gazolio, naudojamo kaip komercinės paskirties degalai, apmokestinimo tvarkos tikslinimo ir bešvinio benzino bei gazolio, naudojamų kaip degalai, mokesčių koordinavimo.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 151 nariui balsavus už ir 4 susilaikius.

1. Svarbiausios siūlomos direktyvos nuostatos

1.1 Šiuo pasiūlymu iš dalies keičiama Direktyva 2003/96/EB (EMD) dėl gazolio, naudojamo kaip degalai, apmokestinimo tvarkos⁽¹⁾, kuri taikoma visose Europos Sąjungos šalyse. Praktiškai šiuo pasiūlymu numatoma **pamažu didinti minimalų gazolio akcizo tarifą**, kad būtų galima šiuos tarifus suvienodinti (direktyvoje naudojamas terminas „koordinavimas“) su **benzino akcizais**: 380 EUR 1 000 litrų abiejų degalų rūšių nuo 2014 m. sausio 1 d. Galutinis įgyvendinimo terminas valstybėms narėms, kurioms nesuteikti pereinamieji laikotarpiai, buvo pratęstas.

1.2 Šioje bendroje struktūroje numatyta daug skirtumų, nukrypti leidžiančių nuostatų bei laiko ir reguliavimo patikslinimų. Pirmiausia skirtumas daromas tarp „**komercinės paskirties gazolio**“ (kurį naudoja daugiau kaip 7,5 tonos sveriantys sunkvežimiai ir autobusai)⁽²⁾ ir „**nekomercinės paskirties gazolio**“ (kuris nesant papildomos informacijos gali būti laikomas gazoliu, naudojamu visose kitose transporto priemonėse). Valstybėms narėms leidžiama **taikyti komercinės paskirties gazoliui mažesnę mokesčio tarifą**, jeigu jos laikysis direktyvoje nustatytą minimalių Bendrijos apmokestinimo lygių, o akcizas nebus mažesnis už 2003 m. sausio 1 d. taikytą nacionalinį apmokestinimo lygį. Jokiu būdu **nekomercinės paskirties gazolio ir benzino mokesčio dydis negali būti mažesnis už komercinės paskirties gazolio mokesčio dydį**.

1.3 Tačiau komercinės paskirties gazolio mokesčio dydis gali būti mažesnis už 2003 m. sausio 1 d. galiojusį nacionalinį apmokestinimo lygį, jeigu norėdama taikyti tokią priemonę valstybė narė įves arba jau įvedė **eismo dalyvių mokesčių sistemą**. Vis dėlto, tai leidžiama tik tais atvejais, kai sumažinto akcizo tarifo ir eismo dalyvių mokesčių derinys iš esmės atitinka, tačiau

nėra mažesnis už 2003 m. sausio 1 d. galiojusį nacionalinį apmokestinimo lygį.

1.4 Kita galimybė sudaryti sąlygas taikyti mažesnius mokesčius komercinės paskirties gazoliui yra taikyti **skirtingą komercinės paskirties gazolio apmokestinimo lygį**, įvedant (arba paliekant galioti) **nediskriminacinę mokesčių grąžinimo tvarką**, pagal kurią visi ekonominės veiklos vykdytojai, kurie naudojo gazolį toje valstybėje narėje, turėtų mokesčio susigrąžinimo vienodomis, skaidriomis ir paprastomis sąlygomis galimybę.

1.5 Benzino ir gazolio apmokestinimo suderinimo plane numatyta:

— benzino atveju numatomas mokestis — 359 EUR už 1 000 litrų nuo 2004 m. sausio 1 d. ir **380 EUR — nuo 2014 m. sausio 1 d.**;

— gazolio atveju numatoma laipsniškai didinti mokesčius: 302 EUR — nuo 2004 m. sausio 1 d., 330 EUR — nuo 2010 m. sausio 1 d., 359 EUR — nuo 2012 m. sausio 1 d. ir galiausiai **380 EUR — nuo 2014 m. sausio 1 d.**

1.6 Tačiau yra keletas **nukrypti leidžiančių nuostatų**. Jas galima apibendrinti taip:

— 2016 m. baigiasi pereinamasis laikotarpis šalims, kurios jau naudoja iki 2012 m. galiosiančiomis nukrypti leidžiančiomis nuostatomis (SP, AT, BE, LU, PT, EL, PL); jos gali taikyti tokius mokesčius:

— 302 EUR — iki 2007 m. sausio 1 d., 330 EUR — iki 2012 m. sausio 1 d., 359 EUR — iki 2014 m. sausio 1 d. ir vienodą 380 EUR tarifą — iki 2016 m. sausio 1 d.;

⁽¹⁾ 2003 m. spalio 27 d. Tarybos direktyva, pakeičianti Bendrijos energijos produktų ir elektros energijos mokesčių struktūrą, vadinamoji Energijos mokesčių direktyva (EMD).

⁽²⁾ Tikslesnį ir išsamesnį apibrėžimą galima rasti EMD 7 straipsnio 3 dalyje.

— pereinamasis laikotarpis baigiasi 2017 m. toms šalims, kurios gali taikyti nukrypti leidžiančius nuostatus iki 2013 m. (LV ir LT), kitokią tvarką taikant BG ir RO.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Vienas iš pasiūlymo tikslų yra mažinti konkurencijos iškraipymą rinkoje, kurį lemia degalų, ypač komercinės paskirties gazolio, kainų degalinėse skirtumai valstybėse narėse. Šie skirtumai dažnai yra dideli. 2007 m. gegužės 18 d. litras gazolio Latvijoje kainavo 0,82 EUR, Jungtinėje Karalystėje — 1,41 EUR, Vokietijoje — 1,12 EUR, Liuksemburge — 0,90 EUR, Italijoje — 1,18 EUR ir Austrijoje — 0,98 EUR. Todėl, siekiant ateiityje mokesčius suderinti, Komisijos pasiūlymas atrodytų pagrįstas.

2.2 Tikslios Komisijos sprendimo priežasties neįmanoma visiškai įvertinti nepalyginus pasiūlymo su direktyva, kurią norima keisti tuo pasiūlymu, t. y. 2003 m. spalio 27 d. Direktyva 2003/96/EB (Energijos mokesčių direktyva arba EMD). Akcentuojamas komercinės paskirties gazolis⁽³⁾, nes manoma, kad jis turi įtakos vežimo išlaidoms. Taigi Komisija mano, kad nekomercinės paskirties gazolis ir benzinas yra mažiau svarbūs, nors konkurencijos iškraipymas pasienyje kartais būna pakankamai reikšmingas.

2.2.1 Priemonė, kurios imamasi dėl komercinės paskirties gazolio, ne tik atitinka transporto politikos baltąją knygą, bet, Komisijos nuomone, suderinant minimalius apmokestinimo lygius, netiesiogiai padės mažinti skirtumus tarp nekomercinės paskirties gazolio ir benzino.

2.3 EMD valstybėms narėms leidžiama **atsieti komercinės ir nekomercinės paskirties gazolio kainas** taikant mokesčių grąžinimo tvarką. Tai neabejotinai naudinga vežėjams iš šalių, kuriose taikomi dideli mokesčiai, tačiau procedūra administravimo požiūriu yra gana sudėtinga ir brangiai kainuoja tiek mokesčių administratoriams, tiek vežėjams. Be to, procedūros, taikomos naudojantis šia priemone, sukėlė daugiau problemų negu jų išsprendė. Galiojančios nuostatos dėl eismo dalyvių mokesčių (paliktos ir pasiūlyme) papildomos dar vienu reikalavimu, pagal kurį 2003 m. sausio 1 d. galiojęs **nacionalinis apmokestinimo lygis** gazoliui turi būti **bent du kartus didesnis už minimalų apmokestinimo lygį**, taikytą 2004 m. sausio 1 d. Praktiškai labai mažai šalių (įskaitant Jungtinę Karalystę) atitinka šį reikalavimą. Kitoms šalims vienintelis galimas sprendimas buvo (ir tebėra) **padidinti nekomercinės paskirties gazolio mokesčio tarifą**. Ši galimybė yra akivaizdžiai nepopuliari. Galiausiai skirtumai nebuvo sumažinti, o šalys, kuriose mokesčiai dideli, neturėjo būdo tiems skirtumams, palyginti su kitomis šalimis, sumažinti. Dabartinis pasiūlymas supaprastina šį procesą, sudarydamas galimybę jį taikyti didesniai valstybių narių skaičiui. Tačiau pati koncepcija iš esmės nėra keičiama.

⁽³⁾ Terminas „komercinės paskirties gazolis“ taikomas gazoliui, kuris naudojamas vežimui keliais, ypač sunkesniais kaip 7,5 tonos sunkvežimiais.

2.4 Tokiomis aplinkybėmis EESRK pažymi, kad be akcizų visos valstybės narės turi keletą **kitų mokesčių**, dėl kurių bendras mokesčių tarifas padidėja iki 85 proc. (kai kuriais atvejais ir daugiau) degalų kainos degalinėse. Akcizas sudaro nuo 30 iki 60 proc. degalų kainos. Skirtumas gali būti susijęs su PVM ir kitais mokesčiais (paprastai vietiniais), kuriems Komisija negali turėti įtakos. Taigi, net ir pasiekus mokesčių suderinimą 2016 m., liks daug nesuderintų mokesčių. Be to, pramoninė gazolio kaina yra mažesnė už pramoninę benzino kainą. Todėl, nebent šiam klausimui atsirastų naujų argumentų, o šį procesą reikia stebėti, **benzino ir gazolio kainos degalinėse išliks skirtingos ir išliks skirtumai tarp šalių, tegu (galbūt) ir mažesni nei yra dabar**. Nei EMD, nei šis pasiūlymas iš esmės neprisidės prie vienodų sąlygų konkurencijai sudarymo.

2.5 Todėl pasiūlymo taikymo sritis yra mažai susijusi su konkurencija, nes reikia prisiminti, kad Komisija neturi įgaliojimų daryti įtaką kitoms degalų kainos sudėtinėms dalims. Nepaisant to, net ir šia prasme pasiūlymas atrodo ne visiškai išbaigtas. Būtų tikslinga apsvarstyti ir galimybę nustatyti **maksimalų akcizo tarifą**. Ši priemonė sudarytų galimybę palaipsniui sumažinti vartojimo perkėlimo iš vienos šalies į kitą paskatas. EESRK pritarė šiam požiūriui ir anksčiau, o neseniai — nuomoneje dėl alkoholiui taikomų akcizo tarifų suderinimo⁽⁴⁾ — srityje, kurios reglamentavimas turi daug panašumų į pateiktą pasiūlymą.

2.5.1 Komisija, remdamasi tyrimais, su kuriais turėjo galimybę susipažinti, atmetė šį pasiūlymą remdamasi tuo, kad aukščiausios tarifo ribos nustatymas iš tiesų apribotų valstybių narių mokesčių suverenumą. EESRK argumentas būtų toks, kad pateikiant tokį motyvą net ir prievolė nustatyti minimalius tarifus gali būti vertinama kaip suverenumo pažeidimas.

2.6 Nepaisant šių trūkumų Komisijos pasiūlymas yra žingsnis link suderinimo, jeigu jį vertintume **tik apmokestinimo ir vienodų sąlygų konkurencijai sudarymo požiūriu**. Šia prasme Komisija tik vykdo Lisabonos strategijos reikalavimą. Šalutinis poveikis būtų toks, kad gazolio akcizų padidėjimas gali padėti kovoti su gerai žinoma „**degalų turizmo**“ praktika, t. y. degalų pirkimu šalyse, kur kainos mažiausios. Plačiausiai žinomas Liuksemburgo pavyzdys, bet tai yra įprasta praktika visose pasienio teritorijose, kur kainų skirtumai yra reikšmingi. Vis dėlto Liuksemburgas tebėra ryškiausias pavyzdys, nes čia metinis gazolio suvartojimas 2004 m. buvo 4 500 litrų vienam gyventojui, palyginti su 750 litrų kaimyninėje Belgijoje⁽⁵⁾. EESRK iš tikrųjų sutinka, kad argumentai, kuriais grindžiami šie svarstymai yra svarūs, bet norėtų pažymėti, kad vieno gyventojų suvartojamo kiekio palyginimas yra grindžiamas reikšmingu gyventojų skaičiaus skirtumu: 10,5 milijono Belgijoje ir 460 tūkst. Liuksemburge.

⁽⁴⁾ OL C 175, 2007 7 27 dėl alkoholiui taikomų akcizo tarifų suderinimo.

⁽⁵⁾ Šaltinis: Eurostatas, IEA.

2.7 Remdamasi šiuo faktu Komisija teigia, kad daugelis vežėjų **daro lankstus siekdami užsipilti degalų pigesnėse degalinėse**. Papildomas nuvažiuotas atstumas (milijonai kilometrų!) padidina degalų naudojimą ir atitinkamai didina taršą. Pašalinus „**degalų turizmo**“ paskatas nebebūtų poreikio daryti lankstus ir atitinkamai būtų sumažinta tarša. Atrodo, jog tai daug žadanti ir neabejotinai populiari teorija, tačiau ji ne visiškai atitinka tikrovę, bent jau pateikto pavyzdžio atveju. Net ir paviršutiniškai pažiūrėjus į žemėlapi matyti, kad Liuksemburgas yra *neišvengiama tranzito šalis*, per kurią važiuoja didelė dalis transporto srautų Šiaurės — Pietų ir Rytų — Vakarų kryptimis (Šiaurės Europoje). Tie, kurie norėtų padaryti lankstą užsipilti pigesnių degalų, turi atsižvelgti ne tik į papildomai sugaištą laiką, papildomam atstumui sunaudotus degalus ir kelio rinkliavas, kurias gali tekti sumokėti už papildomą atstumą, bet ir į tai, kad jiems teks **ilgai laukti eilėje degalinėse** ⁽⁶⁾ ir važiuoti intensyvaus eismo sąlygomis, ypač tam tikru dienos metu. Vis dėlto galimi scenarijai, panašūs į Komisijos numatytuosius, ypač ES pasienyje esančiose valstybėse narėse.

2.8 Kalbant apskritai pernešant daug reikšmės teikiama „degalų turizmo“ mažinimui. **Laikas yra labai svarbus** vertinant transporto išlaidas. Sutaupytos išlaidos degalams turi būti vertinamos atsižvelgiant į didesnes darbo užmokesčio išlaidas ir vėlavimą pristatant. Atvykimas keturiasdešimt penkiomis minutėmis vėliau nei numatyta dažnai reiškia praleistą tvarkaraštyje numatytą pakrovimo ar iškrovimo dieną, o tai reiškia papildomą nakvynę. Nors tranzitinių sunkvežimių „**degalų turizmas**“ iš anksto nustatytais maršrutais yra svarbus veiksnys, EESRK nuomone, *lankstai*, kurie buvo pateisinami taupymu užsipilamų degalų kaina, bent jau sunkvežimių atveju, buvo gerokai pervertinti. Analizuojant eismą, susijusį su „degalų turizmu“, galimos įvairios išvados. Tačiau čia iškyla ir kiti argumentai, kurie bus pateikti toliau.

2.8.1 EESRK norėtų atkreipti sprendimus priimančių subjektų dėmesį į faktą, jog **bendras taršos sumažėjimas** dėl „degalų turizmo“ paskatų sumažėjimo galėjo būti **gerokai pervertintas**.

3. Pastabos dėl pasiūlymo tinkamumo

3.1 EESRK gali tik pasidžiaugti pasiūlymu suderinti akcizų dydžius, jeigu jis bus traktuojamas kaip fiskalinė priemonė, skirta sudaryti vienodas sąlygas konkurencijai. Tai neviršija Komisijos įgaliojimų ir dera su Lisabonos strategija. Tačiau

Komitetas privalo pareikšti turįs išlygų dėl įvairių klausimų, kurių dalis kelia didelių abejonių dėl pasiūlytų priemonių priėmimo tikslingumo.

3.2 Komisija teigia, kad gazolio kainų skirtumai skirtingose ES šalyse **iškreipia konkurenciją vežimo rinkose**, pažymėdama, kad degalai sudaro vidutiniškai 20-30 proc. atitinkamos įmonės einamųjų išlaidų. Pasak Komisijos cituojamo Prancūzijos transporto ministerijos atliktą tyrimo „du trečdaliai iš 1997-2001 m. stebėtų pokyčių gali būti siejami su trimis veiksniais: gazolio mokesčių skirtumais, pelno mokesčio ir atlyginimų raidos skirtumais. Atrodo, kad gazolio mokesčių skirtumai yra pagrindinis veiksnys, kuriuo galima paaiškinti 40 proc. užimamos rinkos dalies pokyčių“ ⁽⁷⁾.

3.2.1 Nors duomenys ir ekonometriniai tyrimai, kuriuos peržiūrėjo Komisija, nekelia abejonių, reikėtų vis dėlto pažymėti, kad dideli išlaidų skirtumai tarp įvairių šalių (ypač palyginti su naujausiomis valstybėmis narėmis) reiškia, jog **santykinio išlaidų degalams poveikio**, kaip šių skirtumų lemiančio veiksnio, svarba mažėja. Iš esmės, galbūt naujų šalių įstojimas padidino skirtumus, tačiau degalų veiksnio įtakos santykinė vertė sumažėjo. Tokiomis aplinkybėmis sunku tikėtis, jog šia direktyva pavyks sudaryti konkurencijai vienodesnes sąlygas. Komisija šiai nuomonei nepritaria, nes mano, kad išlaidos degalams įgavo svarbų vaidmenį iškreipiant konkurenciją tarp senų ir naujų valstybių narių. EESRK pastebi, jog, jeigu taip yra, reikėtų rimtai pagalvoti, ar išmintinga didinti išlaidas augančios ekonomikos šalims.

3.2.2 Net jei būtų įmanoma pasiekti, kad suvienodėtų išlaidos degalams, kas nėra realu atsižvelgiant į papildomus mokesčius, kurie įvairiose šalyse yra skirtingi (žr. 2.4 punktą), vežimo išlaidų, be to, kurios skirtos degalams, yra daug ir jos didelės ir nei vienu jų negalima suderinti, bent jau artimiausiu metu. Be Prancūzijos tyrime minėtų trijų dmenų, yra ir transporto priemonių kaina (skirtumai iki 20 proc.), kelių mokesčiai, draudimas, pastatų bei įrangos kaina ir kita. Atsižvelgiant į visus šiuos skirtumus įtaka, kurią akcizo mokesčių suderinimas gali turėti konkurencijos iškreipimo mažinimui, būtų nelabai didelė.

3.2.3 Pasiūlymo aiškinamajame memorandumė neminimas poveikis, kurį išlaidų degalams augimas turėtų **viešojo ir privataus keleivinio transporto įmonėms ir turizmui apskritai**. Ekonometrinis tyrimas, cituojamas pridedamame dokumente (SEC(2007)170/2, 24 ir 26 psl.), leidžia spręsti, kad, nors komercinis transportas gali ir nepajauti išlaidų degalams augimo kiekybine prasme, šiek tiek sumažėtų vežimo privačiu transportu apimtys (mažiau kaip 1 proc. per 23 metus) atitinkamai mažėjant ir taršai. Komisija atliko rimtų ekonometrinių tyrimų, kuriuose prognozuojama, kad išlaidos degalams laikui bėgant didės 0,10 proc. iki 1,1 proc. ir šį didėjimą amortizuos infliacijos norma. Tai paguodžianti teorija, tačiau ja neatsižvelgiama į skirtumus tarp **faktinės ir jaučiamos infliacijos normos**. Be to, gerai žinomas daugiklio poveikis rinkai reiškia,

⁽⁶⁾ Liuksemburgo greitkeluose yra tik keturios degalinės, po dvi — kiekviena kryptimi.

⁽⁷⁾ Direktyvos pasiūlymas, „Bendrosios aplinkybės“, 3 puslapis.

kad padidėjus išlaidoms, kad ir koks nežymus būtų padidėjimas, neproporcingai padidės kainos. Degalų kainos yra kainų piramidės pagrindas. Jeigu didėja naftos mokesčiai, padidės ir visų prekių ir paslaugų kainos, taigi Bendrijoje išaugs infliacijos normos ir sumažės judumas, darbo vietų skaičius ir apyvarta.

3.2.3.1 Dėl apmokestinimo Komisija pažymi, kad nuo šimtmečio pradžios **energijos apmokestinimas** apskritai (ir akcizai konkrečiu degalų atveju) **sumažėjo** dėl infliacijos — tiek kaip BVP procentas, tiek palyginti su bendromis mokesčiais pajamomis. Todėl pasiūlymas padidinti akcizus reikštų tiesiog **mokesčių pajamų patikslinimą** atsižvelgiant į numatomą infliacijos dydį (apie 2,2 proc.) nuo dabar iki 2017 m. Tai atrodo gerai mokesčių požiūriu, bet vežėjams kelių transportu ir visuomenei apskritai tai reikštų **išlaidų degalams augimą neskaitant bendrų išlaidų dėl infliacijos**.

3.2.4 **Mokesčių grąžinimo tvarka**, kuri Komisijos teigimu nėra naudinga vežėjams, tačiau skirta sudaryti vienodas sąlygas konkurencijai, yra sprendimas, kurį jau įgyvendino kai kurios valstybės narės, tačiau, kaip buvo sakta pirmiau, ši tvarka yra sudėtinga bendrovėms ir pačioms mokesčius administruojančioms institucijoms. Net ir nebeprisimindamas savo ankstesnės kritikos, EESRK norėtų žinoti, ar siūlomas sprendimas neprieštarauja administravimo procedūrų supaprastinimui, kurį Taryba laiko augimo veiksmu.

3.2.5 Dar daugiau abejonių kyla dėl priemonės, kuria grindžiama mokesčių grąžinimo tvarka, pagal kurią mokesčio dydis gali būti mažesnis už nurodytą lygį (žr. 2.3 punktą), jei valstybė narė įveda ar jau yra įvedusi **eismo dalyvio mokesčius sunkiasvorėms transporto priemonėms** (arba kitaipariant — kelio rinkliavas arba vinjetes). Abiem atvejais **akivaizdu, jog nukentėtų mokesčių administratoriai**, nes kelio rinkliavos ir vinjetės yra naudingi automobilių kelių operatoriams arba kitoms vyriausybės biudžeto eilutėms. Taigi, dėl ribojančio poveikio **nelaimės nei vežėjai** (kelio rinkliavos atsvers mažesnę mokesčių augimą), **nei mokesčių administratoriai**. Dar blogiau, įvedus arba padidinus kelio rinkliavas nukentėtų visi kiti besinaudojantieji keliais, nebent būtų nustatyti skirtingi apmokestinimo lygiai arba imta naudoti specialias vinjetes, o dėl to atsirastų administracinių kliūčių, dėl kurių dar labiau padidėtų našta tranzitiniais automobiliams iš kitų valstybių narių.

3.2.6 Nepaprastai sudėtingos mokesčių administravimo procedūros skatina korupciją ir sukčiavimą. Jos pažeidžia pagrindinį rinkos ekonomikos principą, nes tam pačiam produktui nustatomos dvi kainos.

3.3 EESRK norėtų pateikti ir tam tikrą svarbų bendresnio pobūdžio argumentą. Pasiūlytas priemonės numatoma įgyvendinti per **septynerių metų laikotarpį**, o kai kuriose valstybėse narėse — per dešimties metų laikotarpį. Nėra jokių požymių, kad gerėtų tarptautinė padėtis dėl žaliavinės naftos kainos, kiekio ir tiekimo. Tokiomis aplinkybėmis planuojamas išlaidų degalams didinimas **neatrodo tinkamas sprendimas ir galėtų turėti neigiamą poveikį transporto išlaidoms Europos**

Sąjungos viduje. Tai neduotų realios naudos kovojant su tarša vertinant tai, kad, pačios Komisijos teigimu, degalų vartojimas neturėtų mažėti (transporto lankstų nuo nustatytų maršrutų aspektas jau aptartas svarstant „degalų turizmą“).

3.4 Kadangi kalbame apie ateitį, svarbu turėti omenyje, kad vis plačiau naudojamos **alternatyvios degalų rūšys**, kurios plačiai propaguojamos kaip aplinkosaugos požiūriu tinkama įprastų degalų alternatyva ir priemonė sumažinti Europos priklausomybę nuo išorinių energijos šaltinių. Tradicinių degalų kainų augimas galėtų **paskatinti alternatyvių degalų rūšių mokslinius tyrimus ir gamybą, bet tik tuo atveju, jeigu bus žinoma, kokią numatoma priimti vieningą mokesčių politiką**. Įvairios šalys šiuo metu neturi vienodo požiūrio, nors yra bendras sutarimas dėl to, jog tokią gamybą reikia skatinti. Kitaip tariant, Komisija ir šalių vyriausybės turėtų atsakyti bendro pobūdžio raginimų ir aiškiai pasakyti, ar jos planuoja priimti vienodas **fiskalines ir nefiskalines politikos priemones** dėl biodegalų ir ar jos tokiu atveju traktuos šiuos degalus kaip naudingai „konkuruojančius“ su tradiciniais degalais, o gal alternatyvios degalų rūšys bus traktuojamos kaip ir kiti degalai bei apmokestinamos vienodai. Automobilių pramonė ir rinka neturėtų būti paliktos nežinioje.

3.4.1 Dar kitas klausimas — suskystintos dujos, kurias dabar daugiausia naudoja privačios transporto priemonės ir viešasis transportas, o ateityje įdiegus technologines naujoves jos galėtų būti naudojamos komerciniais tikslais. Šioms degalų rūšims tam tikrose šalyse suteiktas palankus mokesčių režimas. Šiuo metu jų naudojimo mastas yra nežymus. Tačiau kaip ir biodegalų atveju, rinka gali vystytis toliau ir bet kuriuo atveju šios rinkos negalima palikti nežinioje. **Elektrinė trauka** naudojama dar mažiau: net jeigu jos naudojimas ir peržengs tam tikras ribas, vis tiek patartina, kad Komisija atliktų tyrimą, kokią mokesčių politiką nustatyti visoms alternatyvių degalų rūšims.

3.5 Galiausiai, vaizdas būtų nevisapusiškas, jei neatkreipsime dėmesio į **globalizaciją**. Nepaisant su vidaus konkurencija susijusių motyvų, Europos Sąjunga turėtų skirti daugiau dėmesio **savo konkurencingumui labiausiai išsivysčiusių pramoninių ir sparčiai besivystančių šalių iššvilgiu**. Kaip nurodyta pirmiau, vidutinė degalų kaina ES degalinėse yra daug didesnė negu daugumoje kitų šalių. Priemonė, skirta vidinei konkurencijai mažinti ir kurios padariniai neaiškūs, tačiau dėl kurios bendros išlaidos padidėtų, sutrukdytų įgyvendinti svarbesnį tikslą — pagerinti jau ir taip konkurencijos požiūriu pavojingą padėtį.

3.5.1 Gazolio mokesčių didėjimas ateityje turi teigiamų ir neigiamų aspektų ir padarinių. Tačiau jeigu pažvelgtume į galutinį rezultatą, pamatytume, jog dominuoja neigiami padariniai. Didesni gazolio mokesčiai mažins konkurencingumą ir darbo vietų skaičių. Ilgainiui pasiūlymo projektas sumažins ES ekonomikos potencialą ir ims kelti jam grėsmę ir, sumažėjus žmonių judumui, taps kliūtimi siekiant sanglaudos — vieno pagrindinių ES tikslų.

4. Išvados

4.1 Direktyvos projektas atitinka ES politiką **dėl vienuodų konkurencijos sąlygų sudarymo** ir pats savaime nekelia abejonių. Tačiau reikėtų suprasti, kad **šis sprendimas neturės lemiamos vertės**, kadangi transporto vežėjų bendrovių išlaidų skirtumai įvairiose šalyse išliks dideli dėl kitų mokesčių, kuriems Komisija neturi jokios įtakos, dydžių skirtumų.

4.2 Komisija skiria didelį dėmesį **kovai su tarša** kaip šalutiniam, tačiau svarbiam „degalų turizmo“ fenomeno mažinimo padariniui. EESRK nuomone, toks poveikis gerokai pervertintas. Nors, viena vertus, degalų paklausa išliks nepakitusi, net ir dabar transporto daromi lankstai nukrypstant nuo normalių maršrutų siekiant pasinaudoti mažesnėmis kainomis nėra lemiamas veiksnys.

4.2.1 Todėl „degalų turizmo“ reiškinys vystysis ir plis, iš vidinės ES problemos (Vokietijoje, Prancūzijoje ir Belgijoje) taps išorine problema (Austrijai, Vengrijai, Slovėnijai, Estijai, Lietuvai, Lenkijai, Rumunijai, Bulgarijai ir Graikijai).

4.3 Kita vertus, valstybių narių mokestinės pajamos gerokai padidėtų. 2007-2030 m. laikotarpiu, Komisijos vertinimu, tai sudarytų 35,6 mlrd. EUR 25 valstybių narių ES. Tai yra didelis skaičius, kuris sustiprins ir išplės administruojančių institucijų persikirstymo funkciją ir kuriuo galima paaiškinti teigiamą daugelio valstybių narių mokesčių administratorių reakciją. Tačiau tai kartu yra akivaizdus išlaidų naštos, kurią patirs bendrovės ir vartotojai, įrodymas. Tai prieštarauja ES vykdomai biurokratizmo mažinimo politikai.

4.4 Apibendrinant, **pasiūlymas dėl direktyvos atrodo pagrįstas, jeigu neminėsime keletos EESRK išlygų, susijusių su suderinimu, konkurencijos principais ir taršos mažinimu**. Tačiau EESRK mano, kad **galutinis įstatymų leidėjų sprendimas turėtų būti priimtas tik tinkamai išnagrinėjus**

daugelį galimų padarinių įvairioms ES politikos sritims, taikant proporcingumo principą. Konkrečiau, reikėtų kruopščiai įvertinti šiuos dalykus:

- bendrą išlaidų augimą (ypač naujausių valstybių narių atveju) ir būtinumą pažaboti infliaciją;
- gazolio ir benzino kainų išlyginimo pasekmes pramonės politikai ir galimą vartotojo prioritetų pasikeitimą renkantis benziną naudojančias transporto priemones vietoj naudojančių gazolį ir atvirkščiai;
- bendrą mokesčių politiką **visiems** kelių transporto priemonių degalams arba galimiems degalams;
- periferinių regionų padėtį, kur atvežimo ir išvežimo išlaidos yra rimta kliūtis augimui ir užimtumui. Reikėtų išnagrinėti kai kurių šių regionų konkurencinę padėtį ES nepriklausančių valstybių, turinčių su jais bendrą sieną, atžvilgiu;
- išaugusių išlaidų poveikį ES **išoriniam konkurencingumui**, ypač konkuruojant su tokiais šalimis kaip JAV, kur išlaidos degalams ir bendrovių mokami mokesčiai yra gerokai mažesni;
- pasekmes **užimtumo** požiūriu: nors šiuo metu skundžiamasi, kad vežėjų bendrovės tam tikrose šalyse nukenčia nuo konkurencijos su kitų šalių įmonėmis, šios direktyvos priėmimas — jeigu ji turės lemiamą Komisijos numatomą poveikį, kuo EESRK abejoja — ateityje gali turėti priešingą poveikį;
- poveikį **bendram kelių transporto sektoriaus našumui ir efektyvumui**, kuris, EESRK manymu, geriausiu atveju bus neutralus;
- nediskriminacinės mokesčių grąžinimo tvarkos suderinamumą su administracinių procedūrų paprastinimo politika.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 2006/112/EB nuostatas, susijusias su tam tikromis laikinomis nuostatomis dėl pridėtinės vertės mokesčio tarifų

COM(2007) 381 galutinis SEK(2007) 910

(2008/C 44/26)

2007 m. liepos 27 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl Tarybos direktyvos pasiūlymo iš dalies keičiančio Direktyvos 2006/112/EB nuostatas, susijusias su tam tikromis laikinosiomis nuostatomis dėl pridėtinės vertės mokesčio tarifų.

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 8 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 154 nariams balsavus už ir 4 susilaikius.

Išvados ir rekomendacijos

Pagrindimas

1. Direktyvos pasiūlymo turinys

1.1 Paskelbdama komunikatą Tarybai ir Parlamentui ⁽¹⁾ Komisija pradėjo plataus masto diskusijas dėl lengvatinių PVM tarifų naudojimo. Tuo ji siekė visų pirma paruošti dirvą naujai direktyvai ir kartu siekė rasti tvarų ir ilgalaikį visuotinį sprendimą dėl **lengvatinių tarifų**. Sąvoka „lengvatiniai tarifai“ apibūdina žemesnius nei standartinis 15 proc. PVM tarifus.

1.2 „Komunikate, kuris buvo paskelbtas tą pačią dieną kaip ir direktyvos pasiūlymas, Komisija teigia, kad“ siekiant numatyti tinkamus ateities veiksmus (rasti tinkamą sprendimą) reikės nemažai laiko. Tuo tarpu iškils **laikinių leidžiančių nukrypti nuostatų, kurios buvo suteiktos naujosioms valstybėms narėms, problema**. Šios leidžiančios nukrypti nuostatos nustos galioti skirtingu metu nuo 2007 m. birželio mėn. iki 2010 m. sausio 1 d. (PVM direktyvos 123-130 straipsniai). ⁽²⁾ Šioje nuomonėje aptariamame direktyvos pasiūlyme Komisija pasirinko paprasčiausią sprendimą, tai yra pasiūlė **pratęsti** leidžiančių nukrypti nuostatų taikymą iki 2010 m. pabaigos, tačiau kalbama apie selektyvų, **tik tam tikroms prekėms ar paslaugoms taikomą** pratęsimą. Taigi, šių leidžiančių nukrypti nuostatų galiojimo pabaiga sutaptų su minimalaus 15 proc. standartinio tarifo taikymo ir sumažinto PVM tarifo taikymo eksperimento tvarka tam tikroms darbo imlioms paslaugoms pabaiga.

1.3 Nuostatų galiojimas pratęsiamas tik prekių tiekimui arba **darbo imlių paslaugų** teikimui (būsto statybos sektorius, visuomeninio maitinimo sektorius ir pan.), kai kuriose šalyse — **ypatingos socialinės svarbos** prekėms (maisto produktai, knygos, specializuoti periodiniai leidiniai, farmacijos produktai ir

pan.). Pratęsimas grindžiamas tuo, kad numčius naujas nuostatas lengvatinis PVM tarifas bus taikomas visoms šalims. Leidžiančios nukrypti nuostatos, kurios prieštarauja sklandžiam vidaus rinkos veikimui, nebus pratęstos (žemės ūkyje naudojami produktai).

1.4 Pratęsimas **netaikomas** tokiems produktams kaip anglis ir šiluminė energija, nes jiems taikomų leidžiančių nukrypti nuostatų, numatytų atskiruose stojimo aktuose, galiojimas baigiasi 2007 arba 2008 m. ir nenumatoma jo pratęsti. Kita vertus, energijos išteklių apmokestinimas yra atskira sritis, kuri šiuo metu nagrinėjama. Priėmus sprendimus, jie bus taikomi visiems vienodai.

2. Bendros pastabos

2.1 Direktyva 2006/112/EB numato **valstybėms narėms, įstojusioms į ES iki 2001 m.,** nemažai **leidžiančių nukrypti nuostatų** ⁽³⁾. Šios leidžiančios nukrypti nuostatos **galioja neribotą laiką** arba, tiksliau sakant, iki įsigalios „**galutinė PVM procedūra**“ valstybių narių tarpusavio sandoriams apmokestinti. Dabartinėmis sąlygomis ir atsižvelgiant į ligšiolinę patirtį vidutinės trukmės ar ilgalaikiu laikotarpiu neplanuojama įvesti galutinės procedūros; tai reiškia, kad „**senosioms**“ valstybėms **narėms suteiktos leidžiančios nukrypti nuostatos pratęsimas praktiškai neribotam laikui**, o „naujosios“ valstybės narės atsidurtų blogesnėje padėtyje nustojus galioti laikotarpiams, dėl kurių buvo susitarta stojimo derybose. Be to, keletui valstybių narių leidžiama taikyti sumažintus tarifus vietiniu lygiu teikiamoms paslaugoms iki 2010 m. pabaigos ⁽⁴⁾, o kitoms tokia galimybė nesuteikta. Tokia padėtis nėra gera.

2.2 Direktyvos pasiūlymas yra vienas iš „pereinamojo laikotarpio sprendimų“, kuris leidžia **naujosioms valstybėms narėms** taikyti tokias pat sąlygas kaip **ir likusioms valstybėms**

⁽¹⁾ COM(2007) 380 gautinis, 2007 m. liepos 5 d.

⁽²⁾ 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB.

⁽³⁾ PVM direktyvos 109-122 str.

⁽⁴⁾ Žr. PVM direktyvos IV priedą.

narėms mažiausiai iki 2010 m. gruodžio 31 d. Komisija tikisi, kad iki to laiko Taryba priims **naują direktyvą**, kuri pateiks naują visų leidžiančių nukrypti nuostatų tvarką, kaip tikimasi komunikate.

3. Konkrečios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina Komisijos darbą, visų pirma **direktyvos pasiūlymą, kuriam jis visiškai pritaria**, bei paskelbtą komunikatą, numatantį sukurti „leidžiančių nukrypti nuostatų“ struktūrą derinant jas su vidaus rinkos principais ir

Lisabonos strategija. Komitetas pateiks atskirą nuomonę dėl komunikato ir tuo konstruktyviai prisidės prie diskusijos.

3.2 Atsižvelgiant į ligšiolinę patirtį nuogaustaujama, kad smulkūs interesai ir pastangos išsaugoti politiką gali nustelbti bendrą interesą greitai pasiekti sutarimo dėl direktyvos pasiūlymo. EESRK tikisi, kad šie nuogaustavimai nepasitvirtins. Kalbant apie techninį tikslumą, pasiūlymas nepriekaištingas: priimant vėlesnius sprendimus bus svarbūs tik politiniai aspektai. EESRK norėtų atkreipti sprendimus priimančiųjų dėmesį į tai, kad rinkai ir piliečiams reikia skaidrių, teisingų ir greitai priimamų įstatymų.

2007 m. spalio 24 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Kroatijos kelio narystės link

(2008/C 44/27)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 punktu, 2007 m. vasario 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl *Kroatijos kelio narystės link*.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. spalio 3 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Anne-Marie Sigmund.

439-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. spalio 24-25 d. (spalio 24 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 155 nariams balsavus už, 2 — prieš ir 4 susilaukčius.

1. Įvadas

1.1 2004 m. balandžio 20 d. Komisija pateikė teigiamą nuomonę dėl Kroatijos paraiškos tapti Europos Sąjungos nare; 2004 m. gruodžio 20 d. Europos Vadovų Taryba nusprendė pradėti derybas 2005 m. kovo mėn., vėliau šis terminas buvo atidėtas iki 2005 m. spalio mėn.

1.2 Bendras patikrinimo procesas sėkmingai užbaigtas 2006 m. spalio mėn. ir buvo galima pradėti dvišales derybas dėl narystės. Buvo pasiekta didelė pažanga dėl politinių ir ekonominių kriterijų bei dėl Bendrijos *acquis* perkėlimo.

1.3 Komitetas palankiai vertina greitą derybų procesą ir visapusišką Kroatijos organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą jame, tačiau pabrėžia, kad būtinas visų susijusių atstovaujamų pilietinių organizacijų dalyvavimas, visų pirma visapusiškas

socialinių partnerių dalyvavimas derybose dėl jiems svarbių punktų. Todėl Komitetas daro nuorodą į savo 2004 m. kovo 31 d. nuomonę ir jos 5.5 punkte pateiktus argumentus, kurie vis dar galioja ir pakartoja šiuos argumentus ⁽¹⁾.

1.4 Šioje nuomonėje nebus dar kartą analizuojami turimi statistiniai duomenys, bet dėmesys bus telkiamas visų pirma į organizuotos pilietinės visuomenės padėtį Kroatijoje. Siekdami šio tikslo nagrinėsime jos ištakas, perspektyvas ir iššūkius, kuriuos jai teks priimti.

⁽¹⁾ 2004 m. vasario 31 d. EESRK nuomonė dėl Kroatijos narystės Europos Sąjungoje paraiškos (pranešėjas R. Strasser), 5.5 punktas: „Norint, kad Kroatijos ekonomika galėtų sėkmingai laikytis ES vidaus rinkai taikomų sąlygų, labai svarbu, kad būtinos reformos, liberalizavimo priemonės ir suderinamumui su ES teise būtini pakeitimai gautų pilietinės visuomenės pritarimą. Tam reikia, kad Kroatijos visuomenė būtų tinkamai informuojama apie Kroatijos integracijos į ES svarbą ir poveikį ir kad atstovaujamos pilietinės organizacijos dalyvautų politinių sprendimų priėmimo procesuose.“ 2007 4 30, p. 68, OL C 112.

2. Bendros pastabos dėl pilietinės visuomenės vaidmens

2.1 Organizuotos pilietinės visuomenės atsiradimas vadina-mose „senosiose“ valstybėse narėse labai skiriasi nuo pilietinės visuomenės veiklos formavimosi „naujosiose“ valstybėse narėse, kurių padėtį galima sulyginti su Kroatija: pirmuoju atveju pilie-tinės visuomenės iniciatyvos kilo valstybėse dėl poreikio ir (arba) būtinybės arba siekiant apginti tam tikrus interesus pagal principą „iš apačios į viršų“, antrojoje valstybių grupėje pilietinė visuomenė dalyvavo pabrėžiant idėjas ar rūpesčius, nors daugeliu atveju pirmiausia priešinantis pernelyg stipriai valstybei (žinoma, tai netaikoma socialiniams partneriams, nes jiems visuomet buvo svarbu atstovauti interesams). Iš taip susiklosčiusios padėties išplaukia atsakymas į klausimą, kodėl visos šios valstybės turėjo daugiau ar mažiau pasivyti kitas valstybes srityse, susijusiose su pagrindiniais pilietinės visuomenės veiklos aspektais, t. y. pasitikėjimu, solidarumu, skaidrumu ir savarankiškumu.

2.2 1999 m. Komitetas pirmą kartą nagrinėjo organizuotos pilietinės visuomenės apibūdinimo klausimą ir suformulavo svarbiausias šios srities gaires (?). Analizuodamas Kroatijos pilie-tinės visuomenės padėtį ir vaidmenį jis padarė svarbią išvadą, kad socialiniai partneriai kaip darbdavių ir darbuotojų atstovai — taip pat ir dėl istorinių priežasčių — yra pilietinės visuomenės „branduolys“. Bendra visų organizuotos pilietinės visuomenės atstovų ypatybė — ne tik atstovauti interesams, bet ir įsipareigojimas siekti bendros gerovės; tuo jie skiriasi nuo lobistų, kurie taip pat atstovauja interesams. Atsižvelgiant į padėtį Kroatijoje, ši sudėtinga ir atvira organizuotos pilietinės visuomenės apibrėžtis Komitetui atrodo itin svarbi, kadangi jis žino, kad Kroatijoje nevyriausybinių organizacijos kartais prilyginamos pilietinei visuomenei. Komitetas primygtinai ragina nesilaikyti, jo nuomone, neišsamios apibrėžties, kadangi pagal ją socialiniai partneriai jau iš pat pradžių negalėtų dalyvauti joksioje pilietinės visuomenės veikloje.

2.3 Organizuotos pilietinės visuomenės atstovų veikla apima atstovavimą interesams ir dalyvavimą viešame sprendimų priėmimo procese ir priimant sprendimus bet kokia forma. Esama daug kitų pragmatiškų dalyvavimo būdų, tačiau socialinis dialogas ir pilietinis dialogas yra svarbiausios dalyvaujamąsios demokratijos išraiškos formos. Socialinis dialogas dėl nagrinėjamų temų griežtai apsiriboja socialiniais partneriais ir negali būti išplėstas, o pilietiniame dialoge gali dalyvauti visi organi-zuotos pilietinės visuomenės atstovai, kurie atitinka būtinus atstovavimo kriterijus. Socialinį dialogą galima aiškiai apibūdinti, o atitinkamos pilietinio dialogo apibrėžties dar nėra. Pilietinį dialogą geriausiai atspindi Jürgen Habermas apibūdinimas, pagal kurį pilietinis dialogas kaip dalyvaujamąsios demokratijos dalis yra interaktyvus diskursas, kurį gali sudaryti ir normatyvinis turinys. Pilietinis dialogas, kaip socialinis dialogas, gali vykti tiek

vertikaliai, t. y. tarp valstybės ir organizuotos pilietinės visuomenės, tiek ir horizontaliai — tarp pačių organizuotos pilietinės visuomenės dalyvių. Komitetas pabrėžia, kad svarbu apibrėžti skirtumą tarp socialinio dialogo ir pilietinio dialogo; pilietinis dialogas papildo socialinį dialogą, tačiau jo nepakeičia.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas yra institucija, atstovaujanti valstybių narių organizuotai pilietinei visuomenei Europos lygiu; todėl jis yra „pilietinio dialogo vieta“, tačiau nėra socialinio dialogo forumas.

2.4 Komitetas mano, kad pilietinės visuomenės dalyvių gebėjimo atstovauti klausimas ypač svarbus, nes susijęs su demokratinio teisėtumu. Todėl neužtenka atstovauti pakankamam su tuo susijusių arba suinteresuotų šalių skaičiui, t. y. būti kiekybiškai atstovaujančiu; pilietinės visuomenės organizacija taip pat — o iš tikrųjų, tai yra svarbiausia — turi būti kokybiškai atstovaujanti, t. y. remdamasi savo specialistų žiniomis, patirtimi ir tam tikrais įgūdžiais turi sugebėti imtis konstruktyvaus vaidmens. Be kitų kokybinių pilietinės visuomenės organizacijos pripažinimo kriterijų, labai svarbūs, ypač jaunoms demokratijoms, šie dalykai: skaidrumas, demokratiškos sprendimų priėmimo struktūros, darnumas, ekonominė nepriklausomybė ir savarankiškumas. Komitetas ne vienoje nuomonėje išdėstė savo požiūrį tiek į orga-nizuotos pilietinės visuomenės sandarą, tiek į jos atstovų gebėjimą atstovauti ir pateikė ne tik pilietinės visuomenės dalyvių sąrašą, bet ir pavyzdinį atstovavimo kriterijų kriterijų sąrašą (?).

3. Dabartinė padėtis

3.1 Socialinė ir ekonominė Kroatijos padėtis

3.1.1 Ekonominė padėtis Kroatijoje stabili, tačiau atskiruose regionuose labai skiriasi. Per pastaruosius metus (2002-2006 m.) matoma nuolatinio ekonominio augimo, kuris sudaro maždaug 4,8 proc. per metus, tendencija turėtų išlikti tokia pat ir per ateinančius dvejus metus. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į vis dar augančius regioninio ekonominio vystymosi skirtumus. Vidutinė vartojimo kainų infliacija 2006 m. siekė 3,2 proc., t. y. 0,8 proc. daugiau nei 2002 m., tačiau bendras kainų stabilumas buvo išlaikytas. Vis dėlto buvo pastebimos kelios neigiamos tenden-cijos, susijusios su prekybos deficitu ir užsienio skola bei augančiu valstybės biudžeto deficitu. Sprendžiant skolos klau-simą, Kroatijoje vis dažniau pripažįstama, jog reikia didinti investicijas ir kurti viešojo bei privataus sektoriaus partnerystes.

(?) 1999 m. rugsėjo 22 d. EESRK nuomonė dėl *Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmens ir indėlio į Europos integraciją* (pranešėja Anne-Marie Sigmund), 1999 11 17, p. 30, OL C 329.

2001 m. balandžio 25 d. EESRK nuomonė dėl *Organizuotos pilietinės visuomenės ir Europos valdymens* — Komiteto įnašas rengiant baltąją knygą (pranešėjai Anne-Marie Sigmund ir José Isaias Rodríguez García Caro), 2001 7 10, p. 117, OL C 193.

2006 m. vasario 14 d. EESRK nuomonė dėl *Europos pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimo atstovauti pilietiniame dialoge* (pranešėjas Jan Olsson), 2006 4 11, p. 41, OL C 88.

(?) Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmuo ir indėlis.

Komitetas taip pat pabrėžia, kad atitinkamų vyriausybinių priemonių reikia ne tik dėl narystės ES, bet ir ilgesnio laikotarpio tikslams, kurie rodytų, kad valstybė siekia atitikti konvergencijos kriterijus ir žengti į Europos pinigų sąjungos trečiąjį etapą.

3.1.2 Nors pastarųjų kelerių metų pažanga pagirtina, dar yra nemažai darbo, kurį reikia nuveikti gerinant socialinę padėtį, pvz., sprendžiant darbo rinkos problemas:

- ilgalaikio nedarbo lygis gerokai viršija ES vidurkį, o bendras užimtumo lygis yra palyginti žemas. Tai lemia nepalankų dirbančių ir socialines išmokas gaunančių asmenų santykį,
- suderintam nedarbo lygiui (remiantis darbo jėgos tyrimu) būdinga stabilaus mažėjimo tendencija; 2006 m. pirmąjį pusmetį jis buvo 11,8 proc., o šių metų pirmąjį ketvirtį pasiekė 11,2 proc.,
- labai žemas jaunimo užimtumo lygis,
- nors oficialus nedarbo lygis mažėja, tačiau neoficialaus užimtumo lygis aukštas,
- galimas arba tikėtinas pavojus, kad naujos darbo vietos bus nesaugios, t.y. padaugės mažai apmokamų ir nesaugių darbo vietų.

Taip pat reikia imtis veiksmų, kurie leistų padidinti vis dar palyginti nedideles vidutines namų ūkių pajamas.

3.1.3 Dubline įsikūrusio Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondo pranešime aprašoma socialinė padėtis Kroatijoje ir pateikiamos šios rekomendacijos: *Siekiant išlaikyti augimą ir kurti kokybiškas darbo vietas būtinas regionų atžvilgiu suderintas ekonominis vystymas. Užimtumo politikoje dėmesį nuo finansinės paramos reikia perkelti į nedirbančiųjų mokymą ir skatinimą įsidarbinti. Šeimoms, kurios neįstengia įsigyti būsto privačiame sektoriuje, reikia suteikti būstą prieinamomis kainomis. Turi būti numatytos paskatos, kad vaikai ir jaunimas galėtų mokytis. Reikalinga vaikų priežiūra palankesnėmis kainomis siekiant paskatinti moterų dalyvavimą darbo rinkoje ir padėti tėvams profesinę veiklą derinti su šeiminiu gyvenimu. Bendra politinė išvada: visose politikos rengimo ir įgyvendinimo srityse pirmenybė turėtų būti teikiama gyvenimo standartų gerinimui ir socialinei integracijai užtikrinant daugialypio ir plataus požiūrio taikymą, kad būtų išvengta skurdo, nelygybės ir socialinės atskirties ir mažinamas šių reiškinių mastas.*

3.1.4 Buvo pradėta nemažai mažųjų ir vidutinių įmonių skatinimo iniciatyvų. Tokios iniciatyvos kyla iš Kroatijos vyriaus-

ybės ir iš nacionalinių bei tarptautinių finansuotojų ir pilietinės visuomenės veiklos.

Komitetas mano, kad svarbu, ypač nepalankiose sąlygose esančiuose regionuose, sukurti verslui palankią aplinką, visų pirma MVĮ, kurios yra ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo varomoji jėga. Šiuo požiūriu Komitetas palankiai vertina Kroatijos darbdavių asociacijai (HUP) priklausančios MVĮ asociacijos besiplečiančią veiklą.

3.1.5 Komitetas mano, kad žemės ūkis yra svarbiausia derybų dėl narystės sritis. Dauguma žemės ūkio produkcijos pagaminama mažuose šeimų ūkiuose, kurių vidutinis dydis yra 2,4 ha. Tokiuose ūkiuose yra apie 80 proc. žemės ūkio reikmėms naudojamų plotų ir gyvulių. Daug naudingos žemės vis dar negalima naudoti žemės ūkio tikslams dėl karo padarinių (pvz., minų). Yra neišspręstų nuosavybės teisės atvejų. Šiuo metu Kroatijos žemės ūkis nekonkurencingas ir iš esmės keičiasi. Be jokios abejonės, būtina pradėti nuodugnią Kroatijos žemės ūkio politikos reformą, pvz., dėl siekiamos narystės ES. Žemės ūkio ministerija paskelbė atitinkamus strateginio vystymo projektus, kuriais siekiama padidinti vietinės produkcijos konkurencingumą. Taip pat pasiekta pažanga įgyvendinant kaimo plėtros, kokybės politikos ir ekologinio ūkininkavimo programas. Dar reikia sukurti išsamią maisto saugos strategiją.

Be to, skubiai reikalingos tinkamos struktūros įgyvendinti bendrąją žemės ūkio politiką ir įvesti politiškai nepriklausomą atstovavimą interesams, kuris būtinas ne tik dėl politinių (balso teisės užtikrinimas), bet ir dėl praktinių priežasčių (pagalba administruojant Bendrijos lėšas pagal rengimosi narystei strategiją, dalyvavimas administruojant ir skirstant tokias lėšas po plėtros).

3.1.6 Visoms Europos šalims būdingas gyventojų senėjimas sukelia sunkumų formuojant viešąją socialinės apsaugos politiką. Kroatija taip pat susiduria su demografinių pokyčių keliamomis problemomis, nors vidutinė gyvenimo trukmė Kroatijoje -visų pirma palyginti su vadinamomis „senomis“ valstybėmis narėmis— yra mažesnė nei daugelyje kitų Europos valstybių. Kroatijos socialinio draudimo sistema nėra orientuota į gyventojų senėjimą. Didelės įtakos socialinės apsaugos reformoms turėjo tarptautinės finansų įstaigos.

Be to, atstovavimas vyresnio amžiaus gyventojų grupių interesams Kroatijos Respublikos politikoje yra palyginti naujas reiškinys.

3.1.7 Migracijos mastai iš Kroatijos Respublikos ir į ją nėra dideli; imigracija yra tris kartus didesnė už emigraciją. Tačiau tiek imigracija, tiek emigracija mažėja ir statistiniu požiūriu nėra svarbus veiksnys.

3.2 Kroatijos politinė padėtis

3.2.1 Komitetas mano, kad būsimi rinkimai į parlamentą (2007 m. lapkričio mėn.) neturės poveikio stabiliai politinei padėčiai Kroatijoje. Nors nuomonių apklausos rodo labai skirtingus rezultatus ir sunku tiksliai numatyti galimą rinkimų baigtį, tai, kad visos politinės partijos yra teigiamai nusiteikusios ES atžvilgiu, mažai tikėtina, kad Kroatijos politikoje galėtų būti įmanomas koks nors posūkis nuo dabartinės Europos krypties. Bendras politinių partijų tikslas — iki 2009 m. tapti Europos Sąjungos nare.

3.2.2 Šiuo metu vykdomos kelios viešojo sektoriaus reformos. Kartu su viešojo administravimo reforma, kurios tikslas yra skatinti veiksmingesnį ir kompetentingesnį administravimą, vykdoma teisinės sistemos reforma, kuria siekiama išspręsti vėluojančių bylų klausimą ir skatinti teisinės valstybės principo taikymą.

3.2.3 Atsižvelgiant į vidaus ir išorės įvertinimus, į stojimo į Europos Sąjungą darbotvarkę kaip svarbus klausimas įtraukta kova su korupcija. Pilietinė visuomenė vis dažniau įtraukiama į valdžios institucijų pradėtas baudžiamąsias procedūras taip patenkinant reikalavimus didinti partijų finansavimo ir viešųjų pirkimų procedūrų skaidrumą ir teisėtumą, sudaryti geresnės prieigos prie informacijos galimybes ir vengti interesų konfliktų. Šioms pastangoms trukdo pasitikėjimo institucijomis trūkumas, tačiau plačios viešosios informavimo kampanijos, be jokios abejonės, duos rezultatų vidutiniuoju laikotarpiu.

Šioje srityje organizuota pilietinė visuomenė ir toliau atlieka svarbų vaidmenį ir padeda kovoti su korupcija. Be to, įgyvendinus regioninės partnerystės projektą „Vietos pilietinių iniciatyvų vystymas kuriant pajėgumus įvairiais lygiais“, aštuoniuose Kroatijos miestuose buvo įsteigta dešimt asociacijų, kurios sudaro tarpdisciplininį tinklą BURA.

3.2.4 Daugiau pastangų reikia dėti į mažumų apsaugą, pvz., skatinti ir užtikrinti mažumų teises bei apsaugą, sudaryti sąlygas praktinei mažumų integracijai. Todėl Komitetas džiaugiasi, kad Kroatijos vyriausybės 2007 m. užimtumo plane išsamiai nagrinėjama nacionalinių mažumų teisė į vienodas įsidarbinimo

sąlygas valstybės tarnyboje ir tai įgyvendinama. Be to, reikėtų paminėti 2007 m. rinkimus į nacionalinių mažumų tarybas. Pasiiekti rezultatai su romų mažuma integruojant juos į mokyklų sistemą — sėkmės pavyzdys. Be mažumų teisių vis dar reikia ypatingo pabėgėlių ir šalies viduje perkeltųjų asmenų integracijos ar grįžimo proceso arba grįžtančių pabėgėlių apgyvendinimo proceso supratimo siekiant atkurti ne tik infrastruktūrą, bet ir visuomenę. Tačiau apskritai reikia pripažinti, kad iš esmės žengiama teisinga kryptimi.

3.3 Organizuota pilietinė visuomenė Kroatijoje

3.3.1 Teisinę Kroatijos pilietinės visuomenės sistemą pirmiausia sudaro šie pagrindai:

- asociacijų įstatyme nustatyti bendri pilietinės visuomenės asociacijų pagrindai ir šiuo įstatymu sudaroma palyginti gera teisinė aplinka didžiajai daliai pilietinės visuomenės dalyvių ⁽⁴⁾,
- darbo įstatymas reguliuoja profesinių sąjungų, darbdavių organizacijų ir jų asociacijų steigimą ir veikimą (įskaitant kolektyvinių derybų pagrindus),
- savanoriškos veiklos įstatymu nustatoma savanoriškos veiklos kaip galimo būdo atlikti savanorišką darbą taip pat ir pilietinės visuomenės organizacijose, kurios organizuoja savanorišką veiklą, apibrėžtis, principai, sąlygos ir vykdymas,
- labdaros ir fondų įstatymas ⁽⁵⁾ taip pat yra svarbus šaltinis, ypač pilietinės visuomenės finansavimo srityje,
- kiti pagrindai: Institucijų įstatymas, Socialinės apsaugos įstatymas bei taip pat su pilietine visuomene susiję įstatymai ir teisės aktai finansavimo, mokesčių, humanitarinio darbo srityje. Šioje srityje svarbų vaidmenį atlieka darbdaviai ir darbuotojai, kurie taip pat yra ir socialiniai partneriai.

3.3.2 Kroatijos pilietinės visuomenės vystymosi pažangą rodo ir nevyriausybinių organizacijų veikla. Nuo anksčiau vyravusio pilietinės visuomenės dėmesio į žmogaus teisių ir humanitarinio darbo apsaugą ir skatinimą nukreiptai veiklai šiandien pereinama prie socialinės politikos formavimo ir socialinių teisių.

⁽⁴⁾ Pagal turimus duomenis Kroatijoje užregistruota apie 27 000 asociacijų.

⁽⁵⁾ Šiuo metu Kroatijoje veikia apie 90 fondų.

Aplinkosaugos organizacijos, kurdamos oficialius ir neoficialius konkrečios veiklos tinklus, taip pat rodo gebėjimą dirbti kartu.

Taip pat matoma ir jaunimo organizacijų, neigalių asmenų ir moterų organizacijų tendencija sudaryti stipresnius tinklus ir organizuotas grupes.

Kroatijos vartotojų apsaugos organizacijos stengiasi ginti vartotojų teises, tačiau nepakanka nei žmoniškųjų, nei finansinių išteklių ilgalaikiai vartotojų apsaugai užtikrinti, informacijai vartotojams teikti ir lobistinei veiklai jų vardu vykdyti.

3.3.3 Vykdamas Kroatijos pilietinės visuomenės veiklą, ypatingą dėmesį reikia skirti socialinių partnerių dialogui įvairiais lygiais.

Kroatijos ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos dėka oficialiai yra gerai išvystyti trišalio socialinio dialogo (darbdaviai ir profesinės sąjungos kaip vyriausybės partneriai) instituciniai pagrindai. Tačiau iki šiol toks dialogas beveik nedavė konkrečių rezultatų. Viena to priežasčių vis dar iki galo neišspręsta interesų grupių — ne tik darbuotojų — susiskaidymo problema. Komitetas mano, kad naudinga būtų ir toliau skatinti interesų susiejimą įvairių organizacijų lygiu, taip pat atsižvelgiant ir į atskirų asociacijų gebėjimą atstovauti. Kita priežastis slypi susitarimuose dėl praktinės veiklos: pvz., socialinių partnerių nuomonių pateikimo terminai dažniausiai yra per trumpi (daugeliu atvejų 3-4 dienos), be to, nepateikiami paaiškinimai, kodėl tam tikri pasiūlymai buvo atmesti.

Savarankiškas dvišalis socialinis dialogas jau vyksta įmonių lygiu. Šiame lygmenyje jis pasireiškia tiek darbuotojų ir darbdavių, tiek ir profesinių sąjungų ir darbdavių santykiuose sudarant daug kolektyvinių sutarčių bei vykdamas įmonių tarybų veiklą. Vykdamas savarankišką dvišalį socialinį dialogą dar lieka daug neišnaudotų galimybių, kai yra sprendžiamas profesinės sąjungos atstovavimui vieno darbdavio atžvilgiu klausimas ir nustatomas atstovavimas darbuotojams kolektyvinėse derybose. Be to, MVĮ palyginti žemas atstovavimo interesams ir darbuotojų jungimosi į organizacijas lygis.

Socialinis dialogas sektorių lygiu beveik nevyksta. Tai iš esmės lemia vis dar iki galo neišspręstas atstovavimo darbuotojams ir darbdaviams klausimas bei problemos, susijusios su sektorių ir šakų kaip derybų vienetų srities nustatymu. Šiame lygmenyje socialinio dialogo plėtojimui turi būti skirta daugiau dėmesio, kadangi derybos sektorių lygiu yra labai svarbios siekiant daryti poveikį bendrai ekonominei padėčiai.

Kadangi socialinį dialogą vis dar vykdo vyriausybė pagal trišalį socialinį dialogą, daugiausia dėmesio skiriama trišalėms konsultacijoms. Tačiau neišplėtojus savarankiškos dvišalio santykių sistemos nacionaliniu ir sektorių lygiu ir neskiriant tinkamo dėmesio kolektyvinėms deryboms, bus labai sudėtinga išvystyti tinkamos struktūros ir suderintą pramonės santykių sistemą. Šiuo požiūriu statistiniai duomenys, susiję su kolektyvinių derybų apimtimi ir naryste, turėtų būti skelbiami viešai.

3.3.4 Kaip ir kitose Europos šalyse, Kroatijoje vis dar trūksta žinių apie įvairias socialinio dialogo formas. Nors Kroatijos

vyriausybė jau yra sudariusi šiam pilietiniam dialogui tinkamas pagrindines sąlygas, tačiau tėra tik šio dialogo užuomazgos. Iki šiol tik labai nedaugeliu atvejų, plačiai atstovaujant interesams, buvo sulaukta plataus pilietinės visuomenės pritarimo tam tikrais klausimais. Tačiau parama Priegios prie viešosios informacijos įstatymo projektui ir su „Družba Adrija“ dujotekio projektu bei suskystintų gamtinių dujų (SGD) terminalu susijusiems ekologiniams klausimams teikia optimizmo.

3.3.5 Todėl Komitetas pabrėžia, kad struktūruotas pilietinis dialogas, papildantis socialinį dialogą, yra esminis dalyvaujamosios demokratijos aspektas. Žinoma, toks dialogas neturėtų apsiriboti tik galimybe konsultuotis, visų pirma — laikantis „iš apačios į viršų“ principo, kuris yra neatsiejamas nuo pilietinės visuomenės veiksmų — jis turi užtikrinti dalyvavimo teisę.

3.3.6 Bet koku atveju esamas Kroatijos institucinis pagrindas šiuolaikiniam dalyvaujamosios demokratijos modeliui kurti yra labai perspektyvus.

3.3.6.1 1998 m. įkurtas **Kroatijos vyriausybės bendradarbiavimo su NVO biuras** buvo pirma viešoji įstaiga, atsakinga už struktūruoto valstybės ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo kūrimą. Biuras šiuo metu valdo Kroatijos pilietinei visuomenei skirtas nemažas subsidijas (85,94 mln. Kroatijos kunų), teikia teisėkūros pasiūlymus sektoriui, derina nacionalinių, regioninių ir vietinių veikėjų veiklą. 2006 m. Kroatijoje pilietinės visuomenės organizacijoms buvo suteikta 321 626 823,06 Kroatijos kunų (apie 44,1 mln. eurų) finansinė parama.

Biuras taip pat yra atsakingas už Nacionalinės strategijos dėl pilietinės visuomenės vystymui palankios aplinkos sukūrimo priežiūrą ir įgyvendinimą (patvirtinta 2006 m. liepos mėn.).

Strategijoje išsamiai išdėstoma pilietinės visuomenės padėtis ir nurodomi tikslai dešimtyje sričių:

- vertybėmis grindžiami valstybės ir pilietinės visuomenės santykiai,
- socialinė sanglauda ir integracija,
- piliečių dalyvavimas kuriant politiką,
- sąmoningumo ugdymas demokratinio pilietiškumo ir žmogaus teisių klausimais,
- pilietinės visuomenės veiksmų ir vystymosi teisiniai pagrindai,
- pilietinės visuomenės vystymąsi skatinantys instituciniai pagrindai,
- pilietinės visuomenės vystymąsi remianti finansavimo sistema,
- regionų vystymasis,
- savanoriškos ir filantropiškos veiklos plėtojimas ir fondų kūrimas,
- pilietinės visuomenės vystymasis tarptautiniame kontekste.

2007 m. vasario 1 d. vyriausybės patvirtintame veiksmų plane numatytos konkrečios priemonės 2007-2011 m. ir nurodytos atsakingos institucijos.

3.3.6.2 2002 m. buvo įkurta **Pilietinės visuomenės vystymo taryba**, kuri yra Kroatijos vyriausybės tarpsektorinė konsultavimo įstaiga; tarybos darbas — rengti pilietinės visuomenės vystymo strategijas ir stebėti vyriausybės ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimo programų įgyvendinimą. Taryba lygiomis teisėmis vienija dešimt atitinkamų vyriausybinių institucijų atstovų, dešimt organizuotos pilietinės visuomenės atstovų ir tris ekspertus. Antroji šios tarybos kadencija oficialiai baigėsi 2006 m. liepos mėn., tačiau vyriausybė pratęsė įgaliojimus iki 2007 m. vasario 1 d. 2007 m. vasario 16 d. steigiamajame naujosios tarybos posėdyje buvo paskirtas naujas tarybos pirmininkas. Iki 2007 m. liepos vidurio jau buvo surengti penki tarybos posėdžiai.

3.3.6.3 2003 m. Kroatijos parlamentas įkūrė **Nacionalinį pilietinės visuomenės vystymo fondą**, kuris veikia šalia nacionalinės ir vietos valdžios struktūrų. Pagrindinė šio fondo veikla apima finansinės ir ekspertų paramos teikimą programoms, kuriomis skatinamos pelno nesiekiančios organizacijos, tarpsektorinis bendradarbiavimas, pilietinės iniciatyvos, savanoriška veikla ir t. t. Fondas finansuojamas iš valstybės biudžeto iš oficialių loterijų gautų pajamų, be to, prie finansavimo prisideda užsienio rėmėjai (pvz., Europos Komisija). Šiai novatoriškai struktūrai lygiomis teisėmis vadovauja šalies valdžios atstovai, organizuotos pilietinės visuomenės atstovai ir ekspertai.

4. Analizė

4.1 Komitetas pripažįsta ir vertina Kroatijos pastangas nepalaujamai tėti derybas dėl narystės ir tiki, kad tokiam tempui palanki aplinka bus išlaikyta ir 2007 m. rudenį vyksiančių rinkimų kampanijos.

Tačiau Komitetas pabrėžia, kad priemonės, kurių reikia imtis teisėkūros srityje ir vykdant administracinę reformą, turi būti kuo paprastesnės, aiškesnės ir, svarbiausia, darnesnės. Komitetas mano, kad Kroatijos vyriausybės iniciatyva, kuria siekiama įdiegti „vieno langelio“ sistemą registruoti bendroves Kroatijoje, bus labai svarbus žingsnis šia kryptimi. Komitetas ypač palankiai vertina Hitrorezo projekto įgyvendinimą, kuriuo siekiama sumažinti neveiksmingų ir pasenusių įstatymų bei reglamentų skaičių ir pagal kurį jau buvo pasiūlyta panaikinti 420 su verslo sektoriumi susijusių teisės aktų. Tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad taikant šias teisėkūros priemones nebūtų panaikinamos teisėtose darbuotojų apsaugos teisės ir, bet kuriuo atveju kaip ir anksčiau, būtų užtikrintos socialinės ir kolektyvinės žmogaus

teisės. Be to, Komitetas mano, kad aiškesni ir paprastesni teisės aktai yra papildoma kovos su korupcija priemonė ir Kroatija, taikydama šį priemonių paketą, gali būti pavyzdžiu visam regionui.

Taip pat reikia ir toliau paprastinti teisinės procedūras. Tačiau naujos teisėkūros priemonės neturėtų varžyti nesuderintų įstatymų, nes tai darytų neigiamą poveikį, pvz., sukeltų nepageidaujamą teisinį netikrumą pirmo jautraus narystės etapo metu.

Komitetas mano, kad teismo procedūrų trukmė yra sprendina problema. Socialiai silpnesnės ginčo šalys dėl metai iš metų besitęsiančių procedūrų dažnai patenka į nepalankią padėtį ar atgrasomos pradėti atitinkamas procedūras. Padėtį darbo ginčų srityje pagerintų darbo ir trečiųjų teismų įkūrimas, nes taip procedūros sutrumpėtų ir taptų paprastesnės.

Žemės įsigijimo srityje taip pat reikia imtis priemonių, kurios užtikrintų didesnę skaidrumą ir užsienio investuotojams suteiktų reikalingą saugumą planuojant. Labai svarbus žingsnis siekiant šio tikslo yra Kroatijos vyriausybės pradėtas (žemės) registrų duomenų pervedimas į skaitmeninę formą ir jų teikimas internete.

4.2 Komitetas taip pat pripažįsta itin sudėtingą Kroatijos padėtį: rengdamasi narystei valstybė taip pat privalo įveikti ir „tėvynės karo“ padarinius.

4.3 Komitetas mano, kad oficialus narystės kriterijų atitikimas neturėtų būti vienintelis derybų dėl narystės tikslas. Ypač pastaruoju rengimosi narystei laikotarpiu ruošiant Kroatijos piliečius narystei svarbų vaidmenį vaidins kokybiškai ir kiekybiškai atstovaujamos pilietinės visuomenės veikėjų aktyvus dalyvavimas ir indėlis. Tapus nare, šie organizuotos pilietinės visuomenės atstovai ir vykstančio socialinio dialogo struktūroje ir kaip civilinio dialogo suinteresuotosios šalys gerokai prisidės, kad perimto Bendrijos *acquis* standartai būtų iš tikrųjų įgyvendinami ir (arba) taikomi. Taip pat būtina pabrėžti, kad stiprios ir veiksmingos pilietinės visuomenės organizacijos turės atlikti svarbų vaidmenį įgyvendinant Bendrijos *acquis* ir prižiūrint šį procesą, ypač tuo laikotarpiu, kai Kroatija taps ES nare. Ne mažiau svarbus vaidmuo joms teks ir administracinėje srityje, pvz., naudojant Bendrijos skirtą paramą. Kai kuriose srityse (pvz., MVĮ, laisvųjų profesijų, žemės ūkio) trūksta ilgalaikių horizontaliųjų struktūrų, kurios atitiktų tokius reikalavimus. Pilietinės visuomenės veikėjų, atitinkančių visus atstovavimo kriterijus, stiprinimas yra ne tik tikslas, kurį reikia pasiekti derybose dėl narystės, tačiau ir priemonė, kuri darys teigiamą poveikį, ypač Kroatijai tapus ES nare.

5. Galutinės pastabos

5.1 Kroatijos vyriausybė nustatė tikslą iki 2009 m. sukurti sąlygas, reikalingas stojimui į ES. Komitetas pasiryžęs pagal savo kompetenciją labai padėti Kroatijai siekti šio tikslo.

Per paskutiniuosius plėtros etapus Komitetas sukaupė vertingos patirties, kurią, vykstant Kroatijos stojimo procesui pagal galimybes ir esant abipusiam interesui bei siekiant abipusės naudos, norėtų panaudoti.

5.2 Komiteto nuomone, toks bendradarbiavimas turėtų būti kiek įmanoma pragmatiškesnis, skirtas tam tikram klausimui spręsti ir nebiurokratiškas. Jis turi būti grindžiamas bendru įsitikinimu, kad organizuota pilietinė visuomenė yra ne tik svarbus konsultacijų partneris formuojant nuomonę ir ugdant valią stojimo laikotarpiu, bet ir šaliai įstojus atliks labai svarbų, o visų pirma, ilgalaikį vaidmenį. Veiksmingos pilietinės visuomenės organizacijos, atitinkančios esminius kokybinius ir kiekybinius atstovavimo kriterijus, yra būtinos, kad šiuolaikinės demokratijos dalyvaujamasis aspektas būtų gyvybingas. Kroatijai tapus ES valstybe nare, jos bus labai svarbios įgyvendinant ir praktiškai taikant suderintus teisės aktus. Kad būtų išspręstos esamos ir

būsimos užduotys, Komitetas siūlo savo pagalbą ir bendradarbiavimą, kurį galėtų sudaryti:

- susitikimai sektoriuose su Kroatijos organizuotos pilietinės visuomenės atstovais keičiantis informacija, nuomonėmis ir patirtimi,
- EESRK narių dalyvavimas pagal pasirengimo narystei pagalbos priemonę (IPA) rengiamuose seminaruose ir kitose iniciatyvose,
- bendradarbiavimas su Kroatijos stojimui skirtos informavimo ir komunikacijos kampanijos organizatoriais kartu rengiant atvejų tyrimų pavyzdžius, aiškiai ir skaidriai parodančius stojimo pasekmes tam tikros grupės. Neverta nė sakyti, kad neturėtų būti apsiribojama tik racionalių aspektų — dėmesį būtina atkreipti ir į emocinę pusę. Patirtis rodo, kad rengimosi narystei etapu priešišką požiūrį dažnai lemia baimė dėl nežinojimo. Komiteto narius vertėtų įtraukti į atitinkamas informavimo kampanijas, nes jie priklauso organizacijoms, kurias dažnai galima palyginti su Kroatijos pilietinės visuomenės organizacijomis. Todėl Komiteto nariai yra patikimi ir su tiksline grupe gali bendrauti tuo pačiu lygmeniu.

2007 m. spalio 8 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS